

LILIEN'S DICTIONARY

Part I: ENGLISH - POLISH

in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

April 15, 1947
Next Issue July 1, 1947

due in 10 days
in currency
or by money order or check
to the order of

FASCICLE X
cofferdam—cotinine

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
STEVENS POINT, WIS.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I: ANGIELSKO - POLSKI

w 40-tu Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

15 Kwietnia 1947
Następny Zeszyt 1 Lipca 1947

płatna w 10 dni po odbiorze
gotówką albo
przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

ZESZYT X
cofferdam—cotinine

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA
STEVENS POINT, WIS.

br. 31816

cofferdam, s. (ko'ferdam) skrzynia zatapiana, komora (zazwyczaj cementowa) lub keson (wpuszczony na dno rzeki), z którego wypompowano wodę; mar. na okręcie dobudówka zabezpieczona od wnikania wody, w celu wykonywania napraw, lub w celu zabezpieczenia utrzymania się okrętu na wodzie.

coffin, s. (ko'fin) 1) trumna; 2) ob. c. **spark**; 3) kopyto końskie; 4) gw. mar. niepewny okręt; c. **plate** tabliczka zawierająca imię zmarłej osoby z datą urodzenia i śmierci; umieszczona na wieku trumny; c. **spark** Ang. płonący węgiel sterujący z ogniska (uważany za przepowiednię śmierci).

coffle, s. (kafi) karawana niewolników spójona łańcuchem.

coffret, s. (ka'fryt) skrzynka.

cog, s. (kag) 1) cies. czop; 2) ząb koła zębatego; 3) nosek, garb, kuluk, wyskok; górn. garb w ścianie skalnej; 4) ucho udźwigowe; 5) (gra w kości) przykrycie, oszukańczy rzut kości, stąd: oszustwo, cygaństwo, kłamstwo; 6) pr. strona w procesie; 7) a) starożytna szeroka łódź; b) mała łódź pomocnicza między okrętami a lądem; 8) skoślawiony wyraz *God*, ob. *eledonism*.

cog, vi. 1) grać w kości; vt. 1) łączyć na czopy; 2) mech. zaopatrywać w zęby (koła zębatego).

cogeney, s. (ko'dzensi) moralny przymus, siła przekonująca, nieodporny argument lub dowód.

cogent, adj. nieodporny, przekonujący, zmuszający moralnie do uznania; ob. **convincing**, **persuasive**, **potent**.

cogged, adj. part. 1) fałszowany, w szcz. o kostkach do gry, obciążonych z jednej strony; 2) zębaty, zaopatrzony w zęby (o kole zębatym).

cogitable, adj. (ka'džitebl) (będący) do pomyślenia.

cogitabund, adj. (-tebnd) pogrążony w myślach.

cogitate, vi. (-tejt) rozmyślać, na myślać się, medytować (nad czym).

cogitation, s. (-tej'szn) rozmyślanie, ważenie w myślach, medytacja.

cognac, s. (ko'niak) koniak, wódka francuska z win z okolicy miejscowości Cognac (koniak) we Francji.

cognate, adj. (kag'nejt) 1) krewny, spokrewniony w szcz. ze strony matki (po kądzieli); pr. kognat; 2) pokrewny, pochodzący z tego samego szczepu np. język; 3) pokrewny, podobny z natury, z cech itp.; 4) gram. pokrewny w sposobie wymawiania, o głoskach tworzonych przez ten sam narząd wymowy, np. war-gowe: p, b, m.

cognate, s. pl. **cognati** (kagnej'taj) pr. kognat, kognaci; ob. **matriarchate**.

cognition, s. (-nej'szn) pr. kognacja, pokrewieństwo oparte na związku krwi.

cognition, s. (-ny'szn) 1) wiedzenie, zdolność pojmowania; 2) skutek tej zdolności, wiedza, pojęcie; 3) pr. szk. jurysdykcja, badanie sędziowskie, przysądzenie praw.

cognitum, s. (kag'nitom) przedmiot wiedzy, pojęcie.

cognizable, adj. (kagnaj'zebl) 1) log. mogący być pojętym; 2) pr. uważany za dojrzałego do stawiania przed sądem.

cognizance, s. (-naj'zens) 1) pojmowanie, świadomość, znanie, uznanie, rozpoznanie; 2) granica pojmowania, pojętność; 3) her. godło, znak, odznaka jak np. herb; 4) pr. a) ang. jurysdykcja, prawo sędziennie i wymierzania sprawiedliwości; b) w **replevin** (ob.) odpowiedź po-zwanego, że przedmiot wziął prawnie jako pełnomocnik osoby uprawnionej; c) przesłuchy sądowe; d) przyznanie strony procesowej.

cognizant, adj. świadom.

cognomen, s. (kogo'nen) pl. **cognomina** ('-mina) 1) nazwisko rodzinne; 2) przydomek, imionisko.

cogon, s. (kogo'n) trawa używana na Filipinach do poszywania dachów.

cograil, s. (kog'rejl), **cogway**, s. ('-uej) kolej zębata.

cogwheel, s. ('-uil) koło zębate; c. **respiration** med. oddychanie prze-rywane, **RESPIRATIO INTER-RUPTA**, odgłos wypukowy przerywany.

cohabit, vi. (kohe'bit) 1) przest. mieszkać wspólnie; 2) żyć w małżeństwie, ob. **common-law marriage**; -ation, s. pożycie wspólne, w szcz. w małżeństwie.

coheir, s. (ko-er') współdziedzic (m), współdziedziczka (f), współspadkobierca (m), współspadkobierczyni (f).

cohenite, s. (ko'enajt) min. kohe-nit, węgiel żelaza (ok. 6% Fe) t. 5; c. w. 7, zawarty w meteorytach.

cohere, vi. (kohir') 1) być skojarzonym, być spojonym, być skupionym, trzymać się razem; 2) przystawać zgodnie; odpowiadać, pasować.

cohesion, s. (kohi'žen) spoistość; fiz. spójność.

cohesive, adj. (kohi'ziw) 1) spajający; 2) spoisty.

coho, s. (ko'ho) zool. srebrzysty łosoś, **silver salmon**.

cohort, s. ('-hort) 1) hist. kl. kohorta, starorzymski oddział wojska (500-600 ludzi); stąd: grupa walczących; batalion, legion; 2) biol., bot. i zool. dawniejsza nieściśła nazwa grupy (rodzaju, rzędu itp.).

cohosh, s. (ko'hasz, kohasz') bot. czerniec, nazwa kilku jaskrowatych amer. roślin leczniczych: czerniec gronkowy **red baneberry ACTÆA RUBRA**, Ait.; **white baneberry ACTÆA ALBA**, Bigel.; **black c. lub bugbane CIMICIFUGA RACEMOSA**, Nutt.; **blue c. lub papoose root CAULOPHYLUM THALICTROIDES**, Michx.; w Polsce czerniec gronkowy **ACTÆA SPICATA**, L., ob. **Actæa**.

cohune, s. (kohun'), palma Pld. i Sr. Amer. **ATTALEA COHUNE**; drewno na budulec, żywica na trunk, orzechy na olej.

coif, s. (kojf) 1) obcisła czapka lub zawój pod hełm; 2) Ang. biała czapka noszona dawniej przez adwokatów w sądzie, w szcz. odznaka godności **sergeant-of-arms**; 3) fryzura kobleca, dawniej: koafiura.

coif, vt. uczesać, przykryć lub ubrać fryzurą; c. **St. Catherine** być starą panną (od zwyczaju fr. z w. XVI, kiedy dziewice w wieku lat 25 do 30 corocznie w dzień św. Katarzyny Aleksandryjskiej (25 listopada) przychodziły do kościoła uczesane na wzór pomnika św. Katarzyny).

coiffure, s. (koafiur', koafür) fryzura damska; dawniej: koafiura.

coil, s. (kojl) 1) zwój, zwojnica, cewka; 2) szereg połączonych rur; 3) stóg słana; 4) przest. zamęt, galimatias; 5) anat. c. **gland** gruczoł potny **GLANDULA SUDORIPARA**; 6) (auto) **spark c.** cewka zapłonowa; **vibrator c.** z. z przerywaczem drgającym; **non-v. c.** z. bez przerywacza; (chłodnictwo) **condensing c.** węzownica kondensacyjna (w której dokonuje się skroplenie); **cooling c.** w. chłodząca; **cylindrical c.** w. kołista; **flat c.** w. płaska; **heating c.** w. grzejna; 7) elek. **armature c.** zezwój twornikowy; **bifilar c.** cewka dwuniciowa; **choking c.** lub **inductor c.** cewka indukcyjna czyli dławiąca, dławik; **current c.** cewka prądowa lub głównikowa; **field c.** lub **magnet c.** c. magnesowa; **primary c.** c. pierwotna; **secondary c.** c. wtórna; **voltage c.** (w Anglii także **shunt c.**) c. napięciowa czyli boczna; **radio c.** former szkielet cewki; **reaction c.** c. reakcyjna; **syntonizing c.** c. dostrajająca.

coin, s. (kojn) 1) moneta, metalowy krążek (flan) z wyciśniętymi znakami, po jednej stronie (**obverse**) popiersie monarchy lub godło państwa albo alegoryczna postać, po drugiej (**reverse**) znajduje się dookoła napis (**legend**) w obwódce, a w środku (**field**) cyfra oznaczająca wartość monety; u spodu odciety jest czasem kawałek pola linią poziomą (odcinek ten zwie się **exergue**); 2) ob. **quoin**; pot. **obverse i reverse**; **head and tail** etw. czy licho; c. **silver mon.** srebro menniczne, stop srebra i miedzi na srebrną monetę sporządzony zgodnie z ustawą.

coin, vi. bić monetę; vt. bić (monetę); przen. utworzyć, ukucć np. c. a new word ukucć nowe słowo.

coinage, s. (-ydż) 1) bicie monety; 2) moneta zbiorowa; materiał do bicia monety w mennicy; 3) pomysł, wymysł, ukucie czegoś nowego np. nowego wyrazu; 4) rzecz jak: moneta wybita, słowo ukute.

coincide, vi. (ko'-insajd) wydarzyć się w tym samym czasie lub miejscu, zbiegać się, zgadzać się, łączyć się w czasie lub miejscu.

coincidence, s. (ko-in'sydens) zbieg okoliczności.

coincidental, adj. (ko-insyden'tel) przypadkowy, zaszyły skutek zbiegu okoliczności; równoczesny.

coinhabit, vi. (ko'inhe'bit) mieszkać wspólnie.

coin lock zamek otwierający się za wrzuceniem monety, np. w automacie, skrzynce na bagaż itd.

cointense, adj. (ko'-intens) tej samej siły, tego samego natężenia.

Cointreau, s. (koa'tro') biały fr. likier o zapachu pomarańczowym z Angers (a'ze').

coir, s. (kojr; nazwa tamilska: kajiru, powróz) kojr, tylko kokosowe.

coition, s. (ko-i'szn) 1) astrol. spotkanie; 2) ob. coitus.

coitus, s. (ko'ites) obcowanie płciowe, spółkowanie cielesne, COITUS.

Coix, s. (ko'iks) bot. lza, nieliczny rodzaj ajz. traw jednopiennych z rodziny GRAMINEAE, podrodziny wiechlinowych POÆOIDÆ; c. odmiana ogr. lza hłobowa Job's tears lub tear grass COIX LACRYMA-JOBI, Linn.; ziarna używane na różańce.

coke, s. (ko'k) koksy; c. gas gaz koksoowniczy; c. oven piec do wypalania koksu; beehive c. koksy z pieców ulowych (niegdyś ulubiony w St. Zj.); by-product c. k. z pieców z rekuperacją produktów ubocznych; gas c. k. gazowniczy; low temperature c. półkoksy; blast furnace c. k. hutniczy; foundry c. k. odlewniczy; c. plant koksoownia; c. tar smoła koksowa.

cokery, s. (-ri) koksoownia.

col, s. (kol) przesmyk (w górach).

col-, przedr. przed l, ob. com-, con-.

cola, s. (ko'la) 1) waga syryjska (35 artalów) 63,48 kg. 2) C. bot. liczny rodzaj afr. drzew z rodziny zatwarowatych (orzesznikowatych) STERCULIACEÆ, owoc (orzec) jest ważnym artykułem handlowym.

colander, s. (kalen'der) cedzidło, gw. durszlak.

Colbertism, s. (kolbertyzm') hist. kolbertyzm, zasady gospodarcze Colberta (Jan Chrzciciel Colbert (Kolbert') markiz de Seignelay (seńlej') 1619-1683), ministra króla Ludwika XIV, polegające na subwencjonowaniu przemysłu, ochronie celnej i monopolach.

colbrand, s. (kol'brend) Ang. bot. śnieć pszeniczna wheat smut TILLETIA TRITICI.

Colchicum, s. (kal'czikom, -ki-) bot. 1) zimowit, zimokwit, rodzaj eur. ziela liliowatego meadow saffron lub autumn crocus; było go nie tyka, bo trujące; jednak z nasion zimowitu jesiennego otrzymujemy alkaloid kolchicine, colchicin(e) (kal'czisin) lub colchisia (kalkiszja) C₂₂H₂₅NO₆, używany w lecznictwie przeciw atakom dny; kolchicina używana jest w genetyce dla stwarzania poliploidalnych osobników; 2) c. osobnik tego rodzaju.

cold, adj. (kold) 1) zimny, poniżej zwyczajnej temperatury (często w stosunku do temperatury ludzkiej); nieopalaný; nieograny; 2) chłodny, mroźny, pozbawiony uczuć przyjaźni; 3) trzeźwy, bezstronny, nieuprzedzony; 4) mrozący; 5) myśl. a) nieraniony (o jeleniu); b) niewy-

rażny (o tropie); 6) (w zabawie towarzyskiej) szukania; daleko od miejsca poszukiwanego; c. chisel mech. tniak kowalski, duto (z bardzo twardej stali) do cięcia na zimno; in c. blood z zimną krwią; ob. cool, hot, tepid, warm.

cold, s. 1) zimno, niska temperatura; 2) uczucie chłodu lub podobne uczucie wywołane trwogą, niedyspozycją, przynęceniem itp.; 3) przeziębienie, katar, dreszcze (pl.); 4) mroź.

cold-blooded (k'blodyd) 1) zool. zimnokrwisty, o rybach, płazach i gadach; 2) czuły na zimno (skutkiem wadliwego obiegu krwi); 3) niemiłosierny, zdziałany z zimną krwią; 4) (o koniach) niskiej klasy.

cold-pack method, s. kuch. sposób zaprawiania konserw bez zagotowania.

cold-patch, vt. naprawiać szosę mieszaniną żwiru i smoły.

cold-press, vt. mech. wyciskać na zimno.

cold-saw, vt. mech. ciąć (metal) bez rozgrzania.

cold-shoulder, vt. traktować kogo ozięble.

cold storage, s. chłodnia, lodownia (do przechowywania towarów w niskiej temperaturze).

cold-storage, vt. złożyć co w publicznej lodowni.

cold-work, vt. obrabiać metal na zimno.

cole, s. (kol) 1) rozmaite gatunki kapusty, zwłaszcza rzepak rape BRASSICA NAPUS; 2) w Ang. kapusta kędzierzawa.

colemanite, s. (kol'menajt) min. kolemanit, spinelowiec rzędu boranów, CaH₂O₂(H₂O)₂, z San Bernardino, Calif, tworzy często piękne i duże kryształy jednoskośne.

coleo-, przedr. (ko'leo; koleos gr. pochwa) bot. i zool. pochwowały.

Coleochaete, s. (-ke'te) bot. słodkowodny glon, żyjący na innych roślinach wodnych; gromada zielenic, rzad wstężnicowych ULOTRICHALES.

Coleophora, s. (-fora) zool. rodzaj drobnych motyli.

Coleoptera, s. pl. (-ptera) zool. tęgopokrywe, rząd owadów, liczący blisko 200,000 rodzajów opisanych.

coleopterist, s. (-pterist) uczony zajmujący się badaniem owadów.

coleoptile, -tilum, s. (-ptyl, -om) bot. pierwszy ochronny listek rośliny jednoliściennej.

colesseed, s. (kol'sid) rzepak (roślina i nasienie).

coleslaw, s. (-slo) surowa kapusta cienko szatkowana, podawana jako sałata.

Coleus, s. (ko'li-es) bot. pokrzywka, liczny rodzaj ziół z rodziny wargowych mint family LABIATÆ; c. pl. coleuses (-iz) roślina ogrodowa tego rodzaju, o pięknych barwnych liściach np. C. BLUMEI, Benth.

colewort, s. (kol'wört) 1) ob. cole; 2) każda kapusta niezawijająca główki; 3) młoda kapusta.

coli, s. (ko'li) bakt. prątek okrężnicowy, koli, bakcyli żyjący w kiszce grubej, BACTERIUM COLI COMMUNE; ob. Escherichia.

Colias, s. (ko'lias; przydomek Wener) zool. rodzaj motyli, C. MYRMIDONE szlaczkoń szafraniec, C. HYALE szlaczkoń siarecznik, ob. sulphur, s. zool.

colibacillosis, s. (kolibasilo'zys) med. i wet. zakażenie wywołane przez bakcyl koli (prątek okrężniczy).

colibri, s. (ka'libri) kolibr, ob. hummingbird.

colic, s. (ko'lik) med. kolka jelitowa, morzysko, ENTERALGIA.

colic artery, anat. arterie zasila-jące grube kiszki (od kiszki ślepej do kątnicy): COLICA DEXTRA (prawa, wstępna), COLICA MEDIA (środkowa) i COLICA SINISTRA (lewa, zstępna).

colicoroot, s. (-rut) bot. rozmaite zioła używane przeciwko kolce kiszkowej; 1) aletris c. także star grass, blackroot, unicorn root, aletris (ob.), ALETRIS FARINOSA, Linn., A. AU-REA, Walt.; 2) toina dogbane APOCYNUM ANDROSEMIFOLIUM, Linn.; 3) dziki imbir wild ginger ASARUM CANADENSE, Linn.; 4) szczyrbiec button snake-root czyli blazing star LIATRIS SPICATA, Willd., L. SQUAROSA, Willd., L. SCARIOZA, Willd. i podobne.

coliform, adj. (ka'liform) 1) mający kształt cedzidla; 2) bakt. mający kształt lasecznika koli.

coliseum, s. (kalisio'm) teatr, arena, miejsce widowisk w wielkim budynku, ob. Colosseum.

colitis, s. (kolaj'tis) med. zapalenie grubej kiszki.

collaborate, vi. (kole'borejt) współpracować, współdziałać; s. collaboration współpraca, współdziałanie; collaborator, collaborationist współpracownik, współdziałacz.

collagen, s. (ka'ladžen) biol. kolagen, odmiana białka, główna część składowa tkanek: łącznej, kostnej i chrząstkowej.

collapse, vi. (kolaps') 1) runąć, zapaść się (w sobie), załamać si, jak np. most; 2) paść bezzilnie np. wskutek zemdlenia lub udaru; vt. spowodować załamanie, podkopać.

collapse, s. nagłe zapadnięcie się; nagły upadek; med. upadek sił, zapaść.

collapsible, adj. (-ybl) do składania, np. krzesło ogrodowe, klak, kamera itd.

collar, s. (ko'lar) 1) kołnierz, kołnierzyk; 2) obroza (psa); 3) jarzmo (wołu); chomąt (konia); 4) pasek lub wstążka co okrąża i strzymuje; 5) zraz mięsa lub ryby zwinięty i związany; 6) archeol. starożytne narzędzie kamienne znalezione w Portoriko podobne do łańcucha; 7) (bi-cie monet) pierścien trzymający w miejscu krążek przeznaczony na monetę; czasem służy do wyciskania napisu na obwodzie krążka; 8) bot. a) linia styku korzenia rośliny z ko-

dygą; b) kołnierzyk ANNULUS grzyba; 9) bud. pierścień lub pasek kolumny itp.; 10) gór. barierka lub krawężnik dookoła wejścia do szybu; stąd: bliskość otworu szybu; także skała otaczająca otwór wiertniczy; 11) mar. c. angle kątownik uszczelniający; 12) mech. a) łożysko naszyjne; b) kołnierz na wale, na rurze itp.; 13) (szewstwo) kapka, kawałek skóry dodany na wierzch bucika dla ozdoby; 14) zool. a) krąg barwnych piór na szyi ptaka, kołnierzyk; b) wydłużone lub szczególnie wygięte przedtułowia owada; c) kielich wymoczek; in c. pot. w jarzmie, w pracy; out of c. pot. bez zająca.

collar, vt. 1) włożyć chomąto lub jarzmo; 2) kuch. zwinąć i związać zraz mięsa lub ryby przed gotowaniem.

collarbone, s. (ka'lerbon) anat. obojczyk clavicle CLAVICULA.

collar day na dworze ang. dzień, w który dygnitarze występują w kołnierzach heraldycznych.

collared, adj. (ka'lerd) 1) her. w paradnym kołnierzu; 2) ob. collar, vt. 2) zawiązywać; c. dove w Azji Mn. turkawka, jasno-żółty gołąb z czarną pręgą na szyi STREPTOPELLA RISORIA czyli TURTUR RISO-RIUS; c. lizard piękna jaszczurka pld. St. Zj. i Meks. CROTAPHY-LUS COLLARIS.

collaret, s. (ka'lörët, kalörët') kołnierz damski z koronek, futra, paciorków, koralików itp.

collar fungus każdy grzyb uszkadzający roślinę u samego spodu na linii styecznej korzenia i łodygi.

c. rot choroba roślin rozpoczynająca się od urazu na linii styku łodygi z korzeniem; c. blight, c. dis-ease, c. girdle.

collate, vi. (kolejt') 1) kość. osadzić na beneficjum czyli na kolaturze; 2) pr. wprowadzić do majątku sumę do podziału; vt. 1) nadać beneficjum kościelne; 2) pr. wprowadzić do majątku sumę do podziału; 3) kolacjonować, porównywać, kontrolować (tekst, cyfry, podpisy, mapy itd. itd.).

collateral, adj. (kole'töräl) 1) towarzyszący, uboczny, związany z (abl.), odnoszący się do (gen.), korespondujący z (abl.); 2) z bocznej linii (rodu), odr. lineal w prostej linii; 3) kup. służący jako pokrycie (zabezpieczenie) pożyczki lub zobowiązania; c. bundle bot. wiązka jednostronna, w której tkanki ksyłemu i floemu stykają się tylko z jednej strony, odr. concentric b.; może ona być otwarta lub zamknięta, ob. closed b., open b.; c. circulation, fizj. uboczne krążenie krwi (zastępcze, ratunkowe) gdy naczynia zwyczajnego obiegu jest uszkodzone lub zatkane, ob. anastomosis; c. issue, pr. uboczny punkt sporny.

collateral, s. zastaw, poręka (dawniej zrzeka), pokrycie, równowartość, np. papiery wartościowe złożone na zabezpieczenie pożyczki; w St. Zj. depozyt złożony przez bank federalny na pokrycie banknotów tego banku drukowanych przez rząd.

collation, s. (kolejt'szn) 1) przest

a) konferencja, narada; b) składka, darowizna na składkę; c) kolatura, nadanie beneficjum; d) kolacjonowanie, porównywanie dla kontroli; 3) badanie tekstów, podpisów, map, stronic itp.; 4) kolacja, a) lekki posiłek wieczorny w klasztorze; b) obfity posiłek wieczorny; 5) pr. szk. prążyć pieniądze, gruntu, spadku itp. do majątku celem równego podziału całego majątku; 6) kość. nadanie beneficjum, prawo nadawania beneficjum; 7) telegr. kolacjonowanie, powtórzenie wyrazu lub całego telegramu przez stację odbiorczą w celu sprawdzenia.

colleague, s. (ka'lig) kolega, towarzysz w zawodzie.

collect, adj. i adv. (kolekt') płatny przez odbiorcę, np. paczka, telegram itp.

collect, vt. 1) zebrać, skupić, zgromadzić; 2) wnosić, wnioskować; 3) ściągnąć należne wierzytelności; 4) zbierać np. marki, monety, obrazy itp. kolekcje.

collectanea, s. pl. (kalektej'ni-e) zbiór pism.

collected, ('yd) 1) zebrany; 2) skupiony, spokojny, zrównowagony.

collectability, collectibility, s. (-e-bi'li, -ybi'li) ściągalność, w szcz. możność wymiany na gotówkę.

collecting tubule lub c. tube anat. zbiornikowa cewka (nerek), kanał odprowadzający (nerek).

collection, s. (kolek'szn) 1) zbieranie, skupianie; 2) skupienie się; 3) kolekcja, zbiór; 4) kolektka, składka; 5) Ang. a) okręg poboru podatku; b) egzamin półroczny w uniw. ang.

collective, adj. (kolek'tiw) 1) zebrany, zbiorowy, składkowy, spólny, pospólny; 2) gram. (rzeczownik) zbiorowy, np. army, police, people itp. z orzeczeniem w pl. lub sing.; 3) przest. domysły, łatwy do wynioskowania; c. bargaining rokowania pospólne między przedsiębiorcą a robotnikiem prowadzone przez reprezentantów kierownictwa przedsiębiorstwa i obranych reprezentantów ogółu robotników (obowiązujące w St. Zj. zamiast dawniejszych umów fabrykanta z każdym robotnikiem z osobna); c. goods przedmioty stanowiące własność całego społeczeństwa np. publiczne parki, publiczne biblioteki, państwowe koleje itp.

collectivism, s. (kalek'tywizm) kolektywizm.

collectivist, s. (wist) kolektywista, zwolennik pokojowego wprowadzenia wspólnej własności.

collector, s. (kalek'tör) 1) zbieracz, kolektor; 2) poborca podatkowy; 3) bot. włoski wymiatający pyłek niektórych kwiatostanów np. złożonych; 4) elek. zbiornik utrzymujący kontakt między częścią ruchomą a stałą, np. styk trzeciej szyny kolei elektr.

colleen, s. (kalin') irl. dziewczę, dziewczyna.

college, s. (ka'lydż) 1) St. Zj. kolegium, liceum, wyższa szkoła; Ang. część uniwersytetu (Mining C. Aka-

demia Górnicza, Agricultural C. Akademia Rolnicza); 2) przest. Ang. dom starców, dom ubogich; 3) grupa duchownych żyjących wspólnie na fundacji; 4) grono uczonych pracujących w spólnym celu; 5) budynek lub budynki wyższej szkoły; c. of cardinals KKK. kolegium kardynalskie w Watykanie składające się z najwyżej 70 kardynałów (6 kardynałów-biskupów, 50 kardynałów-kapłanów i 14 kardynałów-diaconów), ciało doradcze Papieża i obierające nowego papieża; C. of fifteen, hist. kl. grono 15 kapłanów starożytności strzegących ksiąg Sybilińskich; C. of Justice Szk. grono członków najwyższego trybunału (senators) i urzędników i adwokatów tego trybunału; c. of the apostles kość. grono apostołów Chrystusowych; także ogół biskupów jako ich następców.

collegial, adj. (kali'dziel) kolegialny, dotyczący kolegium.

collegiality, s. (kalidzia'li) koleżeństwo, dawniej koleżanstwo.

collegian, s. (-li'dzien) 1) student kolegium; 2) były student kolegium.

Collegiant, s. (-t) hist. kość. członek holenderskiej sekty arminiańskiej XVII w.

collegiate, adj. ('dziet) 1) dotyczący kolegium; 2) studencki; 3) kość. c. church a) w St. Zj. kościół lub szereg kościołów administrowany na spólny koszt przez grono duchownych; b) Ang. kościół (nie katolicki) mający radę kanoników pod wodzą dziekana; c) Szk. kościół mający 2 lub więcej duchownych z równą władzą.

Collegiate, s. w Kanadzie liceum, szkoła średnia mająca o jedną lub dwie klasy więcej niż szkoła średnia high school; średnia szkoła techniczna o wyższym poziomie, odpowiadająca liceum technicznemu w Polsce.

collegium, s. (kali'dziom) kolegium; 1) ob. college; 2) w Sowietach komisja rządowa pod przewodnictwem komisarza.

col legno (kol le'ńjo, wł. drzewcem) muz. uderzenie drzewcem smyczka o spód skrzypiec.

Collembola, s. pl. (kolem'bola) zool. podrząd owadów bezskrzydłych obejmujący skoczogonki w rzędzie THYSANURA.

collenchyma, s. (kolë'kima) bot. kolenchyma, zwarca, wzmacniająca tkanka.

collenchyme, s. (kolë'kim) 1) bot. ob. collenchyma; 2) zool. tkanka w ciele gąbki.

Coltery, s. (ka'löri) szczep Drawidów na pld. Indyj Wsch.; znani ze złodziejstwa; stąd w Ind. Wsch. c. złodziej; C. stick bumerang w użyciu tego szczepu.

collet, s. (ka'lyt) 1) metalowy kołnierzyk lub pierścień; 2) w pierścionku oczko na osadzenie klejnotu; 3) u brylantu dolna tafelka, ob. culet, s. 1); 4) szkl. kawałek szkła pozostały na dętce; 5) przest. kołnierzyk, wążutki krawat; 6) skoś. acolyte.

colleterium, s. (koliti'riom; kolla gr. klej) pl. -ria (ria) zool. gruczoł samicy owadów wydający sok zlepiający jąja.

Colletes, s. (kali'tiz) zool. rodzaj pszczoł.

colletin, s. (ka'letin) hist. ochronna płyta metalowa na kark i plecy (w. XIV).

Colletotrichum, s. (kalita'trikom) bot. rodzaj niedoskonałych grzybów z rzędu MELANCONIALES, obejmujący zwykłe 100 gatunków, często bardzo szkodliwych; c. osobnik tego rodzaju.

collibert, s. (fr. koliber', ka'libört) kmięć tuż wyżej stanu niewolników.

collide, vi. (kolajd') zderzyć się.

collie, s. (ka'li) duży (do 25 cm. wys., 25 kg. wagi) szkocki pies owczarz o długim gęstym włosie.

collier, s. (ka'lier) 1) przest. handlarz węgla; 2) kopalnia węgla; 3) wózek na węgiel; **collier's lung** pylica węglowa, ob. **anthracosis**.

colliery, s. (ka'lieri) kopalnia węgla.

colloform, adj. (-form) na kształt karku.

colligate, vt. (-gejt) 1) łączyć, wiązać, sklejać; 2) log. łączyć logicznie.

colligation, s. (-gej'szn) 1) powiązanie; 2) log. łącznie poszczególnych faktów, spostrzeżeń itp. w celu logicznego powiązania ich. UWA-GA: wyraz c. nigdy nie oznacza tego co polski wyraz: **koligacja**.

colligative, adj. (ka'ligej'tyw) chem. zawisty od ilości molekuł a nie od ich jakości.

collimate, vt. (-mejt) astr. ustawić równolegle.

collinear, adj. (koli'ni-er) leżący na tej samej prostej linii.

collineate, vt. (koli'ni-ejt) ob. **collimate**.

collingual, adj. (koling'ueł) równojęzyczny.

Collinsia, s. (kolin'sja; po Zakheuszu Collinsie z Filadelfii, 1784-1831) rodzaj rocznych lub dwuletnich ziół z rodziny trędownikowatych figwort family SCROPHULARIACEAE: C. Verna, Nutt., C. GRANDIFLORA, Dougl. (naś Pacyfikiem), C. BICOLOR, Benth. (Cal.)

colligation, s. (-kuej'szn) med. rozplyw (stałych części ustroju zwierzęcego).

collision, s. (koli'žen) 1) zderzenie (np. pociągów, aut; w tym znaczeniu nigdy: kolizja); 2) zbieg okoliczności; 3) kolizja, wrogie spotkanie się sprzecznych interesów; c. **bulkhead** mar. gródź zderzeniowa.

Collocalia, s. (kalocej'lia) zool. rodzaj azj. jerzyków robiących jadalne gniazda ptasie, ob. **edible bird's nests**.

collocation, s. (kolocej'szn) uemieszczenie wraz z kimś lub czymś.

collocutor, s. (-kju'tor) rozmówca (m), rozmówczyni (f).

collodion, **collodium**, s. (kalo'dien, -diom) chem. kolodion, roztwór niurecelulozy w acetonie lub mieszaninie alkoholu etyl. i eteru; c. **plate**

płyta fotograficzna z emulsją kolodionową, używana przed wprowadzeniem płyt z emulsją żelatynową; musiała być robiona na miejscu, stąd nazwa: płyta mokra, **wet plate**; c. **process** proces fotograficzny używający emulsji kolodionowej.

colloid, s. (ka'lo-id) 1) chem. fiz. med. koloid, układ koloidalny; 2) fizj. żelatynowa substancja w gruczołach tarczycy; 3) med. żelatynowa substancja towarzysząca koloidalnym zwyrodnieniom i koloidalnemu rakotworowi; c. **mill** chem. tech. młyn koloidalny o bardzo wysokiej ilości obrotów.

colloidal, adj. (kalo-i'dł) koloidalny; c. **fuel** koloidalna zawiesina węgla kamiennego w oleju opałowym; c. **gold test** med. badanie cieczy szpiku za pomocą koloidalnego roztworu złota.

colloidize, (kolo'idajz) rozdrabniać do rozmiarów cząsteczek koloidalnych o średnicy 10^{-5} do 10^{-1} cm.

collop, s. (ka'lop) 1) plutek mięsa przygotowany do przyprawy lub przyprawiony; 2) plutek lub kawałek czegokolwiek; 3) c. lub colp kawał gruntu wystarczający na pastwisko dla krowy lub konia; 4) ilość bydła, jaką można wypasać na danym gruncie; 5) irl. morg dobrego gruntu.

collophanite, s. (kal'afanajt) min. kolofan, mineral guanowy, Ca (PO₃)₂ · H₂O, saletrowiec rzędu fosforanów uwodnionych.

colloquial, adj. (kalo'kwiel) potoczny; -ism, s. (-izm) język potoczny, wyrażenie potoczne; -ly adv. potocznie.

colloquium, s. (-om) pl. quia (-a) 1) uniwers. kolokwium, egzamin semestralny z zakresu wykładów; 2) konferencja; 3) pr. w skardze o obrazy czy ustęp zawierający powtórzenie rozmowy, w jakiej obwiniony rzekomo popełnił zarzuty mu czyn; 4) hist. pol. sąd apelacyjny od wyroków sądów ziemskich.

colloquize, vi. (-ajz) 1) prowadzić dyskurs; 2) przest. rozmawiać.

colloquy, s. (-i) 1) dyskurs, rozprawa; 2) kość. w niektórych sektach prezbiteriańskich sąd kościelny.

collottava (kolota'wa; wł.) muz. z towarzyszeniem oktawy wyższej lub niższej, stosownie do pozycji polecenia.

collude, vi. (koliud') mieć utajony interes lub związek ze sprawą sądową; spiskować, zmyślać; c. **współdziałać** w ukryciu.

collum, s. (ka'lem) bot. i zool. szyjka, coś podobnego do szyi.

collusion, s. (koliu'żyn) 1) zмова o współdziałanie w celu oszukańczego; oszustwo; 2) pr. zмова o tajne współdziałanie w celu pozabawienia kogoś należnych mu praw za pomocą kroków sądowych, koluzja.

collusive, adj. (-llu'zyw) 1) polegający na koluzji; 2) działający w tajnym porozumieniu (w celu zmylenia prawa).

collutory, s. (ka'liutori) płyn do

plukania ust, plukanie, plukanka.

colluvies, s. (kaliiu'wies) odpadki w zlewie, ochlapy, śmiecie, ka; geol. zlepienie z rozmaitych zwietrzałych zwirów.

collyba, s. (ka'liba) KW. koliba, święcony piernik pszenny z miodem, rodzynkami, orzechami, migdałami itp.

Collybia, s. (kali'bia) bot. rodzaj grzybów obejmujący 300 gatunków bedlek.

Collyridians, s. pl. (kaliri'diens; kollyra gr. placek) hist. kość. sekta heretycka IX w. z kapłanami wyplekającymi placki na ofiarę dla Marii Panny.

colmar, s. (kol'mer) wachlarz mody w Anglii z pocz. w. XVIII.

colo-, przedr. (kolo-) oznaczający związek a) z grubą kiską np. c. **lutomy**; b) grubej kieszki z innym naczyniem, np. **colorectitis**.

colobium, s. (kolo'biom) hist. kość. koszulka bez rękawów, obecnie zastąpiona dalmatyneką.

coloboma, s. (kaloba'ma) pl. -mata med. uraz części oka np. szczelina w tęczówce (C. IRIDIS) przy operacji jaskry lub przyrodzona wada naczyńówki oka.

Colobus, s. (ka'lobes) zool. rodzaj długogoniastych małp afr.

colocola, s. (-ko'la) zool. pld-amer. zbk FELIS COLOCOLO.

colocolic, adj. (-ko'lik) anat. dotyczący grubej kieszki prawej i lewej.

Cologne, s. (kolon' lub z fr. kolon') Kolonia, niem. Köln am Rhein (kóln am rajn); C. **water** lub **eau de C.** (od kolon') woda kolonska, dawniej wódka kolonska.

Columbia, s. (kolomb'bia) Kolumbia, rzplita pld-am.

Colombian, adj. (-bien) kolumbijski; C. bark pośledni rodzaj kory peruwiańskiej; C. **mahogany** czyli albarco drzewo podzw. Amer. Pld. CARINIANA PYRIFORMIS i jego drewno często sprzedawane jako mahoniowe.

colombier, -lu-, s. (-bier) rozmiar arkusza papieru St. Zj. 23x24 cali, Ang. 23½x34½ cali.

colon, s. (ko'lon) 1) anat. w ścisłym znaczeniu okrężnica, w szerszym znaczeniu cała gruba kiszka od ślepej do odbytnicy; 2) gram. dwukropek; używany a) przed wyliczeniem przedmiotów, często zamiast „a mianowicie” lub b) do podziału zdania na dwie równorzędne części przeciwstawione sobie; c) w ang. (nie w pol.) po tytułaturze w liście np. Dear Sir: (w pol. !); w cytatach biblijnych, np. 26:28 (rozdział 1 wiersz) itp. 3) mon. kolon, jednostka monetarna w Costa Rica (25c. amer.) i El Salvador (50c. amer.); 4) proz. pl. cola kilka stóp poet. (2-6) tworzące rytmiczną jednostkę; 5) przest. kolonista, osadnik; 6) bakt. c. **bacillus**, ob. **coli**.

colonel, s. (kor'nel) 1) ryboł. sztuczna muszka na łososie; 2) woj. pułkownik; UWAGA: druk. pol. nazwa czcionek „kolonel” po ang. **min-ion**, NIE c.

colonelcy, s. (-si) pułkownikostwo, ranga pułkownika.

colonial, adj. (kolo'njel) 1) kolonialny, w szcz. dotyczący 13 kolonii ptn. amer. jakie utworzyły St. Zj., np. c. *architecture* styl kolonialny w architekturze i meblarstwie ptn.-amer. w XVII i XVIII po okresie *early American*; w Brazylii barok brazylijski i pld.-amer.; 2) biol. składający się z kolonii, jak np. koral, toczek, itd.

colonial, s. 1) poddany ang. kolonii; 2) obywatel z czasów kolonialnych Amer. Ptn.; 3) filat. znaczki pocztowe kolonii.

colonie, adj. (kolo'nik) anat. dotyczący grubej kiszki.

colonist, s. (ka'lonist) 1) kolonista, członek kolonii; 2) założyciel kolonii; 3) hist. staroż. ob. *colonus*.

colonization, s. (kaloniz'e'szn, -naj-) kolonizacja, kolonizowanie.

colonizationist, s. ('szonyst') zwolennik kolonizacji w szcz. w hist. St. Zj. kolonizowania Afryki murzynami ze St. Zj. (Liberia).

colonize, vi. (ka'lonajz) osiedlić się w kolonii; (vt. 1) kolonizować nową okolicę; 2) sprowadzać (do okręgu wyborczego) nieuprawnionych wyborców.

colonade, s. (ka'lanejd) bud. kolumnada, ogr. szpaler drzew.

colono-, **colon-**, przedr. oznaczający związek z okolicą lub z całą grubą kizką np. *colonalgia* ból grubej kiszki.

colonus, s. (kolo'nes) pl. *coloni* (-naj) hist. starożytny wolny rolnik przynależny do ziemi i opłacający dzierżawę.

colony, s. (ka'loni) kolonia osada; 1) grupa osób osiadła w nowym kraju odległym od kraju rodzinnego i pozostająca pod rządami swego kraju macierzystego; 2) grupa osób tej samej narodowości zamieszkała w obcym mieście np. *American c.* in Paris lub kolonia polska w Paryżu; grupa osób tego samego zawodu osiadłych w jednej dzielnicy, np. kolonia malarska w Kazimierzu; 3) grupa mrówek, pszczoł lub innych zwierząt lub roślin żyjących razem; grupa bakterij hodowanych na wspólnym podłożu; grupa kamielin zebrana w skałach starszych niż w swym właściwym środowisku; 4) zool. zbiór osobników mszywiolów.

colopexia, **colopexy**, s. (ka'lopek'sja, -si) chir. operacja przysyciska (sigmoid flexure) do ściany brzusznej (abdominal wall).

colopexotomy, s. (-tomi) chir. przysycicie i nadcięcie okrężnicy.

colophan(e) s. (ka'lofej'n -fen) żywica drzewa *CANARIUM MAURITIANUM* z wyspy Mauritius; także samo drzewo.

colophon, s. (ka'lofon) 1) godło wydawcy (na tytułowej karcie lub na grzbiecie okładki); 2) kolofon, dawniej na ostatniej stronie książki spis szczegółowy: wydawcy, autora, ilustratora, drukarza, fabryki papieru, rodzajów wydań itp.; **colophonist** autor takiego kolofonu.

colophonic acid (kalofo'nic e'syd) chem. kwas kalafoniowy $C_{20}H_{30}O_2$.

colophonite s. (kolo'fonajt) min. kolofonit, sylikoid grupy epidotów, brunatny granat rodzaj wewzianu.

colophony, s. (ka'lofoni, kola'foni) r. kalafonia pozostałość żywiczna przy wyrobie terpentyny francuskiej; także *pine resin*, *yellow resin*, *gum rosin*; ob. *rosin*.

coloplication, s. (ko- kaloplikej'szn) chir. operacja sfaldowania i ściągnięcia kiszki grubej.

color, s. (ka'lör) 1) barwa, kolor, odcień, farba; 2) o koniach i psach: maść; **chromatic colors** kolory barwne (czerwony, zielony, fioletowy, różowy, brązowy itp.); i **achromatic** czyli **neutral c-s** kolory bezbarwne (czarny, biały i długi szereg odcieni popielatych); oko ludzkie pojmuje barwy o częstotści drgań od 450 trylionów do 800 trylionów drgań na sekundę 450×10^{12} do 800×10^{12} czyli o długości 700 μ do 400 μ (μ równa się jednej milionowej części milimetra), czyli od czerwonego do fioletowego; poniżej czerwonego—**infra red** infra-czerwony, powyżej fioletowego—**ultra-violet** ultra-fioletowy dostępne od niedawna za pomocą aparatów; od czerwonego do fioletowego są kolory tęczy czyli widma słonecznego o siedmiu barwach zasadniczych (czerwony, pomarańczowy, żółty, zielony, błękitny, niebieski, fioletowy); w barwach właściwych rozróżnia się: ton lub jakość, *hue*, jasność, *brilliance*, i nasycenie *saturation*; ton barwy zależy od długości fali, jasność od energii drgań, nasycenie od stopnia złożoności fali eteru; 2) barwik, barwnik, pigment, dawniej barwidło, każda substancja kolorująca; **artist's c-s** farby olejne malarskie; **carmel c-s** barwki do farbowania karmelków; **cement c-s** pigmenty dla cementu; **ceramic c-s** polewy barwne; **certified c-s** czyli **certified dyes** barwki nietrujące, do kolorowania kosmetyków, zabawek itp.; **dry c-s** pigmenty brunatne i żółte naturalne; **food c-s** pigmenty do barwienia produktów spożywczych; **Japan c-s** pigmenty specjalnie drobno mielone przeznaczone na dodatek do werniksów typu japońskiego t. zw. *Japan*, sporządzanych w postaci czarnych mieszanin smoły bitumicznej z żywicami, olejami i rozpuszczalnikami, ob. *Japan*; **lacquer c-s** pigmenty i barwki przeznaczone do użytku w lakierach; **overglaze c-s** farby mufłowe, nakładane na polewę w wyrobach ceramicznych i wypalane w mufli; **paste c-s** farby w paście, półfabrykat złożony z pigmentów wmielonych w wchłok olejowy do konsystencji pasty, używane dla dalszej fabrykacji farb; **underglaze c-s** farby ogniowe, dekoracje ceramiczne stosowane przed nałożeniem polewy wraz z polewą; **varnish c-s** barwki rozpuszczalne w pokostach i werniksach, barwiące je na kolory przezroczyste (odr. do pigmentów, które dają z pokostami farby, *paints*, i emalie, *enamels*); c. *laes* laki organiczne, nierozpuszczalne połączenia barwników organi-

cznych z zasadami nieorganicznymi; 3) cera, kolor skóry; c. *bar* organiczenie praw murzynów, żółtych itd.; 4) pl. kolory, oznaka przynależności a) sztandar wojenny; b) kurta i bluza dzokiejka; odzienie członka drużyny piłkowej; 5) wyznaczenie polityczne, barwa polityczna; 6) pr. wrazenie, prawdopodobieństwo, w dawnej procedurze sądowej w Ang.; 7) lit. koloryt, np. użycie narzęcza lub wyrażen gwarowych dla wywołania wrażenia prawdy w opisie środowiska; 8) mar. salutowanie flagi na okręcie rano i wieczorem; 9) muz. barwa tonu, kolor tonu drewna, blachy, struny itp.; 10) szt. p. *cold c-s* barwy zimne (niebieska, zielona itp.) i *warm c-s* barwy ciepłe (czerwona, pomarańczowa, żółta itp.); (karty) ob. *suit*; *off c.* podejrzanego koloru, spłizły, wypelzły, także o człowieku źle wyglądającym.

color, vi. 1) rumienić się, płonąć się; 2) zabarwić się; 3) dojrzewać (o jagodach i owocach); vt. 1) zabarwić, pomalować; 2) koloryzować dodać własne szczegóły w opisie zdarzenia w celu podniesienia wrażenia i uwypuklenia obrazu; 3) przedstawiać fałszywie by służyć swoim przesądom lub z góry powziętej opinii, koloryzować.

colorable, adj. 1) dający się malować lub zabarwić; 2) pr. robiący wrażenie prawdy, np. c. *title* tytuł prawny o pozorach ważności.

colorado, adj. (kalora'do) 1) czerwony; rudy; 2) (cygaro) mierznej siły; C. *beetle*, C. *potato beet*e, (kolorej'do potej'to bi'tł) zool. stonka ziemniaczana *LEPTINOTARSA DECEMLINEATA* czyli żółta kolorado *DORYPHORA DECEMLINEATA*, owad z rodziny żłotek *ARY-SOMELIDÆ*; chrząszcz i gąsienica (dwoje pokoleń jednego lata) wyrządzają ogromne szkody; pierwotnie u stóp Gór Skalistych; podobnie drugi, również czteroczonkowa (*TETRAMERA*) stonka *CHRY-SOMELA* o ciele metalicznie błyszczącym; bot. C. *blue spruce* świerk srebrno-siny Gór Skalistych *PICEA PUNGENS*, Engelm., bardzo rozpowszechniony w parkach i ogrodach całego świata dla pięknego kształtu i srebrnawo-sinego zabarwienia szpilek; C. *grass* rodzaj prosa; C. *hemp*, C. *River h.* *SESBANIA MACROCARPA*, Muhl., strączkowa roślina moczarów pld. St. Zj. dająca mocne włókno (stąd nazwa „hemp”, gdy w istocie konopie należą do rzędu *URTICALES*, a nie do *LEGUMINOSÆ*).

Colorado, s. 1) Kolorado, stan Unii od I VIII 1876 (jako 38y) stąd przydomek *Centennial State*; kwiat: orlik; 2) geol. amer. okres geologiczny, trzecie od góry pietro górnej kredy Amer. Ptn. na środkowym zachodzie; 3) szczep indiański w Ekwardorze.

colorant, s. (ka'lörant) barwnik, barwidło.

coloratura, s. (koloratu'ra; wł.) muz. koloratura, ozdobienie melodii trelami; także kompozycja i sposób śpiewania; c. adj. koloraturowy.

color-bearer, s. (k. be'rer) chorągwy, dawniej: choragiewny, sztandarowy.

color-blind, adj. (k. blajnd) dotknięty daltonizmem, nierozpoznający kolorów.

color blindness (-nes) daltonizm, ślepotą barwną, ślepotą na barwy.

colored, adj. (-d) 1) zabarwiony, barwny, kolorowy, farbowany; 2) stronniczy, upstrzony przesadą lub przesadnym wpływem przesady lub opinii osobistej; 3) (o ludziach ras innych niż kaukaska) innej cery, o innej cerze (np. w St. Zj. o murzyńskiej, filipińskiej, meksykańskiej, mongolskiej, w szcz. o murzyńskiej; nazwę negro lub pogardl. nigger uważa się niegrzeczną); 4) lit. i szt. p. mający zajmujący koloryst.

-colored, przyr. -isty -awy, mający kolor wskazany w pierwszej części wyrazu, np. flesh - c. cielisty, dark - c. ciemnawy, smagławy.

colorfast, adj. (k. -fast) barwotrwwały, trwały w kolorze, pot. nie pełzający, nie zmieniający koloru w praniu.

colorfastness, s. (-nes) barwotrwłość, odporność barwików na działanie światła.

colorful, adj. (k. fuł) kolorowy, barwny, malowniczy, żywy, pobudzający wyobraźnię, „bajecznie kolorowy”; -ly, adv. malowniczo; -ness barwność, malowniczość, bogactwo barw.

color guard grupa osób strzegąca sztandaru; woj. i mar. guard of the standard.

colorimeter, s. (kalori'miter) farb. kolorymetr, przyrząd do mierzenia natężenia barw; **colorimetries** i **-metry** (-met'riks, -met'ri) 1) nauka o mierzeniu barw; 2) metoda analizy chemicznej polegająca na porównywaniu natężenia barwy w próbce badanej i wzorcu.

color index 1) astrofiz. liczebna różnica między fotograficzną wielkością gwiazdy a wzrokową; wskaźnik ten podaje dokładną miarę barwy światła gwiazdy; 2) farb. indeks międzynarodowy barwików według wyfarbowań, w którym kolory są oznaczone liczbami identyfikacyjnymi; 3) med. liczba wskazująca stosunek ilości hemoglobiny we krwi do ilości krwinek czerwonych.

c. intensity (k. inten'siti) 1) natężenie barwy; 2) nasycenie barwy.

colorless, adj. bezbarwny (fiz. i przen.)

color line 1) przedział między białymi a murzynami w St. Zj.; 2) her. cienkie linie oznaczające barwę w tarczy herbowej; 3) woj. linia piramidów z karabinów, na których na paradzie lub w połu spoczywają sztandary.

c. phase okres barwy futra, upierzenia itp. niektórych zwierząt stosownie do pory roku lub do wieku.

colorrhaphy, s. (kola'rafi; color i rraphy) chir. operacja zszycia rany w grubej kieszce.

color sentinel straż przy sztandarach ob. color line 3).

Colorum, s. (kolo'rom) kolorum; 1) niepolityczne stowarzyszenie wizańskich fanatyków religijnych na Filipinach, zwłaszcza na Mindanao; 2) członek tego stowarzyszenia.

color vision zdolność rozpoznawania barw.

c. weakness zmniejszenie zdolności rozpoznawania barw lecz nie tak znaczne jak daltonizm (c. - blind-ness).

c. zone strefa barw, jedna z trzech stref siatkówki oka: zewnętrzna — czuła na odcienie szare, średnia — także na żółte i niebieskie, wewnętrzna — na wszystkie.

colossal, adj. (kola'si) kolosalny, potężny, olbrzymi, wspaniały.

Colosseum, s. (kolose'om) Koloseum, starożytny amfiteatr rzymski, budowla Wespazjana i Tytusa z około r. 80 przed Chr., ok. 187 × 153 m., jeszcze częściowo utrzymalna; ob. coliseum.

Colossian, adj. (kolo'szn. -szien) dotyczący miasta Colossae we Frygii w Azji Mniejszej z kościołem pierwszych chrześcijan; s. Kolosens, mieszkaniec tego miasta; **Epistle to the Colossians** bib. List św. Pawła do Kolosensów.

Colossi of Memnon (kola'si ow mem'nan) dwa posagi siedzącego króla Amenofisa III (czyli Amenhotepa III, 1410 - 1374), 20 m. wys., pod Tebami w Egipcie, ob. Memnon.

Colossochelys, s. (kalasa'kells) paleont. olbrzymie żółwie indyjskie w płożenie, najmłodszym piętrem systemu trzeciorzędowego (triasu).

colossus, s. (kola'ses) 1) szt. klas. posąg olbrzymich rozmiarów; najslawniejszy w starożytności Colossus of Rhodes kolos rodyjski, posąg Apollina na wyspie Rodos, wys. ok. 37 m. dzieło Charesa z ok. r. 280 przed Chr.; 2) kolos. coś olbrzymiego.

colostration, s. (kalastrej'szn) med. choroba noworodków przypisywana następstwom siarę.

colostric, adj. (kolast'rik) med. spowodowany przez siarę.

colostrous, adj. (-trös) med. zawierający siarę.

colostrum, s. (-trom) med. siara, młodziwo, pierwsze mleko po porodzie; ob. beestings, milk; c. corpuscles ciała siary czyli młodziwa.

-colous, przyr. (kolös) oznaczający; zamieszkały, żyjący wśród—

colp-, **colpo-**, przedr. (kalp-, kalpo-) med. pochwo-, pochwowo-, w związku z pochwą, np. colpitis (kalpaj'tis) zapalenie pochwy.

colportage, s. (kalportydz, z fr. kolportaż) kolportaż.

colporteur, s. (kalportör, z fr. kolportör) kolporter, roznosiciel i sprzedawca gazet i książek.

colt, s. (kolt) 1) źrebię, źrebiec, dawniej: żrebiec; 2) mar. powróż związany w supły, używany dawniej do bicia majtków; 3) C. nazwa broni palnej po wynalazcy Samuelu Colcie (1814 - 1862), C. revolver, C. automatic machine gun.

colter, **coulter**, s. ('-er) roln. krój (u pluga), odcinający skibę piono-wo przed lemieszem (plowshare).

colt evil, c. ill wet. choroba zakaźna bardzo młodych źrebiąt spowodowana zakażeniem powrózka pępowego (pepowiny).

coltish, adj. (kol'tisz) źrebięcy, swawolny, brykliwy; -ly, adv. swawolnie, brykliwie; -ness swawola, swawolność, dawniej swowolność.

coltpixie, **coltpixy**, s. ('-piksi) mit. złośliwy duch zjawiający się nieraz w postaci źrebięcia i zwodzący ludzi i konie na bezdroża i bagna; por. kozodój.

coltsfoot, s. (kolc'fut) pl. -foots (-fuc) bot. 1) podbiał TUSSILAGO FARFARA, Linn.; 2) c. snakeroot dziki imbir Canada wild ginger ASARUM CANADENSE, Linn. 3) mleczek, wilczy mlecz GALAX APHYLLA, Linn.; 4) pieprzowata roślina Amer. podzw. HECKERIA czyli POTHOMORPHE PELTATA, Miq.

colt's-tail, s. ('-tejl) 1) bot. skrzyp polny horsetail Equisetum ARVENSE, Linn.; 2) bot. kanadyjski chwast LEPTILON CANADENSE; 3) meteor. ob. cirrus, s. 2).

colt's tooth ('-tuğ) 1) mleczny ząb konia; 2) swawola młodego wieku, ob. wild oats; 3) wet. ob. wolf tooth.

Coluber, s. (ka'liubör) liczny rodzaj niejadowitych węzów z rodziny COLUBRIDAE; c. wąż Eskulapa.

Colubridae, s. pl. (koliu'bridi) zool. największa rodzina węzów przeważnie jadowitych; podrodzina Colubrinae obejmuje niejadowite; colubrid, s. osobnik z tej rodziny.

Colubrina, s. (koliubraj'ne) 1) bot. rodzaj amer. podzw. krzewów i drzewek szakiakowatych; 2) zool. C. (pl.) dawniej nadrodzina lub podrodzaj węzów niejadowitych, dzis: Aglyphodonta, ob.

Colubrinae, s. pl. (-ni) zool. podrodzina niejadowitych węzów, ob. Colubridae.

colugo, s. (kolu'go) zool. lotopierz, ob. flying lemur, Cynocephalus, czyli Galeopithecus.

Columba, s. (kolum'ba) 1) zool. gołąb, rzedu gołębiowatych, COLUMBAE; 2) kośc. średniowieczne naczynie mieszczące sakrament, mające kształt gołębia; 3) astr. Gołąb, pld. gwiazdozbiór (112 gwiazd do 7-ej wielkości); 4) Kolumba, żeńskie imię własne, dzień bl. patronki K z Riel 20 maja; 5) imię męskie, dzień patrona 9 czerwca.

columbarium, s. (kolumbej'riom) wnęki na urny z popiołami zmarłej osoby a) hist. w katakumbach starożytnego Rzymu; b) w nowoczesnych krematoriach, kolumbarium.

columbary, s. (ka'lemberi) gołębnik.

columbate, s. (ko'lembejt) chem. sól kwasu kolumbiowego, kolumbian.

columbeion, s. (-bi'on, -baj'on) KW. fontana u wstępu bazyliki.

Columbia, s. (kolom'bia) poet. nazwa Ameryki.

columbian spirits, (-en spy'ric) chem. alkohol metylowy, spirytus drzewny, CH_3OH , metanol, synonimy: acetone alcohol, carbinol, colonial spirits, methanol, methyl alcohol, methyl hydrate, pyroxylic spirit, wood alcohol, wood naphtha.

columbic acid, chem. kwas kolumbiowski, wywiedziony z pięciotlenku kolumbiowego i znany najczęściej w postaci swej soli, np. NaC_6O_7 , $\text{K}_2\text{C}_6\text{O}_7$, $\text{K}_3\text{C}_6\text{O}_7$, itd.; mniej ściśle pięciotlenek kolumbiowy.

columbiferous, adj. ('-ferös) chem. zawierający kolumb.

columbine, adj. (bajn), (-bin) gołębi.

Columbine, s. (ka'lembajn) Kolumbina, (wł. Colombina) 1) żeńskie imię własne; 2) stała postać w komedii włoskiej i w pantomimie, zalotna dziewczyna, o którą zabiegają północny Arlecchino i południowy Pulcinella.

columbine, s. (ka'lembajn) 1) bot. orlik, cynowód, ob. *Aquilegia*, państwowy kwiat stanu Kolorado; 2) kolo blade-niebieski.

columbite, s. (kolom'bajt) min. kolumbit, saletrowiec rzędu kolumbianów i tantalitów, FeC_2O_7 , często FeTa_2O_7 ; t. 6, c.w. 5.4—6.5; w niektórych podręcznikach za przykładem niemieckim niewłaściwie niobit, ob. **columbium**.

columbium, s. (-biom) chem. kolumb (gen.: kolumbiu), pierwiastek chem.; znak: Cb; liczba at. 41, c. at. 92.01, temp. topn. 1950°C., odkryty w kolumbie am. przez C. Hatchetta w 1801; opisany ponownie przez Niemca H. Rosego i nazwany przezeń niobem (znak Nb), i do tej pory tak nazywany w Niemczech (a tu i ówdzie pod dawnym wpływem niem. i w Polsce).

columboid, adj. (-o'id) zool. gołębiowaty.

columbotantalate, s. (-ten'telejt) chem. kolumbotantal, związek soli kolumbiowych z tantalami.

columbotitanate, s. (-taj'tenejt) chem. kolumbotytan, związek soli kolumbiowych z tytanowymi.

Columbus Day, (kolom'bes dej) Dzień Kolumba, urzędowe święto w St. Zj., 12 października, dzień odkrycia Ameryki; zwany także Discovery Day.

columella, s. (kaliume'la) pl. -læ (-li) anat., bakt., bud., bot. kolumnienka.

column, s. (ka'lem) kolumna, słup, filar; anat. słup. kolumna, spinal c. kręgosłup, kolumna grzbietowa, kolumna pancerzowa; bot. połączone przętki malwy, połączone przętkowie i słupkowie storczyka itp.; buch. kolumna, prostopady szereg cyfr; bud. kolumna, składająca się z podstawy, słupa i głowicy; chem. kolumna, wieża; absorption c. k. absorpcyjna; bubble cap c. k. z. płytami rektyfikacyjnymi zaopatrzone w grzybki przepływowe; distilling, extracting, fractionating, rectifying c. k. destylacyjna, ekstrakcyjna; c. packing materiał do wypełniania kolumn (np. pierścienie

Raschiga); druk. stronica gazety składająca się z łam czyli szpalt; gór. próżny walec stalowy z ruchoma podstawą; woj. kolumna, szlak wojskowy głęboki—w marszu, płytki—rozwinęty; w mar. St. Zj. kolumna okrętów, bliskie ustawienie jednego za drugim, w Ang. line ahead.

columnist, s. (ka'lonnist) kolumnista, w prasie St. Z. dziennikarz piszący stale szpaltę swoich poglądów (nie zawsze zgodnych ze stanowiskiem pisma) i podpisujący ją imieniem i nazwiskiem.

colures, s. pl. (ko'liurs) astr. dwa koła kuli niebieskiej przecinające się pod prostym kątem na biegunach; jedno przechodzi przez oba punkty zwrócenia nocy z dniem, equinoctial points, drugie—przez oba punkty przesilenia nocy z dniem, solstitial points (equinoctial colure i solstitial c.).

Colutea, s. (kolu'ti-a) bot. truszczelina, eur.-azj. krzew strączkowy.

coly, s. (ko'li) zool. mysz *COLIUS*, rodziny COLIIDÆ, rzędu łączców, długoogoniasty, Afr., od sposobu łożenia po gałęzi zwany także mouse-bird.

colymbion, s. (ka'limbaj'an) KW. kolimbon, naczynie na święconą wodę.

Colymbus, s. (-bes) zool. rodzaj nurów, ob. grebe.

colza, s. (kol'za) kolza, nasienie rzepaku *BRASSICA NAPUS*, Linn.; c. lub c. oil olej rzepakowy, rape oil, rapeseed oil.

com-, przedr. (kom; cum ł. współ z) spół-, współ-, przed samogłoską i przed h co-, przed l col-, przed r cor-, przed c, d, g, n, q, s, t, v, con.

coma, s. (ko'ma) 1) pl. comas med. śpiączka głęboka, rodzaj letargu, stan znacznego znieczulenia spowodowany chorobą, częsty przed śmiercią; ob. coma vigil; 2) pl. comae astr. mglista masa otaczająca jądro komety; bot. czubek liści jak u szczytu palmy lub u ananasa, pęczek włosków na nasieniu bawełny itp.; opt. pasek światła dookoła soczewki; C. Berenices ob. Berenice's.

comacine, s. (ko'masin) hist. włoski mistrz budowniczy z początków średniowiecza.

Comanche, s. (kome'n'cz'i) hist. am. prawie doszczętnie wytępiony szczerp indiański.

Comanchean, s. (-en) geol. część okresu dolnej kredy w systemie mezozoicznym zachodniej Am. Pł.

comatose, adj. (ka'matoz) nieprzytomny, letargiczny.

comatulid, s. (komeciul'id) zool. lilowiec, crinoid, piywający swobodnie bez łożyski, np. rozwierucha różowa w późniejszym wieku.

coma vigil, (k. wi'dżył) med. śpiączka czuwająca, w której chory leży nieprzytomnie lecz z otwartymi oczyma.

comb, s. (kom) 1) grzebień (do czesania); 2) zgrzebio, grzebio (do czesania bydła); 3) grzebień, mię-

sista narośl na głowie koguta; coś podobnego do grzebienia koguciego np. łuk na hełmie dragona itp.; 4) plaster miodu pszczelego honeycomb lub podobny twór osy; 5) grzebieńniasty przyrząd do tatuowania; 6) bot. a) St. Zj. oset fiołkowy purple cone-flower ECHINACEA PURPUREA Moench, ob. *Brauneria*; b) pionowe blaszki ustawione promienisto na spodniej stronie kapelusza niektórych grzybów; 7) elek. kolektor maszyny elektr. zwłaszcza elektrostacyjnej; 8) geol. szereg kryształów wystających ze ściany żyły lub pieczary; 9) mal. przyrząd do malowania słoów drzewnych lub do marmurkowania na tapecie; 10) tk. grępla; 11) woj. ciężki, cyngiel, haczek za którego pociąganiem kurek uderzy w panewkę; 12) zool. rozmaite narządy podobne do grzebienia, np. przegrzebek (pecten) ptasiego oka; głaszczki owada służące do czyszczenia rozków (czulków); przegrzebek skorpion ob. pecten, itp.

comb, vt. 1) czesać; 2) iskać; przeszukać; przetrząść; 3) c. out wyczesać, usunąć coś niepotrzebnego, przeczyszczyć np. personel biurowy.

combat, s. (kom'bet) walka, bitwa, bój, potyczka, starcie, pojedynek; c. zone woj. teren walki, strefa operacji wojskowych, strefa bojowa.

combat, vi. (kombat') walczyć; vt. zwalczać.

combatant, s. (kom'batent) 1) uczestnik boju; 2) towarzysz broni.

comb disease, wet. parch drobiu.

Combe-Capelle, adj. (kăpkapel'), schron skalny nad rzeką Combe (kăb) w departamencie Dordogne (dordon') we Francji) archeol. związany z kulturą musterską starszej epoki kamiennej (paleolitu).

combed, adj. (komd) 1) czesany; gręplowany; 2) grzebieniasty, mający grzebień.

comber, s. (ko'mer) 1) tk. gręplarz; czesacz; 2) ob. beachcomber.

comb honey, (kom'ha'ni) plaster miodu, miód w plastrze.

combination, s. (kambinej'szn) 1) kombinowanie; 2) kombinacja, zespolenie, połączenie; 3) zespolony wyraz, wyraz złożony np. public-minded; sunrise; cudzołóżyć; światopogląd; 4) związek osób jednego zawodu jak np. trust, liga, syndykat, unia robotnicza, stowarzyszenie fabrykantów itp.; 5) kombinacja zamku z obrotami za pomocą cyfr i liter; także sam zamek tak otwierający się; 6) podwłóczka na całe ciało, zwana także union suit, w Pol. (z fr. combinaison, czyt. kabineza') kombinizon; 7) bot. i zool. nazwa złożona z dwóch wyrazów: nazwy rodzaju i gatunku albo także i nazwiska autora tej kombinacji: np. *Poa pratensis*, Linn.; 8) mat. kombinacja, obejmująca wszystkie możliwości w jakie szereg jednostek może być zestawiony—bez względu na ich porządek; w wariacjach i permutacjach ich porządek odgrywa ważną rolę; 9) min. postać krystaliczna złożona (o ścianach niejednakowych); 10) muz. w grze na organach grupa rejestrów; 11) w sza-

chach plan szeregu ciągów z uwzględnieniem rozmaitych możliwych ciągów przeciwnika i wynikających z tego zmian przy zachowaniu pierwotnie zamierzonego celu; c. **in restraint of trade** znowa fabrykantów w celu stworzenia monopolu i wyzyskania publiczności zabroniona ustawą Shermana Antitrust Act z 2 lipca 1890, którą uzupełniła następnie ustawa Clayтона z 14 paźd. 1914.

combinatory, adj. (-nej'tory) kombinacyjny.

combine, s. (kam'bjajn) 1) zespół; 2) roln. maszyna rolnicza łącząca żniwiarkę, scinającą tylko same kłosy, z młocarką, młocącą i młynkującą ziarno na polu, podczas jazdy; siłoma zostaje na prniu.

combine, vi. (kombajn') 1) połączyć się dla wspólnej działalności (przeważnie w interesach handlowych); 2) chem. łączyć w związki chemiczne; vt. łączyć, godzić.

combined carbon chem. w żelazie i stali ta część węgla, która jest związana w węgiel (karbid), odr. od węgla grafitowego.

combing, s. (ko'min~) 1) czesanie włosów lub długiej wełny; (krótka wełnę grzepluje się, ob. card); 2) włos wyczesany grzebieniem; także peruczka z takiego włosu.

combining form forma wyrazu i, lub gr. użyta w połączeniu z drugim wyrazem jakgdyby przedrostek lub przyrostek, np. **carpo-** i **-phore**; w tym słowniku nieściśle obie części wyrazu określono jako „przedr.” i „przr.” (czyż one nie są); uczyniono to jedynie ze względu na konieczność oszczędzenia miejsca; jest to jedna z niedokładności wspomnianych w 8-ym ustępie Przedmowy.

combololo, s. (kombolo'jo) różaniec mahometński (mający 99 galek lub paciorków).

comb pottery (kom'pat'ri) archeol. ceramika nadbałtycka neolityczna (10000-7000 przed Chr.), tak zwana od zdobienia rysunkiem podobnym do szkło drzewnych.

Combretum, s. (kambri'tom) bot. trzcińce, liczny rodzaj drzew i krzewów zwrot. i podzw. z rodziny trzcińcowatych. **TERMINALIA-CEAE** czyli **COMBRETACEAE**, dający owoc i mirobalan.

comb-shaped, adj. (kom'szejpd) grzebieniasty, grzebieniowy, grzebieniowaty.

combουργess, s. (kombör'dzes) hist. ang. 1) obywatel miasta; 2) członek grona obranych doradców sołtysa.

comburiometer, s. (komböri'miter) przyrząd do ustalenia proporcji powietrza potrzebnego do całkowitego spalania gazu.

combustibility, s. (-böstibi'liti) palność, zdolność do spłonięcia.

combustible, adj. (bos'tibi) palny, podlegający spalaniu.

combustible(s), s. opał, paliwo.

combustion, s. (kombös'czyn) 1) spalanie, spłonięcie; 2) zamęt, konuzja, niepokój; 3) przest. a) pożar;

b) spalanie zwłok, dziś: **cremation**; c) zapalenie; 4) astrol. stan gwiazdy znajdującej się tak blisko słońca, że ginie dla oka w jego świetle; 5) chem. a) utlenienie; b) spalanie w analizie chem.; c. **chamber** palenisko, dymnica; c. **engine**, c. **motor** motor spalinowy; c. **gases** spaliny, gazy spalinowe.

come, vi. (kom) przyjść, przybyć, zbliżyć się, dość; wynikać; dość do czegoś, dość do uczynienia czegoś; **coming Sunday** w najbliższą niedzielę, w przyszłą niedzielę; c. **about** wydarzyć się; wypaść; c. **across** napotkać na co; c. **after** a) przyjść (za kim, po kim); b) przyjść po co; c. **again**, c. **back** powrócić; c. **between** wejść między; c. **in** wejść; c. **in!** proszę (scil. wejść); c. **short** braknąć; c. **to** przyjść do siebie, oprzytomnieć; c. **to a head** dojrzeć (do wybuchu, np. czerak, spisek, trwająca niezgoda); c. **true** ziścić się.

comedia de santo (hisz. komeđi'a de santo) hisz. widowisko z żywota świętych.

comedian, s. (komi'djen) 1) komik, aktor występujący w komediach; 2) autor komedij, komediopisarz; 3) komediant, człowiek udający w życiu coś innego niż czym jest.

comedias de capa y espada (kome'dias de ka'pa i espa'da; hisz.) średniowieczne sceny rycerskich założeń.

Comédie Française (komeđi'fran'se'z) Komedja francuska w Paryżu, jeden z najslawniejszych teatrów Europy, założony w 1680.

Comédie Humaine (fr. komedi'üm'e'n) komedia ludzka, łączny tytuł szeregu powieści Balzaka (Honoriusz Balzac (balzak') 1799-1855).

comedienne, s. (kome'dien') 1) aktorka występująca w komediach; 2) komediantka, kobieta udająca w życiu coś innego niż czym jest.

comedo, s. (kamido) pl. **comedanes** (-o'ni) i **comedos** (-oz) med. zaskórnik, pot. waga; podskórny czopek lojowy na wystającym końcu czarny od brudu, stąd zwany pot. **blackhead**.

comedown, s. (kom'daun) 1) zejście w dół (np. w elewatorze, na ruchomych schodach, łódki z wysokiej fali); 2) upadek, poniżenie, niepowodzenie.

comedy, s. (ka'medi) komedia 1) sztuka sceniczna o pogodnym tle, często z zakresu bieżących zagadnień społecznych (np. „Divorçons!” (di-wor-sa', Rozwiódźmy się) Paillerona (pajro'na) aktualna ok. r. 1890); 2) coś śmiesznego, zabawne zajście w życiu, podobne do wymysłu scenicznego; zamieszanie; 3) w ang. (NIE w pol.) zabawna lub komiczna rola lub sytuacja w poważnej sztuce.

comeliness, s. (kom'lines) uroda. **comely**, adj. (kôm'li) nadobny, urodziwy.

comes, s. (ko'miz) pl. **comites** (kami'tiz) 1) staroz. rzym. (początkowo) towarzyszy, (następnie) giermek, (nakoniec) członek swity cesarskiej, rycerz; w w. średnich członek swity ambasadora; hrabia; 2) anat. żyła towarzysząca tętnicy, **VENA COMES**; 3) astr. mniejsza gwiazda towarzysząca jaśniejszej; 4) muz. w fudze odpowiedź na temat główny (**dux**); 5) KKK podręcznik zawierający listy (św. Hieronima i inne) używany we Mszy św.

comestible, adj. (komes'tibi) jadalny; -s, s. pl., żywność (sing.).

comet, s. (ka'myt) kometa (m. i f.); c. **finder**, c. **seeker** astr. przyrząd do szukania komety na sklepieniu niebios.

cometarium, s. (kometej'riom) przyrząd do przedstawiania ruchu komety na jego orbicie.

cometic, -al, adj. (kome'tik, -i) kometowy.

comfit, s. (kôm'fit) kandyz, kandyzowany owoc lub korzeń itp.; dawniej konfekt.

comfort, s. (kom'fört) 1) swoboda (od bólu, kłopotów itp.), wygoda, czas; 2) pocieszenie, osłoda, poکرzepienie; 3) pr. pomoc; 4) St. Zj. koidra, pierzyna; 5) komfort, dostatek otoczenia.

comfort, vi. żyć wygodnie; vt. 1) pocieszyć, poکرzepić, dodać otuchy; 2) uwzględnić; 3) pr. pomagać.

comfortable, adj. (kom'fortabl, kom'ftebl) wygodny, dostatni, w miarę wystarczający, wolny od biedy i kłopotów; **I am c.** jestem zadowolony, jest mi tu wygodnie, niczego mi nie brak tu; a c. **house** dostatni dom urządzony z komfortem; c. **words** pocieszające słowa z biblij (Mat. 11:28, Jan 3:16, I. Tym. 1:15, I. Jan 2:1 i 2) włączone do komunii KA w 1548.

comfortable, s. 1) St. Zj. koidra, pierzyna, ob. **comfort**, s. 4); 2) ob. **wristlet**; 3) szalik na szyję.

Comforter, s. (kom'fortör) bib. Duch święty (ew. św. Jana 13:26. pocieszyciel on, Duch Święty); c. St. Zj. pierzyna.

comfortless, adj. (-les) nie pocieszony, bez otuchy, opuszczony.

comfort station publiczna wygódka.

comfrey, s. (kom'fri) bot. żywokost **SYMPHYTUM**, roślina z rodziny szorstkolistnych **BORAGINACEAE**; z. lekarski **common c. S. OFFICINALE**, Linn., ou w.eków używany w lecznictwie.

comic, -al, adj. (ka'mik, -al) komiczny, śmieszny, zabawny, pobudzający do śmiechu.

comic, s. 1) komik, aktor występujący w rolach komicznych; 2) komiczność, czynnik wywołujący (najczęściej przez dysproporcję) wrażenie śmieszności i pobudza do śmiechu; c. **opera** opera komiczna, utwór muzyczny stojący pomiędzy operetką a operą; c. **strip** pasek ilustrowanej opowieści wychodzący w gazecie codziennej a złożony z rysunków z wypisanym na nich dialogiem; także **comics**.

comiferous, adj. (komiferös) z czubkiem włosów.

coming, adj. (kômin~) nadchodzący, najbliższy, następny.

coming-on, adj. (k. an') ustepliwý.

Comintern, s. (kam'intern) Trzecia Międzynarodówka.

comism, s. (ka'mizm) komizm.

comitat, s. (ko'mitat) komitat, okręg administracyjny na Węgrzech.

comitatus, s. (-tejt'es) 1) grono giermków królewskich lub hrabiów; 2) hist. frankoński okręg administracyjny; 3) hrabstwo, powiat.

comitia, s. pl. (komi'szia, i. komi'cja) hist. rzym. zebranie.

Comitium, s. (komi'sziom i. komi'cium) w starożytnym Rzymie miejsce publicznych zebrań u stóp Kapitolu między Rostra (ob.) a Senatem.

comitragedy, s. (kamitra'dzedi) tragicomedia.

comity, s. (ka'miti) łagodność, przyjazne zachowanie się, uprzejmość; c. of nations grzeczność między państwami, urzędowa uprzejmość międzynarodowa, COMITIA GENTIUM.

comma, s. (ka'ma) 1) przecinek, znak pisarski; 2) krótka przerwa w mowie, rytmie, muzyce; muz. komma, komma, drobna różnica tonów; c. syntonom (k. sin'tonom) w proporcji drgań 81:80, c. ditonicum (k. dajta'nikom) w proporcji 531:441; 524:288 (Pythagorean comma); 3) skrót zamiast c. bacillus i c. butterfly; c. bacillus bakt. skrętek, prątek cholery azjatyckiej VIBRIO COMMA czyli SPIRILLUM CHOLERÆ ASIATICÆ (Robert Koch 1884); c. butterfly zool. pin.-amer. barwny motyl POLYGONIA COMMA; gąsienica żeruje na pokrzywie.

command, s. (komand', Ang. komma'd) 1) rozkaz, rozkazywanie; 2) woj. rozkaz, komenda, okręg podlegający rozkazom, władza uprawniająca do wydawania rozkazów, zdolność wykonywania komendy, wykonywanie komendy; oddział wojska będący pod komendą; 3) fort. panowanie nad terenem; 4) przen. oprowadzanie czego, panowanie nad czym, władanie czymś, np. to have c. of the language władać językiem.

command, vi. rządzić, rozkazywać, wydawać rozkazy; vt. komenderować, rozkazywać; mieć nad czym władzę; opanować, np. polankę w lesie na przestrzeń strzału, przen. uczucia; this window commands a fine view z tego okna jest piękny widok, przed tym oknem rozciąga się piękny widok.

commandant, s. (kamendant') komendant, naczelny oficer.

commandeer, vt. (komandir') zmusić do służby wojskowej, zabrać (budzi, bydło lub przedmioty) na rzecz wojska, rekwirować.

commander, s. (kaman'dör) 1) komendant, naczelny oficer; 2) komandor, wyższy stopień w dawnych zakonach rycerskich i dzisiejszych organizacjach orderowych; 3) drewniany młotek; 4) w koszykarstwie przyrząd do prostowania pokręconej wikliny; 5) mar. komandor, ranga oficera marynarki w St. Zj. tuż po kapitanie; odpowiada randze podpułkownika armii; c. in chief na-

czelny wódz sił zbrojnych, w St. Zj. Prezydent, w Polsce Prezydent w czasie pokoju; w Anglii Król; C. of the Faithful wódz wiernych, tytuł mohametańskich kalifów i sułtanów.

commandery, s. (kamen'döri) komendatura, dowództwo (ranga i okręg).

commanding, adj. ('din~) rozkazujący, panujący, opanowujący; w szcz. astrol. mający władzę, o sześciu pierwszych znakach zodiaku; c. post stanowisko dowódcy.

commandite, s. (koma'dit') kup. komandyta, spółka komandytowa, spółka kupca (odpowiedzialnego całym swym majątkiem) z akcjonariuszem odpowiedzialnym tylko swym wkładem kapitału; w St. Zj. uznana tylko w Luizjanie, ob. commendam, s. 2).

commandment, s. (komand'ment) polecenie, zalecenie, przykazanie; Ten C.-s Dziesięcioro Przykazań; c. -s of the Church KRk pięćoro (lub w niektórych krajach sześćoro) przykazań kościelnych, wymagających od wiernych: 1) święcenia niedziel i świąt nakazanych, 2) postów i wstrzemięliwości, 3) rocznej spowiedzi i przystąpienia do Sakramentu ołtarza (w St. Zj. we własnej parafii), 4) zaniechania uroczystości ślubnych w czas nie-dozwolony i 5) zawierania małżeństw przed własnym proboszczem; w niektórych krajach 6) przyczynienia się do kosztów utrzymania kościoła.

commassation, s. (komasej'szm) komasacja, urzędowa wymiana rozrzuconych parcel gruntu między właścicielami w celu możliwego zjednoczenia obszaru należącego do każdego z nich.

commassee, s. (koma'si) mon. stara srebrna moneta arabska, jeszcze będąca w obiegu, wartości 1 1/4 do 2 1/2 c. amer.

commatic temperament strojenie instrumentów na podstawie kom. ob. comma, s. 2) muz.

comma tract, (k. trakt) anat. dwa drobne przewody w rdzeniu kręgowym w okolicy szyjnej i piersiowej po obu stronach między pęczkiem klinowatym FASCICULUS CUNEATUS a podługowatym P. GRACILIS, ob. spinal cord.

commesasure, vi. (kame'żer) być równym komu lub czemu, sprostać komu lub czemu, dorównać komu lub czemu, doróść do kogoś lub czegoś.

Commelinaceae, s. pl. (kamelinaj'si-i) bot. strójkowate, rodzina ziół jednoliściennych, spiderwort family, rzędu ENANTIOBLASTÆ lub XYRIDALES, obejmującego rodzaje strójk COMBELINA i trzykrótek TRADESCANTIA.

commemorable, adj. (kame'morebł) pamiętny, godzien pamięci, wiekopomny.

commemorate, vt. ('morejt) uczcić pamięć.

commence, vi. 1) rozpocząć; 2) ukończyć kurs szkolny, otrzymać stopień akademicki; vt. wszcząć, zainicjować.

commencement, s. (-ment) 1) początek, rozpoczęcie, otwarcie; 2) dzień rozdawania dyplomów w zakładzie naukowym; 3) pr. ob. declaration.

commend, s. (kamend') lenno.

commend, vi. 1) wyrazić zgodę i uznanie; wyrazić się o kim lub o czym pochlebnie, pochwalić; 2) kość. nadać beneficjum kościelne; 3) pr. feud. nadać beneficjum królewskie lub pańskie w zamian za służbę lennika.

commendable, s. (-ebl) godny polecenia, chwalebny.

commendador, s. (-a'dor) hist. komendant okrętu hisz. lub weneckiego.

commendam, s. ('em) 1) beneficjum; 2) ziemia przynależna do beneficjum; 3) w Luizjanie: komandyta, ob. commandite.

commendatory, adj. ('etori) 1) pochwalny; 2) kość. a) korzystający z beneficjum; b) stanowiący beneficjum; c. abbott kość. duchowny lub świecki mający opactwo in commendam.

commensal, s. (kamen'sel) 1) współbiedak, osoba jedząca przy wspólnym stole; 2) biol. ustroj nie pasorzytniczy, a żyjący na innym ustroju albo z nim albo w nim, i żywiący się tym samym pożywieniem; c. adj. w biol. także - istic; -ly adv. współżyjąco; -ism, -ity, s. biol. wspólne pozycie, współżycie.

commensurable, adj. ('szurebł) 1) współmierny; 2) proporcjonalny; 3) dający się wyrazić jako wielokrotna pewnej wspólnej miary; -ness, -ability, s. współmierność.

commensurate, adj. (-ryt) 1) równy miarą lub rozmiarem; proporcjonalny, odpowiedni, odpowiadający; 2) ob. commensurable.

comment, s. (ka'ment) 1) komentarz, uwaga, wyjaśnienie, omowa wyjaśniająca (książkę, obraz, mowę); 2) komentowanie, dyskusja.

commentary, s. (-eri) zbiór komentarzy, uwag, codziennych zapisów itp., np. Komentarz Juliusza Cezara o wojnie z Gallami.

commentate, vt. (-ejt) komentować, objaśniać, omawiać.

commentation, s. (-ej'szn) komentowanie.

commentator, ('-tor) komentator, także (r.) commenter.

commerce, s. (ka'mörs) 1) handel, przemysł, wymiana towarów; 2) wymiana myśli, obcowanie towarzyskie; 3) duchowa wymiana, komunizm; 4) przest. interes, komunikacja; 5) gra w karty, dawniejsza forma whiskey poker; 6) r. nieprawne obcowanie picie.

commercia belli (kamer'szia be'll, ł. komercja belli) pr. międzynarod. układy między stronami wojującymi związane z prowadzeniem wojny, np. o zawieszenie broni, o zapewnienie bezpiecznego przejazdu okrętu, o kapitulację itp.

commercial, adj. (kamör'szeł) handlowy, kupiecki, mający na celu w pierwszym rzędzie zysk pieniężny; c. law prawo handlowe; -ism,

-ity (-yzm, kamörszeliti) duch handlowy, metody kupieckie.

commercialize, vt. (-ajz) prowadzić na skalę kupiecką, prowadzić dla zysku, zrobić z czego handlowe przedsiębiorstwo lub korzystać z czego jakby z handlowego przedsiębiorstwa; 2) uprzemysłowić.

commercialization, s. (-zej'szn) uprzemysłowienie.

commerge, vi. zjednoczyć się, złączyć się, połączyć się z czymś w jedno.

commination, s. (kaminej'szn) groźba, zapowiedź kary.

commingle, vi. (kamingl') zmieszać się z czymś; vt. mieszać (rozmaite gatunki np. kawy, tytoniu itp.).

comminute, vt. (kami'njut) sproszkować, rozdrobnić.

comminution, s. (-'szn) 1) zmniejszenie, kruszenie; 2) chir. strząskanie (kości), zdruzgotanie, złamanie kawałkowe czyli drobinowe **FRAC-TURA COMMUTIVITA**.

comminutor, s. (-'tör) roln. narzędzie do kruszenia grudy.

Commiphora, s. (kami'fora; kommi gr. guma, żywica) bot. liczny rodzaj drzew balsamicznych, **ou. Balsamea**.

commiserable, adj. (kami'zerebi) pożałowania godny.

commiserate, vi. (-zerejt) współczuć z kimś; -tion współczucie.

commissar, s. (kamisar') 1) komisarz; 2) komisjoner, pełnomocnik handlowy; 3) w Sowietach a) członek gabinetu, b) cywilny przedstawiciel rządu w wojsku.

commissarial, adj. (-'jet) komissarski.

commissariat, s. (-'jet) 1) komissariat, urząd komisarza, okręg i jurysdykcja; 2) woj. intendatura, urząd prowiantowy; w St. Zj. pod władzą **Quartermaster Corps**, w W. Br. **Army Service Corps**, w Pol. **Intendantury**; 3) dostawa żywności, zapas żywności.

commissary, s. (ka'miseri) 1) zarządca, pełnomocnik, wiernik; 2) w wielkich przedsiębiorstwach np. kolejowych, górniczych itp. oddział zakupu i dostawy materiałów; 3) komisarz policji itp.; 4) okręg administracyjny w Kolumbii w Amer. Płd.; 5) KA. delegat biskupi; 6) hist. St. Zj. wojskowy oficer prowiantowy; 7) pr. szk. sędzia w sądzie komissarskim; 8) uniw. ang. urzędnik uniwersytecki; c. **court KA.** sąd biskupi pod przewodnictwem jego delegata; w Szk. sąd komissarski.

commission, s. (kamy'szn) 1) komisja, grono osób z poleconym zakresem działania, na stałe lub czasowo; 2) zlecenie, upoważnienie; 3) pismo upoważniające; 4) popełnienie np. c. of robbery popełnienie rabunku; 5) kup. komisowe, prowizja; kurtaż; faktorne; poręczanie; 6) mar. i woj. akt mianowania oficerem, rangą oficerską; 7) mar. to put a vessel into c. oddać okręt w czynną służbę; c. of array hist. ang. komisarz rekrutacyjny (przed r. 1500); 8) mech.

out of c. (o maszynie) chwilowo nie do użycia.

commission, vt. (kamysz'n) upoważnić, mianować, w szcz. nadać rangę oficerską.

commissionaire, s. (-er) komisjoner.

commissioned officer woj. oficer; **non-c.** o. podoficer.

commissioner, s. (-er) 1) komisjoner, w niektórych krajach, powiat lub miastach wysoki urzędnik, naczelnik wydziału itp., np. c. of police szef departamentu policyjnego; 2) kup. komisjoner, agent handlowy prowadzący interes we własnym imieniu na rachunek obcy (mandanta).

commission plan zarząd miasta w ręku nielicznej obranej komisji, której każdy członek jest kierownikiem pewnego działu administracji; plan ten po raz pierwszy wprowadzono w życie w Galveston, Tex., w r. 1901.

commisural, adj. (kami'szorel) stychny.

commisure, s. styk, szew, fuga, linia styku; anat. spojenie, złączenie, **COMMISSURA**; spojenie powiekowe **COMMISSURA PALPEBRARUM**.

commit, vt. skazać na karę więzienną; vt. 1) poruczyć, powierzyć; 2) przekazać (pamięci, piśmu, w książce pamiętkowej itp.); 3) popełnić (błąd, omyłkę, grzech, zbrodnię itp.); 4) c. oneself zobowiązać się; 5) przekazać (np. komisji).

commitment, s. (-'ment) 1) zobowiązanie się, oświadczenie obowiązujące do pewnych następstw itp.; 2) pr. warant na uwięzienie, **MITTIMUS**; 3) parl. odesłanie do komisji; 4) (gielda) kupno lub sprzedaż papierów wartościowych na podstawie depozytu na pokrycie różnicy kursu.

committee, s. 1) (kami'ti w Ang. komiti') komitet, grono osób obranych na krótki czas dla wykonania pewnej czynności, np. komitet balowy; 2) (kami'ti) komisja, grono osób obranych przez ciało prawodawcze lub tp. celem stałego czuwania nad pewnym zakresem działania np. **health c.** komisja zdrowotna; **finance c.** komisja skarbowości; 3) osoba, której poruczono czynność; **C. on C.-s.** w senacie St. Zj. komisja-matka, to samo co w Izbie Ways and Means **C.**

committeeman (m), **committeewoman** (f) komitetowy (m), komitetowa (f); w St. Zj. polityczny kierownik partii w okręgu wyborczym, ward.

committer, s. (ör) osoba która popełnia; przest. cudzołożca (m), cudzołożczyni (f).

commixtion, s. (-mik'szen) pomieszanie, połączenie, pr. rzym. zmieszanie dóbr.

commixture, s. (-miks'czör) 1) zmieszanie, 2) kość. włożenie odłamka opłatka do święconego wina; 3) pr. rzym. połączenie dóbr.

commodate, vt. wygodzić; s. wygodzenie.

commodatum, s. (kamodej'tom) pl. -da'ta (-dej'ta) pr. wygodzenie, wypożyczenie rzeczy zwrotnej po bezpłatnym używaniu.

commode, s. (kamo'd) 1) fontaż, szeroka, misternie ułożona wstęga stojąca na fryzurze damskiej (1670-1730), zwana także **fontange** (fa-tanz'); 2) mebl. komoda, niska szafa z szufladami; 3) umywalnia z szufladami; 4) kryty stolec; 5) przest. rajfurka; c. step bud. stopień z obłaczastym wstępem.

commodious, adj. (komo'djös) 1) pożyteczny, użyteczny; 2) przestronny, obszerny, wygodny; -ly adv. przestronnie; wygodnie; -ness, s. przestronność; wygodna.

commodity, s. (-'diti) rzecz użyteczna, towar, przedmiot obrotu handlowego; c. **dollar** dolar oceniony nie według zawartości srebra czy srebra a według swej siły nabywczej; c. **paper** trąta zabezpieczona na transporcie towaru (mającego stały zbyt i nie podlegającego zepsuciu).

commodore, s. (ka'modor) 1) mar. St. Zj. oficer marynarki komendujący eskadrą; Ang. oficer marynarki w randze między kapitanem a kontr-admirałem; komandor (w wielu mar. odpowiadający randze pułkownika armii); 2) mar. najstarszy kapitan w grupie okrętów; prezydent klubu jachtowego; honorowy tytuł właściciela jachtu; kapitan pilotów; 3) największy okręt w konwoju lub flocie.

common, adj. (ka'myn) 1) wspólny, pospolity, spólny; 2) zwyczajny, częsty, pospolity; 3) prosty, powszechny, zwykły, codzienny; 4) gwarowy, potoczny; ordynarny, prostactki, wulgarny; 5) anat. spólny, powstający z dwóch części lub dzielący się na dwie części; 6) biol. niezróżniczkowany; 7) bot. pospolity, **OF-FICIALIS**; 8) gram. a) pospolity, np. c. noun imię pospolite, odr. imion własnych; b) spólny np. w rodzaju jak **parent, teacher**, w liczbie np. **who, any**; 9) kość. ob. **common**, s. 2); 10) leśn. (o materiale) sekaty, niedobrowy; 11) mat. spólny, przynależny do dwóch lub kilku wielkości; c. **denominator** spólny mianownik; c. **difference** różnica między dwiema sąsiadującymi liczbami progresji arytmetycznej; c. **measure** spólny dzielnik; c. **multiple** spólna wielokrotna; **least c. m.** najniższy spólny iloczyn; c. **ratio** mnożnik w progresji geometrycznej, ob. **geometric**.

common, s. 1) spólne, spólnota, dział często o parkach np. **Boston Common**; 2) to co jest powszednie, codzienne; kość. rzecz właściwa na każdą okazję, odr. **proper**; 3) prawo kontraktowe albo zwyczajowe korzystania z gruntu obcego np. pastwiska, zbiórki łomu leśnego, pokłosa itp.; ob. **commons**.

commonage, s. (-ejdż) 1) prawo do spólnego pastwiska; 2) gmin, ob. **commons**.

commoner, s. 1) mieszczanin; **The C.** przydomek **William J. Bryana**, dwukrotnego kandydata na Prezydenta St. Zj.; 2) człowiek z ludu, nie-szlachcic; 3) Ang. student uni-

wersytetu nie pobierający stypendium; 4) Ang. przest. członek Izby Gminu, dziś M. P.

common law prawo zwyczajowe obowiązujące w Ang. i wielu krajach ang. odr. od kodyfikowanego prawa rzym. i nowocześniejszych. c.-l. marriage pr. współżycie małżeńskie bez ślubu, ważne jako małżeństwo w krajach ang.; c.-l. wife pr. nieślubna żona.

commonplace, s. (-plejs) rzecz oklepana, dawniej: oklekotana.

commons, s. pl. (ka'myns) 1) gmin, nie-szlachta, „prosty lud”, „nieurodzini”; 2) The C. czyli House of C. Ang. Izba Gminu, niższa Izba parlamentu ang., odr. od House of Lords Izby Parów, Izby Panów, Izby Lordów; 3) zapasy żywności w spółnocie klasztornej, uniwersyteckiej itd., racje ze spółnych zapasów; 4) spółny pokój jadalny w takiej spółnocie.

common school St. Zj. szkoła ludowa, także grade s.

c. sense zdrowy rozum; **common-sense**, adj. praktyczny, rozsądny.

c. stock kup. akcje zwyczajne, odr. preferred, ob.

c. time muz. takt czteroćwierciowy, także c. measure.

commonty (-ti) prawo do spółnej własności gruntu publicznego używanego na pastwisko, do korzystania z piasku i minerałów itp.; także sam grunt.

commonweal (k. uil) dobro publiczne, dawniej państwo, rzeczpospolita.

commonwealth (k. uel) państwo, rzeczpospolita, stan, spólnota, np. C. of Australia, C. of Massachusetts; imperium bryt. British C. of Nations; społeczeństwo, grupa społeczna. Uwaga: utarte wyrażenie: imperium brytyjskie nie odpowiada intencji ang. C. raczej zespół narodów brytyjskich.

commorancy, s. (ka'morensi) przest. mieszkanie, pobyt; **commorant**, s. (-rent) przest. mieszkanie.

commotion, s. (komo'szn) krzyk, gwar, zgłęb; 2) niepokój, żywy ruch; 3) powstanie, rozruchy; 4) med. wstrząśnienie, COMMOTIO, CONCUSSIO.

communal, adj. (ka'miunel, komiuneri) miejski, komunalny, publiczny.

communalism, s. (ka'miunelizm') 1) komunalizm, system polityczny, w którym małe zrzeszenia, osady i ciała administracyjne mają gminny samorząd z władzą stosunkowo większą niż jednostka lub rząd centralny; 2) zool. system gospodarczy niektórych zwierząt jak np. mrówki, termity, pszczoły, w którym istnieje wyraźne różnice kastowe i dostosowany do nich podział pracy.

communard, s. (-miunard) hist. fr. komunard, członek komuny paryskiej z r. 1871.

commune, s. (kamiun') 1) r. i poet. rozmowa; 2) gmina, ciało samorządne; 3) szczerp, plenię; 4) hist. C. lub C. of Paris komuna paryska, a) rząd francuski 1792—1794; b) rząd fr. od 18 marca 1871 do 28 maja 1871.

commune, vi. 1) komunikować się, rozmawiać, obcować duchowo, with z (abl.); 2) przyjmować komunię św.; vt. komunikować (acc.), udzielić komunii św. (dat.).

communer, s. (-er) kość. komunikant.

communicable, adj. ('-ikebl) przenośny, zaraźliwy, zakaźny, udzielający się.

communicate, vi. ('-ikejt) 1) przest. brać udział, mieć udział; 2) kość. przyjąć komunię św.; 3) stykać się, łączyć się, być połączonym, np. pokoje; 4) znieść się z kim.

communicate, vt. 1) przest. dzielić z kim (zysk lub stratę); 2) kość. komunikować (acc.), udzielić komunii św. (dat.); 3) zarazić, zakażać, podać, przenieść; 4) zawiadomić (acc.), donieść (dat.); o-znajmić (dat.).

communicating artery anat. tętnica komunikująca się (mózgu), każda z trzech tętnic stanowiących tętnicę koło Willis. circle of Willis CIRCULUS ARTERIOSUS WILLISII (Tomasz Willis, anatom ang. 1622 — 1675).

communicating pole elek. biegun zwrotny, b. pomocniczy.

communicatio idiomatum (kamiunikej'szjo idia'matom, ł. komunika'cjo idio'matom) teol. nauka że obie natury Chrystusa, boska i człowiecza, wzajemnie udzielają sobie swych właściwości.

communication, s. (kamiunikej'szn) 1) komunikowanie np. listu, tajemnicy, zakaźnej choroby itd.; 2) komunikacja, obwieszczenie o-znajmienie (ustne lub pisemne); 3) treść o-znajmienia, komunikat; 4) komunikacja, środek transportacji (wóz, kolej, okręt, samolot, telefon, telegraf, radio, drogi, gościńce itd.); 5) posiedzenie łoży wolnomularskiego.

communicative, adj. ('-tyw) 1) rozmowny, chętnie udzielający informacji; 2) komunikacyjny, stanowiący część sieci komunikacyjnej, służący do ułatwienia komunikacji.

communio bonorum (kamiun'jo bono'rom, ł. komu'njo bono'rum) pr. spółność dóbr, spółwłasność.

communio in both kinds kość. komunja pod obiema postaciami (chleba i wina); c. in one kind komunja pod jedną postacią (chleba).

communiqué, s. (St. Zj. kamiunikej', Ang. kamiun'ikej, fr. komunike(j)') komunikat, biuletyn urzędowy.

communism, s. (ka'miunizm) komunizm, spólnota; -ist (-ist) komunista (m), komunistka (f), zwolennik systemu społecznej organizacji w której własność jest wspólna; -ist, -ie adj. komunistyczny; 1) zgodny z zasadami komunizmu; 2) zool. gnieżdżący się w spółnym gnieździe: C. International ob. International; C. Manifesto program socjalistyczny Karola Marxa i Fryderyka Engelsa z r. 1848.

communisterium, s. (kamiunyst'ori, kamiungto'riom)

fałanster, ob. phalanstery.

community, s. (kamiu'niti) gmina, spólnota, grono osób żyjących w jednej miejscowości na tych samych prawach i w podobnych warunkach, np. spólnota mnichów, grono mieszkańców podmiejskiej osady zarobkujących w mieście; 2) państwo, społeczeństwo, społeczność, ogół, obywatelstwo powiatu, miasta, okolicy w miarę istnienia wspólnych interesów (gospodarczych, kulturalnych itd.); 3) spółność posiadania, własności, idei itd.; w szcz. spółwłasność między małżonkami w wielu krajach nie — angielskich; 4) podobieństwo natury, usposobienia itd.; c. center, Am. Pln., o-środek dobrowolnych usiłowań obywatelskich w służbie publicznej, o-światowej, dobroczynnej itp.; c. chest, Am. Pln., fundusz dańków dobrowolnych na miejscowe cele publiczne; c. church, Am. Pln., wspólny gromadził kościół międzywyznaniowy; c. house, Am. Pln., sala gminna na publiczne zebrania, świetlica na posiedzenia i punkt zbiorny; c. trust, Am. Pln., fundusz stworzony z zapisów na cele upiększenia miasta, podnoszenia moralności i polepszenia bytu mieszkańców.

communize, vt. (ka'miunajz) komunizować, uzgodnić z zasadami komunizmu; -zation, s. komunizacja.

commutable, adj. (kamiu'tebl) wymienny.

commutation, s. (kamiutej'szn) 1) przest. wymiana towarów; 2) wymiana, zamiana, zastępstwo, w szcz. zastąpienie sumy wypłaty lub sposobu wypłaty, np. obniżenie ceny jazdy w abonamencie, zastąpienie kary więziennej grzywną itd.; 3) St. Zj. miesięczny abonament na przejazd z podmiejskiej osady do miasta i z powrotem; 4) elek. komutacja; 5) pr. zmiana wyroku w drodze łaski np. zamiana kary śmierci na karę więzienną; c. of tithes zastąpienie dziesięcin przez oznaczoną sumę pieniężną; c. ticket abonamentowy bilet kolejowy.

commutator, s. ('-tör) 1) elek. komutator, a) kolektor b) przełącznik; c. bar wycinek komutatora; c. motor silnik kolektorowy; c. segment ob. c. bar; 2) mat. czynnik w formule teorii Lie'a (Marius So-fus Lie, matematyk norw. 1842 — 1899) o nieskończenie drobnych zmianach w łącznych szeregach.

commute, vi. (kamiu't) 1) służyć jako zastępstwo; 2) zastąpić spłatę ratalną wypłatą jednorazową, skaptalizować; 3) jeździć regularnie koleją za biletem abonamentowym od osady podmiejskiej do miasta i z powrotem.

commute, vt. 1) zamienić (coś za coś), zastąpić (coś czymś); zmienić karę na mniejszą w drodze łaski; hist. zmienić służbę wojskową na opłatę pieniężną.

commuter, s. (-er) 1) kolejowy pasażer abonamentowy; 2) elek. komutator.

Comnenian, adj. (komni'njen) dotyczący dynastii bizantyńskiej Ko-

mnenów (od połowy w. XI do połowy w. XV).

comodo, adj. (komo'do) muz. swobodnie.

comoid, adj. (ko'mo - id) pendzelkowaty, podobny do pęczka włosów.

comose (ko'mos), **comous**, adj. (ko'mös) włochaty, kosmaty; bot. mający włoski, mający pęczek włosów.

Comox, s. (ko'moks) Indianin ze szczepu Saliszan na zach. wybrzeżu Kanady.

compact, adj. (kompekt') 1) przest. ściśle związany, spojony z czym lub z kim; 2) złożony z czego (of); 3) ściśły, zwiezły, gęsty; 4) bot. (liście lub płatki) tak ściśle przylegające że wyglądają jak jedna masa; 5) retor. zwiezły, treściwy; c. mole mar. molo ciągle.

compact, s. (kam'pekt) 1) układ, umowa, kontrakt; 2) małe etui na puder i ruż; 3) med. okład, kompres; 4) przest. ciało o zwartej strukturze; 5) przest. spisek, zmo-wa.

compactly, adv. (kompekt'li) spo-ście, zwiezle, treściwie.

compactness, s. (-ness) zwiezłość; c. of wood ściśłość drewna.

companion s. (kampe'njen) 1) towarzysz; przest. spółnik, małżonek; 2) przest. pogardl. kumpian; 3) członek najniższej klasy orderu; 4) pendant (pa'da~) rzecz stanowiąca z drugą rzeczą parę, np. c. picture obraz, świecznik itp.; 5) osoba najęta do towarzyszenia w charakterze zaufanego doradcy, pomocnika, sekretarza, wykonawcy itd.; 6) astr. gwiazda towarzysząca drugiej, ob. comes; 7) mar. wejściówka, a) wzniesiona nakrywa na lukę albo b) wysoka pokrywa z pionowymi drzwiczkami na pokład; hatchway c. wejściówka luki.

companion cell, bot. komórka towarzysząca przy aparatach szparkowych w skórze roślin.

companionable, adj. (-ebl) towarzyski.

company, s. (kom'pani) 1) towarzyszenie; 2) towarzystwo; 3) zebranie towarzyskie, grono gości, goście; 4) spółka handlowa; 5) and Co. i spółka, osoby nie wymienione imiennie w firmie, stąd: c. otoczenie, pomocnicy, np. Pasteur and company Pasteur z asystentami; 6) zespół muzyczny, teatralny, cyrkowy, ob. stock c.; 7) stali towarzysze; 8) woj. kompania, zazwyczaj pod komendą kapitana; 9) mar. załoga okrętu wraz z oficerami.

comparable, adj. (kom'parebl) dający się porównać z (abl.) with; godny porównania z (abl.) to.

comparatival, adj. (kamperataj'w) gram. w stopniu wyższym, dotyczący stopnia wyższego.

comparative, adj. (kompe'ratiw) 1) porównawczy, dotyczący porównania, zdolny do porównywania; 2) porównawczy, obejmujący studia porównawcze z pewnego zakresu wiedzy; 3) oceniony porównawczo, względny; 4) gram. w stopniu wyż-

szym (o przymiotnikach i przysłówkach np. colder zimniejszy, zimniej).

comparative, s. gram. stopień wyższy.

comparatively, adv. (-li) stosunkowo. w porównaniu z (abl.)

compare vi. (kompe'r) równać z (abl.), w porównaniu przedstawiać się; współzawodniczyć.

compare, vt. 1) porównać z (abl.), to; 2) porównywać w celu znalezienia podobieństwa lub różnic; with; 3) gram. stopniować (przymiotniki i przysłówki); 4) przest. zdobyć, dostać.

compare, s. porównanie, możność porównania, beyond c. poet. bez porównania, niezrównany.

comparison, s. (kompa'risyn) 1) porównanie; 2) gram. stopniowanie; 3) ret. zwrot zawierający porównanie; beyond c. nie do porównania; in c. w porównaniu z (abl.) with lub to, stosunkowo.

comparograph, s. (kampe'rograf) przyrząd do porównywania odbitek palców.

compart, vt. (kompart') dzielić.

compartment, s. (-ment) 1) przedział (np. w wagonie), schowek (np. w biurku); odcinek (np. w ogrodzie, na grzędce); oddział; 2) część budowli, obrazu itp. stanowiąca pewną całość; 3) log. dział, grupa wyłączona z całości, np. w spisie robotników na Pld.: biali i czarni; w spisie ludności: lekarze, lekarze tu urodzeni, lekarze żonaci; 4) mar. przedziały, na jakie wnętrze okrętu jest podzielone za pomocą grodzi.

compass, adj. (kom'pas) kolisty, krągły, tworzący krzywą, w szcz. półkolisty, np. c. window brzochoate okno.

compass, s. 1) kompas, busola, przyrząd do mierzenia kierunku na kuli ziemskiej za pomocą igły magnetycznej obracającej się swobodnie na czopie umieszczonym w środku koła, na którego obwodzie oznaczone są strony świata; 2) cyrkiel, miernik, zwykle w pl. compasses, przyrząd do kreślenia kół i do przenoszenia wymiarów; 3) granica, obręb, zasięg, obszar ograniczony widnokresem lub czym innym, fizycznie lub przenośnie; 4) astr. Compasses Cyrkiel ob. Circinus; 5) łucz. a) łuk lub strzały; b) kąt wzniesienia tego łuku; 6) muz. zasięg tonów lub dźwięków (głosu lub instrumentu).

compass, vi. 1) okrążyć; 2) tworzyć koło, być krągłym.

compass, vt. 1) planować, zamierzać, układać, wymyślać; 2) obejmować (dookoła), okrążyć; 3) osaczyć, oblegać; 4) dokonać czego, osiągnąć co, zdobyć; 5) objać myślą.

compass card tarcza kompasowa, koło wspomniane powyżej, ob. compass, s. 1), z podziałką obwodu na 360° a na 32 główne kierunki: N, N by E, NNE, NE by N, NE, NE by E, ENE, E by N, E, E by S, ESE itd.

c. corrector magnes lub tp. przedmiot umieszczony blisko kompasu, w celu zneutralizowania wpływów magnetycznych samego okrętu.

compassion, s. (kompe'szn) współczucie; -ate adj. współczujący.

compass plant bot. roślina kompasowa; nazwa rozmaitych roślin, których liście lub gałęzie wskazują jeden z głównych kierunków kompasu, np. salata południowa prickly lettuce LACTUCA SCARIOLA, Linn.

c. roof dach oparty na krokwiach obciążających, c. rafters.

compaternity, s. (kompater'niti) kumostwo, kmatostwo, duchowa więź istniejąca między rodzicami chrześnymi a dzieckiem chrześniakiem lub między rodzicami chrześnymi a dzieckiem dziecka.

compatibility, s. (-tibi'lyti) zgodność.

compatible, adj. (kompa'tibi) 1) zgodny, dający się pogodzić, harmonijny, mogący istnieć razem; 2) log. zgodny, nieprzeczący sobie wzajem; 3) przest. współczujący.

compatient, adj. (kompej'szent) współczujący.

compatriot, s. (-pe'triot) rodak (m), rodaczka (f).

compeer, s. (kompi'r) ob. peer.

compel, vi. (kampe'l) użyć prze-ważającego wpływu; vt. 1) nastawać, nalegać, zmusić, przymusić (fizycznie lub moralnie); 2) wymusić; 3) spędzić razem; 4) przewy-ciężyć, podbić.

compellation, s. (kampelej'szn) tytułatura, należy sposób tytułowania.

compelling, adj. part. (-in) znie-walający do uwagi, do rozmyślenia, mający nieprzewyciężoną siłę zwrócenia na siebie uwagi.

compendious, adj. (-pen'diös) po-dany w skrócie, zwiezły.

compendium, s. (-om) kompenn-dium, podręcznik zawierający zwię-złe wiadomości, np. słownik, encyklopedia, leksykon, skrót, wyciąg dotyczący jednej gałęzi wiedzy lub wielu.

compensate, (-pensejt) vi. —for powetować; vt. 1) wyrównać, od-płacić, zapłacić (równą wartością), odszkodować; 2) kol. zmniejszyć spad na stromym skłęb; 3) mech. wyrównać, skompensować. wyważyć. **compensating gear** tryby wyrów-nujące, tryby dyferencjału.

compensation, s. (-'szn) 1) od-szkodowanie, odpłata, kompensacja, (czynność, zasada, suma (kompen-sata) lub przedmiot); 2) biol. kompensacja, poprawa albo usiłowanie poprawienia niedoboru w pewnym narzędzie przez przerost (hyper-trophy) innego narzędzia albo zdrowych części tego samego narzędzia; ob. 7) med.; 3) chem. wyrównanie, w pewnych związkach chem. opty-cznie nieczynnich, znoszenie się wpływu atomu asymetrycznego z wpływem innego, (internal wewnętrzne, jeżeli oba atomy są w tej samej molekule, a external zewnętrzne, jeżeli w różnych); 4) elek. kompensacja, niweczenie wpływu pola magnetycznego wzbudzonego przez uzwojenie (twornika); 5) geol. ob. isostatic; 6) mech. równoważe-

nie przeciwnych sił; 7) med. kompensacja, stan przerostu komór sercowych przy wadach serca, w celu utrzymania normalnego krążenia krwi u chorych na serce; 8) pr. kompensacja, kompensata; cyw. wzajemne zniesienie zobowiązań; rob. suma należna robotnikowi lub jego rodzinie na wypadek uszkodzenia w pracy; 9) opt. dostosowanie spóźnienia promienia światła względem innego; także przyrząd sprawiający to dostosowanie, ob. **compensator**; 10) psych. szukanie czegoś co zastąpiłoby coś niedosiężnego.

compensator, m. (-tör) wyrównawczy, kompensator, wydłużka.

compete, vi. (-pit) współzawodniczyć, współubiegać się, konkurować.

competence, s. (-petens) 1) zdolność i możność zaspokojenia potrzeb życiowych; 2) zdatość, umiejętność, dostateczny zasób wiedzy do spełnienia pewnej czynności; w szcz. w pr. zdolność prawna; 3) geog. fiz. zdatość strumienia do transportowania mułu obliczona na podstawie rozmiaru największego żwiru jaki woda potrafi przynieść na pewnej przestrzeni, odr. **capacity** 5); 4) kompetencja, zakres praw urzędu.

competent, adj. (-petent) kompetentny, odpowiednio uzdatniony, właściwy.

competition, s. (-pety'szn) konkurencja, współzawodnictwo, współubieganie się.

competitive, adj. (-pe'tyitiw) konkurencyjny; c. **point** miejscowość obsługiwana przez kilka współzawodniczących linii transportowych.

competitor, s. (-tor) współzawodnik, kup. konkurent.

competitress, -trix, s. (-tres, -triks) współzawodniczka, kup. konkurentka.

compilation, s. (-pilej'szn) kompilowanie, kompilacja, zbieranie lub zbiór wypisków z aktów, książek itp.

compiler, **compiler**, s. (-tör, -paj'ler) kompilator.

compile, vt. (-l) kompilować.

compital, adj. (kam'pit) 1) hist. klas. rozstajny, ob. **compitum**; 2) bot. przecinający się pod ostrym kątem.

compitum, s. (kam'pitom, ł. kom'pitum) pl. -ta (-ta) hist. kl. rozstajna droga, rozdroże (z kaplicą na cześć miejscowych bóstw), gdzie odprawiano doroczne uroczystości **COMPITALIA**.

complacence, s. (-plej'sens) zadowolenie, chęć dzielenia się uczuciem zadowolenia i zyczliwości, uprzejmość; adj. -cent zadowolony, zycyliwy, uprzejmy, uprzedzający grzeczny.

complain, vi. (-plejn') 1) żalić się, skarżyć się, utyskiwać, lamentować, szemrać; 2) żałować się, wniesić zażalenie, dawniej: wniesić zażalenie; 3) skwierczeć, jak koło lub tp.; dawniej też o ludziach, dziś przest.

complainant, s. (-ent) pr. powód.

complaint, s. (komplejnt') 1) wyraz żalu, bólu, powód zażalenia; 2) przedmiot zażalenia, w szcz. ból lub choroba; 3) skarga lub poemat żałobny; 4) pr. skarga, pozew; dawniej obżalowanie; 5) zażalenie, skarga, dawniej żałoba.

complaisance, s. (-plej'sens) uprzejmość, grzeczność.

complaisant, adj. (-zent) uprzejmy, grzeczny, ugrzeczniiony; -ness, s. ugrzecznienie (z widoczną chęcią przypodobania się i pozyskania, odr. **complacence**, ob.).

complement, s. (kom'pliment) 1) dopełnienie, uzupełnienie; 2) całość, pełna ilość, komplet; 3) biol. komplement, dopełniacz, ciało zawarte w surowicy krwi i w pierwoszczu (protoplazmie), które razem z innymi ciałami niszczy bakterie itp.; 4) geom. dopełnienie kąta do 90°; 5) gram. dopełniacz; 6) her. pełnia (księżyc); 7) mar. cała załoga okrętu; oficerowie i majtkowie; 8) mat. dopełnienie arytmetyczne, liczba dopełniająca inną do liczby o jedną cyfrę wyższą np. 3 jest dopełnieniem 779 (razem 1000); 9) muz. interwał uzupełniający dany interwał do oktawy.

complement, vt. dopełnić.

complemental, adj. (-mentl') uzupełniający; c. air fizjol. powietrze dopełniające, ilość powietrza (około 1630 cm kubicznych) jakie osoba dorosła może wdechnąć ponad zwyczajny zasób, **tidal air** (około 490 cm. kubicznych); c. male zool. drobna meska paki pasorczytująca na zwyczajnie obojętnie paki.

complementary, adj. (-teri) 1) dopełniający; 2) wzajemnie uzupełniający; 3) o barwie dopełniającej, dotyczący dwu barw uzupełniających się w kolor neutralny albo szary, ob. **afterimage**.

complete, adj. (kompli't) 1) zupełny, całkowity; 2) doszczętny; 3) skończony, ukończony.

complete, vt. 1) skończyć, ukończyć, doprowadzić do końca; 2) skompletować, uzupełnić.

completion, s. (-szn) ukończenie, dokonanie, wykończenie, dokonanie.

complex, adj. (kampleks' i kam'pleks) 1) złożony, składający się z kilku części; 2) skomplikowany; 3) chem. o solach jonach itp. złożonych z prostszych soli, jonów itp.

complex, s. (kam'pleks) 1) kombinacja licznych części składowych, szczególnie zespół rozmaitych czynników wpływających; 2) chem. kompleks, połączenie lub związek kompleksny, lub sprzężony. 3) geol. zbiór rozmaitych skał ściśle z sobą zwartych; 4) gram. zdanie złożone; 5) psych. kompleks, zbiór doświadczeń, wspomnień i pragnień, na tle którego wytworza się nieświadome przemożny wpływ opanowujący jednostkę, jej poglądy i postępowanie, np. **inferiority** c. podświadome poczucie niższości, braku zdolności itp. powodujące często na przekór

objawy arogancji, hałaśliwe zachowanie się itp.

complex, vt. (kompleks') zagmatwać, zrobić zawilim, utrudnić.

complexion, s. (-szn) 1) płeć, barwa cery, wygląd skóry ludzkiej; 2) hist. kompleksja, temperament, w fizj. średniowiecznej i filozofii naturalnej pewien stosunek właściwości: gorący, zimny, wilgotny, suchy **hot**, **cold**, **moist**, **dry**, dla ocenienia przyrody ciała, „kompleksja krewna, koleryczna, flegmista, melankoliczna”, **sanguine**, **choleric**, **phlegmatic**, **melancholic** **humor** lub **temperament**; 3) ogólny wygląd, wrażenie jakie wywiera całość np. nowiny, sprawozdania, kursów giełdowych itd.; 4) wygląd osobisty, postawa, więź, budowa ciała, charakterystyczna cecha postawy osobistej; dawniej: postanowienie ciała; 5) zawilość, zawiła kombinacja.

complexioned, adj. (-d) mający pewną cechę charakterystyczną, np. **ruddy** c. mający rumianą cerę.

complexity, s. (-iti) 1) złożoność, zawilość; 2) komplikacja, zawiakanie.

complex sentence gram. zdanie złożone ze zdania głównego i pobocznego (jednego lub więcej); ob. **compound** s.

compliance, s. (komplaj'ens) 1) przest. grzeczność, uprzejmość, uśledliwość; 2) zgodliwość, powolność, chęć dostosowanie się lub zastosowanie się do czyich życzeń; in c. **with** (dawniej: to) zgodnie z (abl.); 3) mech. a) możność wyginania się pod naciskiem; b) wielkość wygięcia na jednostkę użytej siły.

compliant, adj. (-ent) powolny, zgodny, dostosowujący się, uczynny.

complicacy, s. (-plikesi) złożoność, rzecz złożona, sytuacja skomplikowana, zawiłość.

complicate, adj. złożony, skomplikowany.

complicate, vi. stać się skomplikowanym.

complicate, vt. złożyć, skrócić, zwić, zwikłać, skomplikować, uczynić zawiłym.

complicated, adj. (-kejtyd) złożony, składający się z wielu kawałków kunsztownie zestawionych, skomplikowany; med. c. **fracture** złożone złamanie kości; c. **wound** rana zawiłana czyli złożona, **VULNUS COMPLICATUM**.

complication, s. (-szn) komplikacja, powikłanie, powiększenie zawiłości, przybycie nowego czynnika (w sytuacji życiowej, powieściowej, scenicznej, w chorobie itd.).

complice, s. (kam'plis) przest. uczestnik zbrodni; dziś: **accomplice**.

compliment, s. komplement, uprzejme i pochlebne powiedzenie; ukłon, pozdrowienie przesłane dla okazania uwagi; przest. podarunek; c. **s of the season** życzenia świąteczne.

compliment, vi. komplementować się wzajem, wymieniać grzeczne

słówka; vt. wyrażać zgodę w słowach uprzejmym i pochlebnym, chwalić w formie uprzejmej i dyskretniej, np. zgrabnym komplementem albo nadaniem tytułu, dyplomowi honorowego itp.

complimentary, adj. ('-eri) grzecznościowy, z grzeczności; w szcz. St. Zj. bezpłatny, np. e. ticket biulet teatralny od zarządu, e. copy książka od autora itp.

complimentation, s. (-ej'szn) wymiana komplementów.

complin(e), s. (kam'plyn) kość kompleta, ostatnia wieczorna modlitwa liturgiczna (odmówiona po niesporach), także *night song*, ostatnia godzina kanoniczna.

complot, s. (kam'plot) spisek, spryszenie, zмова.

complot, vi. (kamplat') knuć spisek, spiskować.

complotter, s. (-er) spiskowiec.

compluvium, s. (kompluwium) hist. kl. kompluwium, kwadratowy otwór w dachu nad atrium, którego w czas deszczu woda spływała do zbiornika *impluvium*.

comply, vi. (-plaj') być powolnym, zastosować się do (gen.) *with*, dawniej to; ustąpić, zgodzić się; przest. obać, obejmować.

component, adj. (kam'pōnent) składowy, stanowiący część czegoś złożonego, chem. składnikowy np. *multicomponent* wieloskładnikowy.

component, s. 1) część składowa, chem. składnik; kuch. ingrediencja; 2) astron. każda część gwiazdy podwójnej lub zbiorowej; 3) mat. w dodawaniu: składnik, w odejmowaniu: odjemna i odjemnik, w mnożeniu: czynnik, w dzieleniu: dzielna i dzielnik; 4) mech. każdy z czynników na jakie podzielić można napęd, wektor, moment kierujący, chyżość itp.

comport, vi. (-port') 1) wytrzymać, wytrwać; 2) zachowywać się; 3) godzić się z czym, harmonizować.

compose, vi. (kompo'z) 1) komponować; 2) harmonizować; 3) układać się, dobić targu; vt. 1) składać (z części), dzisiaj przeważnie w trybie biernym; 2) układać, komponować (dzieło literackie, malarzkie, rzeźbiarskie, muzyczne, itp.); 3) opanować (uczucia) np. *to e. one's emotions*.

composed, adj. (-d) 1) ułożony, skomponowany; 2) opanowany.

composedly, adv. (-li) spokojnie, z opanowaniem się.

composer, s. (-po'zer) kompozytor (utworu muzycznego).

composing, adj. part. 1) komponujący; 2) składający (czcionki), druk. e. *room* zecernia, e. *rule* zecernia, e. *stick* winklelak, kątnik, przekątnik.

Composita, s. (kampa'zita) bud. porządek architektoniczny złożony czyli rzymski (joński i koryncki) zdominowany w Rzymie.

Compositae, s. pl. (-ti, i. kompo'zite) bot. złożone, najliczniejsza rodzina roślin, (przeszło 900 rodzajów a 13,000 gatunków); obejmuje dwie

podrodziny: rurkowych *TUBIFLO-RÆ* i języczkowych *LIGULIFLO-RÆ*; wielu uczonych traktuje wiele rodzajów jako osobne rodziny; ob. np. *Asteraceae* i *Asterales* str. 156.

composite, adj. (kam'pozit) 1) złożony, składający się z oddzielnych części; 2) bot. złożony, należący do rodziny *COMPOSITÆ*; 3) bud. złożony, należący do porządku architektonicznego *COMPOSITA*; 4) gram. a) złożony np. zdanie, ob. **complex** i **compound**, złożony np. wyraz jak: *landscape*, *krajobraz*; c) zmieniający pochodzenie lub źródło (rdzeń) np. *good* — *better*, *dobry* — *lepszy*; 5) okrętowy. składający się z żelaznego szkieletu a drewnianych części jak stępka, odyłowanie, pokład; e. *carriage* Ang. wagon kolejowy zawierający przedziały dla rozmaitych klas jazdy; e. *photograph*, e. *picture*, e. *portrait* fotografia lub portret zrobiony z dwóch fotografii lub portretów przez sztuczne połączenie; e. *sylogism* log. wniosek z kilku przesłanek (więcej niż dwóch).

composite, s. rzecz złożona; bot. roślina z rodziny złożonych, *COMPOSITÆ*.

composition, s. (kam'pozycja) 1) składowanie, połączenie, układanie, czynność i rodzaj tworzenia dzieł literackich, muzycznych itp.; 2) skład, układ, sposób złożenia, mieszanina różnych materiałów; 3) ułożenie się, układ, kompromis, uгода, załatwienie punktów spornych; 4) dzieło muzyczne; 5) wypracowanie stylistyczne; 6) druk, skład, dawniej: *zac*; 7) gram. połączenie wyrazów lub źródłosłów w jeden wyraz, wyraz złożony, *zrost*, np. *alright*, *dobranoc*; 9) pr. zgodzenie, umorzenie długu; 10) szt. p. połączenie wszystkich części dzieła sztuki w celu stworzenia harmonijnej całości; e. *cloth* konopne płótno pokryte warstwą nieprzemakalną.

compositive, adj. (-po'zytiw) z kompozycji, syntetyczny.

compositor, s. ('-zitör) druk. zecer, składacz; przest. pośrednik w zgodzeniu sporu; przest.: kompozytor, dzisiaj tylko *composer*.

compossible, adj. (-po'sybi) mogący istnieć razem z czym innym.

compost, s. ('-post) roln. kompost, mieszanina (śmiecica, chwastów, gnoju itp.) zbierana na nawóz; e. *heap* gnojowisko; vt. 1) robić kompost; 2) znawozić przegniłym kompostem.

composture, s. (-pas'czör) kombinacja; kompozycja; przest. kompost.

composure, s. (-po'zör) 1) panowanie nad sobą, opanowanie uczuć, powaga i spokój w zachowaniu się; 2) przest. postawa; 3) przest. więź, coś co jednoczy.

computation, s. (-potej'szn) piątyka; -ship kompania pijacka.

compote, s. ('-pot) 1) kompot (z owoców); 2) kompotierka, naczynie na kompot lub owoce; 3) potrawka z gołębi, przepiórek itp. z groszkiem i grzybkami.

compound, adj. (kampound') złożony, niejednorodny, składający się z różnych części lub składników (ingredyencyj) itp.; bot. mający podobne części zebrane w jedną całość; elek. e. lub e.-wound szeregowo-bocznikowy, głównikowo-bocznikowy; gram. złożony, np. wyraz; w szcz. o zdaniu (e. *sentence*) składającym się z dwu lub kilku zdań współrzędnych, a w mniej ścisłym stosowaniu także ze zdania głównego i pobocznego, jeżeli to drugie zdanie jest tylko formalnie podrzędne, ale w znaczeniu współrzędne; tk. mający więcej niż jeden watek lub osnowę dla utworzenia desena; zool. złożony z dwóch lub więcej jednostek lub podobnych części; e. *dredger* mar. pogłębiarka kubiowa i ssąca. c. *interest* kup. procent składany (z procentem od procentów).

compound, s. (kom'paund) 1) zbiór, zespół, mieszanina, kompozycja; 2) na Dalekim Wschodzie grupa budynków z obejściem, stanowiącym mieszkanie Europejczyka; w Afr. Płd. a) obszar na czworaki tubylczych robotników b) rzeźnia na p.słędnie było dla tych robotników; c) poślednie było tam bite; 3) chem. składnik, związek chemiczny; 4) gram. złożony wyraz p.sany razem lub z łącznikiem, np. *upstart*, *passer-by*.

compound, vi. (kompaund') ugodzić się; zawrzeć ugodę kompromisową.

compound, vt. 1) złożyć, składać, jednoczyć, łączyć, wiązać; 2) ugodzić, zagodzić, doprowadzić do kompromisu; 3) chem. zmieszać kilka składników w masę chemiczną, niejednorodną, fizycznie jednorodną lub niemal jednorodną np. farbę, masę plastyczną, proszek do pieczenia itp.; 4) kup. obliczać na procent składany; 5) pr. karne, zagodzić sprawę karną przez nawiązkę, e. a *felony* (w nowoczesnym prawie wzbronione).

compound-complex sentence gram. zdanie złożone ze zdań w.poużętych oraz ze zdań pobocznych (podrzędnych).

comprachico, s. (kompracz'ko pl. -s (-koz) hist. handlarz dzieci w szcz. okaleczających.

comprador, s. (-pra'dör) 1) w Chinach miejscowy agent w biurze amer. lub eur. (handlowym lub rządowym); 2) dawniej: rodzimy kamerdyner w eur. domu w Indiach lub Chinach.

comprecation, s. (-prekej'szn) spólna modlitwa.

comprehend, vi. (-prehend') pojmować.

comprehend, vt. pojąć, objąć rozumem, zrozumieć; 2) objąć, obejmować, ogarnąć, mieścić, np. *nations* *comprehended* in the U.S.S.R.

comprehensible, adj. (-ibi) zrozumiały; także: *comprehensible*.

comprehension, s. ('-žen) 1) pojęcie, zrozumienie; 2) zdolność pojmowania, pojętność; 3) hist. KA. włączenie nonkonformistów do KA. przez rozszerzenie warunków komunii.

comprehensive, adj. (‘-zyw) 1) związły, zawierający wiele; 2) pojętny; 3) log. intensywny.

compress, s. (kom’pres) 1) med. okład, dawniej: kompres, kompresja; 2) prasa do bawelny itp.

compress, vt. (kompres’) ścisnąć, prasować, zmniejszać pojemność przez nacisk, o (powietrze) zgęszczać, sprężać, (o robotniku, nurku) przyzwyczajając do sprężonego powietrza; przest. a) uściśnąć; b) uciśkać.

compressed, adj. part. spłaszczony jak np. niektóre ryby; c. air powietrze sprężone (zgęszczone), c. air drill świder pneumatyczny.

compressible, adj. (‘-pre’sybl) ściśliwy; **compressibility** s. (‘-ibi’-lyti) ściśliwość.

compressing air pump sprężarka.

compression, s. (‘-szn) 1) sprężenie, ściskanie, kompresja, nacisk; kondensacja, zgęszczenie; 2) astron. i geol. wielkość spłaszczenia planety, kompresja; 3) poddanie robotnika pod napór sprężonego powietrza przed wejściem do kotła lub do tp. pracy; 4) mech. wielkość spłaszczenia wykonanego przez kompresję wyrażona w stosunku do jednostki długości; c. cock szczyk; c. strength wytrzymałość na ściskanie; c. coupling ob. cone coupling; c. molding kształtowanie, formowanie przez ściskanie (masy plastycznej, szkła, metalu w proszku itp.); c. m. machine prasa do kształtowania mas plastycznych przez ściskanie; w odr. od injection molding kształtowania przez zastrzyk, lub extrusion m. kształtowania przez wyciskanie z dyszy.

compressional, adj. (‘-el) wykonujący nacisk.

compressive, adj. (kompre’syw) ścisający, mar. c. stress naprężenie ścisające.

compressor, s. (‘-ör) 1) anat. (mięsień) naciskacz; 2) chir. a) ścisakcz, krępulec, turnikiet; b) kleszczyki; 3) mar. przyrząd do badania siły liny lub kabla; 4) mech. kompresor, sprężarka.

comprisal, s. (kompra’zi) 1) ujęcie, pojęcie; 2) streszczenie.

comprise, vt. (‘-z) ująć, objąć, zawierać; pr. szk. zająć.

compromise, s. (‘-promajz) 1) kompromis, układ zawierający zgodę na sąd polubowny; 2) układ pozasądowy będący wynikiem obopólnych ustępstw stron lub arbitrów; 3) KKK. w wyborach papieskich odstąpienie grupy głosów jednego kandydata do dyspozycji innego (kompromisowego).

compromise, vi. dojść do zgody przez wzajemne ustępstwa; vt. 1) zagodzić spór przez obopólne ustępstwa; 2) kompromitować, narazić na wstyd lub niebezpieczeństwo, papers found during the search compromised many rebels.

compromising, adj. part. 1) ugodowy; 2) kompromitujący; -ly (‘-maj’-zin’-li), adv. 1) ugodowo; 2) kompromitująco.

compromissary, adj. (kompro’-

misseri) polubowny, ugodowy.

Compsilura, s. (kampsiliu’ra; kompos gr. elegancki) zool. rodzaj pasorzytnych muchówek z rodziny TACHINIDAE rzędu dwuskrzydłych DIPTERA.

Compsognathus, s. (kampsag’naż-es) paleont. bardzo mały mięsożerny dinosaur podrzędu THEROPODA z Górnej Jury środk. Eur.

Compothlypidae, s. pl. ob. Mniotiltidae.

comptometer, s. (kompta’miter) maszyna do rachowania, systemu D. E. Felta z r. 1887.

comptroller, s. (kattro’ler) St. Zj. kontroler rachunków miejskich lub państwowych, którego podpis jest niezbędny do wszelkich wydatków; C. General urząd w rządzie St. Zj. utworzony w r. 1921; C. of the Currency St. Zj. kontroler banknotów państwowych i bankowych.

compulsion, s. (kompo’lszn) przymus; w psychopatol. przymus wewnętrzny, popęd, niepowstrzymana pobudka.

compulsive, adj. (‘-syw) przymusowy, nieodporny, także: compulsative (‘-setyw), compulsory (‘-setori), najczęściej compulsory (kom’-polsori).

compunction, s. (komponk’szn) wyrzut sumienia, żal, skrucha.

computable, adj. (kampiu’tebi) obliczalny, dający się zliczyć.

computation, s. (‘-piutej’szn) 1) obliczenie; 2) obrachunek; 3) wynik obliczenia, suma obliczona.

compute, vt. (‘-piut’) zliczyć, obliczyć, obrachować, zestawiać (cyfry).

computer, **computist**, s. (‘-er, -ist) rachmistrz; maszyna do rachowania.

computus, s. (kam’potes) 1) astr. średniowieczna książka z obliczeniami wypadków astronomicznych; 2) przest. obliczenie.

comrade, s. (kam’ryd, ‘-red) kamrat, towarzysz.

comradery, s. (kam’redri) kamractwo.

Comsomol, s. (kam’somał) Z.S.R. R. komunistyczny związek młodzieży.

comstockery, s. (kom’staki; Antoni Comstock 1844 - 1915) St. Zj. pruderia, wesenie niemoralności w literaturze i prasie.

comte, s. (kāt; fr.) hrabia; comtesse, s. (kates; fr.) hrabina.

Comtian, adj. (kāt’jen) Kątownski, Comte’a (kāt), dotyczący zasad pozytywizmu i pism Augusta Comte’a (kāt, 1798 - 1857); **Comtism**, s. zasady Comte’a.

con, adv. (kon; contra ł. przeciw) przeciwko.

con, vt. 1) przest. wiedzieć; 2) dowiadywać się, uczyć się; 3) uczyć.

conacre, s. (kan’ejkr) w dawnej gospodarce irl. działka pola zoranego pod zasiew, także dzierżawa takiej działki.

conal, adj. (konł) anat. stożkowy, dotyczący stożka tętniczego, CONUS ARTERIOSUS.

conant, s. (ko’nent) mon. filipiński peso z 1903 wartości ½ dol. amer.

conarium, s. (konej’riom) pl. ria (‘ria) anat. gruczoł pinelowy, ob. pinal.

conation, s. (konej’szn) 1) przest. usiłowanie; 2) psych. siła i czynność usiłowanie w świadomym lub nieświadomym celu; według nowszych filozofów każdy niepokój umysłu.

conational, adj. (‘-et) 1) (conare ł.) próbny, usiłowawczy; 2) (co-nat.) rodzimy, tej samej narodowości; s. rodak.

conative, adj. (‘-tyw) 1) zamierzony, zamierzający; 2) gram. określający zamiar lub cel.

conatus, s. (‘-tes) sing. i pl. nieświadoma pobudka, dążenie, skłonność; o istotach martwych (u Spinozy i i.) lub nie myślących.

concamerated, adj. (konka’merej-tyd) zool. podzielony na komory.

concanavalin, s. (kankenawej’lin) bioch. konkanawalina, związek krystaliczny występujący w skaczącej fasoli, jack bean; c. A. i c. B. ob. Canavali.

concatenate, adj. (‘-ke’tinejt) połączony w łańcuch; zool. zrosnięty u nasady.

concave, adj. (kankejw’) wklęsły; s. wklęsły łuk, wklęsła soczewka.

concavely, adv. wklęsło.

concavity, s. (‘-iti) wklęsłość, łuk, sklepienie.

concavo-concave, adj. podwójnie wklęsły; c. convex wklęsło-wypukły (z jednej strony wklęsły, z drugiej wypukły, w szcz. w opt. o soczewce mającej wklęsłą stronę o mniejszym promieniu niż stronę wypukłą).

conceal, vt. (konsi’ł) schować, ukryć, zataić przed kim from, utaić.

concealed, adj. part. (‘-d) ukryty, utajony, niewyjawiony; c. asset, c. loss, buch. niewyjawione aktywum, utajona strata, np. papiery wartościowe prowadzone w księgach w cenie zakupna bez względu na wzrost lub spadek wartości; c. bed składane łóżko wchodzące we wnękę; c. weapons ukryta broń np. szpada w lasce.

concealedly, adv. (‘-li) tajnie, w ukryciu, w tajemnicy; concealedness, s. (‘-nes) tajemnica, tajność.

concealment, s. ukrycie, ukrywanie, tajeństwo, zatajenie, przed—from; miejsce ukrycia, schron, schronienie, dawniej: schronka.

concede, vt. (konsi’d) uznać za słuszne, przyznać jako fakt, ustąpić; np. to c. victory przyznać zwycięstwo, to c. defeat uznać się za zwyciężonego.

conceit, s. (‘-si’t) 1) przest. myśl, pomysł; 2) fantazja, kaprys, w szcz. w stylu literackim; 3) zarozumiałość.

conceited, adj. (‘-yd) zarozumiały, próżny; przest. sprytny, inteligentny, obdarzony fantazją; -ly, adv. (‘-li) zarozumiało; -ness, s. zarozumiałość.

conceivable, adj. (kansi’webł) zro-

zumiały; mogący być pojęty umysłem ludzkim; do pomysłenia.

conceive, vi. ('w) począć, zająć w ciążę; c. of pomyśleć o (loc.), skonstruować w myśli, wpaść na myśl.

conceive, vt. 1) począć w swym łonie; 2) utworzyć w myśli, wyobrazić sobie; 3) zrozumieć, pojąć; 4) sądzić, dojść do przekonania; 5) ułożyć, przełożyć np. na inną tonację, na prosty język itp.

concento, s. (konczen'to) muz. naraz, odr. *arpeggio*, ob.

concentrate, s. (kon'sentret) koncentrat, wyrób skoncentrowany wzbogacony, np. płukany kruszec, proszkowane mleko itp.

concentrate, vi. skupić się, a) gromadzić się; b) koncentrować uwagę.

concentrate, vt. 1) gromadzić np. wojsko na jeden front, promienie w spólnie ognisko; 2) koncentrować, stężyć, zwiększać stężenie przez usuwanie materiału rozcieńczającego; 3) chem. i met. wzbogacać (o rudach).

concentration, s. ('-szen) 1) koncentracja, a) skupienie w jednym miejscu; b) wzmocnienie roztworu przez wyparowanie itp.; 2) materiał skoncentrowany; 3) stężenie, siła roztworu; 4) biol. ukazywanie się pewnych właściwości gatunku u potomstwa w wieku wcześniejszym niż u przodków; 5) woj. gromadzenie wojsk na jednym froncie; skupienie ataku artyleryjskiego na jeden cel; c. *camp* obóz koncentracyjny dla jeńców wojskowych lub politycznych; c. *ring* lot. w wolnym balonie obreż, na jakim wisi lódka; w spadochronie obreż z której zwisa lina pasażera; w samolocie obreż zbiornika.

concentrator, s. (-tór) kto lub co koncentruje, stęży; chem. a) odparnica; b) koncentrator, część aparatu, w której zbiera się bądz do produktu wzbogacony, bądź też skoncentrowany odpad; c) pot. aparat Dorra.

concentric, -al, adj. (kansent'rik, -t) koncentryczny, mający spólny ośrodek, odr. *eccentric*; geol. trącający kolejno obłaczaste skorupy.

concentricity, s. (-ri'siti) koncentryczność.

concentus, s. ('-es) 1) część służby bożej śpiewana przez chór; 2) harmonia; akord.

concept, s. (kan'sept) 1) pomysł, układ; 2) pomysł fantastyczny, koncept; 3) log. pojęcie, odr. wyobrażenia, ob. *conception* s. 5).

conceptacle, s. (-ekł) bot. mieszek, u niektórych plechowców konceptakl, *CONCEPTACULUM*, np. u morskocynu *FUCUS VESICULOSUS*.

conception, s. (kansep'szn) 1) poczęcie, zapłodnienie jaja, przen. początek; 2) zarodek; 3) zdolność tworzenia pojęć; 4) pomysł, powstanie myśli; 5) koncepcja, układ, projekt, myśl.

Conceptionist, s. (-szynst) KKK członek stowarzyszenia poświęconego czci Niepokalanego Poczęcia.

conceptive, adj. (-sep'tyw) pojęty.

conceptuality, s. (-sepcue'lit) zdolność abstrakcyjnego myślenia.

concern, s. (konsern') 1) zainteresowanie, interes, łączność; 2) opieka; 3) przedsiębiorstwo handlowe; 4) u kwakrów głos wewnętrzny, nakaz duchowy.

concern, vt. dotyczyć, interesować, as *concerns* odnośnie do (gen.).

concerning, adj. odnośnie do (gen.) c. *this case* odnośnie do tej sprawy (często w pismach bardzo błędnie: „odnośnie tej sprawy”).

concernment, s. ('-ment) 1) udział, opieka, zainteresowanie, troska o (acc.); 2) ważność, znaczenie.

concert, adj. (kansert') koncertowy, nadający się do programu koncertowego.

concert, s. 1) zgoda, harmonia; 2) koncert, przedstawienie muzyczne; 3) koncert, utwór muzyczny po wł. *concerto* (konczer'to); 4) grupa jednego instrumentu w orkiestrze; c. of *Europe* hist. koncert europejski, układ kilku państw mający zapewnić pokój w Europie.

concert, vi. działać w zgodzie i w porozumieniu z (abl.); vt. uzgodnić (acc.), zgodzić się na (acc.).

concerted, adj. (-yd) wspólnie obmyślany, wspólnymi siłami wykonany, spólny, łączny, równoczesny; -ly, adj. w porozumieniu, spólnymi siłami, spólnym wysiłkiem.

concert grand, muz. fortepian koncertowy.

concertina, s. (konserti'na) muz. koncertyna, ręczny instrument na 4 oktawy, podobny do harmoniki z miechem i klawiszami, zbudowany w r. 1829 przez Sir Karola Wheatstone'a (1802-1875).

concertino, s. (-ti'no) koncercik.

concertist, s. (kan'sörtist) koncertant (m), koncertantka (f).

concertmaster, s. ('-master) muz. (osoba grająca) pierwsze skrzypce w orkiestrze.

concessible, adj. (kanse'sybl) mogący być przyznany.

concession, s. ('-szen) 1) ustępstwo; 2) przyznanie pewnego szczegółu w sporze; 3) rzecz przyznana, przedmiot odstąpiony, część ceny ustąpiona; 4) koncesja, przywilej, np. wyłączne prawo prowadzenia przedsiębiorstwa kolejowego lub autobusowego na danej przestrzeni; St. Zj. wynajem stoiska na wystawie; 5) darowizna gruntu publicznego w zamian za pewne świadczenia przymysłowe.

concessionaire, -ary, (-er, -i) koncesjonariusz, posiadacz koncesji; koncesjonariuszka (f).

conch, s. (konk) zool. muszla; także mięczak mieszkający w takiej muszli, zwłaszcza dużej, różowej, zwitej jak *STROMBUS*, *CASSIS* itp.

concha, s. (kon'ka) anat. muszla, małżowina.

conche, s. (konsz) maszyna do mieszania czekolady.

conchiolin, s. (konkaj'olin) zool.

konchiolina, substancja tworząca zewnętrzną warstwę naskórkową (*PERIOSTRACUM*) muszli.

conchitic, adj. (kanki'tyk) petr. zbudowany z muszli.

conchitis, s. (kankaj'tys) med. zapalenie małżowiny.

conchology, s. (konka'łodzi) zool. część zoologii zajmująca się mięczakami i muszlami; w nowszych czasach badanie mięczaków zwieemy *malacology*.

Conchostraca, s. (kanka'straka) zool. nieliczny rząd słodkowodnych skorupiaków zupełnie pokrytych pancerzem; ob. *Estheria*.

conchotome, s. (kan'kotom) chir. przyrząd do wycięcia muszli nosowej, ob. *turbinate bone*.

conciabule, s. (-biul) tajne mięsne zebrania spiskowców.

conciliate, vt. (kansil'iejt) pozyskać, zyskać życzliwość, udobruchać, ulagodzić; *conciliation*, s. pozyskanie, ulagodzenie, załagodzenie; c. *court* sąd ugody.

conciliative, *conciliatory*, adj. (kansyl'iejtjyw, -jetori) ugodowy.

concilium, s. (-jom) rada, narada.

concise, a. i. (konsajz') 1) treściwy; 2) zwięzły; 3) krótki (w czasie); -ly, adv. (-li) 1) treściwie; 2) zwięźle; 3) krótko; -ness, s. (-nes) 1) treściwość; 2) zwięźłość; 3) krótkość (w czasie).

conceise, vt. r. odciąć, okaleczyć.

concision, s. (-sy'žen) 1) odcięcie; rozłam, rozdział; odłamek; 2) hist. kość. w kościele ap. stołskim odłamek wymagający od neofitów obrzezania; 3) zwięźłość.

conclave, s. (kon'klejw) 1) przest. prywatny pokój; 2) poufne zebranie; 3) konklawe, KKK od r. 1274 pokoje, w których przebywają kardynałowie od początku do końca wyboru nowego papieża, nie komunikując się z nikim z zewnątrz; stąd: grono kardynałów przez przeciąg tego czasu, a mniej ścisłe: grono kardynałów, a przen. każda grupa osób o wielkim zakresie uprawnień.

conclavist, s. (-ist) KKK. 1) kardynał w konklawie; 2) każdy z dwóch kleryków towarzyszących kardynałowi w konklawie.

conclude, vi. (konklud') 1) skończyć się; 2) skończyć z czymś lub z kimś *of, on, with*; 3) być przekonywującym, rozstrzygać ostatecznie i zakończyć, (o dowodzie).

conclude, vt. 1) przest. zamknąć; 2) ograniczyć; 3) ukończyć, skończyć, zakończyć; 4) doprowadzić do wniosku, wywnioskować; 5) postanowić (z nast. zdaniem ubocznym *that*); 6) pr. e. to the country oddać sprawę pod sąd przysięgłych.

conclusion, s. (-klu'žen) 1) zakończenie, koniec; 2) wniosek, wywnioskowanie; 3) końcowe streszczenie mowy; 4) wynik; 5) zawarcie (ugody zawieszenia broni itp.); 6) gram. zdanie główne odpowiadające na poboczne zdanie warunkowe, ob. *apodosis*; 7) log. wniosek, oznaczenie niewiadomego stosunku między dwójgiem pojęć na podstawie wia-

domego ich stosunku do pojęcia trzeciego; 8) pr. końcowy ustęp pisma prawnego zawierający wniosek.

conclusive, adj. ('-zyw) ostateczny, niezaprzeczalny, niezaprzeczony, przekonujący, niezbity, rozstrzygający, stanowczy; -ly adv. -ie, -ie, -enie, -o, -cie, -o.

concoct, vt. (-kukt') 1) przest. gotować; trawić; przemyśleć; 2) sporządzić coś niezwykłego; a) w zakresie kucharstwa, pot. pietrasić; b) w zakresie plotek, intryg itp.; c) w zakresie wynalazków.

concoction, s. (-kok'szn) 1) przest. trawienie, dojrzewanie; wywar leczniczy; oddzielenie chorobowej materii; 2) sporządzenie niezwykłej kombinacji kucharzkiej lub niezwykłej plotki lub intrygi; 3) wymysł niepospolity.

concomittance, s. (konkomitens) 1) towarzyszenie, połączenie; 2) KRK istnienie ciała i krwi Chrystusowej w każdym składniku Eucharystii, zaczętem oboje znajdują się w komunii św. pod jedną postacią.

concomittant, adj. ('tent) towarzyszący.

concord, s. (kon'kord) 1) zgoda, harmonia, pokój; 2) ugoda, układ, traktat; 3) gram. zgodność formy wyrazów co do liczby, rodzaju, przypadku, znaczenia (osób, zwierząt i rzeczy); C. 1) miejsce bitwy w Mass. 19 sierpnia 1775, początek Rewolucji amer.; 2) gatunek winogron amer.

concordance, s. ('-ens) alfabetyczny spis cytatów np. z biblii, Szekspira itp.

concordant injection geol. zalanie warstwy skał magmą lub ognisto-płynną skałą.

concordat, s. (konkor'dejt) układ w szcz. między Papieżem a rządem państwa; C. of Worms k. wromacki zawarty w 1122 między Henrykiem V a papieżem Kaliksem II, C. of 1801 między Napoleonem a Piusiem VII, unieważniony w r. 1905; konkordat z 10 lutego 1925 między rządem polskim a Piusiem XI, zerwany w r. 1946.

concourse, s. (kan'kors) 1) zebranie, tłum, zbiegowisko, spływ; zgromadzenie; zbieg ulic, dróg, torów; wielka hala przeznaczona do przejazdu lub do przechodu; 2) pr. wywiedzenie dwu lub kilku kroków prawnych z jednego zajścia; 3) teol. ob. **concurus**.

concrement, s. (kan'krimient) med. zrost, ob. **concretion**.

concrece, vi. (kankrys') zrosć się, zrosnąć się, zrastać się.

concrecence, s. (-ens) zrost, zrosnięcie, spojenie.

concrecible, adj. (-ibl) mogący zrosć się.

concrete, adj. (kan'krit, kankrit') 1) przest. złożony, składający się z rozmaitych składników; 2) zrosnięty, połączony; 3) uchwyt, dotyk, rzeczowy, nie abstrakcyjny, konkretny; 4) konkretny, szczególny, szczegółowy, nie ogólny; 5)

cementowy; -ly, adv. konkretnie, dotykalnie, rzeczwiście; -ness, s. konkretność, uchwytność.

concrete, s. (kankrit') 1) przedmiot konkretny; 2) (kan'krit) masa zrosniętych ze sobą przedmiotów, w szcz. beton, mieszanina cementu, żwiru, piasku i wody zrasta się w masę kamienną; 3) (kan'krit) surowy cukier otrzymywany przez gotowanie soku trzcinowego lub kłonowego; 4) woskowa esencja otrzymywana w wyrobie perfum przez wyciąganie i wytrawianie olejków eterycznych i tłuszczy wosnych z roślin i zwierząt; 5) esencja kwietna; cast c. beton lany; **compressed** lub **rammed** c. beton ubijany; **gravel** c. beton żwirowy; **slag** c. beton szlakowy, **stone** c. beton tłuczniowy; **in the c.** w życiu, w rzeczywistości, **prec. in the abstract**.

concrete (kankrit'), vi. 1) zrosć się; 2) używać betonu do budowy.

concrete, vt. (kankrit') 1) stęzać; 2) sprowadzać do rzeczywistości. wprowadzać w rzeczywistość; 3) betonować; 4) osadzić w betonie.

concrete block pustak betonowy, cegła betonowa, blok betonowy.

c. steel beton wzmocniony prętami stalowymi; żelazobeton, żelbeton.

concretion, s. (kankri'szn) 1) med. zrost, **CONCRETIO**, spojenie kości; 2) zrost, **CONCREMENTUM**, np. pokazał się w urynie mały brunatny zrost z mocznicą; 3) geol. masa minerałów znajdująca się w obcym środowisku (wskutek osadów wodnych w skałach itp.); 4) med. kamień w jamie np. w pęcherzu, albo w tkance ustroju; 5) rzecz urzeczywistniona.

concubinage, s. (-kiu'binejdż; cum l. współ, cubare l. leżeć) konkubinaty, nalożnictwo, pożycie małżeńskie mężczyzny i kobiety niezamężnych; w staroż. prawie pierwotnym (Hebrajczyków, Germanów itp.) uprawnione z tym ograniczeniem, że potomstwo, choć nie uważane za bękarce, nie dziedziczyło po ojcu; w pr. rzym. od Justyniana dozwolone było uznanie tych dzieci przez następne zawarcie małżeństwa.

concubinarian, adj. i s., -ary, adj. i s., osoba żyjąca w konkubinacie.

concubine, s. nalożnica, konkubina (f); hist. także nalożnik (m).

concubitaney, s. ('-bitensi) hist. zdolność wejścia w związek małżeński według klasowych praw szerepu; **concubitant**, s. dziecko w takim szerepie przeznaczone do zawarcia małżeństwa według stanowiska rodzowego.

concubitus, s. (kankiu'bites) spółkowanie.

concupiscence, s. ('-pisens) lubieżność; -ent, adj. (sent) lubieżny, pożydlwy.

concur, vi. (konkor') 1) przest. zbiec się (o ludziach lub zwierzętach), zlecieć się, spotkać się, skłonić się ku sobie, zgodzić się, przystać; 2) wydarzyć się razem, zdarzyć się równocześnie, zbiec się (o rzeczach i wypadkach); 3) współ-

działać; 4) zgadzać się, potwierdzać; odpowiadać; 5) geom. trafić, przeciąć się, spotkać się w pewnym punkcie; 6) kość. (o świętach) zbiec się, przyspać; 7) pr. przylżyć się do innych roszczeń przeciwko upadłości.

concurrence, s. (-ens) 1) zbieg (okoliczności, wypadków itp.); miejsce zborne; połączenie; 2) zgoda, współdziałanie; 3) zgodność opinii; 4) współzawodnictwo, rywalizacja, konkurencja; 5) geom. przecięcie, spotkanie; 6) kość. wypadek przy-padnięcia święta na inny dzień; święteczny np. Bożego Narodzenia na niedziele; 7) pr. konflikt kompetencji, sprzeczność kompetencji, powtórzenie równych praw u dwóch rozmaitych władz lub instancji, np. spór kilku stanów o wydanie zbrodniarza; 8) teol. ob. **concurus**.

concurrent, adj. ('-ent) 1) współdziałający, działający wspólnie; 2) zbiegający się z rozmaitych stron; 3) zgodny, zgadzający się; 4) działający równocześnie w kilku kierunkach, np. asek. ogn. obejmująca wszystkie polisy wydane na jeden przedmiot, pr. kar. wyrok za kilka zbrodni opiewający na równocześnie umorzenie kary, przec. umorzenia jednej po drugiej; c. **powers** hist. St. Zj. spory o kompetencję między władzami federalnymi a stanowymi; c. **resolution** St. Zj. rezolucja Izby lub Senatu uchwalona niezawisłe w obu Izbach z osobną w tym samym brzmieniu ob. **joint r.**

concurrent, s. 1) pomagający, współdziałający; 2) konkurent, współzawodnik, rywal, przeciwnik; 3) Szk. pomocnik szeryfa; 4) astron. każdy dzień nadliczbowy ponad 52 tygodnie w roku; UWAGA: c. nigdy nie ma znaczenia poł. wyrazu „konkurent”, **suitor**, **wooer**.

concurus, s. (kankör'ses, konkur'sus) teol. boży wpływ na powodowanie, doktryna, że pierwotnie człowiek był bez grzechu przez pomoc Boga.

concussion, s. (-koszn') 1) wstrząśnienie, wstrząśnienie, wstrząs, drganie, zderzenie; 2) med. wstrząśnienie, wstrząśnienie **CONCUSSIO**, np. c. of the brain; wstrząs. ob. **shock**; 3) wet. otłuczenie, zapalenie nóg końskich spowodowane obijaniem o twarde brzo.

concussive, adj. ('-syw) wstrząsający (tylko fiz.).

condemn, vi. (kondem') potępić, wyrazić potępienie; vt. 1) potępić, uznać za złe; 2) wykazać winę; 3) zasądzić, skazać na (acc.), za- of; 4) bud. i mar. uznać (budynek, okręt) za niezdadny do dalszego użytku; 5) pr. zarekwirować ze względu na interes publiczny.

condemnabile, adj. godny potępienia, naganny.

condemnation, s. ('nej'szn) 1) potępienie; 2) skazanie, zasądzenie; 3) uznanie (budynek, okręt, żywności itp.) za niezdadne do użytku; 4) bierny stan potępienia; 5) powód potępienia.

condemnatory, adj. ('-netori; Ang. -netüri), **condemning** (-de'mi') 1) potępiający; 2) potępienicy.

condemningly, adv. 1) potępiająco; 2) potępienieczo.

condensability, s. (-den'sebl'i) chem. zdolność skroplenia.

condensable, adj. (-sebl') chem. dający się skroplić.

condensation, (kandensej'szn) 1) chem. a) (o parach i gazach) kondensacja, zgęszczenie, skroplenie; b) reakcja kondensacji; c) rzecz skondensowana; 2) fiz. skroplenie np. pary na wodę; 3) lit. streszczenie; 4) psychoanal. połączenie dwóch lub kilku utajonych myśli w jeden obraz ideowy.

condensator, s. (-'tör) skraplacz, chłodnica, kondensator.

condense, vi. (kandenz') 1) zgęszczać się, gęstnieć; 2) streszczać się.

condense, vt. zgęścić, skoncentrować, wzmocnić, skroplić, kondensować, także **condensate** (kan'den-sejt).

condensed, adj. (-d') kondensowany, zgęszczony, skroplony; c. **type** wąskie pismo (this is condensed type).

condenser, s. (kanden'ser) ob. **condensator**; do sprężania powietrza **air c. sprężarka**; elek. **kondensator**, pojemnik, **c. plate** okładzina kondensatora; **external c.** (radio) k. rurkowy; **plate c.** (el.) k. płaski, **uniflow c.** k. współprądowy.

condensery, s. (-i) zakład kondensacyjny, np. do mleka.

condensing force siła kondensacji, natężenie zgęszczenia; **c. lens** soczewka lub lustro do koncentrowania światła; **c. machine** sprężarka.

condensity, s. (-iti) 1) przest. gęstość; 2) zgęszczenie; 3) stan skroplenie, stan zgęszczenia.

condescend, (-desend') 1) przest. zejść na dół; dzisiaj: **descend**; 2) zastosować się do niższych stanem, okazywać niższemu uprzejmość jak gdyby ich uważało się za równych sobie; 3) raczyć, objawiać łaskawość.

condescendence, s. (-ens) 1) łaskawe obejście się z osobami niższymi stanem; 2) pr. szk. spis szczegółów, w szcz. w pr. karn. spis zarzutów oskarżającego.

condescension, s. (-sen'szen) łaskawość, grzeczność wobec osób niższych stanowiskiem, rangą itp.

condign, adj. (kondajn') przest. zasłużony, odpowiedni. -ity, s. nagroda według zasługi.

condiment, s. (kan'diment) przyprawa, np. sól, pieprz itp.

condition, s. (kondy'szen) 1) warunek, dawniej kondycja; 2) stan, w jakim kto lub co znajduje się (stały, płynny, lotny); dawniej kondycja, stanowisko, majętność ziemiska itp.; 3) właściwość, przymiot; 4) gram. zdanie warunkowe; **on lub upon c. that** pod warunkiem że; **-al** warunkowy; **-ally** adv. warunkowo, z zastrzeżeniem.

condition, vi. 1) zawarunkować; 2) dojść do pożądanego stanu; 3) filoz. określić ściśle przedmiot myśli; vt. 1) zawarunkować, zastrzec; 2) poddać warunkom, nałożyć zastrzeżenie, powodować stan lub nastrój itp.; 3) przyprowadzić do

pożądanego stanu np. budynek, mieszkanie, konia wyścigowego, zapasnika itd.; w szcz. co do temperatury i wilgotności np. bawemę, drzewo, powietrze itp.; 4) log. wiązać pewien stan duchowy z pewnym zdarzeniem, np. w doświadczeniu Pawłowa (Jan Pawłow, 1849 - 1916) dzwonek poprzedzający karmienie psa wywoływał u psa przyływ śliny, **conditioned stimulus**, **conditioned response**.

conditionalist, s. (-ist) fil. i teol. kondycjonalista, wyznawca kondycjonalizmu.

conditionalism, s. (-izm) fil. i teol. kondycjonalizm, twierdzenie, że każda zasada, łaska boża, umowa itd. jest warunkowa w treści i w zastosowaniu.

conditionality, s. (-e'li) warunkowość, stan podlegania warunkom.

conditioner, s. (-szöner) kto lub co przysposabia, np. maszyna wilgociąca wełnę, papier itp. i ten kto nią kieruje.

condolatory, adj. (-do'latori) współczujący, wyrażający współczucie, kondolenyjący.

condole, vi. (-do'l) współczuć, wyrazić współczucie.

condolement, **condolence**, s. kondolencja, ob. **sympathy**.

condominium, s. (kandomyn'jom) 1) pr. rzym. współwłasność; 2) pr. międzynarod. spólny nadzór dwóch lub kilku rządów.

condonation, s. (-nej'szn) 1) przebaczenie; 2) pr. paron, ułaskawienie.

condone, vt. (-do'n) przebaczyć, patrzeć pobłażliwie na naganne postępowanie; zamykać oczy na nadużycia, pobłażać milcząco, patrzeć przez palce.

condor, s. (kan'dör, '-dor) 1) zool. kondor, największy z ptaków drapieżnych, **VULTUR GRYPHUS**, na szczytach Andów w Am. Płd.; 2) mon. kondor, złota moneta w Chile (ok. \$1.20), Ekwadorze (\$5) i Kolumbii (ok. \$9.75), z wizerunkiem kondora; 3) barwa brunatna, ob. **tiffin**.

condottiere, s. (kondotje're), pl -ri (-ri) kondotier, od w. XIV do XVI waleśający się po Europie między wojnami niezajęty jako kupny żołdak; stąd: awanturnik.

conduce, vt. (kandju's) 1) prowadzić, wieść, to - do (gen.); 2) gw. szk. najać, wynająć.

conducent, **conducive**, adj. wiodący ku lepszemu.

conduct, s. (-dokt) 1) przest. kierownictwo, komenda; 2) zachowanie się, sposób obchodzenia się, prowadzenie się; 3) prowadzenie (interesu); 4) hist. skrót za **c. money**; 5) przest. a) przewóz, b) podwoda; 6) fizjol. postępowanie; 7) teatr, budowa sztuki; 8) przest. najęty urzędnik, w szcz. najęty kapelan; **c. money** a) pieniądze na podróż (dla świadka itp.); b) pieniądze na podróż żołnierzy do stacji zbiornej, wypłacane w wiekach śred-

nich za dostawę setki żołnierzy; c) Ang. podatek nałożony na ten cel przez Karola I Stuarta (1625-1649).

conduct, vi. (-dokt') 1) prowadzić (np. droga prowadzi do miasta), wskazywać drogę, wieść; 2) przewodzić jak np. ciepła, elektryczność; 3) St. Zj. prowadzić się.

conduct, vt. 1) prowadzić, towarzyszyć; 2) kierować, wieść, prowadzić jako komendant; 3) przenosić jako kanał albo przez kanał; 4) prowadzić się (oneself), zachowywać się; 5) fiz. przewodzić, np. ciepło, elektryczność; 6) muz. prowadzić (chór, orkiestrę), dyrygować (abl.).

conductance, s. (-'ens) 1) przepuszczenie, przeprowadzenie, zdolność przewodzenia; 2) elek. przewodnictwo właściwe (odwrotność oporu właściwego); rzeczywista przewodność (odwrotność rzeczywistej oporności (znak: 1' lub G), jednostką jej jest mho (odwrotność ohm'a).

conductibility, s. (-bi'li) fiz. przewodliwość, zdolność przewodzenia (ciepła, elektryczności itd.).

conduction, s. (-'szn) 1) przest. kierownictwo, prowadzenie; 2) przewodzenie, przeprowadzenie (np. wody przez przewód); 3) bot. przeprowadzanie wody z korzeni do liści, soli miner. z gleby, oraz z jednej części rośliny do innej części; 4) fizj. przewodzenie pobudek przez żywe tkanki (np. nerwy); 5) fiz. a) przeprowadzenie przez przewodnik; także b) przewodność; 6) najem usług, **CONDUCTIO**; c. **anesthesia** dent. znieczulenie przewodowe; także **block** a.

conductive, adj. (-dok'tyw) fiz. mający zalety dobrego przewodnika, posiadający przewodność właściwą; **c. tissue** bot. tkanka przewodząca.

conductivity, s. (-i'witi) elek. właściwa przewodność (odwrotność oporności właściwej, znak: γ); zdolność robocza; **molecular c.** przewodność cząsteczkowa.

conductometer, s. (kandokta'mi-fer) fiz. przyrząd do mierzenia przewodności.

conductor, s. (kandok'tör) 1) przewodnik, wódz, towarzysz; 2) przewód, coś co przewodzi, np. kanał; **main c.** główna rura; 3) kierownik, naczelnik, dyrektor; 4) elek. gromochron, piorunochron; 5) fiz. przewodnik, **good c.** dobry p., **bad c.** zły p.; 6) kol. konduktor; **chief c.** kierownik pociągu; 7) muz. kapelmistrz; 8) pr. najmujący (usługi); 9) woj. a) komendant, naczelnik; b) Ang. kierownik aut dowożących zapasy; c) w szwadronie jazdy naczelný jeździec służący innym za wskazówkę; **aerial c.** przewód napowietrzny; **distance** between c.-s. elek. odstęp między przewodami; **entrance** of c.-s. elek. wpust przewodów; **lamp-holder c.** elek. przewodnik świecznikowy; **c. rail** trzecia szyna (kolei elek.).

conductress, s. (-rę) matrona okrętowa (na pasażerskich okrę-

tach zamorskich kobieta opiekująca się dziećmi i dziewczętami).

conduit, s. (kan'dit, '-duit) 1) przewód, kanał, akwedukt; rurociąg naftowy; rura lub koryto na przewody elektr.; rurka izolacyjna; 2) bud. prywatny kurytarzyk; 3) muz. kodeta, łącząca pasaży; 4) chłodn. c. slits pl. szczeliny powietrzne kanałów.

condurango, s. (-djuren'go) kondurango, CORTEX CONDURANGO, kora płd. amer. pnącza trojęściowata (ASCLEPIADACEAE), GONOLOBUS, używana w lecznictwie; dostarcza trującego glukozydu; konduranginy, **conduragin** ('-dzin).

Condylarthra, s. pl. (kandilar'tre) paleont. i zool., prakopytne. wygasy rząd kopytnych eocenu (najstarsze kopytne).

condylarthrosis, s. (-ar'ro'zys) zool. staw kłykiowy, s. guzikowy, s. guziczkowy.

condyle, s. ('-dyl) anat. i zool. kłykiec, trzpień ości, guzik jałca.

condylo foramen anat. otwór przed każdym kłykiem kości potylicznej.

condyloma, s. (-o'ma) pl. -mata (-ta) med. szyszkowina, kondylo-mat, łepież (pl.), wykwity łepieżowe; dawniej (Aleks. Kremer, 1810-1880) kłykina; c.-mata acuminata łepież zastrzębiony, c.-mata plana l. płaskie.

Condylopoda, s. pl. zool. 1) synonim stawonogów, ARTHROPODA; 2) ARTHROPODA z wyłączeniem pazurów (MALACOPODA czyli ONYCHOPHORA).

Condylura, s. (-lju-ra) zool. rodzaj kretów amerykańskich obejmujący jeden gatunek, star-nosed mole, ob.

-cone, przyr. (-kon) 1) bot. -szyszkowy; 2) zool. -mischkowy; 3) w konchologii -muszlowy.

cone, adj. 1) stożkowy; 2) szyszkowy; c. tree drzewo iglaste, d. szpilkowe.

cone, s. 1) bot. szyszka drzew szpilkowych; przez podobieństwo także kwiaty lub owoce chmielu, magnolii itp.; 2) geom. stożek; także coś podobnego do stożka, np. stożkowy szczyt wulkanicznej góry, stożek na krem lub lody, (radio) papierowy głośnik stożkowy itd.; 3) anat. czopek w warstwie prętków i czopków siatkówki oka; 4) lot. dysza, inlet c. dysza wejściowa; 5) woj. c. of spread stożek rozrzutu. c. coupling sprzęgło stożkowe.

cone, vi. tworzyć szyszkę; vt. 1) formować w stożek; 2) nawijać na stożek.

cone clutch, aut. sprzęgło stożkowe; reversed c. c. sprzęgło ze stożkiem odwrotnym.

coneflower, s. (-flau'er) bot. czar-nobrewka, każda roślina rodzaju RUDBECKIA; także rudbekia.

conessin(e), s. (ko'nesin) chem. konesyna, alkaloid C₂₄H₂₁N₅, otrzymywany z kory conessi; synonimy: wrightin(e), kurehcin(e).

Conestoga, s. (konesto'ga) India-

nin szczepu Irokieszów, dawniej osiadł w zagłębiu rzeki Susquehanna; C. wagon lub wain wóz na szerokich kołach wyrabiany pierwotnie w C. w Pensylwanii.

confab, **confabulate**, vi. (kan'fab, -fe'biulejt) gwarzyć, gawędzić.

confabulation, s. ('-szn) 1) gawęda; 2) psychiatr. konfabulacja, wypełnianie szczerb w pamięci fantastycznymi wymysłami, jak w psychozie Korsakowa, ob. Korsakoff's.

confarreation, s. (kanferiej'szn) star. rzym. konfareacja, obrzęd ślubny w patrycjuszowskich kołach; taki ślub nadawał mężowi prawa ojcowskie nad żoną, a rozwód możliwy był tylko za odpowiednim obrzędem religijnym diffarreation.

confect, vt. (kanfekt') 1) zaprawiać, marynować; 2) sporządzać;

-ion, s. (kanfek'szn) 1) konfitury, marmelada; marynata; 2) słodzony preparat apteczny.

confectionary, -ery, s. (-eri) 1) wyrób cukierniczy; 2) cukiernia; 3) cukiernictwo, fabrykacja cukrów i wyrobów cukierniczych; **confectioner**, s. cukiernik.

confederacy, s. (konfe'derasi) 1) konfederacja, związek dla wspólnej obrony; C. of the Rhine ob. Confederation; 2) związek tajny dla osiągnięcia celu sprzecznego z istniejącym prawem albo dla zdobycia nieprawymi sposobami celu zgodnego z prawem; konfederacja Barska, Targowicka itd.; C. St. Zj. Confederate States of America konfederacja zrazu 6-u, w końcu 11-u stanów południowych (1861 - 1865) (South Carolina, Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana, Texas, Virginia, Arkansas, Tennessee, North Carolina).

confederatio, s. (-rej'szio) mon. miedziana moneta amer. z r. 1785.

confederation, s. (-szn) 1) związek, liga, stowarzyszenie wzajemnej pomocy; 2) C. ob. confederacy 3); 3) Confédération Générale du Travail (konfederacja) general' du travail' największy związek robotniczy we Francji, skróty CGT; C. of the Rhine związek niem. państw (1806-1813) pod egidą Napoleona aż do bitwy pod Lipskiem; 4) w Kanadzie Unia prowincji Nova Scotia, New Brunswick, Upper i Lower Canada z r. 1864.

confer, vi. (konfer') konferować, naradzać się, radzić.

confer, vt. 1) przest. znosić na jedno miejsce, zbierać; zawierać; przyczynić się; 2) porównać; skróty: cf. porównaj, obacz, patrz; 3) nadać (zgodność, tytuł, własność, własność, zaletę, przymiot).

conferee, s. (konferi') 1) osoba, której nadano godność; 2) St. Zj. członek konferencji.

conference, s. (konferens) 1) przest. a) znoszenie na jedno miejsce, zbieranie; b) porównywanie z (abl.), odnoszenie się do (gen.); 2) konferencja, narada, wymiana zdań, dawniej: rozmowa, konwersacja; 3) nadanie np. stopnia akademickiego, także conferment; 4) posiedzenie zwołane dla wymiany zdań; 5) zebranie obu Izb ciała

prawodawczego, St. Zj. w celu uzgodnienia rozbieżnych uchwał nad tą samą ustawą, w Polsce i we Francji Zgromadzenie Narodowe w celu wybrania Prezydenta; 6) stowarzyszenie firm handlowych, kościołów itd. celem wspólnej propagandy; 7) conference (fr. kafa'ra's) wykład, jdczyt.

conférencier, s. (kafa'ra'sje') 1) prelegent, wykładający; 2) uczestnik konferencji dyplomatycznej; 3) konferansjer, w kabarecie kierownik programu przedstawiający w cilkach dowcipnych słowach każdego uczestnika.

conferment, **conferral**, s. (-fer'ment, -fö'rel) ob. conference, s. 3).

conferruminate, -d, (kanferu'minejt, -yd) bot. ściśle przylegający.

conferted, adj. (-tyd) bot. ściśnięty.

Confervoideae, s. pl. (kanförwoi'li-i) bot. grupa zielonych glonów.

confess, vt. 1) wyznać, przyznać jako błąd lub dług; 2) kosc. a) spowiadać się; b) spowiadać kogo; śluchać spowiedzi; 3) przyznać jako prawdę, uznać (po poprzednim przeczuciu lub ukrywaniu); 4) wyznawać; 5) poet. wykazać, okazać; 6) c. judgement, pr. uznać z góry wyrok na sumę, jeszcze nie zapadłą, po jej dojrzeniu.

confessant, s. ('-ent) spowiednik, powiadający się.

confessarius, s. (-ej'ries) spowiednik, ojciec spowiedni.

confesser, s. ('-ör) 1) przyznający się; 2) spowiadający się.

confession, s. ('-szn) 1) przyznanie, uznanie; 2) treść przyznania, pismo zawierające takie wyznanie, np. Confessions of St. Augustine „Wyznania św. Augustyna”, autobiografia jego; 3) spowiedź, uznanie win; spowiedź w KKK sakrament, w KA, praktykowana dowolnie; w niektórych kościołach protestanckich publiczne przyznanie się ogólne do win; 4) wyznanie religijne; 5) kosc. wyznanie wiary, CREDO, tak samo: urzędownie uznane katechizmy; 6) kosc. grób męczennika, ołtarz na jego grobie, krypta, budynek wzniesiony na jego grobie; 7) pr. uznanie, przyznanie uczynione przed sądem w toku sprawy; judicial c.; uczynione inaczej: extrajudicial c.

confessional, s. (-fe'szoneł) KRK konfesional.

confessor, s. ('-sör) 1) spowiadający się; 2) ojciec spowiedni; 3) The C. król Edward (1042 - 1066).

confetto, s. (wi. konfe'to) konfeto, imitacja cukierków (z papieru lub ciasta), pl. confetti (konfe'ti) konfety, drobne kółeczka papieru w rozmaitych kolorach; jedno i drugie używane na redutach, festynach itp. do obrzucania się wzajem, ob. coriandoli.

confidant (m), **confidante** (f), s. (kan'fidant) powiernik (m), powierniczka (f), poufnik (m), poufnica (f), poufalec (m), dawniej wiernik (m), wierniś, zaufaniec, zaufalec.

confide, vi. (konfajd') 1) powie-

dzieć poufnie, zwierzyć się; 2) poruczyć komu - to; vt. ufać, zaufać, zaufać, dowierzać (dat.), mieć piność, mieć zaufanie do (gen.) in.

confidence, s. (kan'fidens) 1) zaufanie, ufność, wiara w (acc.) -in; poleganie na (abl.); 2) zaufanie w siebie, dufność; 3) pewność, uczucie zapewnienia i bezpieczeństwa; 4) zarozumiałość, arogancja; 5) przedmiot, na którym się polega w zaufaniu; 6) poufność, poufność, stosunek osób mających do siebie zaufanie; 7) przest. spolegliwość, godność zaufania, zasługiwanie na ufnosć, np. a man of c.; 8) tajemnica, rzecz powierzona w zaufaniu; 9) parl. vote of c. wotum zaufania, vote of no c. wotum nieufności lub braku zaufania Izby do Rządu; w państwach, w których gabinet odpowiedzialny jest wobec parlamentu, wynik takiego głosowania decyduje o pozostaniu lub rezygnacji gabinetu; c. game oszustwo popełnione przez nadużycie zaufania, zazwyczaj przez zawodowego oszusta, c. man (w tym nowym zastosowaniu wręcz przeciwnie niż dawniej, ob. 7).

confident, (-t) 1) przest. ufny, ufający; budzący zaufanie, spolegliwy; 2) pewny siebie; 3) nie mający wątpliwości, pewny (gen.); 4) zbyt pewny siebie, arogancja, beczelność; 5) poufny, zaufany, przest. z wyjątkiem pr. szk. o osobie tak bliskiej, że zna przypuszczalnie wszystkie sprawy drugiej osoby.

confident, s. 1) konfident, tajny szpieg policyjny, denuncjant, płatny donosiciel; 2) hist. kędzior zwisający na twarz wie fryzury damskiej w. XVIII.

confidential, adj. (-sz) poufny; 2) zaufany; ity, s. poufność.

confidently, adv. (-li) 1) śmiało, z zaufaniem, z wiara.

configuration, s. (-figurej'szn) 1) zarys, postać, kontury; 2) rozłożenie części, wzajemny układ części; 3) astrol. wzajemne położenie gwiazd; 4) astron. grupa gwiazd; ob. asterism, s. 1); 5) chem. struktura chemiczna, budowa związku chemicznego; 6) geod. ukształtowanie (terenu); 7) psych. uopostaciowanie, ob. Gestalt; -izm ob. tamże; -ist, s. zwolennik tej niem. konstrukcji.

confine, vi. (konfajn') przylegać do (gen.), graniczyć z (abl.) lub o (acc.); vt. 1) przest. ograniczyć, zamykać w granicach; oneself ograniczać się; 2) trzymać w zamknięciu.

confined, adj. (-d) trzymany w granicach, w domu, w areszcie, w łóżku, w szcz. o kobiecie w połogu.

confineless, adj. (-les) bezgraniczny, bezkresny.

confinement, s. ('-ment) 1) trzymanie w granicach, ograniczenie; 2) areszt; 3) połóg.

confines, pl. (konfajns') granice, obszar wewnątrz granic.

confining bed geol. warstwa podziemna granicząca wierzchem lub spodem o warstwę wody.

confinity, s. (konfi'nyti) sąsiedz-

two, sąsiedowanie, wspólność granicy.

confirm, vt. (konfirm') 1) wzmocnić; 2) ratyfikować, zatwierdzić, uczynić ważnym, ustalić; 3) potwierdzić; 4) kośc. prot. udzielić konfirmacji, konfirmować; 5) pr. szk. zatwierdzić sądownie zarządcę masy spadkowej.

confirmand, s. (-and) kośc. prot. osoba mająca być bierzmowaną (KRK), konfirmowaną (KA. i P).

confirmation, s. (-ej'szn) 1) potwierdzenie, ratyfikacja; 2) kośc. bierzmowanie (KRK), konfirmacja (KA) itp.; 3) pr. oświadczenie, mocą którego prawo warunkowane może stać się bezwarunkowo ważnym.

confirmative, -atory, adj. ('-eti, '-etori) potwierdzający.

confirmed, adj. (-d) 1) wzmocniony; 2) potwierdzony; 3) stały, wytrwały, długoletni; 4) kośc. bierzmowany, konfirmowany.

confirmer, s. (-ör) pr. osoba zatwierdzająca tytuł prawny drugiemu.

confiscable, **confiscatable**, adj. (konfis'kebl, konfiskej'tebl) mogący podlegać konfiskacie.

confiscate, vt. (kan'fiskejt, konfis'kejt) konfiskować, pozbawić własności na rzecz państwa, zabrać z nakazu władzy na rzecz państwa.

confiscation, s. (-kej'szn) 1) konfiskata; 2) zakaz rozpowszechniania skonfiskowanego druku.

confiserie, s. (kafiz'erri'; fr.) cukiernia.

confiteor, s. (konfi'te-or, ł. wyznaję) wyznanie wiary, modlitwa na początku mszy św.

confiture, s. (kan'ficzör) konfitury (pl.), konserwy owocowe, zaprawiane owoce.

conflagrant, adj. (kanflej'grent) płonący.

conflagrate, vi. płonąć; vt. podpalić.

conflagration, s. (-ej'szn) 1) przest. spłonienie; 2) rozpalenie, gorączka; 3) pożar, pożoga.

conflate, vt. (kanflejt') 1) przest. zdmuchać lub zwać z rozmaitych stron razem w jedno miejsce; 2) w czytaniu starych rękopisów połączyć dwa możliwe sposoby czytania (wykładu); **conflation**, s. (-ej'szn) połączenie dwóch tekstów, kombinacja dwóch sposobów czytania.

conflict, s. (konflikt) 1) zatarg, walka o pierwszeństwo, starcie, sprzeczność, zwłaszcza dwóch sytuacji, idei, dążeń, interesów itp. nie dających się pogodzić; 2) psych. równoczesne istnienie sprzecznych pragnień; c. of laws sprzeczność praw w rozmaitych stanach.

conflict, vi. (kanflikt') 1) walczyć, zderzyć się; 2) być sprzecznym, być spornym, kolidować.

conflicting, adj. (-in) spreczny, kolidujący.

confluence, s. ('-fliu-ens) 1) spływ, zbieg (wod, rzek itp.), dorzecze; 2) strumień powstały z połączenia; 3) zbiegowisko, tłum; 4) gram. pisow-

nia wyrazu rzadszego dostosowana z czasem do pisowni innego wyrazu lub brzmienia używanego częściej np. depcze, szepcze w miejsce depce, szepce itp.

confluens sinuum (kon'fluens si'nu-um) anat. zlew zatok opony twardej, zlew zatok żylnych.

conform, vi. (konform') 1) zgadzać się na (acc.) lub z (abl.) - to lub with; 2) stosować się do przyjętego kodeksu towarzyskiego lub tp.; 3) Ang. być konformistą; 4) geol. następować po sobie w nieprzerwanym następstwie złóż.

conform, vt. dostosować do (gen.) - to lub with; pogodzić z (abl.).

conformation, s. (kan'formej'szn) ukształtowanie.

conformator, s. (-formej'tör) przyrząd do mierzenia kształtu np. głowy (u kapelusznika, u kraniologa).

conformer, **conformist**, s. ('-mer, '-myst) hist. ang. konformista.

conformity, s. ('-iti) 1) jednolitość, podobieństwo, zgoda, harmonia; 2) dostosowanie się, w szcz. w Ang. w sprawach wyznaniowych; 3) geol. jednolitość złóż.

confound, vt. (kanfaund') 1) przest. zniweczyć, zgubić, zniszczyć; okryć wstydem; 2) zniweczyć, zepsuć (plan), popsuć szczy; 3) zmieszać (tak by nie można odgadnąć składowików), skonfundować; 4) pomieszzać rzeczy lub osoby; 5) przekłamać, posadzić diabla, c. him! do licha z nim! c. me niech mnie kałuk wezmie!

confounded, adj. (-yd) 1) zmieszany, skonfundowany; 2) przekłety; -ly, adv. (-li) skrajnie, diabło, przeklecie.

confrater, s. (kanfrej'tör) pl. -tres ('triz) konfrater, ksiądz w szcz. goszczący w klasztorze.

confraternity ob. **fraternity**.

confrère, s. (fr. kafre') członek bractwa, brat; w szerszym znaczeniu: kolega w uniwersytecie lub w zawodzie wyzwolonym.

confront, vt. (konfront') 1) napotkać oko w oko wroga, niebezpieczeństwo itp., stanąć wobec (gen.); zmierzyć się z (abl.); 2) postawić kogo oko w oko z kim lub czym, np. obwinionego ze świadkiem. skonfrontować; 3) okazać dowody; 4) porównać.

Confucian, adj. (kanfiu'szn) hist. kośc. konfucjuszowski, Konfucjusz; s. wyznawca nauk Konfucego.

Confucianism, s. ('-szenyizm') konfucjanizm, nauki filozofa chińskiego Konfucjusza (K' un - cu', 551 - 478 przed Chr.) stanowiące system moralno-filozoficzny około 300 milionów Chińczyków.

confuse, vt. (-fiu'z) mieszać, pomieszzać, zadziwić, skonfundować.

confusion, s. (-fiu'zyn) 1) konfuzja, zamieszanie, równowaga umysłowej, zaambarasowanie, zaniepokojenie; 2) zamęt, zamieszanie, pomieszanie; 3) pr. mieszanie dóbr należących do dwóch lub więcej osób; pr. połączenie dwóch tytułów prawnych w jeden; 4) psych. zamęt umysłowy nie pozwalający na skupienie uwagi, na należyte pojmowanie i na odpowiednie działanie.

confutation, s. (-fiutej'szn) 1) odparcie argumentu, 2) argument odpierający zarzut przeciwnika.

congé s. (káže'), r. **congee** (kan'dzi) 1) pożegnanie; 2) formalny ukłon lub dyg na pożegnanie; 3) urzędowe zezwolenie na wyjazd, paszport; 4) odprawa, wypowiedzenie służby; 5) bud. rodzaj gzymsu;

congé

c. d'élire (k. delir') królewski restrykt zezwalający na wybór biskupa lub opata; od 1534 (Henryk VIII) wybór ograniczony do osoby, wymienionej w liście załączonym do restryktu.

congeable, adj. (kandzi'ebl) staro-ang. pr. dozwołony, prawny, dokonany zgodnie z prawem.

congeal, vi. (kandzi'l) 1) zamrażać, ścigać się wskutek zimna (z masy płynnej na stałą); 2) stać się nieprzeźroczystym przez ochłodzenie jak np. mydło; vt. ścigać na lód, zmrozić, zamrozić; także przen.

congee, s. (kan'dzi) 1) ob. **congé**; 2) Ind. Wsch. woda w której gotował się ryż, używana do krochmalenia, na kleik dla chorych itp.; 3) (Chiny) kasza ryżowa lub jaglana; c. house (Ind. Wsch.) areszt wojskowy.

congelation, s. (-dżelej'szn) zamrożenie, zlodowacenie.

congelation, s. (kandzelej'szn) marzenie (czyt.: r-z), zamrożenie, przemiana cieczy na ciało stałe w szcz. przez zimno, lecz także przen.

congener, s. (kan'džinör) istota pokrewna, rzecz lub osoba przynależna do tego samego rodzaju.

congeneracy, s. (dže'neresi) pokrewieństwo, przynależność do tego samego rodzaju.

congeneric, adj. (-džine'rik), przynależny, przynależny do tego samego rodzaju, także **congener**, **congeneric**, **congenerous**, (-l, dže'nerös).

congenetic, adj. (-tik) wspólnego pochodzenia.

congenial, adj. (-dži'njeł) 1) podobnego usposobienia, podobny z usposobieniem; 2) bot. nadający się łatwo do krzyżowania.

congeniality, s. (-iti) podobieństwo usposobienia i upodobań, powinowactwo umysłowe.

congenital, adj. (-dže'niteł) wrodzony, przyrodny, przyrodni, istniejący od urodzenia, nabyty w czasie rozwoju w łonie macierzystym, w odr. **hereditary** dziedzicznego czyli przekazanego w pierwszemu zarodku; s. osoba mająca wrodzoną chorobę nabytą w łonie matki.

conger, **congereel**, s. (kan'gör, -i'l) zool. węgorz w stanie larwalnym, dawniej uważany za odrębny rodzaj **LEPTOCEPHALUS**.

congeries, s. (kan'džeris) sing. i pl., zbiór kolekcja, antologia, nagromadzenie, masa.

congest, vi. zapełnić się, zatkać

się; vt. 1) przest. zebrać razem; 2) zatkać, zapchać, natłoczyć, **the traffic was c. -ed** ruch uliczny był utrudniony wskutek natłoku; 3) med. sprawić nawal krwi (w naczyniach włoskowatych narządu).

congestion, s. (-'szn) 1) przest. nagromadzenie; 2) stan przepełnienia lub natłoku; 3) med. nawal krwi, przekrwienie, kongestia.

congestive, adj. (-tyw) med. spowodowany nawalnym napływem krwi.

congiary, s. (kan'dzi-eri, Ang. -öri, i. **congiarium**) hist. starorz. miara wina, oleju lub zboża rozdawanego bezpłatnie od czasu do czasu żołnierzom i ludowi; **congius** starorz. trzy kwarty; apt. galon (4 kwarty), skrót C. lub **cong.**

conglobate, **conglobate**, vt. (kan'globajt, kanglo'-) związać w kłębek, gromadzić w kulę; **conglobate gland anat.** gruczoł limfatyczny czyli chłonny.

conglomerate, adj. (kanglo'merejt) zbrany z rozmaitych części, pomieszany; bot. skupiony ściśle; petr. zmieszany, zbity razem, także **conglomeratic**; zool. nieregularnie zbrany lub znaczoney.

conglomerate, s. (kanglo'merejt) mieszanina, zbiór, skupienie, konglomerat; petr. zlepienie; vi. zbierać się w jedną masę, kupiać się; vt. zbierać razem.

conglomeration, s. (-'szn) zwarta mieszanina rozmaitych składników.

conglutin, s. (kanglu'tin) biochem. konglutyna, legumina („sernik roślinny”) z migdału i lubinu, ob. **legumin**.

conglutinant, adj. (-ent) 1) lepki, klejący; 2) gojący.

conglutinate, adj. (-nejt) sklejony, zlepiony; vi. skleić się, zlepść się; vt. skleić, zlepść klejem albo jak gdyby klejem.

conglutination, s. (-ej'szn) zlepienie, zlepienie, masa zlepiona.

Congo, **Congoese**, **Congolese**, s. (kan'go, -iz', -liz') mieszkaniec Konga; **Congo brown** barwa brunatna, czerwono-żółta; **Congo dye** chem. bezpośredni barwnik azowy (przeważnie pochodna benzydiny); **Congo gum** chem. surowiec w fabryce pokostów w zastępstwie bursztynu, jedna z najtwardszych kopalni, c. w. 1.06 do 1.07; także zwany **anime**, **congo**, **Congo copal**, **copal resin**, **cowrie**, **kaurie**, **kauri resin**; **Congo snake** zool. pid. -wsch. St. Zj. węgorzowaty płaz **AMPHIUMA MEANS**; **Congo tobacco** bot. konopie.

congratulant, adj. i s. (kangrej'ciulent) winszujący, gratulant.

congratulate, vt. winszować (komu czego), powinszować, życzyć (komu czego).

congratulation, s. (-'szn) powinszowanie, gratulacja. UWAGA: Używanie (częstego w St. Z.) „kongratulować” i „kongratulacja” jest błędne.

congratulational, adj. (-'szynel) gratulacyjny.

congratulator, s. (-lej'tör) gratulant.

congregate, vi. (-gregejt) 1) zbierać się w znacznej ilości; 2) kośćc. organizować gminy systemem kongregacjonalistów, ob. **congregationalism**.

congregation, s. (-gej'szn) 1) zbiór, masa, zebranie, **underground c. of deadly gases** podziemne nagromadzenie trujących gazów; 2) zebranie osób, w szcz. kongregacja, zbiór, regularne zbieranie się w celu odbywania wspólnie służby bożej; 3) w bib. (h. kahal) cała ludność hebrajska; także C. of the Lord; 4) kośćc. kongregacja; a) KRK. C. stały departament w Watykanie, np. C. of Propaganda **CONGREGATIO DE PROPAGANDA FIDE**; b) czasowy komitet kardynałów dla sprawy specjalnej; czasowy komitet biskupów na koncyliu, synodzie itp. zjeździe; c) stowarzyszenie religijne zatwierdzone przez Papieża, bractwo duchowne; d) związek kilku klasztorów tego samego zakonu; e) KP. w czasie reformacji Kościół szkocki; f) KA w dominiach bryt., gdzie wprowadzony jest Kościół Kongregacjonalistów, cała ludność miejscowa; g) zakon, bractwo lub stowarzyszenie w kościele niechrześcijańskim; 5) Ang. uroczyste zebranie członków uniwersytetu, np. C. of the University w Oxford; w Cambridge posiedzenie senatu uniwersyteckiego.

congregational, adv. (-el) dotyczący kongregacji; c. **singing** wspólny śpiew w kongregacji; C. kongregacyjny, dotyczący Kościoła Kongregacjonalistów; C. and **Christian Churches** St. Zj. związek tych dwóch Kościołów dokonany w r. 1931.

congregationalism, s. (-izm) hist. kośćc. 1) system kośćc. polegający na niezawisłości każdego miejscowego kościoła i oddający duchowną władzę zebraniu członków; 2) C. wiara religijna wielu kościołów ang. i amer. uznających Tróję św., a poza tym pozostawiających władzę duchowną zebraniu członków.

congregationalist, s. (-ist) hist. kośćc. kongregacjonalista, ob. **Independent**.

Congreso, s. (kongre'so, hiszp.) parl. kongres czyli parlament (ciało ustawodawcze) kilku republik pld. -amer. np. Argentyny, ob. **Congresso**.

congress, s. (kon'gres) 1) zebranie się (osób, rzeczy, wypadków); 2) obcowanie picowe; także obcowanie towarzyskie; 3) hist. C. zebranie przedstawicieli państw w celu zaprowadzenia porządku międzynarodowego po wielkich wojnach, np. C. of Arras w r. 1435; C. of Vienna Kongres Wiedeński (1815); C. of Berlin Kongres Berliński (1878); 4) C. St. Zj. kongres Stanów Zjednoczonych: Senat i Izba Reprezentantów, ob. **legislature**.

congress, vi. (kongres') 1) zebrać się; 2) brać udział w zjeździe, w zlocie, w kongresie.

Congressional district St. Zj. okręg wyborczy, obierający posła do Izby Reprezentantów; ob. **apportionment** St. Zj.; każdy dystrykt

wybiera jednego posła, lecz w niektórych stanach należą reszta mandatów objęta jest wyborem **representative-at-large** obieralnego z całego stanu; C. Record St. Zj. stenograficzny protokół posiedzeń Izby Reprezentantów i Senatu.

congressman, s. (kongres'men) St. Zj. członek Kongresu, skrót (po nazwisku) M.C. (Member of Congress); w użyciu tylko w stosunku do członków Izby, senatorów tytułuje się: **Senator**, a w sali obrad: **the gentleman from**..... (Stan); w Ang. skrót M.P. (Member of Parliament) po nazwisku i przecinku.

Congresso, s. (kongre'so, port.) Izba Posłów w Portugalii; C. Nacional (k. nacyjonal') parlament brazylijski.

congresswoman, s. f. (kongres'uumen) St. Zj. poselka, kongresmanka (f); przewodniczący i mówcy w sali obrad oddają tytuł: **the gentleman from**..... (Stan).

Congridæ, s. pl. (kangri'di) ob. **Leptocephalus**, ob. **conger**.

congruence, s. (kon'gru-ens) składność, odpowiedniość, geom. pokrywanie się (dwóch płaszczyzn równych obszarem i kształtem); także **congruency**, **congruity**.

congruent, adj. (-ent) odpowiedni, składny, geom. pokrywający się z czymś podobnym, znak ($\cong$) (równy i podobny); (teoria liczb) podzielny z taką samą resztą.

congruity, s. (-iti) 1) **congruence**; 2) teol. nagroda dana z łaski Bożej ponad zasługę, odr. **condignity**.

congruous, adj. (-üz) 1) **congruent**; 2) właściwy, przyzwoity, pasujący, stosowny.

conhydri(n), s. (kanhaj'dryn) chem. konhidryna, alkaloid C_8H_9NO , spokrewniony z koniina, występujący we szczwale plamistym, **CONIUM MACULATUM**, ob. **coniine**.

coni-, przedr. (ko'ni-) stożkowo-, stożko-, np. **CONIROSTRES** stożko-zioby.

Coniacian, adj. (kaniej'szn) geol. koniakowy, dotyczący ważnych pokładów kredy we Francji w najmłodszym piętrze (Senon) górnej kredy; s. pokład koniakowy.

conic, -al, (ka'nik, -i) stożkowy, stożkowaty, koniczny.

conichalcite, s. (kanikeł'sajt) min. konichalcyt, saletrowiec rzędu arsenianów (Cu, Ca)₂As₂O₆ (Cu, Ca) (OH), plus $1\frac{1}{2}$ H₂O; w stanie Juta (Utah).

conicin(e), s. (ka'nisin) chem. ob. **coniine**.

conicity, s. -iti) stożkowatość.

conicle, s. (-ki) mały stożek, ob. **cone**, s. 2).

conicopoly, s. (kanika'poli) w Madras, tubylec zajęty jako buchalter lub urzędnik biurowy.

conic projection kartograficzny rzut stożkowy.

conics, s. pl. (ka'niks) mat. nauka o przecięciach stożkowych, dawniej (Jan Śniadecki, 1756 - 1830) ostrokągowych, **conic sections**.

conidial, **conidian**, adj. (kani'di-ej, -en) bot. dotyczący konidiów, tworzący konidia.

conidiophore, s. (-for) bot. specjalna strzępka (**hypha**) na której jak na gałązce tworzą się konidia ob. **conidium**.

conidiospore, s. (-spor) bot. konidium.

conidium, s. ('-di-om) konidium; bakt. bezpiciowa spora rozrodcza utworzona przez podział komórki; bot. bezpiciowa spora u grzybów (zarodek) powstała przez podział na odcinki poprzecznymi przegrodami na końcu specjalnej strzępki (**hypha**) ob. **conidiophore**; strzępki oddzielają na końcu przez przeżęcenie jedną za drugą drobne komórki grające w wegetatywnym rozmnażaniu grzybów rolę zarodników, ob. **abstriction**, s. 2.

conifer, s. (ko'niför) rodzący szyszki.

Coniferae, s. pl. (konif'ori) bot. szpilkowe, jedna z siedmiu gromad roślin nagozalążkowych, obejmująca trzy czwarte współczesnych gatunków roślin nagozalążkowych; w niektórych klasyfikacjach zastąpiona nazwą **Pinales** i rozmaicie uważana za rodzinę, rząd lub rozleglejszą gromadę; przeważnie obejmuje rodziny rodzące szyszki i także up. cisy rodzące jagody.

coniferin, s. (-in) chem. koniferyna, glukozyd $C_{28}H_{48}O_8$ plus $2H_2O$, temp. top. 185 C.

coniferophyte, s. (-fit) paleont. kamień lub odcisk rośliny szpilkowej.

coniferous, adj. ('-ferös) bot. szpilkowy, iglasty.

conification, s. (-fikej'szn) przyjmowanie kształtu stożka, np. social c. wytworzenie wyraźnego systemu klasowego.

coniform, adj. (ko'niform) stożkowy, kształtu stożka.

coniine, s. (ko'ni-in, ko'nin) chem. koniina, alkaloid C_8H_9N zawarty we szczwale plamistym, truciźna paraliżująca nerwy ruchowe.

Conilurus, s. (kaniliu'res) zool. australijski szczur skaczący, ob. **Haplotis**.

Coniogramme, s. (ko'niogre'mi) bot. nieliczny rodzaj paproci z rodziny paprotkowatych **POLYPODIACEAE**; Japonia i wyspy Pacyfiku.

Coniophora, s. (-fo're; konja gr. proch) bot. prochówka, rodzaj grzybów z rodziny **THELEPHORACEAE**; powoduje próchnienie belek w budynkach.

Coniopterygidae, s. pl. zool. rodzina drobnych owadów, o spłonych skrzydełkach (stąd: **conio-dust wings**) rzędu sieciarek. **NEUROPTERA**.

Coniostres, s. pl. (-ros'tres) zool. stożkozioby, dział ptaków w rzędzie wróblowatych, **PASSERES**, jak np. wróbel, gil, czyż, szczygieł, kanarek, skowronek.

-conite, przyr. (-ko'najt; konja gr. kurz) -ziemny.

Conium, s. (ko'njom, konaj'om)

bot. szczwół, rodzaj trujących ziół z rodziny baldaszkowych; C. **MACULATUM**, Linn., szczwół plamisty **poison hemlock**.

conjecturable, adj. (kandżek'czureb) przypuszczalny.

conjectural, adj. ('-czurel) oparty na domysłach.

conjecture, s. ('-czör) 1) przest. tłumaczenie znaków niebieskich, wysnuwania wniosków z domysłów, opartych na niedostatecznych dowodach; 3) wnioski w ten sposób uzyskane, przypuszczenie, domysł.

conjecture, vi. kombinować, robić przypuszczenia; vt. wysnuwać wnioski na niedostatecznych podstawach, domyslać się (gen.)

conjoint, s. (kan'dzojnt) pr. cyw. spółnik, małżonek, osoba związana z drugą np. mąż i żona w wypadku wspólnoty własności.

conjugal, adj. (-dżugel) małżeński; -ly, adv. w stosunku małżeńskim.

conjugata, s. (-dżugej'ta) anat. sprężna, wymiar prosty wchodu do miednicy; sprężna położnicza; **CONJUGATIO VERA**, s. właściwa, s. rzeczywista; C. **DIAGONALIS** wymiar prosty przekątny.

Conjugatae, s. pl. ('-ti) bot. sprężnice, gromada glonów typu siemieniowców, **ZYGOPHYTA**.

conjugate, adj. (kan'dżugejt) 1) sprzężony, a) jak para wołów w jarzmie (con- współ i **jugum** i. jarzmo); b) połączony małżeństwem; c) połączony w parę; 2) bibliogr. połączony na stałe np. dwie strony jednej kartki; 3) bot. należący do gromady sprzężnic; 4) gram. spólnego źródłosłowu; 5) mech. dotyczący takiego zestawu kół trybowych, że jedno będzie poruszało drugie ze stałą szybkością; 6) mat. (o dwóch ilościach, punktach, liniach, osiach, krzywych itd.) objawiający się równocześnie i będący wymiennymi jedno za drugie.

conjugate, s. 1) cokolwiek połączzonego na stałe; 2) bot. sprzężnica; 3) gram. wyraz pochodzący od tego samego źródłosłowu co inny i mający podobne znaczenie; 4) mat. skrót zamiast: c. axis, c. diameter itd.

conjugate, vi. wiązać się; vt. 1) biochem. wiązać tak, że produkt da się łatwo nazad rozłożyć na pierwotne składniki; 2) biol. połączyć dwie gamety lub dwa jednokomórkowe ustroje; 3) gram. odmieniać (słowo czyli czasownik, verb).

conjugation, s. (-gej'szn) 1) gram. konjugacja, odmiana czasownika; 2) biol. łączenie dwu gamet lub dwu jednokomórkowych ustrojów; 3) przest. kombinacja, zebranie, związek; anat. para (narządów itp.); 4) r. wspólne działanie, łączenie się.

conjugal, adj. ('-dżiel) małżeński, w znaczeniu małżeństwa (według Swedenborga) jako związku duchowego.

conjugium, s. (-om) pr. rzym. węzeł małżeński.

conjunct, adj. (kan'dzonkt, kan-dzonkt') 1) połączony; 2) wspólny; 3) pr. cyw. tak związany ze stroną procesową, że nie może występować jako świadek lub sędzia w danej sprawie.

conjunction, s. ('-szn) 1) łączenie się, kombinowanie; 2) związek, stowarzyszenie; 3) zbieg (wypadków); 4) astrol. i astron. spotkanie lub przejście dwojga ciał niebieskich na tym samym stopniu zodiaku; 5) gram. spójnik; skrót: **conj.**

conjunctiva, s. (-taj'we) pl. -vas i vae, anat. spojówka (oka), błonka śluzowa pokrywająca wewnętrzną stronę powiek i zwróconą ku nim stronę gałki ocznej.

conjunctival, adj. (-i) anat. spojówkowy.

conjunctive, adj. ('-tyw) 1) łączący; 2) złączony, wspólny; c. **mood** gram. tryb warunkowy, **CONJUNCTIVUS**.

conjunctivitis, s. (-a'tis) med. zapalenie spojówki, spojówkowiec (dr. Kaz. Nojszewski 1859-1930) zapalenie łącznicy oka.

conjuncture, s. ('-czór) 1) przest. połączenie, łączenie się, związek; 2) zbieg okoliczności, położenie interesów z takiego zbiegu wypadków wynikające, konjunktura, stan interesów usprawiedliwiający niezarobiony dochód; 3) astrol. i astron. spotkanie się gwiazd.

conjunction, s. (kandziurej'szn) 1) przest. sprzysiężenie, spisek; 2) zamawianie (złych duchów), odęgiwanie, zaklinanie; 3) zaklęcie, czar, urok (pl.).

conjure, vi. (-dzur') zaklinać.

conjure, vt. 1) zamawiać (złe duchy), odęgiwać, zamawiać (chorobę), zarzec; 2) zaklinać, przemawiać uroczystość z poważną prośbą (o poprawę, o pomoc itd.); 3) czarować; c. **up** wywołać czarami lub jak gdyby czarami.

conjure **man** albo **woman** czarodziej (m), czarodziejka (f) w pld. stanach i Ind. Zach. (blisko krajów podlegających praktykom guseł, voodoo); zamawiać (m), zamawiaczka (f); także **conjurator**, **conjurer**.

conjurer, s. (-ór) sprzysięzca, spiskowiec, uczestnik sprzysiężenia (dawniej: sprzysięgi), sprzysięgły.

conk, s. (ka k) 1) rak drzewa, gnicie części drzewa spowodowane przez grzybek; 2) bot. widoczny narząd owocowania grzybka drzewnego.

conker, s. (-er) Ang. ślimacza skorupa albo kasztan na końcu sznurka, jakim wywija grający w **conkers**, ob. **cobnut**.

conn, vt. (kan) mar. nadzorować kierunek okrętu i wydawać sternikowi polecenia jak sterować.

connarite, s. (ka'narajt; konn'arog gr. drzewo szpilkowe) min. konaryt, sylikoid grupy nontronitu, żółto-zielony, ziarnisty, wodny krzemian niklu.

connatal, adj. (kanaj'tł) wrodzony; -ly, adv. od urodzenia.

connate, adj. (ka'nejt) 1) wrodzony, przyrodny, przyrodni; 2) pokrewny; 3) rodzony, wyprodukowany lub rozpoczęty równocześnie; 4) biol. złączony od urodzenia, połączony na stałe; c. **water**, geol. wody współczesne, woda morska zawarta w szczelinach osadów i zamknięta od góry warstwami górnych złóż.

connately, adv. (-li) od urodzenia.

connateness, s. (-nes) przyrodzoność.

connate-perfoliate, adj. (-fo'liejt) bot. zróżniony u nasady tak że otacza łodygę, np. wiciokrzew przewiercień **true honeysuckle LONICERA CAPRIFOLIUM**, Linn.

connatural, adj. (konna'czureł) przyrodni, przyrodny, wrodzony; pokrewny.

connect, vi. (kanekt') łączyć się, wiązać się, np. myśli, wywody, pociąg kolejowe itd.

connect, vt. połączyć, wiązać, nawiązać, zespolić; to **be** c.-ed **przynależać** do (gen.).

Connecticut, s. (kan'et'ikot) St. Zj. Konektikut (-nek'-), stan Unii od r. 1788 (jako piąty); przydomek: **Constitution State** i **Nutmeg State**; kwiat stanowy: wawrzyn amer. **Mountain Laurel**; C. cent mon. międzyak z 1787-1788.

connecting carriers przewozowe przedsiębiorstwa mające w rozkładach jazdy przewidziane połączenia z sąsiadującymi przedsiębiorstwami; c. **piece** mech. łącznik, złącznik; c. **rod a)** gołęń korby; b) drążek łączący; c. **spring** el. sprężyna stykowa.

connection, w Ang. często: **connexion**, s. (kanek'szn) 1) łączenie, połączenie; 2) związek; wzajemny stosunek (gen. do gen. albo między abl. a abl.); 3) związek słów, zdań, wywodów; 4) pokrewieństwo, powinowactwo; krewny, powinowaty, osoba związana z kim pokrewieństwem lub powinowactwem; grono osób w ten sposób związanych z sobą; osoba w takim stosunku do owego grona; 5) stosunki towarzyskie, znajomości; stosunki z osobami znacznymi w interesach, w polityce, w nauce itd.; 6) połączenie pociągów; 7) hist. kośc. (pisownia przez x) sekta; 8) el.c. **for tension** połączenie na napięcie, włączenie w obwód prądu; c. **in multiple arc** łączenie równoległe, układ równoległy; c. **plug** wtyczka odgałęźna; **series** c. połączenie szeregowo, **star** c. p. w gwiazdę; **zig-zag** c. p. zygzakowe.

connective, adj. (konek'tiw) łączący, łączny; c. **tissue** anat. tkanka łączna **TELA CONNECTIVA**, tkanka łącząca części narządu lub łącząca narządy, tworząca ścięgna i wiązadła, pełniące wiele ważnych funkcji w budowie kościca i całego ustroju zwierzęcego.

connective, s. łącznik; w szcz. a) bot. tkanka łącząca dwa płatki pylnika; b) gram. wyraz łączący wy-

razy, zdania itp. np. przyimek, spójnik, zaimek względny; c) zool. nerw łączący dwa zwoje.

connectively, adv. (-li) łącznie z (abl.), w łączności z (abl.), w związku z (abl.), odnośnie do (gen.).

connector, **conneter**, s. (tór) 1) kto lub co łączy, np. robotnik kolejowy łączący wagony; łańcuch, zacisk, sprężyna kontaktowa; el. sprzęgiełko przewodowe; 2) (bron palna) część zamku, jaka przesyia ruch kurka do panewki.

connex, s. (ka'neks) pl. -es (iz) 1) przest. węzeł, związek; 2) rzecz z czymś związana, np. wypadek; 3) log. przesłanka warunkowa; 4) mat. nieskończoność punktów i linii wyrażona w równaniach równoważnych współrzędnych punktów i linii.

connexion angielska pisownia, ob. **connection**.

connexionalism, s. (kanek'szone-lizm) hist. kośc. system misyjnych organizacji kośc. w okolicach mało zamieszkałych.

connexivum, s. (kaneksaj'wom), pl. -va (wa) zool. spleaszczony, często bardzo rozszerzony bok żołądka pluskwiaków. **HEMIPTERA**.

connexus, s. (kanek'ses) sing. i pl. związek.

conning tower mar. mostek kapitański (często opancerzony domek) do obserwowania kierunku okrętu, połączony telefonicznie z wszystkimi częściami okrętu.

connivance, dawniej -ence s. (kanaj'wens), patrzeć przez palce, naganna pobłażliwość, milcząca zgoda na karygodne postępowanie, zachęcanie do złego przez zaniedbywanie należytej interwencji urzędowej lub osobistej.

connive, vi. patrzeć przez palce, na -at.

conniver, s. kto brakiem interwencji zachęca do złego; kto milcząco toleruje zło, przest. kto tajnie współdziała ze złoczyńcą.

Connochaetes, s. (kanaki'tis; kon'-nos gr. broda, chajti' gr. grzywa) zool. rodzaj antelope afr., ob. **gnu**.

connoisseur, s. (kanysu'r, z fr. konósór) znawca sztuki (muzyki, sztuk pięknych, sztuki kulinarnej itd.).

connotation, s. (kannotej'szn) zapach wyrazu, utajone współzależenie, wrażenie jakie wyraz przypominia poza swoim dosłownym znaczeniem; log. ogół istotnych właściwości objętych wyrazem; ob. **denotation** (c. — wrażenie wyrazu, d. — znaczenie wyrazu); **connotative**, adj. (kano'tetiwi) 1) uwyppuklający pewne ukryte właściwości wyrazu; 2) log. mający takie utajone właściwości.

connote, vt. dodatkowo znaczyć, podsuwać myśl, przypominać uboczne znaczenie.

connubial, adj. (kaniu'biel) małżeński.

connubium, **conubium**, s. ('-biom) 1) pr. małżeństwo, 2) bot. połączenie pierwszocza obu komórek gło-

Conocarpus, s. (-kar'pes) bot. gatunek amer. podzw. drzew i krzewów z rodziny trzcinowatych, COMBRATACEÆ.

Conocephalum, s. (se'falom) bot. gatunek mszaków, BRYOPHYTA, gromady wątrobowców, HEPATICÆ, rodziny porostnicowatych, MARCHANTIACEÆ.

Conoclinium ob. **Eupatorium**.

conodont, s. (ko'nodont) paleont. konodont, kopalne zębki w skałach paleozoicznych, uważane przez wielu za zęby kręgowców, cyclostomes.

conoid, adj. (ko'no-id) 1) konoidalny; 2) zool. dotyczący muszli z rodziny Conidae.

conoid, s. geom. konoid, bryła mająca za podstawę koło, tak samo jak prosty stożek, lecz tym się od niego różniąc, że od obwodu pod-

stawy do wierzchołka nie prowadzi linia prosta, lecz linia krzywa np. parabola, elipsa itp., parabolic c. czyli paraboloid, elliptic c. czyli ellipsoid paraboloida, elipsoida itp.; stąd przedmiot mający kształt konoidalny np. pocisk karabinowy.

c. **ligament** anat. tylna część wiązadła kruczoobojczykowego.

conquer, vi. (kon'ker) zwyciężyć.

conquer, vt. zdobyć siłą, zwyciężyć, pobić, pokonać, przezwyciężyć (np. przeszkody).

conquering, adj. part. (-in) zwycięski.

conqueror, s. (-ör) zdobywca, zwycięzca; the C. Zdobywca, przydomek Williama Normandzkiego, który w 1066 zdobył Anglię jako król William I.

conquest, s. (-kuest) 1) zwycięstwo (przemocą); 2) walka o (acc.), zdobywanie (gen.); 3) zwycięstwo, rzecz zdobyta przemocą, kraj podbity; 4) pr. feud. nabywanie drogą inną niż dziedzictwo; dobra tak nabyte; the C. hist. ang. podbicie Anglii przez Normanów.

conquian, s. (ka'kien), **coon can** (kun'ken; 2con quien? hisz. z kim?) (karty) hisz. gra na dwie osoby w 40 kart (po 10 kart każdego koloru, w Hisz. bez 8, 9, 10, w St. Zj. bez króla, damy i waleta).

conquinamin (e), s. (kankui'namin) chem. współbinamina, $C_{10}H_{24}N_2O_2$, alkaloid występujący w korze chinowej obok chinaminy, **quinamine** ob., również $C_{10}H_{24}N_2O_2$.

conquinine, s. ('-kuinin) chem. ob. **quinidine**.

conquistador, s. (-kuis'tador, z hisz. konkis'ta'or) zdobywca, komendant zwycięskiej wyprawy hisz. do Am. Płd. w w. XVI.

Conrad, s. (kan'red) Konrad, męskie imię własne.

consanguine, -al, -an, -ous, adj. (kanseng'u'in, kansengui'ni-eł, -en, -ös) krewny, tej samej krwi, pochodzący od wspólnego przodka.

consanguine, s. krewny pochodzący od wspólnego przodka.

consanguinity, s. ('-niti) pokrewieństwo, związek między osobami pochodzącymi od wspólnego przodka; stopień pokrewieństwa odgry-

wa ważną rolę w dziedziczeniu; przodkowie i potomstwo w linii prostej; **lineal relations**; pokolenia poprzedzające: **ascendants** wstępn; następujące: **descendants** zstępni; ob. **affinity**, **agnates**, **cognates**.

conscience, s. (kon'szens) 1) sumienie, rozróżnianie dobrego od złego, zmysł świadomości dobra i zła i ocena własnych czynów w celu działania w sposób uważany za moralny; 2) przest. sumienność; 3) wzgląd na przyzwoitość, skrupuły (pl.); c. **clause** pr. zastrzeżenie w ustawie zwalniające osoby, którym ich przepisy religijne wzbraniają zastosowania się do danej ustawy, np. składanie przysięgi, służby wojennej itd.; c. **money** pieniądze (pochodzące z kradzieży, z zatajenia podatkowego itp.) zwracane dla uspokojenia sumienia; w skarbcu St. Zj. składane do c. **fund**.

conscientious, adj. (-szös) sumienny; c. **objector** woj. poborowy odmawiający służby wojskowej ze względu na swe przepisy religijne (np. menonici, lipowanie, świadkowie Jehowy).

conscious, adj. (kon'szös) 1) świadomy; 2) świadomy swej winy; 3) przytomny, **he became c.** oprzytomniał, przyszedł do siebie (pot. **he came to**); 4) zbytnio świadomy obcej uwagi zwróconej na siebie, częściej: **self - c.**; 5) fil. obdarzony świadomością; **class-c.** posiadający poczucie klasowe.

consciousness, s. (-nes) 1) świadomość; 2) sumienność.

conscribe, vt. (-skrajb') 1) hist. starorz. wpisać na listę senatorów; 2) woj. powołać do służby wojskowej.

conscript adj. (-skrypt') 1) hist. starorz. wpisany na listę senatorów (**PATRES CONSCRIPTI**); 2) woj. powołany do służby wojskowej.

conscript, s. (kon'skrypt) woj. poborowy.

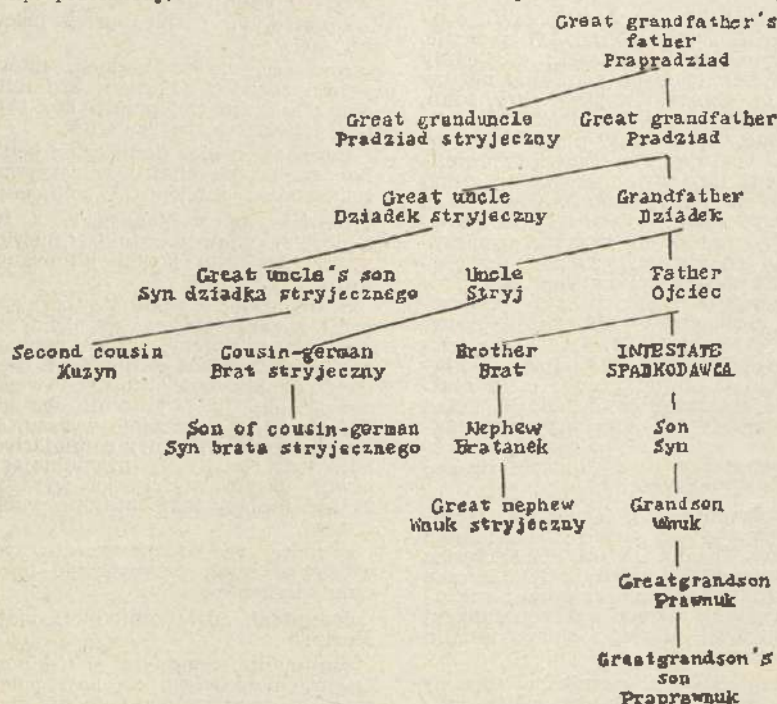
conscription, s. ('szyn) 1) pobór wojskowy, branka; 2) konskrypcja. lista przymusowych składek nakładanych w potrzebie wojennej.

conscriptionist, s. ('szenyist) zwoleńnik przymusowego poboru do służby wojskowej.

consecrate, adj. (kan'sekrejt) poświęcany, święty.

consecrate, vi. udzielić świętości (jak np. komunii św.); vt. 1) poświęcić (np. cmentarz, kościół) na cele służby bożej; 2) nadać święcenie (np. biskupie, to c. a **bishop**); 3) poświęcić, oddać na coś np. **her afternoon hours c.d to nursing** 4) uświęcić, uczynić świętym np. **a practice c.-d by time** zwyczaj uświęcony wiekami.

consecration, s. ('-szn) 1) KRK poświęcenie na stałe na pewien cel religijny, np. kościoła, cmentarza, naczyń na Eucharystię; przedmioty tak poświęcone nie mogą nigdy wrócić do użytku na inne cele, zaznaczam w St. Zj. podobne poświęcenie budynków obdużonych nazwane **dedication**; 2) KRK część

consanguinity

mszy św. w której poświęca się Eucharystię; 3) poświęcenie na urząd np. biskupa; 4) przest. wyklęcie z Kościoła.

consecutive, adj. (-se'kiutyw) 1) następujący porządkowo po sobie bez przerwy, np. *five c. years of residence*, ale *five successive leap years*; 2) logicznie po sobie następujący; 3) chem. kolejny; 4) gram. wyrażający cel; c. *clause* zdanie podrzędne, określające cel; 5) muz. mający równoległe interwały.

consensence, -cy, s. (kansine'sens, -sensi) uwiad starczy.

consension, s. (-sen'szn) zgodna opinia, zgoda zdań.

consensual, adj. (-szuel) 1) fizj. określający ruch mimowolny towarzyszący czynności zamierzonej; 2) pr. (o układzie) zawarty wyłącznie za wspólną zgodą, bez spisania lub innej czynności.

consensus, s. (-sen'ses) 1) zgoda, zgodność, harmonia, współpraca, współdziałanie rozmaitych narzędzi ustroju; 2) zgodność zapatrywań; 3) kośc. wyznanie wiary.

consent, s. (konsent') 1) zgoda, przystanie, zatwierdzenie, pozwolenie; 2) pr. oznajmienie prawne osoby zaatnej do czynności prawnych; także -ment.

consent, vi. zgodzić się, przystać na (acc.) to.

consent decree uchwała sądowa wydana za zgodą obu stron w sporze in *equity* (pr. ang. i amer.) rozstrzyganym nie według prawa ścisłego a na podstawie pospolitej godziwości, w inysi oświadczeń złożonych na rozprawie sądowej przez obie strony.

consequence, s. (-sikuens) 1) następstwo, wynik; 2) log. wniosek (oparty na poprzedzających przesłankach); 3) ważkość społeczna; 4) pl. zabawa towarzyska „sekretna”; uczestnicy wpisują na karteczce kolejno (nie widząc wpisów poprzednich) co z tego wynikło; 5) astron. kierunek wschodni, kierunek w jakim słońce mija znaki zodiaku; in c. w rezultacie, wskutek tego, w wyniku tego; of c. ważki, ważny, wpływowy.

consequent, adj. wynikający; logicznie następujący; tworzący wniosek z przesłanek lub ze zdania warunkowego; UWAGA: c. NIE oznacza tego co pol. wyraz: konsekwentny (ob. *consistent*).

consequent, s. 1) następstwo, wynik, konsekwencja; 2) rzecz lub zdarzenie następujące po czymś choćby bez związku przyczynowego; 3) geog. fiz. zgodny z ogólnym spadkiem powierzchni od siodła (antykliny) ku łękwowi (synklinie), o drenach, strumieniach, dolinach; 4) log. a) następnik, wniosek wynikający z przesłanek; b) część przesłanki warunkowej, zawierająca treść warunku; 5) mat. a) druga część proporcji; b) drugi i czwarty wyraz równania, ob. *antecedent*, s. 6; 6) muz. w kanonie lub fudze powtórzenie tematu.

consequential, adj. (-szel) 1) wynikający, logiczny, następujący; 2)

pośredni, ostateczny; 3) ważki. wpływowy; c. *damages* pr. szkody nie wynikające bezpośrednio lub jako naturalny albo prawdopodobny wynik czynności danej osoby, lecz jako przypadkowy wynik tej czynności; takie szkody mogą być w niektórych wypadkach zaskarżalne.

consequentiality, s. (-iti) 1) logiczne następstwo, kolejność; 2) atmosfera ważkości; 3) zarozumiałość, dufność.

consequently, adv. (-li) w naturalnym porządku następstwa, logicznie, wobec tego; zatem, tedy, więc; UWAGA: c. NIE oznacza nigdy pol. „konsekwentnie” (ob. *consistently*).

consertal, adj. (kansör'tli) petr. określający budowę skał magmowych, w których nieregularne krysztaly spinają się ze sobą.

conservable, adj. (-webi) dający się przechować.

conservancy, s. (-wensi) Ang. 1) konserwacja, publiczna ochrona rzek, rzek, zarowotności itp.; 2) urząd rzeczny.

conservation, s. (-wej'szn) 1) konserwacja, publiczna opieka nad rzekami, lasami, gruntami podlegającymi wymywaniu (erozji) itd.; 2) zaprawianie owoców, jarzyn itd., robienie konserw.

conservationist, s. (-yst) zwolennik publicznej opieki nad lasami, rzekami i innymi publicznymi zasobami.

conservatism, s. (kansör'watyzm) konserwatyzm, zachowawczość, C. Ang. zasaady polityczne ang. dawnej partii torysów, dziś konserwatywny.

conservatist, s. konserwatysta, członek politycznej partii zachowawczej; przen. zwolennik idei zachowawczych poza polityką; pl. żart. lub z przekasem: konserwa.

conservative, adj. 1) konserwatywny, zachowawczy, np. program polityczny; 2) umiarkowany, ostrożny, np. kosztorys; 3) C. dotyczący partii konserwatywnej w Anglii, w Kanadzie, następców torysów.

conservator, s. (-wej'tör) 1) przechowawca; 2) kustosz (muzeum itp.); 3) publiczny urzędnik do ochrony drzewostanu, zwierzyny, ryb, brzegów rzek; w Szkocji c. of the staple.

conservatory, s. (kansör'watori) 1) muz. konserwatorium, szkoła muzyczna; 2) ogr. cieplarnia, oranżeria, szklarnia.

conserve, s. 1) konserwa; 2) konfitury owocowe lub jarzynowe; 3) Ang. przest. konserwatysta.

conserve, vt. 1) przechować, w szecz. zachować od zepsucia, zgnicia i wszelkiej zmiany; 2) zaprawić, przerobić na konserwy lub na konfitury.

conserver, s. przechowawca.

consider, vi. (-sy'der) rozważać; rozmyślać; vt. 1) przest. badać, oglądać z uwagą; 2) rozważać, myśleć nad czymś, mieć w pamięci; 3) uszanować, okazywać szacunek lub sympatię, odnosić się do

kogo z respektem; 4) uważać za co, mieć za co; 5) przest. płacić komu za co, ob. *consideration*; 6) reflektować na co (np. na kupno), zastanawiać się nad (abl.), at that time he was considering a trip abroad.

considerable, adj. (-ebł) 1) przest. a) mogący podlegać rozważeniu; b) godny rozważenia; c) wymagający rozpatrzenia; 2) wybitny, znaczny, zwracający uwagę, ważny, ważki; 3) duży (rozmiarami), St. Zj. znaczny w sumie.

considerable, considerably. adv. znacznie.

considerate, adj. (kansid'örtyt) 1) rozważny, obmyślany, roztropny, ostrożny; 2) uczynny, uwzględniający prawa i uczucia innych; *considerative*.

consideration, s. (-ej'szn) 1) przest. obserwacja; 2) rozważne obmyślenie; rozważenie; rozpatrywanie; badanie; uwaga; 3) względy (pl.) dla lub wobec (gen.); 4) uwzględnienie ubocznych okoliczności, uboczne motywy; 5) wynik rozpatrywań, postanowienie na nich oparte; 6) szacunek, atencja; 7) znaczenie, rozgłos; an *author of c.*; 8) pr. zapłata, honorarium, cena kupna, wynagrodzenie usług itp.; 9) pr. wyrok sądowy.

considering, conj. zważywszy (acc. lub że), uwzględniając (acc.) *considering*, prep. wobec (gen.).

consign, vt. (konsajn') 1) przest. podpisać i potwierdzić pieczęcią; 2) powierzyć na stałe np. zwłoki ziemi; pamiętniki pismu; 3) konsygnować w komis np. a *car of cattle to an agent in St. Louis*; 4) oddać do dyspozycji np. pokój mieszkalny; 5) złożyć gotówkę.

consignatory, s. (-sig'nateri) kup. komisant, osoba która otrzymuje towar w komis, pieniądze w depozyt itp.

consignation, s. (-ej'szn) 1) czynność opisana w ustępie *consign*, v.; 2) wykaz, spis, konsygnacja; 3) astron. codzienna mapka niebios wykazująca położenie gwiazd w południe; 4) kośc. a) nakreślenie znakiem krzyża św.; b) konfirmacja, bierzmowanie, od namaszczenia znakiem krzyża św. na czole; 5) pr. rz. i cyw. oddanie przez dłużnika dóbr wartości długu jako oferta na pokrycie długu za zatwierdzeniem sądu.

consignee, s. (-sajni') kup. komisant; *consignatory*.

consigner, s. (-ner) kup. komitent; *consignor*.

consignificant, adj. (kansigni'fikent) 1) synkategorematiczny, nie mogący sam stanowić nazwy lub określenia, lecz tylko w związku; przec. *categorematic*; 2) synonimowy; 3) gram. mający znaczenie tylko w związku z innym wyrazem, np. rodzajnik *the*, przyimek *itp.*

consignify, vi. (kansign'ifaj) oznaczać coś wspólnie z czym innym.

consignment, s. (-sajn'ment) konsygnacja, konsygnowanie, kup. oddanie w komis; c. *marketing* sprze-

daż towaru za pośrednictwem agenta (komisanta, zazwyczaj w innym mieście).

consignor, s. ('-nör) kup. komitent, kto oddaje w komis; **consigner**.

consilience, s. (-si'liens) log. zgodność we wnioskowaniu.

consimilar, adj. ('-miler) bot. obustronnie podobny, mający oba boki podobne, ob. **diatom**.

consimilate, vi. upodobnić się, vt. upodobnić.

consist, vi. (-syst') 1) przest. istnieć w danym stanie; 2) składać się z (gen.).

consistence, **consistency**, s. ('-ens, '-ensi) 1) konsystencja, stan gęstości, twardości; przen. siła spójności; stałość (charakteru, uczuć itp.); 2) zgodność części, rysów, odpowiadanie wzajemne składników; 3) konsekwencja, zgodność postępowania z zasadami (osobistymi, zawodowymi itp.); **c. equat**ions mat. równania mające to samo rozwiązanie lub te same rozwiązania.

consistent, adj. 1) posiadający spójność, silny, stały; 2) konsekwentny, zgodny z zasadami, działający zgodnie z zasadami, (osobistymi, zawodowymi itp.); **c. equat**ions mat. równania mające to samo rozwiązanie lub te same rozwiązania.

consistentes pl. (konsisten'tes) kość w pierwszych czasach chrześcijaństwa pokutujący, którzy mogli być obecni przy udzielaniu komunii św., lecz nie mogli jej otrzymać; ob. **penitent**.

consistently, adv. (-li) konsekwentnie, zgodnie ze zwyczajami osobistymi i z zasadami, wytrwale, stale, regularnie.

consistorial, adj. (konsisto'riel) kość. dotyczący konsystorza; s. konsystorz.

consistorian, adj. dotyczący konsystorza, w szcz. K. Pr.; s. prezbiterianin.

consistory, s. (kansisto'ri) konsystorz; 1) przest. trybunał sądowy; 2) KKK senat papieski i jego zebranie złożone z kolegiami kardynałów pod przewodnictwem Papieża; 3) KW. doradcze ciało pomocne biskupowi, złożone z 12 księży, z czego 11 świeckich; 4) hist. w państwach luteranckich grono duchownych mianowanych przez monarchę jako ciało kontrolujące zarząd spraw kość. w zreformowanych kościołach fr. według konstytucji z 1802 sąd złożony z duchownych i starszych; 6) K. Pr. sąd pierwszej instancji; 7) wolnomul. szk. rada C. of Sublime Princes of the Royal Secret udzielająca wyższych stopni od 19-go do 32-go.

consolation, s. (-solej'szn) 1) pocieszenie, ulga w biedzie, w smutku lub nieszczęściu; 2) pocieszyciel (m), pocieszycielka (f); osoba lub rzecz sprawiająca ulgę; 3) (karty) konsolanka (preferans, ombre i i.), jaką grają przegrywający poza przegrana; c. game partia rewanżowa; c. match zapasy rewanżowe; c. race bieg pocieszenia (otwarty tylko dla pobitych uczestników poprzednich

biegów).

Consolato del Mare (konsola'to del ma're; wł.) kodeks praw morskich, wydany w Barcelonie w w. XIV, dotychczas stanowiący przeważną podstawę nowoczesnego prawa morskiego.

consolatory, adj. (kansa'latori) pocieszający, 'kojący, przynoszący ulgę; -ilny adv. pocieszająco.

consolatrix, s. (-lej'triks) pocieszycielka (f.).

console, vt. (-sol') pocieszać, koić, podnosić ducha.

console, s. 1) bud. konsola, wspornik (w celu istotnego lub pozornego podparcia balkonu lub tp.); 2) mech. wspornik do przytwierdzenia maszyny do ściany (St. Zj.); 3) mebl. a) skrót zamiast c. table; b) konsolka, szafka, zazwyczaj ozdobna, na umieszczenie radia; 4) muz. przenośny (w nowoczesnych organach) stolik z klawiaturą i guzikami rejestrów, umożliwiający granie w pewnej odległości od piszczałek; 5) woj. półeczka u tyłu działa. tray, plugtray.

consoler, s. (-er) pocieszyciel, koić.

console table stół pod lustro, oparty o ścianę, na dwóch ozdobnie rzeźbionych nogach wygiętych tak, że prawie dotykają tej samej ściany (w. XVIII).

consolidant, adj. (-so'lidant) med. stężający; s. med. lek stężający.

consolidate, vi. (-dejt) złączyć się (dla wspólnego wzmocnienia); vt. 1) połączyć, złączyć; 2) woj. ustalić, wzmocnić (nową pozycję).

consolidation, s. 1) połączenie, złączenie, zjednoczenie; 2) geol. przestoczenie w skałę ze stanu płynnego lub luźnego skupienia wskutek nacisku, działania chemicznego lub krystalizacji, ob. lithification; 3) kup. konsolidacja, zupełne połączenie dwóch lub kilku przedsiębiorstw handlowych w jedno, ob. merger; 4) med. stężenie, np. piuc w zapaleniu piuc lub gruźnicy, INDURATIO PULMONUM.

consols, s. pl. (kan'salz, kansalz') 1) Ang. konsole, angielskie państwowe papiery wartościowe, dawniej 3-procentowe, od 1903 2½-procentowe; rozpowszechniona w Ang. forma zapewnienia sobie renty dożywotniej; przed r. 1914 konsole stanowiły połowę całego długu Skarbu Brytyjskiego; 2) St. Zj. papiery państwowe St. Zj. dopuszczalne jako depozyt za banknoty.

consolute, adj. (kan'soliut) (o dwóch cieczach) wzajemnie w sobie rozpuszczalne; dające się połączyć w każdej proporcji; s. każda z takich dwóch cieczy.

consomme, s. (kosome') rosół.

consonance, s. (kan'sonens) 1) zgodność, harmonia; 2) zgodność tonów, zgłosz; 3) fiz. resonans, zgodne drganie; niektórzy odnoszą resonans do rzeczy połączonych z sobą a konsonans do oddzielnych; 4) muz. przyjemne połączenie dźwięków; akord dający uczucie spokoju.

consonant, adj. dźwięczny, zgodny.

consonant, s. gram. spółgłoska.

consort, s. (kon'sort, w w. XVII konsort') 1) przest. towarzysz, kolega; 2) mąż lub żona; 3) mar. okręt stale towarzyszący drugiemu; 4) przest. grupa osób, spółka, towarzysstwo; c. of viols zespół instrumentów skrzypcowych zazwyczaj kwartet; 5) Prince C. książę małżonek królowej panującej.

consort, vi. (kansort') 1) towarzyszyć; 2) godzić się; vt. połączyć, złączyć.

consortium, s. ('-sziom) konsorcjum, spółka, spółne przedsiębiorstwo.

consound, s. (kan'saund, kansaund') pierwotnie: roślina lecznicza; zdaniem jednych żywakost, innych—dąbrowka, rumianek, a zwłaszcza ostróżka field larkspur DELPHINIUM CONSOLIDA, Linn.

conspicuity, s. (konspikiu'iti) wystawianie, widoczność, pozostawianie na widoku.

conspicuous, adj. (-spi'kiu-ös) 1) widoczny, wystający, wybitny, zwracający uwagę, uderzający; 2) zbytnio ściągający uwagę, krzykający; C. Gallantry Medal ang. odznaczenie dla marynarzy; -ly, adv. widocznie, wybitnie, sławnie.

conspiracy, s. (-spi'rasi) spiskowanie, spisek, zмова, konspiracja; sprzysiężenie, dawniej sprzysięga; pr. spółne działanie dążące do bezprawnego czynu lub zмова dążąca do prawnego celu bezprawnymi środkami; c. of silence to samo bezprawne popełnione przez umówione przemilczenie.

conspirant, **conspirative**, adj. (kanspaj'rent, kanspi'retyw) konspiracyjny, konspiratorski, spiskowy.

conspirator, s. (kanspi'retor) konspirator, spiskowiec.

conspiratorial, -ry (-spireto'riel, -spi'retori) spiskowy, tajny; -rially ('-to'rieli) w drodze spisku, tajemnie, podziemnie.

conspire, vi. (-spajr') 1) spiskować, zmaćwać się tajnie; 2) współdziałać z innymi w tajnym celu; vt. omaćwać w tajemnicy, planować, zmierzając tajnymi sposobami ku (dat.).

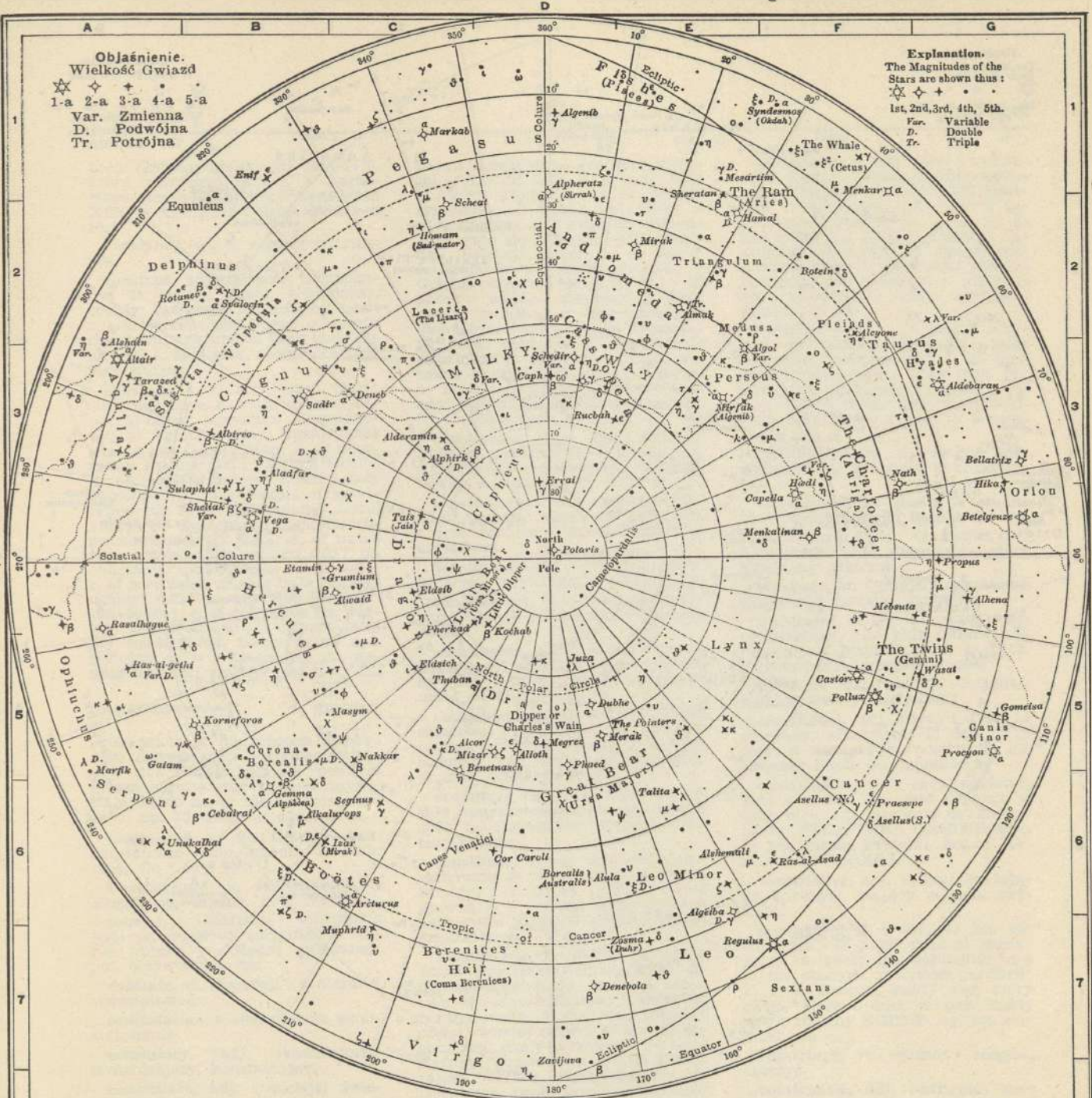
conspue, vt. (-spiu') odrzucić z pogardą jak gdyby spływając na to.

constable, s. (kōn-, kan'-stebł) konstabl, hist. w wiekach średnich wysoki oficer, wódz armii jak np. C. of France, Lord High C. of England, C. of Scotland; obecnie niższy urzędnik policyjny w powiecie, w St. Zj. obieralny; w Ang. high c. do r. 1869 wyższy oficer policyjny; petty c. konstabl powiatowy lub gminny; w wielu okolicach obieralny.

constablewick, **constabulary**, s. 1) urząd konstabla, okręg urzędowania, ranga i władza konstabla; 2) policja powiatowa lub gminna w miejscowościach gdzie ten urząd istnieje; 3) armia policyjna oddzielna od wojska.

Constance, s. (kan'stens; constancia i. stajość) 1) Konstancja, żeńska imię własne; zdr. Connie, Kościa, Kostka, Kocia; 2) miasto Konstancja w Badenii, miejsce so-

Constellations -- Northern Hemisphere. Gwiazdozbiory -- Półkula Północna

GWIAZDOZBIORY NA PÓŁNOC OD ZODIAKU

ANDROMEDA
AQUILA
AURIGA
BOOTES
CAMELOPARDUS
CANES VENATICI
CASSIOPEA
CEPHEUS
COMA BERENICES
CORONA BOREALIS
CYGNUS
DELPHINUS
DRACO
EQUULEUS
HERCULES

Chained Lady
Eagle
Charioteer
Herdsman
Giraffe
Hunting Dogs
Lady in the Chair
Monarch
Berenice's Hair
Northern Crown
Swan
Dolphin
Dragon
Foal
Hercules

Andromeda
Orzeł
Woznica
Wolarz
Zyrafa
Psy Gończe
Kasjopeja
Cefeusz
Warkocz Bereniki
Korona Północna
Łabędź
Delfin
Smok
Zrebię
Herkules

LACERTA
LEO MINOR
LYNX
LYRA
OPHIUCHUS
PEGASUS
PERSEUS
SAGITTA
SCUTUM SOBIESKI
SERPENS
TRIANGULUM
URSA MAJOR
URSA MINOR
VULPECULA

Lizard
Lesser Lion
Lynx
Lyre
Serpent Bearer
Winged Horse
Rescuer (Champion)
Arrow
Shield of Sobieski
Serpent
Triangle
Great Bear
Lesser Bear
Little Fox

Jaszczurka
Lew Mały
Ryś
Lutnia
Wężownik
Pegaz
Perseusz
Strzała
Tarcza Sobieskiego
Wąż
Trójkąt
Niedźwiedzica Wielka
Niedźwiedzica Mała
Lis

GWIAZDOZBIORY ZODIAKU

ARIES
TAURUS
GEMINI
CANCER
LEO
VIRGO

Ram
Bull
Twins
Crab
Lion
Virgin

Baran
Bliźnięta
Byk
Rak
Lew
Panna

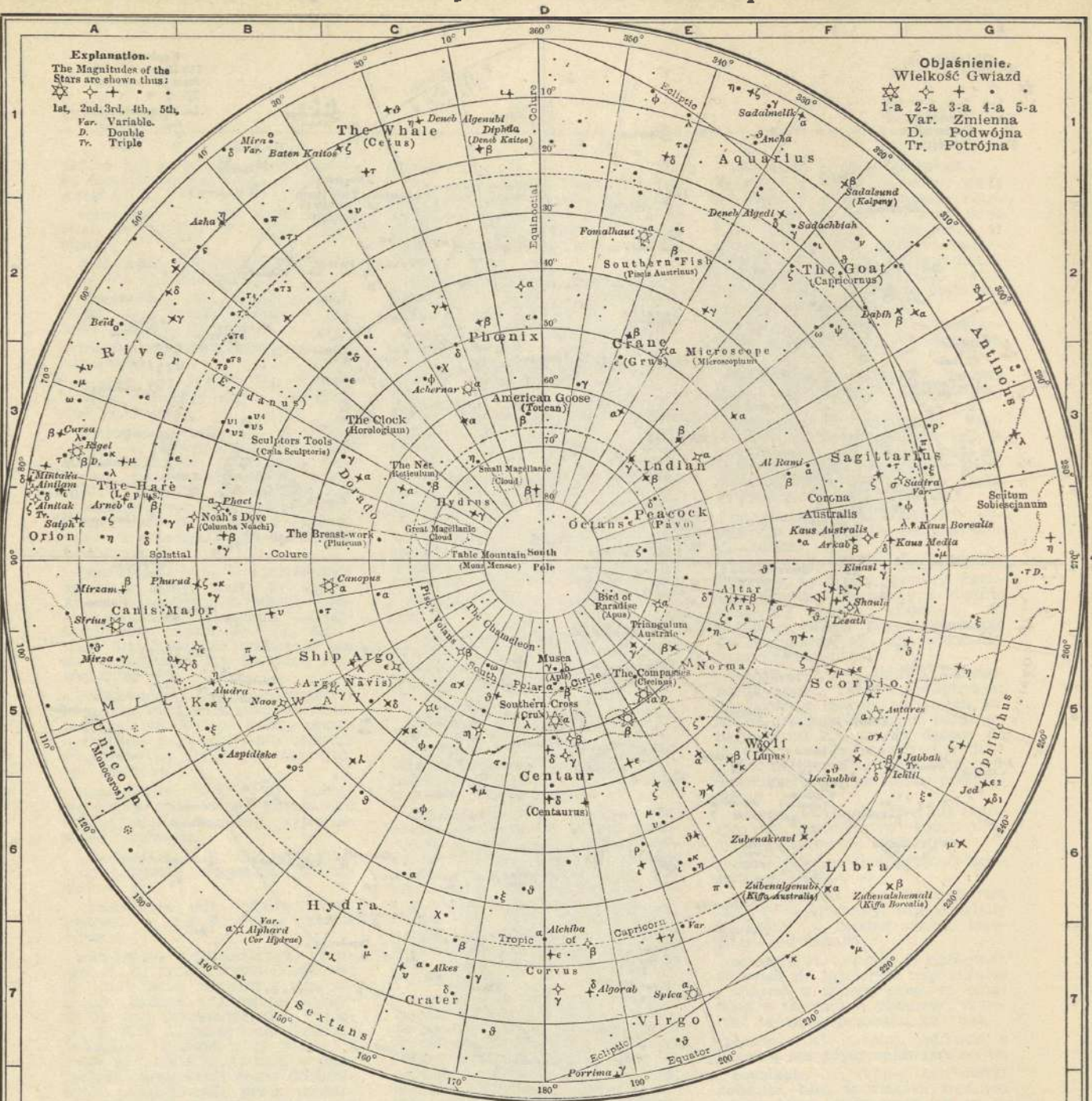
LIBRA
SCORPIO
SAGITTARIUS
CAPRICORNUS
AQUARIUS
PISCES

Balance
Scorpion
Archer
Capricorn
Water Bearer
Fishes

Waga
Niedźwiadek
Strzelec
Koziorożec
Wodnik
Ryby

Ob. odpowiednie słowa w Słowniku

Constellations -- Southern Hemisphere. Gwiazdozbiory -- Półkula Południowa

GWIAZDOZBIORY NA POŁUDNIE OD ZODIAKU

ANTLIA (Pneumatica)	Air Pump	Pompa Pneumat.	HYDRUS	Water Snake	Wąż wodny mały (samiec)
APUS	Bird of Paradise	Ptak Rajski	INDUS	Indian	Indianin
ARA	Altar	Altarz	LEPUS	Hare	Zając
ARGO (Argo Navis)	Ship Argo	Okręt	LUPUS	Wolf	Wilk
CAELUM	Sculptor's Tool	Rytec	MENSA	Table Mountain	Stół
CANIS MAJOR	Dog	Pies Wielki	MICROSCOPIUM	Microscope	Mikroskop
CANIS MINOR	Lesser Dog	Pies Mały	MONOCERUS	Unicorn	Jednorożec
CENTAURUS	Centaur	Centaur	MUSCA	Fly	Mucha
CAMAELEON	Chameleon	Kameleon	NORMA	Rule	Kątomiar
CETUS	Sea Monster	Wieloryb	OCTANS	Octant	Oktans
CIRCINUS	Compasses	Cyrkiel	ORION	Giant Hunter	Orion
COLUMBA (NOAE)	Noah's Dove	Golab	PAVO	Peacock	Faw
CORONA AUSTRALIS	Wreath	Korona Pld.	PHOENIX	Phoenix	Feniks
(Corolia)			PICTOR	Painter's Easel	Malarz (stalugi)
CORVUS	Crow	Kruk	PISCIS AUSTRALIS	Southern Fish	Ryba Południowa
CRATER	Cup	Puhar	RETICULUM	Net	Siec
CRUX	Cross	Krzyż	SCULPTOR	Sculptor's Workshop	Rzeźbiarz
DORADO	Goldfish	Ryba (Miecz)	SEXTANS	Sextant	Sekstans
ERIDANUS	River Eridanus	Rzeka Erydan	TELESCOPIUM	Telescope	Teleskop
FORNAX	Furnace	Piec Chemiczny	TRIANGULUM AUSTRALE	Southern Triangle	Trójkąt Południowy
GRUS	Crane	Zóraw	TUCANA	Toucan	Tukan
HOROLOGIUM	Clock	Zegar Wahadłowy	VOLANS (Piscis V.)	Fishes	Ryba Latająca
HYDRA	Sea Serpent	Wąż Wodny (samica)			

Ob. odpowiednio słówka w Słowniku.

boru (konstancjeńskiego) 1414-1418, który zakończył rozłam w papieżstwie, pozabawiając tiary Benedykta XIII w Awinionie i Jana XXIII w Pizie.

constancy, s. (-i) stałość, wytrwanie.

constant, adj. 1) stały, niezmienny; 2) ciągły, częsty, ustawiczny, trwały; 3) przest. nieruchomy, pewny; c. *current* elek. prąd o stałym natężeniu; (natomiast prąd stały ob. *direct*); c. *load* elek. obciążenie stałe (bez zmian).

constant, s. 1) fiz. i mat. stała; elek. *dielectric* c. stała dielektryczna; 2) szkol. przedmiot obowiązkowy; 3) C. Konstanty, męskie imię własne, ob. *Constantine*; c. of *aberration* astron. stała aberracji 20.47"; c. of the *armature* mech. stały współczynnik twornika; c. of *gravitation* fiz. stała przyciągania ziem. 6.6579×10 kubicznych centymetrogramosekund, ob. *CGS*; c. of *nutation*, astron. stała nutacji 9.21", do obliczania sprostowania za nutację; c. of *procession* astron. stała precesji ogólnej, 0.02" w ciągu 100 lat (w r. 1940 50.265); c. of *refraction* fiz. wartość uwzględniająca stosunek między wskaźnikiem załamania n a gęstością g (w krajach ang. d), według formuły empirycznej $n-1$ lub

teoretycznej n^2-1 ; c. *quantity*

$(n^2+2)g$;
stała, wielkość niezmienna w pewnym okresie, odr. *variable*, zmiennej; lecz i stałe mogą w pewnym innym okresie stać się zmiennymi; stała, która nigdy nie zmienia wartości, np. 10, zwie się *absolute c.*

constantan, s. (kon'stanten) elek. konstantan, stop miedzi i niklu (60% Cu i 40% Ni).

Constantine, s. (Kan'stantaajn) Konstanty, męskie imię własne.

constat, s. (kon'stat, l. widocznym jest) pr. urzędowy certyfikat o stanie wpisów w księdze publicznej; pot. oczywisty dowód.

constate, vt. (kan'stejt') stwierdzić, skonstatować.

constatation, s. stwierdzenie, skonstatowanie.

constatory, adj. (kan'steteri) stwierdzający, konstatający.

constellate, adj. ('-stelej't) świecący wspólnie.

constellate, vi. świecić wspólnie połączonym blaskiem; vt. 1) łączyć blask, jednoczyć promieniowanie; 2) zdobić gwiazdami, wysadzać gwiazdami; 3) astrol. a) działać wpływem gwiazdzistym na (acc.); układać horoskop (gen.); b) tworzyć wskutek szczególnego połączenia planet.

constellation, s. (-ej'szn) gwiazdozbiór, konstelacja; 1) astron. dowolne zgrupowanie gwiazd w obraz przedstawiający się widzowi z ziemi, i nazwane imieniem mitologicznym, np. Andromeda, albo na pamiątkę wypadku historycznego, np. Tarcza Sobieskiego (1690), albo nazwą przedmiotu jaki przypominają; gwiazdozbiórów jest około 90; największe gwiazdy każdego gwiazdo-

zbioru znaczone są greckimi literami α, β, γ itd (alfa, beta, gama itd.) z nazwą gwiazdozbioru w drugim przypadku w języku łacińskim, a więc *Regulus*, najjaśniejsza gwiazda Lwa, zwie się α Leonis (alfa Leo'nis), *Bellatrix*, trzecia co do jasności gwiazda w Orionie, zwie się γ Orionis (gam'ma orio'nis) itp.; 2) przest. astrol. wzajemny układ gwiazd zwłaszcza w czas urodzenia osoby, której horoskop się rozpoznaje; stąd: charakter i usposobienie danej osoby; 3) przen. świetne zebranie znakomitych osób; 4) psychol. a) zbiór rozmaitych pobudek i stanów wpływających na zachowanie; b) nieopanowany kompleks.

consternate, vt. (kon'störnej't) zdumieć, zaniepokoić, zaalarmować, wyprowadzić z równowagi, skonsternować, zaskoczyć.

consternation, s. ('-szn) konsternacja, zamęt, zdziwienie połączone z przestrachem i utratą równowagi umysłowej.

constipation, s. (-stipej'szn) med. zaparcie, zatwardzenie, konstypacja.

constituency, s. (-stittiu'ensi) wyborcy okręgu wyborczego, okręg wyborczy.

constituent, adj. (-ent) 1) stanowiący część, składający się na (acc.), 2) mający prawo wyborcze, uprawniony do głosowania.

constituent, s. 1) składnik, część składowa, ingrediencja; 2) wyborca, członek okręgu wyborczego; 3) mocodawca mianujący pełnomocnika; 4) mar. składowa (plywu).

constitute, vi. (-tiut) stanowić, np. *this contrast c-s the beauty of the spot* ta sprzeczność stanowi urok tego miejsca.

constitute, vt. 1) ustanowić, po-
stanowić; 2) wprowadzić w życie;
założyć; 3) nadać (dat.) formę
prawną; 4) nadać cechę: c.-ed
authorities ustalone władze, władze
prawomocne.

constitution, s. (-tiu'szn) 1) założenie, utworzenie, mianowanie; 2) ustrój, konstytucja, budowa ciała, ogół właściwości fizycznych, a przen. i umysłowych; 3) budowa i łączność części swoistej całości; 4) sposób organizacji grupy społecznej; 5) konstytucja, podstawowa ustawa zawierająca zasady rządzenia krajem uchwalona przez prawomocne ciało np. zebranie konstytucyjne, *Constitutional Convention*, zgromadzenie narodowe, *National Congress*, parlament itp.; (konstytucja ang. nie jest spisana, lecz zwyczajowa, *customary*, *unwritten c.*; konstytucje spisane zwą się *rigid c-s*); 6) chem. budowa związku chemicznego wyrażona w układzie, rodzaju i ilości atomów w molekuł; 7) kośc. KKK dekret papieski dotyczący spraw wiary i dyscypliny; odr. *canon* i *statute*; 8) mar. C. okręt amer. spuszczonej na wody 1797, odnowiony i spuszczonej ponownie w 1930; 9) pr. rz. dekret cesarski; 10) przest. z wyj. hist. rozporządzenie, regulamin, dekret, prawo, instytucja, zwyczaj; C. *state* przydomek stanu Connecticut.

constitutional, adj. (-el) 1) ustrojowy, med. c. *disease* choroba ustrojowa *MORBUS CONSTITUTIONALIS*; 2) zdrowotny, pomocny w zachowaniu zdrowia (ob. c., s. 1); 3) konstytucyjny, zgodny z ustawą zasadniczą, wynikający z konstytucji, c. *water* chem i min. woda konstytucyjna, woda pozostała w minerale po wyparowaniu wody hygroskopijnej.

constitutional, s. 1) spacer odbywany dla zdrowia, *my daily c.* moja codzienna przechadzka; 2) C. hist. konstytucjonalista z Rewolucji Fr., zwolennik konstytucji z 1790; z tegoż czasu c. *clergy* część duchowieństwa zgadzająca się na tę konstytucję.

constitutionality, s. (-ne'li'ti) konstytucyjność, zgodność z konstytucją.

Constitution of Basil, C. of the three Emperors, ob. *Prochiron*.

constitutive, adj. (kan'stittiu'tiw) istotny, esencjonalny, stanowiący konieczny składnik.

constrain, vt. (-strejn') ograniczyć, skrepić, zmusić, zniewolić.

constraint, s. (-t) 1) opanowanie, ograniczenie; 2) skrepienie; 3) zniewolenie. przymus, morda; 4) mech. zahamowanie, powstrzymanie.

constrict, vt. (strikt') ściągnąć, zwęzić, skurczyć, ściśnić.

constricted, adj. part. ('-tyd) 1) związany, skurczony; 2) bot. zwężony w regularnych odstępach. np. strączek fasoli, ob. *moniliform*.

constriction, s. ('-szn) zwężenie, stan zwężenia lub części zwężona. w szcz. med. np. zwężenie cewki moczowej *STRICTURA URETHRAE*; c. of the *throat* zwężenie krtani *LARYNGOSTENOSIS*.

constrictive, adj. ('-tyw) zwężający, kurczący, mający na celu zwężenie.

constrictor, s. ('-tör) 1) kto lub co zwęża; 2) anat. mięsień zwężający, zwieracz; ob. *sphincter*; c.-s of the *pharynx* zwieracz gardzieli; 3) zool. dusiciel, każdy wąż, który owija ofiarę i dusi, w szcz. każdy wąż z rodziny *BOIDAE*, np. *boa dusiciel* *boa c.*

constringe, vt. (strindz') ściągać, kurczyć.

construable, adj. (-stru'ebl) mogący być skonstruowanym, dający się tłumaczyć jako — as.

construct, adj. (-kt) skonstruowany, tłumaczony, pojęty, w drodze interpretacji, nasuwający myśl.

construct, vt. 1) przest. ułożyć np. dokument; 2) skonstruować, zbudować, złożyć, utworzyć z części, zrobić, wykonać; 3) uporządkować w myśl, ułożyć np. historię porównawczą świata; 4) gram. połączyć wyrazy należące gramatycznie do siebie; 5) mat. przedstawić jedną część wiedzy matematycznej w formie innej części tej wiedzy, np. zdanie algebraiczne za pomocą wykresu geometrycznego.

construct, s. (strokt') 1) budowa; 2) fil. budowa myślowa; 3) gram.

przymiotnikowa postać rzeczownika w językach orientalnych. także c. form, c. state.

construction, s. ('-szn) 1) budowanie, tworzenie; 2) budowla, budynek, twór; 3) interpretacja; 4) układ myślowy; 5) gram. układ wyrazów zgodny z zasadami składni. syntax; 6) mat. przedstawienie zdania wyrażonego środkami jednej części wiedzy matematycznej środkami innej części tej wiedzy, np. rysunek geometryczny przedstawiający formułę algebraiczną.

constructional, adj. ('-szynel) 1) dotyczący budowy; 2) interpretacyjny; 3) geol. związany z układem geologicznym lub wybuchami wulkanicznymi.

constructive, adj. ('-tyw) 1) budujący, twórczy, fiz. i przen.; 2) domyslny, oparty na interpretacji; c. crime hist. pr. czyn uważany w dawnych procedurach za równający się zbrodni choć dokonania zbrodni nie udowodniono; c. eviction pr. czynność prawna uważana za równie skuteczną jak fizyczna cwickcja właściciela z posiadania; c. mileage teoretycznie milowe wynagrodzenie płacone od mili tytułem przejazdu na mocy przedawnionych ustaw np. posłowi za podwoły, choć odbywa podróż samolotem lub samochodem.

constructiveness, s. (-nes) twórczość; frenol. skłonność do tworzenia.

constructor, s. (-tör) konstruktor.

construe, s. (striu') gram. rozbiór, tłumaczenie (wyjaśnienie znaczenia, nie przekład).

construe, vi. 1) rozbić składnię; 2) poddawać znaczenie, dawniej z of.

construe, vt. ob. **construct**, vt.

consubstantiation, s. (-stensziej'-szn) teol. rzeczywistość obecność i kombinacja ciała Chrystusowego z chlebem i winem Sakramentu Wieczery.

consuetude, s. (kan'suitiud) zwyczaj.

consuetudinal, adj. (-tiu'dinel) zwyczajowy.

consul, s. (kan'sel) konsul; 1) urzędnik państwowy urzędujący za granicą jako zastępca handlowy; c. general konsul generalny; vice c. wicekonsul; **consular agent** konsul honorowy (zwykle bezpłatny urząd powierzony cudzoziemcowi prowadzącemu interesy w danym okręgu); 2) hist. rz. najwyższy urzędnik w starożytnym Rzymie, dwaj obieralni konsule rządzili republiką, do r. 367 obaj patrycjusze, od r. 367 przed n. Chr. (ustawa Licyniusza) jeden patrycjusz i jeden plebejusz, od r. 352 obaj mogli być plebejuszami; hist. fr. trzej konsule w republice fr. 1799 do 1804. kiedy to Pierwszy Konsul. Napoleon Bonaparte, został Cesarzem Napoleonem I; przest. senator, radca; hrabia, comes; C. Bibulus (bi'biules) hist. kolega Juliusza Cezara w konsuli z r. 50 przed Chr.; przysłowiowo: nic nie znaczący spółnik wpływowego człowieka.

consulage, s. (kan'syledz) opłata konsularna.

consular, adj. (-er) konsularny; c. flag St. Zj. flaga konsularna, niebieska, w środku z wielkim C otoczonym w koło 13-ma białymi gwiazdami.

consulate, s. (-ejt) konsulat (urząd, władza, godność, budynek, okrąg urzędowy itp.).

consult, vi. (kansolt') radzić się kogo, naradzać się z kim, konferować.

consult, vt. 1) prosić o radę; **consult**, s. 1) hist. rz. dekret Senatu; 2) zebranie, rada (plotkarek, spis-kowców itp.); 3) r. konsultacja; 4) r. doradca biegły w swoim zawodzie.

consultant, s. ('-ent) 1) konsultant, znawca, udzielający fachowej porady; 2) r. osoba starająca się o radę.

consultation, s. (-ej'szn) 1) narada w poszukiwaniu porady; 2) posiedzenie dla omówienia specjalnej sprawy; 3) med. konsylium, konsultacja, narada lekarza ordynującego ze specjalistą lub z kilkoma kolegami w sprawie rozpoznania lub leczenia choroby.

consultatory, adj. ('-teteri) doradczy.

consultee, s. (-i') kto udziela porady.

consultor, s. ('-ör) kto prosi o radę.

consulting, adj. part. (in~) 1) proszący o poradę; 2) udzielający porady, np. c. engineer inżynier udzielający zawodowo porad, inżynier doradca. w Pol. inżynier autoryzowany.

consumable, adj. (-sju'mebi) jadalny, spożywczy.

consume, vi. (kansjum') zjadać.

consume, vt. 1) spożyć, zniszczyć, pochłoniąć, np. pożar, choroba; 2) wydać rozrzutnie; zużyć; 3) zająć, spędzić (np. czas); 4) zjeść, wypić, spożyć; 5) pochłoniąć całkowicie, np. o zajmującej książce.

consumer, s. (-ör) spożywca; c's goods ekon. towary zaspokajające osobiste potrzeby odbiorców, np. jedło, odzież, przec. **producer's goods** np. narzędzia; c's surplus ekon. nadwyżka, jaką kupujący raczej zapłaciłby za towar powyżej ceny panującej niżby chciał się bez niego obejść; zwana także c's rent.

consummate, adj. (kan'somejt) całkowity, doskonały, zupełny. najwyższego gatunku, spełniony, dokonany.

consummate, vi. ziścić się, dojść do doskonałości, spełnić się, także o małżeństwie.

consummate, vt. 1) spełnić, dopełnić, ziścić, doprowadzić do doskonałości; to c. a marriage dopełnić ślubu przez obcowanie małżeńskie; pr. rz. MATRIMONIUM RATUM NON CONSUMMATUM małżeństwo zawarte obrzędowo lecz nie ziszczające się.

consummation, s. (-mej'szn) dokonanie, ziszczenie, spełnienie, cel, kres.

consumptible, adj. (-sump'tybl) zniszczalny.

consumption, s. ('-szn) 1) niszczenie, zużycie, rozkład; 2) ekon. spożycie, konsumpcja, przec. **production**; 3) med. gruźlica płuc, suchoty płucowe (pl.) ob. **phthisis**, **tuberculosis**; c. of the bowels gruźlica wewnętrzna czyli trzewiowa.

consumptive, adj. ('-tyw) 1) niszczący; 2) niszczony, podupadający; 3) med. gruźliczy, suchotniczy.

consumptivity, s. ('-tywiti) med. skaza gruźlicza, **consumptive diathesis**.

Consus, s. (kan'zes. i. kon'sus) mit. klas. Konsus, wczesny staroitalski bóg ziemi i zbiorów.

contabescence, s. (kantabe'sens) marazm, niedorozwój; bot. zanik pręcika.

contact, s. ('tekt) 1) dotyk, dotknięcie; 2) stosunki (pl.) towarzyskie lub handlowe, znajomości (pl.); 3) antropol. zetknięcie się, kontakt (z obcą kulturą); 4) astr. kontakt, pozorne (w perspektywie) zetknięcie się obwodów dwóch ciał niebieskich; podczas zaćmienia obserwujemy cztery takie kontakty: a) zetknięcie z obwodem zewnętrznym z zewnątrz, b) z wewnątrz, i pod koniec przy wyjściu z optycznego obrębu planety c) od wnętrza i d) z zewnątrz; 5) chem. kontakt, katalizator powierzchniowy; 6) elek. kontakt, styk; c. surface powierzchnia stykowa; 7) geol., gór., petr. połączenie w głębi ziemi rozmaitych skał, różnych wielkiem pochodzeniem, układem; 8) geom. zetknięcie się krzywych lub płaszczyzn powodujące styczne linie lub styczne powierzchnie; c. reaction chem. reakcja kontaktowa odbywająca się na styku ciał reagujących z katalizatorem.

contagion, s. (-tej-'dżyn) 1) zaraza, a) zaraźliwa choroba; b) przeniesienie choroby, zarażenie; c) przedmiot zarażający, zarazek, zakażek, serum VIRUS, człowiek przenoszący zarazę, przenośnik zarazki, VEHICULUM CONTAGII; 2) trucizna, trutka; zaraźliwy wpływ, szkodliwe sąsiedztwo lub otoczenie; 3) udzielanie się wpływu na otoczenie, np. zaraźliwy śmiech lub entuzjazm itp.

contagionist, s. (-ist) kto uważa pewną chorobę za zaraźliwą.

contagiosity, s. (-o'ziti) zaraźliwość, zakaźność.

contagious, adj. (-tej'dzös) 1) zaraźliwy, zakaźny, zakażający; r. chorobotwórczy; 2) zaraźliwy, udzielający się, wywołujący podobne uczucia lub działanie; -ly, adv. (li) zaraźliwie, -ness, s. zaraźliwość; c. disease ob. infectious disease.

contagium, s. ('om) zaraza, zarażenie, zakażenie, zarazek.

contain, vi. (kontein') przest. a) wstrzymać się od (gen.); b) zachowywać się.

contain, vt. 1) mieścić, obejmować, zamykać sobą np. magazyn; 2) zawierać, mieć pojemność, np. a bushel c-s four pecks; 3) ograniczać, wstrzymywać, opanowywać, np. płacz, śmiech, wybuch gniewu; 4) mat. mieścić w sobie (zwykle bez

wszystki); obejmować (kąty, przestrzeń itp.); 5) woj. wstrzymywać nieprzyjaciela w pewnej ograniczonej pozycji; c.-ing action działanie opóźniające.

container, s. (-er) 1) kto lub co zawiera; 2) naczynie, zbiornik, pudło, skrzynia, cebrzyk, konew itp.; 3) cysterna przewożowa.

contaminable, adj. (kanta'minebł) podlegający zakażeniu, zakaźny.

contaminant, adj. (ent) zakażający, zakaźny, zaraźliwy.

contaminate, adj. (-ejt) zakażony, zarażony.

contaminate, vt. zarazić, zakazić, zanieczyszczyć.

contamination, s. (-szn) 1) zanieczyszczenie, zakażenie, skażenie; 2) łączenie kilku tradycyjnych wersji lub sposobów wykładania rękopisu, łączenie kilku legend w zmienioną fabułę; 3) antropol. łączenie rozmaitych kultur o różnym poziomie; 4) filol. łączenie dwóc. wyrazów lub zwrotów o podobnym znaczeniu w nowy wyraz lub zwrot rozumnie lub stał zwyczajem bezwiednie.

contaminous, adj. (-nds) zaraźliwy.

contango, s. (-ten'go) giełda londyńska; zwłoka w zapłacie (zapadającej na *contango day*), dozwolona przez sprzedawcę za opłatą premii, ob. *backwardation*, str. 186; *contango*, vi. udzielić takiej zwłoki.

conte, s. (kāt; fr.) nowela, krótka powiastka; c. *pieux* (k. pió') powiastka z pobożnym morałem; *Contes de ma Mère, l'Oye* (kāt dōma-mer'loa') 10 powiastek Karola Perraulta (Charles Perrault (szarl pero') 1697) *Mother Goose; Contes d'Hoffmann* (kāt dofman') Opowieści Hoffmana *Tales of Hoffmann*, opera komiczna (1881) Jakuba Offenbacha (Jacques O.) (żak ofenbak' 1819-1880); *Contes Drôlatiques* (1832-37) (kāt drolatik') wesołe ramoty Balzaka (Honoré de Balzac (onore' dbalzak') 1799-1850).

contemn, vt. (tem') gardzić (abl.).

contemplate, vi. (-templejt) rozmyślać, rozważać, medytować nad (abl.).

contemplate, vt. 1) rozbierać w myśli, badać starannie w myśli; 2) cenić, szanować; 3) oczekiwać, zamierzać; 4) filoz. badać obiektywnie.

contemplation, s. (-szn) 1) rozmyślanie, medytacja; 2) uważne badanie; 3) szacunek, uszanowanie; 4) oczekiwanie, zamierzenie, zamiar; 5) krok zamierzony.

contemplative, adj. (-templejt-) skłonny do medytacji, oddany medytacjom, c. *life* żywot poświęcony medytacjom i modlitwom.

contemporaneous, adj. (kantem-porej'ni-en) współczesny.

contemporaneity, s. (-ran'ity) współczesność.

contemporaneous, adj. (-rej'ni-ös) współczesny; -ly, adv. (-li) współcześnie; -ness, s. (-nes) współczesność.

contemporary, adj. (-tem'poreri)

współczesny, żyjący równocześnie, wydarzający się w tym samym czasie, w tym samym wieku itp., ob. *coeval*; c. s. współczesny np. *Byron and Mickiewicz were contemporaries*.

contemporize, vt. (-ajz) synchronizować, uwspółcześnić.

contempt, s. (kontempt') 1) pogarda, wzgarda; uczucie gardzenia; 2) wstyd, wzgarda, poniżenie; 3) pr. brak poszanowania dla władzy (sądu, komisji Kongresu itp.).

contemptful, adj. (-fuł) ob. **contemptuous**.

contemptible, adj. (-ybl) 1) godny pogardy; 2) będący w pogardzie; ob. **Old Contemptibles**.

contemptuous, adj. (-tiu-ös) 1) okazujący pogardę; pogardliwy; lekceważący; 2) przest. godny pogardy; -ly, adv. pogardliwie, z lekceważeniem; -ness, s. (nes) lekceważenie, pycha połączona z pogardą.

contend, vi. (-tend') 1) współzawodniczyć, współwalczyć, rywalizować z with; 2) usilnie starać się, borykać się; 3) walczyć słownie, dyskutować; vt. utrzymywać, twierdzić.

contender, s. (-er) 1) ubiegający się (o nagrodę, szampionat itp.); 2) o wybór, kandydat; 3) o tron, prezydent.

content, adj. (-tent') zadowolony, nie pozajający, nie skarżący się na braki choćby i istniały; 2) parl. w ang. Izbie Lordów w głosowaniu: za („tak”), w Izbie Gminu: „aye” (aj).

(I) **content**, s. (kantent', dawniej kantent') jeszcze bardzo powszechne w Ang., zwyczajnie w pl. **contents** 1) zawartość (np. pudła), treść (np. książki), jądro, esencja (np. dokumentu); 2) zawartość, objętość, pojemność; 3) tylko sing., przedmiot badania lub dziedziny wiedzy; 4) tylko sing., sama treść dzieła sztuki odr. formy; 5) kup. Ang. dokument z podaniem portu przeznaczenia i listu ładunku, dany inspektorowi rządowemu przed opuszczeniem portu.

(II) **content**, s. (kantent') ukontentowanie, zadowolenie, nieobecność požądania czegoś nieposiadanego i troski o to.

content, vt. (kantent') 1) zadowolić, zadowolnić, zadowalać, zadowalniać, zaspokoić potrzeby; w *szcz. oneself with* zadowolić się (abl.), ograniczyć się do (gen.), przestawać na (loc.); dawniej: czynić zadosyć.

contented, adj. part. (-yd) zadowolony, zadowolniony. (Linde w r. 1814 nie zna wyrazu: zadowolony, zadowolenie, choć zna (I. 513. VI. 629) chorwackie zadowolony **CONTENTUS**; Chodźko w r. 1847 zna: zadowolony, zadowolniony, zadowolenie, zadowolenie; Rykaczewski w r. 1866: zadowol, zadowolenie).

contention, s. (-ten'szn) 1) wysiłek, usilne staranie zwłaszcza we współzawodnictwie; 2) twierdzenie, zwłaszcza w dyskusji, spór słowny.

contentious, adj. (-szös) 1) swarliwy; 2) rywalizujący, sporny np. *jurysdykcja, przec. voluntary juris-*

diction; -ly adv. (-li) spornie; -ness, s. (-nes) sporność.

content subject. (kantent' sob'-żekt) pedag. przedmiot wykładany dla informacji, np. historia, odr. *tool* s. przedmiotu wykładanego dla dalszych celów, np. rachunki.

conter- ob. **contra-**, **contre-**, **counter-**.

conterminal, **conterminous**, adj. (kanter'mineł, -ös) 1) mający wspólne granice; o gruntach: sąsiedni, graniczny; o krajach: ościenny; 2) mający wspólne zakończenie.

contest, s. (kantest') 1) konkurs, usilne staranie o pierwszeństwo (w sporcie itp.), o zwycięstwo lub obronę; współzawodnictwo; spór słowny, dyskusja; pojedynek na białą broń.

contest, vi. (kantest') współzawodniczyć, walczyć z—with lub przeciw—against; vt. 1) przest. potwierdzić, zaświadczyć, zaprzysiąc; 2) zakwestionować, poddać pod dyskusję, np. *to c. a seat in parliament* zakwestionować wybór; 3) usilnie walczyć o zdobycie lub zatrzymanie np. *to c. every inch of ground* walczyć o każde piędz ziemi; 4) pr. poddać pod spór sądowy, bronić swej sprawy; *to c. an election* 1) kandydować, starać się o wybór; 2) kwestionować ogłoszony wynik głosowania.

contestant, s. (-ent) 1) uczestnik konkursu, współzawodnik; 2) w polityce osoba wnosząca żądanie ponownego obliczenia głosów; 3) pr. strona procesowa.

contestation, s. (-testej'szn) 1) stwierdzenie, stanowisko zajęte w dyskusji; 2) kośc. wstęp do mszy św.; 3) współzawodniczenie, spór słowny.

context, s. (kant'ekst) 1) kontekst, zwroty i wyrazy tak splecione ze sobą, że cytowanie niekompletne nie odda właściwego sensu, a może nawet podać jego przeciwieństwo; 2) archeol. otoczenie, przedmioty i warunki, oddające charakter narzędzia, naczynia, broni itp.; 3) bot. miejsca części grzyba podstawczaka.

contexture, s. (-czör) 1) powiązanie w łączną całość; spłót; 2) związek w piśmie lub dyspucie.

Conthey, s. (konte') białe wino szwajcarskie z okolicy Montana w kantonie Wallis (Le Valais, lewale').

contiguity, s. (-tigi'u'iti) bliskość bezpośrednią.

contiguous, adj. (-ti'giu-ös) bliski, bezpośredni, dotyczący lub prawie dotyczący; geom. przyległy np. *kąt*; -ly, adv. (-li) bezpośrednio, tuż; -ness, s. (-nes) bliskość, bezpośredniość, najbliższe sąsiedztwo.

continence, s. (-tynens) wstrzemięźliwość.

continent, s. 1) hist. wstrzemięźliwość ob. *enclatite*; 2) przest. a) naczynie, coś co zawiera; b) coś co wstrzymuje i trzyma w karchach; c) pojemność; 3) siedziba czyli znamienność całości złożonej istoty; 4) kontynent, wielki obszar lądu odznaczający się pewnymi znamionami geologicznymi, klimatycznymi oraz fauny i flory: Afryka, Ameryka

Południowa. Ameryka Północna, Antarktyka, Australia, Eurazja (czyli Europa i Azja), Grenlandia; 5) część świata: Afryka, Ameryka, Australia, Azja, Europa; 6) the C. w Ang. Europa bez Wielkiej Brytanii; 7) hist. St. Zj. za Rewolucji amerc. kolonie, które utworzyły następnie St. Z.

continental, adj. (-nen'tl) kontynentalny, lądowy, przec. morski i nadmorski; dotyczący całego kontynentu, mający charakterystyczne znamiona (klimat itp.) kontynentu; C. army armia rewolucyjna amerc.; C. blockade hist. eur. blokada handlowa Wielkiej Brytanii zarządzona dekretem Napoleona I wydanym w Berlinie 21 listopada 1806. **Berlin decree**, a zaostrożona w rok później dekretem z Mediolanu 17 grudnia 1807, **Milan decree**; c. code ob. Morse; C. Congress hist. St. Zj. zjazd posłów kolonii w 1774, 1775 i 1776, oraz następne do 1781; c. drift powstanie kontynentów, ob. Wegener hypothesis; c. island wyspa kontynentalna, położona blisko stałego lądu i podobna do niego geologicznie, odr. oceanic island; C. pronunciation eur. wymowa martwych języków greckiego i łacińskiego. odr. amerc., np. SINE DIE eur. si'ne di'e. amerc. sa'jne daj'e; C. tea. herbata grenlandzka Labrador tea **LEDUM LAPTIFOLIUM**, Alt.

Continental, s. 1) hist. St. Zj. żołnierz armii rewolucyjnej (także **Continentaler**). jej mundur, jej banknot; 2) mieszkańiec kontynentu europejskiego; Europejczyk z wykluczeniem Brytyjczyków.

continentalism, s. (-yzm) Ang. kontynentalizm, znamienne cechy mieszkańców Europy bez Wielkiej Brytanii.

continentalist, s. (-yst) hist. St. Zj. po Rewolucji amerc. zwolennik ścisłego zjednoczenia kolonii.

continently, adv. (-ly) wstrzemięźliwie.

contingence, s. (kantyn'dzens) zektnięcie, styk.

contingency, s. (-i) 1) bliskość, pokrewieństwo (wypadków, rzeczy); 2) zdarzenie, traf. przypadek, prawdopodobieństwo, możliwość; 3) szczegól, oboczność; c. method statystyczna metoda obliczenia prawdopodobieństwa nie dającego się ściśle wykazać przyrządami, wymiarami itp.

contingent, adj. (-dżent) 1) możliwy, przypadkowy; 2) buch. zależny od przyszłego zdarzenia jeszcze niepewnego; 3) gram. warunkowy; 4) log. niekonieczny, prawdziwy tylko na wypadek prawdziwości czegoś innego; 5) pr. zawisły od przyszłego zdarzenia, jakie może ziszczyć się lub nie, np. spadek na wypadek narodzenia się potomka.

contingent, s. 1) traf. możliwe wydarzenie, możliwość; 2) działka, część przypadająca, proporcja; 3) przydział, kontyngent, ilość przypadająca na grupę np. podatku, rekryta itp. do dostarczenia; c. fee zapłata (honorarium lub tp.) należna tylko na wypadek ziszczenia

warunku (np. wygrania procesu); c. symbiosis ob. helotism.

continual, adj. (-tj'nju-eł) 1) ciągły, nieprzerwany, ustawiczny; 2) regularny, częsty; 3) długotrwały; c. claim pr. roszczenie prawne, zgłaszane regularnie co pewien czas. aby uniknąć przedawnienia.

continually, s. (-e'łiti) ciągłość.

continually, adv. (-li) ustawicznie.

continuancy, s. (-ensi) 1) pozostanie w niezmiennym stanie; trwanie, wytrwanie; 2) nieprzerwane ożdzictwo np. trwanie gatunku; 3) ciąg dalszy (np. powieści drukowanej w odcinku); 4) pr. odroczenie (rozprawy) na pewien oznaczony dzień; 5) przest. trwałość, drugie istnienie, ciągłość.

continuando, s. (-en'do) pr. oświadczenie, że pewne przekroczenie było okonywane kilkakrotnie.

continuant, s. (-ent) 1) kto lub co przedłuża lub ciągnie dalej, trwa w czynności; 2) to co trwa istniejąc przez ograniczony lub nieograniczony czas, przez jaki stosunek do otoczenia może zmienić się lub pozostać ten sam; ob. **occurrent**; 3) fon. dźwięk spółgłoski dający się długo utrzymać np. f, m, n, w, odr. b, p; także taka spółgłoska; 4) mat. wyznacznik zawierający jedną główną przekątną i dwie przyległe uboczne, jedną składającą się z +1-ch a jedne z -1-ch, przyczem drugim czynnikiem będzie 0; zwany także **cumulant**; ob. **continued fraction**.

continue, adj. (-ejt) ciągły, ustawiczny, chroniczny.

continuation, s. (-ej'szn) ciąg dalszy, uzupełnienie, trwanie, przedłużenie; w bibliotekach; dzieło wydawane zeszytami, częściami, tomami, itp.; na giełdzie londyńskiej ob. **contango**; c. school szkoła uzupełniająca, szkoła dokształcająca.

continuative, adj. (-niu'etyw) ciągnący dalej; stanowiący ciąg dalszy; uzupełniający; gram. dopełniający, np. zdanie względne: zgadnijcie czym ja posłem.

continue, vi. (-tj'nju) 1) trwać bez zmiany, przebywać nadal (w tym samym miejscu, stanie, zajęciu itp.); 2) ciągnąć dalej (np. po przerwaniu mowy); vt. 1) przest. połączyć, nawiązać; 2) przedłużyć, nie przestawać, ciągnąć dalej; 3) odroczyć (np. sprawę sądową) celem dalszego badania; 4) zatrzymać (w urzędzie itp.), przedłużyć (urzędowanie itp.).

continued, adj. (-d) 1) stały, trwały, przeciągły, ustawiczny; 2) ponownie rozpoczęty w dalszym ciągu (np. wykład po przerwie); 3) jeden po drugim w jednym ciągu np. **fifty c. performances**; c. bond kup. list hipoteczny, jaki nie musi być przedłożony do zapłaty w terminie płatności lecz może być nadal trzymany na ustalonych z góry warunkach; c. fever med. gorączka ciągła, g. trawiająca, g. ustawiczna; c. fraction mat. ułamek ciągły: gdzie licznik jest liczbą całą

$$\frac{a}{\frac{a'+b}{b'+c}} = \frac{a}{c'}$$

a mianownik jest liczbą z ułamkiem itd; jeżeli a, b, c, równa się 1 ułamek jest właściwy, **proper**, jeżeli —1, ułamek jest niewłaściwy, **improper**; c. **proportion** mat. ciągła proporcja w której następnik poprzedzającej proporcji jest poprzednikiem w następującej: 7:14=14:28 =28:56=56:112 itd.

continuer, s. (-er) następca prowadzący dalej rozpoczęte dzieło, tradycję itp.

continuity, s. (-nju'iti) 1) ciągłość, związek; 2) rzecz ciągła; 3) (kino) scenario; 4) (radio) komentarz łączący części programu.

continuous, adj. (-nju-ös) 1) ciągły, ciągnący się, nieprzerwany, ustawiczny, wieczny, bezkresny; 2) trwały, stały, pracujący bez przerwy; następujący po sobie bez przerwy; 4) bot. składający się z jednej komórki; 5) elek. c. load ciągłe obciążenie, trwałe o.; 6) fiz. c. phase faza zwarta, odr. fazy rozproszonej **dispersed ph.** 7) gram. niedokonany, ob. **progressive**; c. **current** ob. **direct current**; c. **performance**, (kino) program obrazów powtarzany bez przerwy przez cały dzień lub pół dnia; c. **service** man mar. St. Zj. majtek zgłaszający się ponownie do służby w ciągu kwartału po ukończeniu poprzedniego okresu służbowego; c. **voyage** mar. podróż okrętu uważana za nieprzerwaną do właściwego miejsca przeznaczenia, chociaż statek po drodze staje chwilowo w portach.

contisé, adj. (kåtize', fr.) kuch. szpikowany kawałeczkami trufl, ozoru itp.

contine, s. (kont'lajn) zagłębienie między pokrętkami powrozu; miejsce między beczkami z cynglami tuż obok siebie.

conto, s. (kon'to) 1) wł. rachunek kupiecki, a c. na rachunek; 2) port. milion (tysiąc milreisów); znak **conto**; znak 1000 **contos**, w Brazylii Rs. 25.235:775 \$125 oznacza: 25 tysięcy 235 **contos** 775 milreisów i 125 reisów.

contorniate, adj. (kontorn'jejt) mający rowek dookoła, np. moneta.

contorsive ob. **contortive**.

contort, adj. (kontort') wykrzywiony, skrzywiony.

contort, vt. zwinąć, skrócić, wykrzywić, zgąć, wygiąć, pokręcić (zwyczajnie w zrozumieniu wrażenia dziwaczności, przykrego lub bolesnego).

contorted, adj. 1) skrzywiony, pokręcony, skrzywiony; 2) wykrzywiony jak np. twarz w gniewie; 3) bot. zwinęty.

contortion, s. (-szn) skręcenie, zgłębienie, wygięcie, przegięcie, wykrzywienie.

contortionist, s. (-ist) 1) akrobata zwinający się w kłębek, człowiek-waż.

contortive, s. ('tiw) skłonny do skręcenia lub skrzywienia.

contour, s. (kan'tur, kantur') kontura, kontury (pl.), zarys, obwód, linia (postaci, krajobrazu); c. line bud. zarys budynków na tle nieba, mar. warstwica; woj. zarys obozu lub fortyfikacji; c. feathers zool. pióra ptaka nadające jego postaci wygląd.

contra, adv. (kon'tra) przeciwnie. **contra**, prep. przeciw (dat.), wbrew (dat.), mimo (gen. i acc.).

contra, s. 1) przeciwieństwo; 2) głos przeciwny (w głosowaniu); 3) buch. wpis po stronie przeciwnej, odpis, storno.

contra- przedr. przeciwko-, na wspan.

contraband, adj. (-bend) przemysłowy, nieprawny, wzbroniony.

contraband, s. 1) kontrabanda, przemysł, niedozwolony handel; 2) towar przemycany.

contraband, vt. 1) przemycić; 2) wzbronić jako kontrabandy.

contrabandage, s. (-ban'dydz) przemysłnictwo, handel zabroniony, czarna giełda.

contrabandist, s. ('dyst) przemysłnik.

contrabass, s. (-bas) muz. kontrabas, 1) duży instrument strojony o oktawę niżej niż bas; 2) śpiewak o bardzo niskim głosie basowym; 3) r. bombardon, niski instrument dęty; 4) w organach rejestr 16- lub 32-stopowy.

contrabassoon, s. (-basun') muz. kontrafagot.

contraception, s. (-sep'szn) zapobieganie zapłodnieniu.

contraceptive, adj. ('tyw) zapobiegający zapłodnieniu.

clockwise, adv. (-klok'uaż, w kierunku odwrotnym niż wskazówka zegarka) w ruchu dookoła odwrotnie, na wspan, na opak, przeciwnie.

contract, adj. (kontrakt') kontraktowy, umowny.

contract, s. (kontrakt') 1) ugoda, umowa, kontrakt, (jednostronny, dwustronny; bezpłatny, odpłatny; małżeński, kupna-sprzedaży, najmu, najmu usług i w. i.); 2) dokument zawierający spisną umowę ob. i); 3) ptn. Ang. miesięczny bilet kolejowy; 4) przest. wzajemny pociąg dwójga osób ku sobie; 5) gram. forma skrócona lub ściągnięta, kontraktacja; 6) (karty) ostatni głos w licytacji; 7) pedag. zadanie wypracowane przez ucznia według planu daltonskiego, ob. Dalton plan; pl. kontrakty ob. Tom II. (pol.-ang.).

contract, vi. (kontrakt') 1) zawrzeć kontrakt, zrobić umowę, zakontraktować, dawniej: zawrzeć kontrakt małżeński, zaręczyć się; 2) ściągnąć się, schudnąć, skurczyć się, zmniejszyć się w rozmiarze, w czasie itp.; to c. in Ang. zobowiązać się jako kandydat do Izby Gminu do zapłacenia oznaczonej sumy na rzecz Partii Robotniczej (Labour Party); to c. out odmówić zapłacenia tej sumy i ubiegać się o wybór bez tej opłaty.

contract, vt. 1) zakontraktować, zawrzeć umowę, np. to c. marriage; 2) nabyć (gen.), nabawić się (gen.), to c. pneumonia nabawić się zapalenia płuc; 3) ściągać kurczyć, zmniejszać; 4) ograniczać; 5) ściągać (w fałd, w zmarszczki); 6) gram. ściągać (przez opuszczenie głoski lub głosek); to c. a debt zaciągnąć dług.

contractant, s. ('-ent) strona kontraktowa, kontrahent.

contractive, adj. ('-trektajl) ściągamy, uciągający się ściągać lub wciągać, kurczliwy (np. zrenica oka, pazury kotów); kurczący się; **contractility** s. (ty'tyl) kurczliwość.

contraction, s. ('-szn) 1) ściągnięcie, skurczenie, zmniejszenie, ograniczenie; 2) skrót np. dr. zamiast doktor; 3) zmniejszenie, mon. ilości obiegowej monety; kup. kredytów bankowych; 4) gram. kontraktacja, ściągnięcie (w pisowni lub w wymowie).

contractionist, s. ('-szynist) St. Zj. zwolennik skąpego wypuszczania banknotów, przeci. expansionist.

contractor, s. ('-traktor) kontraktor, przedsiębiorca podejmujący się budowy, ustawowy, ogłaszania itp.

contract quasi (K. kuejsi) niby-kontrakt, jakby kontrakt.

contractual, adj. ('-czu-el) kontraktowy.

contracture, s. ('-czór) 1) bud. zwężenie np. kolumny u szczytu; 2) med. skurcz, przykurcz, przykurczenie, ściągnięcie się, ściągnięcie.

contradict, vi. (kantradikt') sprzeciwiać się (słownie); vt. zaprzeczać, przemawiać przeciw twierdzeniu przeciwnika; spierać się z (abl.)

contradiction, s. ('-szn) 1) sprzeciwienie się; opozycja, wypowiedzenie przeciwieństwa tego co mowi strona przeciwna; 2) sprzeciw zawierający to wypowiedzenie, zaprzeczenie; 3) sprzeczność, niezgodność z logiką.

contradictory, adj. sprzeciwiający się.

contradictory, s. 1) wyraz, zdanie lub twierdzenie sprzeciwiające się drugiemu; 2) log. w. kontradiktoryczny, a) sąd będący w takim stosunku do innego sądu, że jeżeli jeden jest prawdziwy, drugi jest nieprawdziwy, np. sąd ogólnie-twierdzący i sąd szczegółowo-przeczący (S a P - S o P) lub ogólnie przeczący i szczegółowo-twierdzący (S e P - S i P); b) zaprzeczenie, np. pełny i niepełny, odr. przeciwieństwa np. pełny i pusty.

contradistinct, adj. (-distykt') wyraźny przez kontrast, odbijający, wybijający się przez kontrast.

contradistinction, s. ('-szn) wybić się przez kontrast; in c. to w przeciwieństwie do (gen.).

contradistinctive, adj. wybijający się przez kontrast; -ly, adv. (li) odbijająco.

contradistinguish, vt. ('-isz) rozpoznać przez kontrast.

contrafacture, s. ('-fek'czór) fałszerstwo, fałsz.

contrafissura, s. (-fiszura) med. złamanie z odbicia, złamanie spowodowane przez uderzenie a dokonane na części ciała naprzeciw lub nieopodal od miejsca, gdzie nastąpiło uderzenie.

contraflexure, s. (-flek'ször) bud. wygięcie w przeciwnym kierunku; także miejsce gdzie takie wygięcie rozpoczyna się.

contraflow, s. (-flo) prąd płynący w przeciwnym kierunku.

contrahent, s. (kan'trahent), strona kontraktowa.

contraindicate, vt. (-in'dikejt) med. przeciwwskazać.

contraindication, s. ('-szn) med. przeciwwskazanie, warunek przeciwwskazujący; przeciwwskazanka (dr. F. K. Skobel, 1806-1876); przeciwność.

contralateral, adj. (le'törel) umieszczony symetrycznie po drugiej stronie, przeciwnostronny.

contralto, adj. (kon'te'lt) muz. kontraltowy.

contralto, s. muz. kontralt, a) najniższy głos kobiecy, mniej więcej o rejestrze dwu oktafów od f i w górę; b) śpiewaczka mająca taki głos; c) partia operowa pisana na ten głos; dawniej także najwyższy męski głos, kontratenor, countertenor.

contraposition, s. (-pozy'szn) przeciwstawienie.

contraption, s. (-trep'szn) gw. łapka, mechanizm.

contrapuntal, adj. (-pon'tl) muz. kontrapunktowy.

contrarian, s. (-trej'rient) opozycjonista, w szcz. hist. ang. rokoszniczanin z grupy baronów zjednoczonych przeciw Edwardowi II.

contrariety, s. (kanteraj'iti) 1) odmiennosc; rozmaitość; wstręt, niezgodność; 2) sprzeczność, niedopasowanie; 3) log. przeciwieństwo, stosunek wzajemny między sprzecznościami.

contrariwise, adv. (kan'tre'ri-uajz') 1) z drugiej strony, przeciwnie, natomiast; 2) odwrotnie, na wspan; nawzajem, wzajemnie.

contrary, adj. (kan'treri, Ang. kan'trari) 1) odmienny, wręcz przeciwny, sprzeczny; 2) przeciwny z natury np. c. sex; w odmiennym kierunku; 3) przeciwny zamiarom, życzeniom, interesowi, np. c. winds nieprzychylny wiatry; 4) sprzeciwiający się np. c. to law; 5) krnąbrny, nieposłuszny; 6) log. przeciwny, zaprzeczający, przeczący.

contrary, adv. przeciwnie, także **contrarily**, **on the c.**, **to the c.**; ob. **contrariwise**.

contrary, s. przeciwieństwo.

contrary, vt. sprzeciwiać się.

contrary-minded, adj. (k.majn'dyd) przeciwnego zdania.

contrast, s. (kan'trest) 1) przest. spór, walka, opozycja; 2) odmiennosc podobnych rzeczy, kontrast (widoczny w zestawieniu i porównaniu obu przedmiotów); 3) kontrast, stan różnienia się, osoba lub rzecz różniący się; 4) w muz. i szt. p. bezpośrednie zestawienia odbijających od siebie (kontrastujących) tonów lub barw zamiast stopniowego

przejścia; 5) psych. zestawienie dwóch kontrastujących pobudek dla zaostrożenia wrażenia różnicy.

contrastimulant, s. (-sti'mulent) med. przeciwpobudka.

contrastive, adj. (-'tiw) kontrastowy, odbijający; -ly w kontraście do (gen.), w jaskrawym kontraście, odbijająco.

contratubular, adj. (-te'biuler) pr. rz. przeciwny postanowieniom testamentu.

contratenor ob. **contralto**.

Contrat Social (katra' sojał': fr.) kontrakt społeczny, klasyczna rozprawa Jana Jakuba Rousseau'a (ruso') z r. 1762, ob. **Social Contract**.

contravalence, -ency, s. (wej'lens. -l) chem. uboczna wartościowość różniąca się biegunowo od wartościowości głównej; arytmetyczna suma obu wartościowości jest 8.

contravallation, s. (-walej'szn) fort. budowanie okopów i urządzeń oblężniczych przed twierdzą lub innym obleganym miejscem w celu odciążenia oblężonych i zabezpieczenia oblegających; także te budowe.

contravene, vi. (-wi'n) przekroczyć (prawo, nakaz itp.), wykroczyć (przeciwko postanowieniom np. spadkodawcy); vt. 1) działać przeciwko (dat.), lekceważyć (acc.), naruszyć (acc.), nieuwzględnić (gen.); 2) sprzeciwiać się (dat.), dysputować (acc.).

contravention, s. (-wen'szn) przestąpienie, przekroczenie; pr. przekroczenie, w wielu krajach eur. najlżej (policyjnie) karane naruszenie prawa; por. przestępstwo, zbrodnia.

contraversion, s. (-wer'szn) skreślenie ku przeciwnej stronie.

contrayerva, s. (-jörwa; odtrutka) bot. a) morwa tropikalnej Amer. Pld. DORSTENIA CONTRAYERVA wonny jej korzeń używany jako środek podniecający kojący i napotny; b) zach. ind. gatunek kórnaku ARISTOLOCHIA stosowany tak samo.

contre-coup (katrku'; fr.) med. ob. **contrafissure**.

contractation, s. (kontrektej'szn) 1) pr. rz. dotknięcie się rękami, wzięcie do rąk np. pozwu sądowego od woznego; 2) psych. macanie, pierwsza z dwóch czynności picio-wych.

contredanse, s. (katrödans') 1) kontredans, wczesna forma kadryla; w szerszym znaczeniu każdy taniec figurowy (nie wirowy), do którego pary stają naprzeciw siebie rzędami, twarzą zwrócone ku przeciwny parze zwanej vis-à-vis (wizawi).

contre-cœur (katrkör, fr.) wbrew woli, niechętnie.

contretemps, s. sing. i pl. (katr-ta'') 1) niemiła niespodzianka, przykry wypadek; 2) muz. synkopa.

contribute, vt. (kontri'biut) 1) przyczynić się do (gen.), dać pieniądze na składkę publiczną; 2) dostarczyć (artykułu itp.) do gazety.

contribution, s. (-biu'szn) 1) kontrybucja, suma pieniężna nałożona przez władze wojskowe, cywilne lub

kościelne na ludność w szcz. kraju zajętego przez obcą armię; dawniej jako ochrona od grabieży, obecnie jako pokrycie kosztów okupacji; 2) składka, datek dobrowolny na pokrycie wspólnego wydatku, na cel dobroczynny itp.; pr. zapłata działu przez każdego z grupy solidarnie zobowiązanych; 3) przyczynik do wspólnego skarba w gotówce, w towarze, w dziele literackim lub artystycznym, w wynalazku naukowym itd.; 4) dostarczanie artykułów w szcz. do periodyków, współpracownictwo; 5) a) ubezp. od ognia, przydział proporcjonalny straty pomiędzy wszystkie polisy ubezpieczające daną własność zgodnie z klauzulą zwaną c. clause; b) ubezp. na życie, rozdział nadwyżki przydzielający do każdej polisy nadwyżkę premii i odsetek zarobionych ponad wydatki administracyjne, koszt ubezpieczenia i matematyczną wartość polisy, także nadwyżka tak rozdzielona.

contributor, s. (-tri'biutor) 1) współpracownik, w szcz. periodyku lub dzieła pamiętkowego; 2) przest. płaćcy haracz.

contributory, adj. (-i) 1) mający płacić lub płaćcy przydział w kontrybucji; 2) przyczyniający się w jakikolwiek sposób do kontrybucji (gotówka, staraniami, pracą umysłową lub fizyczną itd.); przest. haraczowy; c. negligence pr. niedbalstwo poszkodowanego jakie przyczyniło się do wypadku.

contributory, s. 1) kto lub co przyczynia się; kto podlega kontrybucji; 2) pr. ang. osoba zobowiązana za siebie lub reprezentującą inną osobę zobowiązaną do płacenia przypadającego przydziału długów korporacji w czas jej rozwiązania.

contrite, adj. (kan'trajt; dawniej kantrajt', dziś tylko jeszcze w poezji) skruszony (żalem za grzechy); s. człowiek pogrążony w skrusze; -ly adv. ze skruszą; -ness ob. **contrition**.

contrition, s. (-y'szn) skrusza, żal, pokuta.

contritrate, vt. (-tri'ciurejt) zemleć na proch, ob. **tritrate**.

contrivance, s. (-traj'wens) 1) zdolność do wynalazków, pomysłowość, zręczność mechaniczna; 2) plan, pomysł; 3) przyrząd mechaniczny, wynalazek mechaniczny, mechanizm.

contrive, vi. wykonywać nadzór; vt. 1) postarać się o (acc.), planować, zamierzać, wykonać dzieło sztuki, sporządzić pomysł mechaniczny, wynaleźć, wymyślić; 2) zdołać, potrafić, udać się; he contrived to get admission to the prime minister udao mu się dostać się do premiera.

contriver, s. (-er) spekulant, wynalazca; kierownik, wykonawca.

control, adj. (kontrol') 1) kontrolujący; 2) kierujący; c. account buch. rachunek w księdze głównej; także **controlling account**; c. desk el. pulpit rozdzielczy, rozdzielnica pulpitu; c. column lot. ob. c. stiek; c. experiment doświadczanie zarządzane dla sprawdzenia wyników innych doświadczeń; c. room el. sala

mieszcząca rozdzielnice, rozdzielnicę; c. stiek lot. drążek sterowy.

control, s. 1) kontrolowanie; kontrola, kierownictwo, nadzór; prawo kontrolowania; 2) opanowanie się; rezerwa w zachowaniu się; 3) kto lub co kontroluje, sprawdza, w szcz. w zakresach w jakich możliwe jest porównanie, klasyfikacja, ocena; 4) el. aparat kierujący; 5) filatel. numer lub znak na marginesie arkusza marek lub na odwrotnej stronie marki; 6) klimatol. czynnik wpływający na klimat, np. położenie geogr., wysokość nad morzem, bliskość wody, prądy oceaniczne, roślinność itd.; 7) lot. aparaty do kontrolowania chyżości, kierunku, wysokości, siły wiatru: air c.-s do powierzchni samolotu, engine c.-s do kierowania maszynami; 8) spir. istota czy duch kierujący słowami i czynami medium; 9) szt. p. prawidła umiaru artystycznego.

contrôle, s. (fr.) 1) biuro administracyjne, kancelaria; 2) kasa teatralna.

controleur, s. (kontrolör') Ind. Hol. urzędnik rządowy zajmujący się sprawami tubylców.

controller, s. (kontrol'er) 1) kontroler, urzędnik nadzorczy, ob. **comptroller**; 2) elek. przyrząd elektryczny do kierowania maszynami na odległość; regulator (np. predkości obrotu); **drum c.** nastawnik; 3) mar. żelazny blok przytwierdzony na pokładzie do zaczepiania kablu; 4) Ang. wysoki urzędnik admiralicji z tytułem **Additional Naval Lord and C.** szef zakupów materiałów dla marynarki; 5) mech. cokolwiek reguluje (chyżość, ciśnienie, prąd itd.) np. dźwignia do gazu, samoczynny zawór itp.

controlment, s. (-ment) kontrola, system kontroli.

controversial, adj. (kantrowör'szi) sporny, podlegający dyskusji, polemicznemu, odnoszący się do spornej kwestii.

controversy, s. (kantrowör'si) 1) spór (naukowy, polityczny); sprawa sporna; 2) dysputa, dyskusja; 3) pr. kontrowersja, sprawa sądowa, w której rozbieżność dotyczy tylko kwestii prawnej, nie sprzeczności co do faktów; **beyond c.** ponad wszelką wątpliwość, bez kwestii.

controvert, vt. (kan'trowert) dysputować, dyskutować; zaprzeczać (dat.); **zaczepiać**.

contubernium, s. (-tiubör'ni-om) hist. kl. kontubernium, rodzaj prawnego małżeństwa dozwolonego niewolnikom.

contumacious, adj. (-mej'szös) 1) rokoszy, nieuznający władzy, uparcie odmawiający posłuszeństwa wobec władzy; 2) pr. zaoczny (o wyroku).

contumacity, s. (-me'siti) upór wobec władzy, czyn rokoszy, krnąbrność.

contumacy, s. (kan'tiumesi) upór, krnąbrność; niejawnie się w sądzie wbrew wezwaniu; przest. med. nieustępliwość; kwarantana; pr. zaoczność.

contumelious, adj. (-tiumi'liös) obelżywy, pełen pogardy, beczelny; przest. haniebny, sromotny; -ly, adv. (-li) pogardliwie, z góry; -ness s. (-nes) obelżywe lekceważenie, chęć poniżenia.

contumely, s. (kan'tömi'li) 1) arogancja, prostackie zachowanie się wynikające z chęci poniżenia i traktowania z góry; obelżywa zachwalność; 2) obraza, zniewaga; 3) uczucie poniżenia (osoby tak znieważonej).

contuse, vt. (kantiu'z) stłuc, potłuc, urazić.

contusion, s. ('-žen) med. potłuczenie, kontuzja, stłuczenie, stłuczyna.

Conularia, s. (kaniulej'ria) paleont. stożkowe muszle kopalne paleozoiczne i mezozoiczne, prawdopodobnie gatunku ówczesnych robaków.

conundrum, s. (konen'drom) zagadka polegająca zazwyczaj na zarobliwym rozwiązaniu.

conurbation, s. (kan-örbej'szn) ośrodek wielkiego nagromadzenia ludności miejskiej w wielkim mieście z licznymi i rozległymi przedmieściami, *suburbs*, np. Los Angeles.

conure, s. (kań'jur) zool. papużka z rodzaju CONUROPIS.

Conuropsis, s. (-op'sis) zool. rodzaj papużek amer.

conus, s. (ko'nes; 1. ko'nus) pl. *coni* (-aj) i *conuses* (-iz), 1) stożek; 2) anat. stożek rdzenia C. TERMINALIS; stożek rdzenia C. MEDULLARIS; stożek tętnicy C. ARTERIOSUS; 3) med. stożek na oku STAPHYLOMA; stożek rogówkowy KERATOCONUS; 4) zool C. rodzaj ślimaków morskich podrzędu STENOGLASSA reprezentującego rodzinę CONIDAE. stożki.

convalesce, vi. (-wales') ozdrowieć, powracać do zdrowia, zyskiwać siłę po chorobie; mieć się lepiej.

convalescence, s. ('-ens) powracanie do zdrowia, powrót do zdrowia, wyzdrowienie, ozdrowienie, rekonwalescencja.

convalescent, s. ('-ent) ozdrowieniec, rekonwalescent.

convallamarin, s. (kanwale'marin; Convallaria, ob. niżej, i amar-ris 1. gorzki) chem. glikozyd $C_{27}H_{44}O_{13}$ otrzymywany z konwalii.

Convallaria, s. (kanwalej'ria) a) bot. konwalia, rodzaj roślin z rodziny LILIACEAE, a podrodziny CONVALLARIACEAE, z jedynym gatunkiem C. MAJALIS Linn. lily of the valley konwalia.

convallarin, s. (kanwale'r'in, kanwaler'in) chem. konwaliaryna, glikozyd $C_{27}H_{44}O_{13}$, otrzymywany z konwalii.

convection, s. (-wek'szn) 1) konwekcja, przenoszenie, przetransportowanie; w szcz. ciepła, elektryczności itp.; ei. przenoszenie elektryczności przez poruszające się naładowane ciała; fiz. odprowadzanie ciepła z ciała nagrzanego do otoczenia, ruch gazu lub cieczy wynikający z różnicy gęstości i z dział-

ania prawa ciężkości; meteor. ruch (w dół i wznwyż) części atmosfery wywołany albo mechanicznie albo ciepłotą; konwekcja jest warunkiem tworzenia chmur; c. **current** promienie konwekcyjne, ruch elektrycznie naładowanych cząsteczek (nie fal).

convictional, adj. (-el) konwekcyjny.

convective, adj. (-tyw) 1) służący do transportacji; 2) konwekcyjny.

convector, s. (-tör) konwektor, środek konwekcyjny.

convenable, adj. (kan'wenebł) 1) wygodny; 2) dający się złożyć lub zebrać; 3) przest. przyzwoity, odpowiadający konwenansom towarzyskim.

convenance, s. (-ens) konwenans, zwyczaj; pl. formy towarzyskie.

convene, vi. (konwi'n) 1) zebrać się, zejść się; vt. zwołać, zebrać, sprosić.

convenery, s. (-ri) szk. zgromadzenie, zjazd.

convenience, s. ('-jens) odpowiedniość; 2) wygoda; 3) okazja; 4) pl. urządzenie ku wygodzie, ułatwieniu i uprzyjemnieniu życia; 5) przest. zgoda, ugoda; dawniej **conveniency**.

convenience, vt. udogodnić (co komu).

convenient, adj. 1) odpowiedni, nadający się, 2) wygodny, dogodny; -ly adv. 1) odpowiednio, stosownie; 2) wygodnie; c. **located** położony blisko (domu lub tp.), po drodze.

convent, s. (kan'went) 1) przest. zebranie; 2) konwent, zwłaszcza żeński; dawniej stowarzyszenie 12 zakonników i przeora lub 12 zakonnic i przeorysy; 3) dom zakonny, często (w Kanadzie z reguły) ze szkołą i pensjonatem, zwanym w dawnej Rzplitej konwiktem.

convent, vi. (kan'went) przest. służyć, być dogodnym; Szekspir: **when time convents** jeżeli czas posłuży; vt. przest. zebrać, zwołać.

conventional, adj. ('-ikł) 1) dotyczący konwentyklu; 2) c. **prior** naczelnik przeorstwa, ob. **prior**.

conventicle, s. konwentykiel, tajne zebranie, dziś zazwyczaj partii politycznej lub jej kierowników; dawniej (hist. ang.) tajne zebranie nonkonformistów; C. **Acts** ustawy Karola II z 1664 i 1670 zabraniały zebrania 5 osób lub więcej (poza domownikami) w celach religijnych z wyjątkiem anglikańskich.

conventieler, s. (-er) uczestnik konwentyklu, hist. ang. pogardliwie: nonkonformista.

conventicular, adj. (ti'kiuler) konwentyklowy, podobny do konwentyklu, knujący w tajemnicy wrogi plany.

convention, s. 1) przest. zebranie, zejście się, posiedzenie; zbiór rzeczy; 2) ciało lub zebranie zwołane w celu narad nad sprawami publicznymi krajowymi lub międzynarodowymi, np. **Constitutional Conven-**

tion w niektórych stanach przewidziane zebranie dla omawiania wniosków o zmianę konstytucji; **Geneva Convention** z r. 1864 i 1906 Konwencja Genewska, która ustanowiła humanitarne prawa międzynarodowe na wypadek wojny; konwencje tego rodzaju są mniej uroczyste i bardziej szczegółowe niż traktaty między krajami lub (dawniej) panującymi; 3) zgoda, ugoda, kontrakt; 4) konwenans, ogólna zgoda społeczeństwa co do obyczajów (co wypada i co nie wypada); 5) zwyczaj, kierujący zachowaniem się przeważnej części społeczeństwa w ramach owej zgody; 6) hist. ang. zebranie parlamentu C. **Parliament** nie zwołanego przez króla; w r. 1660, kiedy powrócono na tron Karola II, i w r. 1688, gdy uznano, że Jakub II zrzekł się tronu; 7) hist. fr. **Convention Nationale** (kawa'sja' nasjonal') Zgromadzenie Narodowe, które rządziło od 20 września 1792 do 26 października 1795; 8) hist. St. Zj. zebranie delegatów kolonii w Albany w r. 1754 Albany C., gdzie Franklin przedstawił po raz pierwszy plan zjednoczenia kolonii; w politycznym życiu St. Zj. **national c. convention** partyjna (zebranie delegatów partii), odbywająca się co cztery lata w celu ustalenia programu partyjnego (platform) i kandydatów na Prezydenta i Wiceprezydenta; na Konwencję Demokratyczną każdy stan wysłał dwa razy więcej delegatów niż posiada w Kongresie reprezentantów i senatorów; Konwencja Republikańska liczy tyluż członków, lecz obranych w stosunku do liczby republikańskich głosów, oddanych w Stanie w ostatnich wyborach; 9) szt. p. pewne konwencjonalne sposoby (symbole), pomagające w wykonaniu naśladownictwa życia a przyjęte powszechnie przez artystów i publiczność, np. w malarstwie aż do czasu Corota malowanie korony drzewa jako jednej płachty, na scenie uwagi „na stronie” (słyszane na galerii a niesłyszane przez sąsiada), w operze długi duet umierającej pary, itd. 10) woj. umowa między wodzami walczących armii co do pewnych obopólnych ograniczeń w prowadzeniu walki.

conventional, adj. (-el) 1) oparty na dobrowolnej umowie, w pr. odr. **legal i judicial**; 2) dotyczący konwencji, zebrania; 3) konwencjonalny, odpowiadający przyjętym zwyczajom np. c. **decorum**; 4) konwenansowy, wykonany wyłącznie lub głównie dlatego, że tego wymaga forma towarzyska, np. konwenansowa wizyta ambasadora; 5) nie posiadający oryginalności lub własnej inicjatywy, formalny, zwyczajny, utarty, tuzinkowy; 6) szt. p. wykonany w zgodzie z symbolami przyjętymi w danej dziedzinie sztuki; c. **method** chem. anal. metoda standardowa, metoda w powszechnym użyciu; odr. **special method**.

conventionalism, s. (-yzm) konwencjonalizm, ściśle trzymanie się przyjętych form towarzyskich; -ist, s. (-yst) 1) osoba ściśle trzymająca

się tych form; 2) hist. fr. członek rewolucyjnej *Convention Nationale* (kawa~sja nasjonal').

convento, s. (konwen'to) Filipiny i Am. Pld. 1) konwent; 2) plebania.

converge, vi. (konwördz') 1) ciążyć ku jednemu punktowi, zbliżać się ku sobie jak np. promienie koła od obwodu ku ośrodkowi; 2) biol. upodabniać się; 3) mat. zbliżać się do granicy; vt. przybliżać ku jednemu punktowi; **convergent squint**, opt. zez zbieżny, zez na wewnątrz, zez zoczny, **STRABISMUS CONVERGENS**; ob. **esotropia**, **strabism**.

convergence, s. (-ens) 1) ciążenie ku jednemu punktowi, zbieranie się w jednym punkcie, zbieżność; 2) antropol. upodabnianie się kultur; 3) biol. upodabnianie się niepodobnych do siebie zwierząt i roślin wskutek przebywania w jednakowych warunkach, np. walenie (ssaki) i ryby; 4) geod. różnica między namiarami prawdziwymi dwóch punktów jaka wynika ze zbieżności południków ziemi, a musi być uwzględniona gdzie chodzi o wielkie obszary; 5) mat. zbieżność, zbieranie się; 6) opt. skoordynowany ruch obojga oczu przy oglądaniu bliskiego punktu.

convergent, s. (-ent) mat. przybliżona wartość nieskończonego ułamka, kolejno to większa to mniejsza niż wartość rzeczywista.

converging rays, opt. zbieżne promienie.

conversible, adj. (kanwer'sebl) rozmowny: -abły (-i) rozmownie; -ness, s. (-nes) rozmowność.

conversant, adj. (-sent) 1) znający się z (abl.) **with**, blisko zaznajomiony; 2) obznajomiony, obyty, znający się na (abl.) **with**, biegły w (loc.) **with** lub **in**, obyty.

conversation, s. (-wörsej'szn) 1) przest. a) przebywanie z (abl.) **with**; b) zachowanie się, sposób życia; c) życie towarzyskie, towarzystwo, kompania; d) obywanie z (abl.), obcowanie płciowe; 2) w w. XVIII zebranie towarzyskie w domu prywatnym, dziś: **an at home**; 3) konwersacja, rozmowa towarzyska, wymiana myśli; 4) prywatny wieczór dyskusyjny; 5) nawpół formalne spotkanie dyplomatów dla omówienia sprawy międzynarodowej; 6) zajmowanie się (abl.) i znawstwo oparte na tym; 7) c. lub c. piece szt. p. obraz obejmujący kilka osób.

conversational, adj. (-eł) konwersacyjny.

converse, adj. (-wörs) odwrotny.

converse, s. 1) ob. **conversation**; 2) przeciwieństwo; 3) log. sąd odwrotny (nie przeciwny. **contrary**) np. zmije są zwierzętami, c.: niektóre zwierzęta są żmijami; 4) mat. przesłanka utworzona przed wymianą hipotezy i wyniku poprzedniej przesłanki.

converse, vi. rozmawiać.

conversely, adv. (-li) 1) na odwrot, w zamian; 2) odwrotnie.

conversible, adj. (-ybl) odwracalny, dający się odwrócić.

conversion, s. ('-szn, '-zn) 1) przemiana (zapatrywania, kierunku itd.); 2) fin. a) przemiana emisji papierów, b) wymiana jednego rodzaju walorów na inny; c) zmiana systemu monetarnego itp.; 3) gram. zmiana trybu lub budowy np. **plakał** (vi) **krwawymi** łzami; Zosia nie będzie, prawda, partia posażna, ale też nie jest z łada wsi; 4) kup. przy obliczaniu procentu składanego ustalenie z końcem każdego okresu nowej sumy kapitałowej włączając procent za poprzedni okres; 5) leśn. przemiana systemu zalesiania, np. z nasiennikowego na sadzonkowy; 6) log. przedstawienie wyrazów przesłanki np. podmiotu i orzeczenia; (ważna w sądach ogólnie-przeczących, szczegółowo-twierdzących; nigdy w szczegółowo-przeczących); 7) mat. przemiana wyrazów dla wygodniejszego obliczania, np. postaci ułamkowej na liczby całe (zamiast $7\frac{1}{2}$: 15=15:30); 8) pr. a) nieprawne przyswojenie sobie rzeczy obcej i obchodzenie się z nią jak ze swoją, b) wymiana własności pewnego rodzaju na własność innego rodzaju np. ruchomości na nieruchomości; 9) psychoanal. zastąpienie tłumionych pożądań objawami czuciowymi, ruchowymi lub gruczołowymi; 10) teol. konwersja, nawrócenie się; 11) woj. zmiana frontu, zmiana sposobu użycia broni; skrócenie pontonu ustawionych wzdłuż brzegu o 90 procent, by stanowiły most. **bridge by c.**

convert, s. ('-wört) osoba nawrócona z jednego zapatrywania na inne, w szcz. z jednej wiary na inną, neofita (m), neofitka (f), prozelita (m), prozelitka (f); z wiary żydowskiej na wiarę chrześcijańską: wychrzta, przechrzta (m), wychrzcianka, przechrzcianka (f); z wiary katolickiej na ewangelicką albo z ewangelickiej na katolicką konwertyta (m), konwertytka (f).

convert, vi. (-wört) ulec zmianie (fizycznie lub moralnie), przemienić się; vt. 1) przest. **oneself** zwrócić się (w kierunku) 2) przestawić, w szcz. w log.; 3) zmienić jedną wiarę lub sektę na drugą; 4) nawrócić (acc.) na inną wiarę; 5) zniżyć (stan fizyczny, np. lód na wodę, przedmiot własności, np. nieruchomości na gotówkę, sposób użycia np. strzelający karabin na broń białą przy ataku na bagnety itd.); 6) chem. przeprowadzić konwersję, przerobić np. skrobię na cukier; 7) fin. skonwertować (emisję papieru wartościowego); 8) mar. to c. a course zmieniać kurs; 9) technol. skonwertować materiał już używany lub odpadki na nowo np. papier, bawełnę itp.; 10) zegarm. zmienić wychwyt kotwicy.

converted, adj. part. (-yd) 1) przerobiony, o okęcie np. c. **cruiser** okręt handlowy zaopatrzony w armaty; 2) nawrócony, np. c. **sinner** nawrócony grzesznik; 3) odwrócony, np. c. **proposition** odwrócona przesłanka.

converter, **convertor**, s. (-er, -ör) 1) kto lub co przerabia przedmiot

na coś innego; 2) chem. komora reakcyjna, naczynie reakcyjne, w jakim zachodzi główna reakcja procesu fabrykacyjnego, w szcz. np. w reakcjach katalitycznych i gazowych; 3) elek. przetwornica; **synchronous c. p.** jednostwornikowa; **motor-c. p.** dwutwornikowa; **cascade c. p.** kaskadowa czyli uskokowa; 3) stal. gruszka bessemerowska; 4) tk. przedsiębiorca zakupujący szare płótno, które blichuje, farbuje lub zapopatrjuje w desen.

convertibility, s. (-ibi'liti) przemienność.

convertible, adj. ('-ibi) przemienny, dający się łatwo przemienić np. auto kryte na otwarte itd. ob. **convert**, v.; c. **husbandry** roln. gospodarstwo rotacyjne.

conveth, s. (kan'we;) hist. szk. u szczepów celtyckich w Szkocji pierwotnie obfite przyjęcie raz na rok u członka szczepu na część naczelnika i jego świty, później podatek gruntowy zamiast ugoszczenia.

convex, adj. (kan'weks, kanweks') wypukły.

convex, s. (kan'weks; dawniej kanweks') 1) wypukłość, poet. sklepienie niebios; 2) wypukłe szkło, wypukła soczewka; 3) karta lekko zaokrąglona po wąskiej stronie, używana przez oszustów karcianych.

convex-concave, adj. wypukłowlukły, częściowo wypukły a częściowo wklęsły, ob. **convexo-**.

convexity, **convexness**, s. ('-iti, '-nes) wypukłość.

convexo- przedr. wypukło-; c.-**concave** z jednej strony wypukły a z drugiej wklęsły np. soczewka; c.-**convex** po obu stronach wypukły; ob. **lens**.

convey, vt. (-wej') 1) przest. odprowadzić (acc.); 2) nosić, dźwigać, przеносić z miejsca na miejsce; 3) tajnie zabrać, ukraść; teraz tylko o plagiatach literackich; 4) przеносić, przewozić, transportować, tak jak np. rurociąg przewozi wodę lub naftę, powietrze przеноси głos, eter lub światło itp.; 5) donieść, dostarczyć np. wiadomości, to c. a **letter**, to c. **news**; 6) pr. sprzedać, przelać, przеносić np. tytuł prawny.

conveyance, s. ('-ens) 1) noszenie, dźwiganie, transportowanie; 2) porwanie, kradzież; 3) komunikacja, transportacja, środek komunikacyjny; 4) pr. przeniesienie (praw, tytułu prawnego); także dokument odnośny.

conveyancer, s. ('-enser) osoba sporządzająca akty hipoteczne, ob. **connotary**, s. 4); w niektórych krajach notariusz, w niektórych biuro hipoteczne, **abstract office**, lub adwokat.

conveyancing, s. 1) prowadzenie biura hipotecznego; 2) przest. sprytnie i oszukańcze kierownictwo.

conveyor, **conveyor**, s. (kanwej'ör) 1) przewoźnik, oddawca, cedent; 2) przest. złodziej; gw. kanciarz; 3) mech. i technolog. chem. konweyor, transporter, przenośnik; ślimacznica przenośnika; winda pasowa, łańcuchowa, pneumatyczna itp., każde

urządzenie do przeladowania lub przeniesienia towaru np. z wagonu do składu, w toku fabrykacji itd.; **air c.** ob. **pneumatic c.**; **apron c.** transporter płytowy, odmiana przenośnika łańcuchowego, tu łańcuch lub łańcuchy stanowią element nośny dla przymocowanych do nich płyt wzajemnie na siebie zachodzących; część płyty znajdująca się na górze; **apron**, na dole; **skirt**; materiał znajduje się na płytach; **belt c.** taśma transportowa; **bucket c.** przenośnik kubkowy; **chain c.** p. łańcuchowy, każdy transporter, w którym element zasadniczy stanowi łańcuch; **drag c.** p. łopatowy, odmiana p. łańcuchowego składająca się z łańcuchów, do których przymocowane są łopaty albo płyty, drążki lub inne elementy popychające materiał w nieruchomej rynnzie, stanowiącej nieruchomy element nośny przenośnika; **drag-chain c.** p. łańcuchowy złożony z rynny i prostego łańcucha, który przesuwa materiał ruchem swoich ogniw; **flight c.** jeźnia z odmiannym przenośnikiem łopatowego, ob. **drag c.**, w którym elementy popychające są uformowane na kształt schodów; **magnetic c.** p. magnetyczny; **overhead track c.** p. wózkowy zawieszony; **pneumatic c.** (niume'tyk k.) p. pneumatyczny, oparty na zasadzie ssania lub dmuchania materiału przez system rur; **portable c.** transporter przenośny każdego typu; **roller c.** p. rolkowy, składający się z szeregu wałków obracających się bądź to pod wpływem siły ciężkości, **gravity roller c.**, bądź też przez napęd mechaniczny, **live roller c.**; **rotary table c.** stół obrotowy; **rotary tube c.** rura rotująca; **screw c.** ślimacznica, ślimak; **slat c.** przenośnik kratownicowy, podobny do przenośnika płytowego, ob. **apron c.**, lecz tu elementem nośnym są kratownice z prętów nie zachodzących na siebie; **tray c.** p. tacowy, odmiana p. płytowego, ob. **apron c.** lecz tu elementy nośne ukształtowane są na podobieństwo tac; **trolley c.** p. wózkowy, każdy p. w jakim materiał umieszczony jest we wózkach poruszających się z jednego napędu na jednym torze; **vibrating c.** rynna drgająca; **weighing c.** waga taśmowa.

convict, s. (kan'wikt) 1) skazaniec; stąd pot. więzień odbywający karę; **c.** **goods** wyroby więziennicze; **c.** **labor system** praca więzienna.

convict, vt. (kan'wikt') skazać, sądzić; przest. udowodnić, przekonać, przekonać o błędzie, odrzucić.

conviction, s. ('-szn) 1) udowodnienie zbrodni i wydanie na tej podstawie wyrok skazujący; 2) udowodnienie błędu i zmuszenie do przyznania prawdy; 3) poczucie własnej winy; 4) własne przekonania, własne zasady; 5) pr. zasądzenie za zbrodnię.

convictism, s. ('-yzm) 1) zasada lub zwyczaj wysyłania zasądzonych za zbrodnie do osiedli składających się wyłącznie ze skazańców; 2) ogół skazańców.

convictive, adj. (-wik'tyw) przekonujący; ob. **convincing**.

convictor, s. ('-tör) przest. współbiedniak.

convince, vt. (-wins') 1) przest. przemóc, zmóc; 2) przekonać.

convinced, adj. part. (-d) przekonany; -ly ('-sydli) adv. z przekonaniem; -ness, s. (-nes) dowodność.

convincing, adj. part. (-in') przekonujący; -ly (h) adv. przekonująco; -ness s. (-nes) siła dowodów, moc przekonujących.

convive, s. (kan'wajw) towarzysz u stołu, współbiedniak, spółbankietnik, przest. bankiet, uczt.

convive, vi. (kan'wajw') spółnie biesiadować, jadać razem.

convivial, adj. (wi'wiel) 1) biesiadny, współbiedniak; 2) towarzyski, wesoły, jowialny.

conviviality, s. ('-iti) 1) towarzyskość, jowialność; 2) sztuka życia z ludźmi.

convocation, s. (-wokej'szn) zwołanie zebrania, zebranie osób zaproszonych w szcz. ciała kościelnego (K.A. i K. Prot. Ep.), masonskiego (Royal Arch) i (Ang.) uniwersyteckiego.

convoke, vt. (-wo'k) zwołać np. Sejm.

Convoluta, s. (-liu'ta) zool. zwójka, rodzaj robaków płaskich, płazinców, gromada PLATHELMINTES, rzędu TURBELLARIA, podrzędu RHABDOCELLIDA; **C. ROSCOFFENSIS** na pobrażu Bretonii bardzo zajmujący z powodu symbozy z głonem.

convolute, vi. skręcać się, związać się; vt. nawijać, skręcać.

convolution, s. (-liu'szn) zwój, zwitek, skłębienie, kłębek; **e. of Broca** zwój Broki (Paweł Broca (pol broka') 1824-1881) anat. zwój mózgowy kierujący mową.

convolutive, adj. ('-tyw) bot. zwinęty.

convolve, vi. (-wołw') zwinąć się; vt. zwinąć.

Convolutaceae, s. pl. (kanwa'wlu-lej'si-i) bot. powojowate, rodzina roślin rzędu rurkowatych, **TUBIFLORAE**, o liściach naprzeciwległych i promienistej budowie kwiatów.

convovulad, s. (-led) bot. osobnik z tej rodziny.

convolvulin, s. (-lin) chem. konwolulina, glukozyd występujący w żywicy meksykańskiego powoju **EXOGONIUM PURGA**, Hayne.

Convolvulus, s. (-les) pl. -li (-la) bot. powój, rodzaj roślin rodziny powojowatych, **CONVOLVULACEAE**; **c. pl. -luses** (-lesiz) osobnik tego rodzaju.

convolvulus moth, zool. zawisak powojowiec **SPHINX CONVOLVULI**, duży motyl eur.

convoy, s. (kan'woj) 1) towarzyszenie dla ochrony; 2) konwój, eskorta, towarzyszy dodany dla ochrony, oddział wojska, okręt lub samolot albo grupa okrętów lub samolotów; 3) okręt, samolot lub człowiek ochroniony w ten sposób.

convoy, vt. (kan'woj') towarzyszyć dla ochrony, konwojować, eskortować.

convulsant, adj. (-woł'snt) wywołujący kurcze; **s.** środek leczniczy wywołujący kurcze (drgawki).

convulse, vi. (-woł's) drgać, trząść się; vt. trząść (abl.), powodować silne i nieregularne skurcze mięśni.

convulsion, s. ('-szn) med. drgawki (pl.), kurcz, kurcze (pl.) skurcz, konwulsja, spazm, spazmy (pl.); często w pl.

convulsionary, adj. (-eri) 1) spazmowy, konwulsyjny; 2) płasawcowy; **C. s.** maniak religijny podlegający płasawicy, ob. **dancing mania**; także **convulsionist**.

convulsion root, c. weed, bot. korzeniówka, **MONOTROPA UNIFLORA** Linn., ob. **Indian pipe**.

convulsive, adj. ('-syw) kurczowy, spazmatyczny, spazmodyczny, konwulsyjny; -ly adv. (h) spazmatycznie, kurczowo; -ness, s. (-nes) kurczowość.

cony, coney, s. (ko'ni) nazwa kilku gryzoniów, a) królik w szcz. eur. **ORYCTOLAGUS CUNICULUS**, także futerko i skóra królicza; b) w Starym Testamencie daman, **PROCAVIA SYRIACA**, zwierzę kopytne mające zamiast kopyt paznokcie; ob. **Hyracoidea** góralikowate; c) pika (nazwa tunguska) **little chief hare** **OCHOTONA PRINCEPS**; d) Ind. Zach. hutia, ob.; 2) nazwa kilku ryb, a) miętus burbot **LOTA LOTA**, b) Ind. Zach. kilka okoniowatych mięsożernych ryb z rodziny **SERRANIDAE**; c) Ind. Zach. i pld. Floryda, **niggerfish** **CEPHALOPHOLIS FULVUS**; 3) duren; 4) kotku! (do kobiety pieszczotliwie).

cony-catch gw. oszukać, oszukać się.

cony-catcher gw. oszust, kanciarz.

coo, s. (ku) gruchanie (gołębi); przen. podobne przymilanie się; vi. gruchać, rozmawiać czule, często: **bill and c.**, vi.

cooba, s. (ku'ba) kuba, australijska akacja, zwana także **native willow**.

coodle, s. (ku'dl) pld. St. Zj. zółw.

cooe, cooe, int., s. v. (ku'i) australijskie: hop-hop!

coof, s. (ku'f) Płn. Ang., Szk., Irl., duren, białen.

cooing, adj. part. (ku'in) gruchający; -ly, adv. (-li) gruchający.

cooja, s. (ku'dza) Ind. Wsch. nazwa na wodę, ob. **goglet**.

cook, s. (ku'k) 1) kucharz (m), kucharka (f); 2) czas trwania gotowania w wyrobie produktu fabrycznego; 3) Ang. skrót za **c. wrasse**; 4) szachy, ciąg, jaki unicestwia kombinacje przeciwnika.

cook, vi. gotować, kucharyć, trudnić się kucharstwem; (o potrawie) gotować się.

cook, vt. 1) przyprawiać na ogniu potrawy za pomocą gotowania (**boiling**), pieczenia (**roasting** i **baking**), smażenia (**frying**), przypiekania na ruszcie (**grilling**), przypiekania pod ogniem (**broiling**), itp.; przen. rozgrzewać, rozpalać; 2) sprządać, sfabrykować, wymyśleć, sfalszować, często z up. 3) gw. St. Zj. zniszczyć.

czyć, zniweczyć; gw. Ang. wycień-
czyć; 4) szachy, wymyśleć ciąg, jaki
niweczy kombinację przeciwnika.

cookbook, s. (kuk'buk) książka
kucharska.

cookee, s. (kuki') St. Zj. kuchcik,
kuchta, pomocnik kucharza.

cookeite, s. (ku'kajt; od nazwiska
J. P. Cooke'a (1827-1894) z Uniw.
Harvard) min. kukit, sylikoid z ro-
dziny miki potasowej, zbliżony do
lepidolitu.

cooker, s. (ku'ker) naczynie do
gotowania. w szcz. **pressure-c. auto-**
klaw, hermetycznie zamknięte, nie-
wypuszczające pary; **steam cooker**
naczynie do gotowania parą.

cookery, s. (-i) 1) kucharstwo,
sztuka kucharska; 2) jadło ugotowa-
wane, w szcz. niezwykle dzieło sztuki
kucharskiej; 3) zakład kucharski
lub naczynie kucharskie.

cook-general, s. (k.dże'nerał) Ang.
kucharka spełniająca także inne ro-
boty domowe.

cook-house, s. (-hauz) 1) gar-
kuchnia; 2) mar. kuchnia okrętowa.

cooking, adj. ('-in) kuchenny,
przydatny do gotowania, np. c. **but-**
ter, c. apples.

cooking, s. kucharstwo, kuchnia
rodzaj potraw (sposób przyprawia-
nia), np. **French c.** kuchnia fran-
cuska, **Polish c.** kuchnia polska.

cookroom, s. (kuk'rum) mar. ob.
cookhouse 2).

cookshop, s. ('-szap) ob. **cook-**
house 1).

cookstove, s. ('-stow) kuchnia,
piec kuchenny.

cook wrasse, s. Ang. nazwa kilku
gatunków ryb jadalnych w szcz.
ORENILABRUS MIXTUS; także
cook, **cook-conner**.

cooky, **cookie**, s. (ku'ki) ciastecz-
ko, placuszek, biszkopik, pieczyw-
ko; c. **cutter** foremka do wycinania
placuszków (z wytaczanego ciasta).

cool, adj. (ku'l) 1) chłodny, ma-
jący temperaturę między letnią a
zimną; 2) chłodny, robiący wraże-
nie chłodu, np. a **cool dress**; 3)
chłodny, nie unoszący się, rozważny,
trzeźwy, obmyślany; 6) o kolorach.
chłodny np. niebieski, zielony ob.
color, s. 10); 7) myśl wątpli (o
tropie);

cool, adv. chłodno, ozięble.

cool, s. 1) chłód; 2) coś chłod-
nego, np. lokal; 3) Ang. miara ma-
sła (28 lbs.)

cool, vi. 1) ochłodzić, ostygnąć;
2) ochłonić; vt. 1) chłodzić, stu-
dzić; 2) ukoić, uspokoić; **to c. one's**
coppers napić się, gasić pragnienie;
to c. one's heels czekać.

coolant, s. ('-ent) środek chłód-
zący np. oliwa na piłę tnącą.

cooler, s. ('-er) 1) kto lub co o-
ziębia lub ochładza, chłodnik, o-
chładzacz, w szcz. pokój lub przy-
rząd, chłodnia; apt. środek chłód-
zący; chem. chłodnica, ob. **con-**
denser; 2) gwóźdź pokryty cemen-
tem; **cascade c.** chłodnica kaska-

dowa; **disc c. ch.** tarczowa; **double**
pipe c. ch. dwuscienna; **dry air c.**
ch. sucha; **spray c.**, **rain air c. ch.**
natryskowa; **submerged c. ch.** zanur-
zona.

cool-headed, adj. (k.hedyd) roz-
ważny, zrównoważony, trzeźwy; pot.
z głową na karku.

coolhouse, s. ('-hauz) ogr. chłó-
dzarnia, część oranżerii przeznaczona
do hodowania wytrzymałych roś-
lin w niskiej temperaturze.

coolibah, s. (ku'liba) kuliba, miej-
scowa australijska nazwa kilku ga-
tunków rozdrębu.

Coolidge tube (ku'lidż tiub; W.D.
Coolidge 1873-) fiz. rurka do
wytworzenia promieni rentgenow-
skich; anoda i katoda z tungste-
nu.

coolie, **cooly**, s. (ku'li) kulis w
Chinach, Egipcie, Ind. Wsch. i Ja-
ponii, tani robotnik, w szcz. tra-
garz lub przewoźnik; gdzieindziej
tani robotnik importowany z owych
krajów.

cooling time pr. upływ czasu na
uspokojenie temperamentów obu
stron przeciwnych.

coolly, adv. chłodno, ozięble, bez
uniesień, spokojnie, trzeźwo; obo-
jętnie; bezczelnie.

coolness, s. ('-nes) chłód, ozięb-
łość, trzeźwość, obojętność.

coolung, s. (ku'löng) Ind. Wsch.
kulung, popielaty żóraw wsch.-ind.

coom, **coomb**, s. (ku'm) 1) śmiecie,
odpadki, brud np. kurz, sadze, ko-
pec, pył węglowy, opilki, wióry, o-
ciekająca oliwa, maź; 2) Zj. Kr.
miara objętości, 4 bu. ang. czyli
4.13 bu. amer., 143.47 l.; 3) Ang.
dolina, wąwóz, wadół.

coom-ceiled, adj. (kum'sild) ma-
jący sklepiony strop.

coomy, adj. ('-i) brudny, osmolo-
ny, okopcony.

coon, s. (kun) 1) skrót zamiast
raccoon, ob.; a) szop, b) jego futro,
szopy; 2) pogardliwie: murzyn.

coon bear panda olbrzymia.

cooncan, s. (kun'ken) gra w karty
podobna do **conquian**, ob.

coon cat, (kun ket) 1) rodzaj kota
domowego z długim jedwabistym
włosem, zwłaszcza na ogonie; 2)
szop meksykański, ob. **cacomixle**.

coon grape, (k. grejp) bot. 1) dzi-
kie wino amer. **AMPELOPSIS COR-**
DATA, o liściach drzewiastych, o liś-
ciach winogrodu a gronach niebie-
skich niejadalnych; 2) rodzime wi-
no amer., **northern fox grape** **VITIS**
LABRUSCA Linn., z którego wy-
wiedziono Concord, Hartford i i.

coon oyster, (K.oj'ster) dzika o-
stryga, tak nazwana, ponieważ ja-
dają ją szopy.

coon's age gw. St. Zj. od króla
Ćwieczka, od niepiątych cza-
sów.

coony, adj. (ku'ni) St. Zj. chytry,
podstępny, sprytny.

coop, s. (ku'p) 1) kojec; 2) Ang.
kosz do łowienia ryb; 3) St. Zj.
areszt.

coop, vt. 1) zamknąć w kojcu;

2) zaopatrzyć w kojce lub prze-
działy.

co-op, s. (ko-ap') skrót zamiast
co-operative, kooperatywa, współ-
dzielnia.

cooped-in, (kuptin') zamknięty w
ciasnym pomieszczeniu.

(I) **cooper**, s. (ku'per) 1) bednarz;
2) Ang. człowiek butelkujący wino
i sprzedający je detalicznie; 3)
Ang. napój z porteru i ale'u, pół na
pół.

(II) **cooper**, s. (ko'per), także **co-**
per, Ang. okręt dostarczający żyw-
ności, tytoniu, napojów, rybakom
na Morzu Płn., stąd: pływająca kan-
tyna.

cooper, vt. (ku'per) 1) robić bec-
zki; 2) napełniać beczki.

cooperage, s. (-ydz) 1) bednar-
stwo, robota bednarska; 2) becz-
karnia.

coöperancy, **co-operancy**, s. (-si)
współdziałalność.

coöperant, **co-operant**, adj. (ko-
o'perent) współdziałający, współ-
czynny; s. kto lub co współdziała,
wpływ uboczny.

coöperate, **co-operate**, vi. (-ejt)
współdziałać.

coöperation, **co-operation**, s. (-ej'-
szn) współdziałanie.

coöperationist, **co-o.** zwolennik
kooperatywy.

co-operative, **coöperative**, adj.
współdzielczy, kooperatywny; c. so-
cietu współdzielnia, kooperatywa.

coöperative, **co-operative**, s. (ko-
o'peretyw) 1) współdzielnia, koope-
ratywa; także c. **society**; 2) członek
kooperatywy, współdziałca.

coöperatively, **co-o.** adv. współ-
dzielczo.

coöperativeness, **co-o.** s. współ-
dzielczość, system współdzielczy.

coöperative plan, wychowawczy
plan, według którego uczeń spędza
kilka godzin dziennie w szkole, a
kilka godzin w pracy zarobkowej;
także **Cincinnati plan**.

co-operculum, s. (ko-oper'kulum)
pl. la (-la) KKK. wieko puszki z
Najśw. Sakramentem.

coopering, s. (ku'perin) bednar-
stwo.

cooper's adz przysiek bednarski,
ob. **adz**; c. **flag bot.** pałka nowoze-
landzka (ob. **cattail**), której liści
używają do uszczelnienia beczek;
c. **fly bot.** Ang. pałka szerokolistna
TYPHA LATIFOLIA, Linn., ob. **catt-**
tail; c. **hawk zool.** pospolity amerykań-
ski jastrząb (do 45 cm. długości)
ACCIPITER COOPERI, ob. **accip-**
iter; c. **ligament anat.** więzadło
Coopera (kupera; sir A.P. Cooper,
1768-1841) mocne więzadło biodro-
wo-lonowe wiodące w górę i w tył
od podstawy więzadła Gimbernata;
c. **read** ob. c. **fly**.

Cooper Union nowojorska funda-
cja szkolna dla kształcenia młodzie-
ży w rzemiosłach, założona w r.
1830 przez Piotra Coopera (1791-
1883).

coopery, adj. (-i) bednarski.

coopery, s. 1) bednarstwo; 2) wy-
rób bednarski, beczki.

co-opt, **coöpt**, vt. (ko-opt') koop-tować, dobrać do komitetu; także **co-optate** (-ejt); **cooptation** s. do-branie do komitetu, rady itp., wy-bór dodatkowy (dokonany przez sa-myh członków komitetu, rady mcyjskiej) itp. na mocy ustawy albo spe-cjalnego upoważnienia).

co-ordinal, (ko-or'dinel) adj. 1) z tego samego rzędu lub szeregu; 2) mat. oznaczony przez te same współrzędne.

co-ordinate, adj. (-nejt) spół-rzędny, zajmujący tę samą rangę; gram. nie podrzędny a równy czło-niek zdania; c. **geometry** analiza.

coordinate, s. 1) kto lub co jest równej ważkości, wagi, wartości, rangi, stanowiska; 2) mat. współ-rzędna, współrzędna.

co-ordinate, vi. stać się współ-rzędny; vt. uwspółrzędnić, ułożyć współrzędnie.

co-ordination, s. uwspółrzędnienie; c. **number** 1) chem. liczba współrzęd-na, najwyższa liczba atomów, grup lub molekuł, jaką można uwspół-rzędnić z ośrodkowym atomem pier-wiastka w myśl teorii uwspółrzę-dnienia; 2) krytalograf. liczba służąca do klasyfikacji rozmaitych układów składowych części kryształów; c. **theory** chem. teoria uwspółrzędnienia ogłoszona w r. 1893 przez che-mika szwajcarskiego Alfreda Wer-nera (1866-1919, nagroda Nobla 1913), że atomy, grupy lub molekuly mogą być bezpośrednio dodawane do ośrodkowego atomu lub jonu siłą swej wartościowości („uwspółrzę-dnione” z nim).

co-ordinator, s. (-nejtör) kto u-kłada lub zestawia stosownie do rzędu; St. Zj. urząd kontrolujący współrzędne wykonanie uchwalone-go budżetu.

Coorg, s. (korg) Ind. Wsch. szcze-p pochodzący od tubylczych drawi-dów; zwany także **Kadaga**; nie-spełnia 200,000.

co-ossify, vi. (ko-o'sifaj) zrósć się w jedną kość; **co-ossification** s. ob. **ankylosis**.

coot, s. (ku't) 1) zool. łyska, ptak z rodziny wodnikowych, **RALLIDÆ**, rzędu żółtobielich, **GRUIFOR-MES**, pokrewny ze słonką, lecz z kształtu, upierzenia i zwyczajów naj-podobniejszy do kaczki; ma nawet palce nóg obrzeżone błoną i pły-wa; tworzy rodzaj **FULICA**; w Eur. **FULICA ATRA**, w Am. Pn. **F. AMERICANA**; 2) w St. Zj. podob-na do łyski kaczka morska, ob. **scoter**; 3) pot. dureń, głupiec (od zna-nej głupoty łyski); 4) szk. pęcina konia.

cooter, s. (cu'ter) pot. St. Zj. in-dyk lub zółw.

cooter-grass, także **fish grass**, **water shield** roślina wodna **CA-BOMBA CAROLINIANA**, Gray, z rodziny lilij wodnych **NYMPHÆA-CEÆ**.

cootfoot, s. (kut'fut) zool. ob. **phalarope**.

co-owner, s. (ko-o'ner) współ-właściciel; **-ship**, s. (-szyp) współ-własność.

cop, s. (kap) 1) stożkowato nawi-nięta masa nici, przedzdy itp.; 2) cewka na jakiej nawija się jedwab; 3) przest. kupa zboża, grochu itp.; 4) St. Zj. gw. policjant; 5) przest. pajak; 6) stara miara szk., ok. ćwierć peka, 2,27 l.; c. **boiler** kadź do warzenia piwa.

cop, vt. 1) nawijać nic, przedzdy w stożkowaty zwitek; 2) gw. St. Zj. chwytać, łapać; ukraść; 3) gw. Ang. prześcignąć.

copa, s. (ko'pa) 1) w St. pld.-zach. punkt orientacyjny, np. drzewo; 2) miara hisz., jedna 128-a arroyo wina (0.126 l.); 3) pot. (Panama) ob. **yaya**.

copaiba, s. (kopej'ba, kopaj'ba) apt. kopaiwa, kopalwiec, balsam kopaiwiowy, żywica amer. drzew gatunku **COPAIFERA**, stosowana w lecznictwie; także c. **balsam**, **co-paiba resin**, **copaiva**.

Copaifera, s. (kopej-'fera) 1) bot. kopaiwowe, gatunek drzew ce-zalpinowatych, **CESALPINIACEÆ**, Amer. podzw. 2) c. osobnik tego gatunku; 3) c. apt. kopaiwa.

copaivic acid, ('-wik asyd) chem. kwas kopaiwowy $C_{10}H_{16}O_4$.

copaiyé wood, (kopej-'je' uud') cenne drewno pld. amer., ob. **Vochy**.

copal, s. (ko'pel) kopal, żywica kopalwowa, otrzymywana z wielu drzew podzw. (Nowa Zelandia, Australia, Zanzibar, Indie Zach.) albo z kopalini (Zanzibar); podsta-wowy surowiec w wyrobie lakierów, pokostów, materiałów plastycznych, linoleum itd.; odmiany: **hard** c. k. twardy i **soft copal** k. miękki, ob. **congo**.

copalche, **copalchi**, s. (kopal'chi) nazwa kilku drzew pld.-amer. i mek-syk., których gorzka kora używana jest przeciwko gorączce; w szcz. kulczyba **STRYCHNOS PSEUDO-QUINA**.

copalite, **copaline**, s. (ko'pelajt, -in, -yn) min. kopalit, żywica ko-palna, pochodzenia roślinnego, po-dobna do kopalu.

co-parcenary, s. (kopar'sineri, Ang. -öri) 1) współdziedzictwo; 2) współwłasność.

co-parcener, s. współdziedzic (m), współdziedziczka (f).

co-parceny, s. (-ni) pr. ob. **co-parcenary**.

cope, s. (kap) 1) kość. ornat, szata kościelna, pierwotnie z kapu-zą otwartą z przodu, u góry spięta; używana w procesjach i w najuro-czystszych błogostawieństwach; 2) coś co pokrywa, w szcz. sklepienie, kopuła, baldachim, łuk, sklepienie niebios, stąd: szczyt; 3) hutn. a) górna część formy odlewniczej; b) ceglana kopuła, w jakiej formuje się zewnętrzna strona glinianej for-my; c) zewnętrzna skrzynia w od-lewie dzwonu; 4) dyszel wozu cią-gnionego przez woły.

cope, vi. 1) walczyć, obstawać z pewnym powodem, sprostać w trudnej walce, **with**; 2) głać się, tworzyć łuk lub sklepienie.

cope, vt. 1) spotkać (w walce); 2) złożyć końce, zaciąć, przyciąć;

3) pokryć kopułą, sklepieniem, łuk-kiem; 4) sokoln. przyciąć sokołowi dziób lub szpony; 5) hod. nałożyć łasicy kaganiec lub zszyć jej pysk.

cope chisel metalowe dłuto do cięcia rowków w metalu.

cope cutter czopownica do pod-cinania grzebienia czopu.

copemate, **copemate**, s. (kop'-, kops' mejt) towarzysz broni, towa-rzysz przygód, przyjaciel, pot. kum-pan, kamrat.

Copenhagen, s. (ko'pnhejn) 1) Kopenhaga, stolica Danii, d. Kjö-benhavn, przen. rząd duński; 2) c. a) napój składający się ze słod-zonej gorącej wody z wódką i bi-tym jajkiem; b) zabawa towarzy-ska, rodzaj ciuciubabki, w której koło uczestników trzyma sznurek i każdy stara się uniknąć dotknięcia przez osobę będącą w środku koła; 3) c. czyli c. blue kolor bładnie-bieski, charakterystyczny w porce-lanie kopenhaskiej; także **copen**, **copen blue**.

Copegnatha, s. pl. (kopi-a'gnağaj) zool. gryzki, ob. **Corrodentia**.

Copepoda, s. pl. (kope'poda) zool. widłonogi, liczny rząd gromady sko-rupiaków, **CRUSTACEA**, w grupie członków.

cooper, s. (ko'per) Ang. handlarz koni.

Copernican, adj. (kopör'niken) Kopernikowski; ob. **Ptolomaic**; c. system astron. system Koperniko-wski, polegający na odkryciu Miko-laja Kopernika (1473-1543), że Zie-mia i inne planety obracają się do-koła Słońca; odkrycie to obaliło panujący przez 1600 lat Ptolome-uszowy układ wszechświata, **Ptole-maie system**, uważający Ziemię za ośrodek.

Copernicia, s. (kopörni'szia) bot. kopernicja, a) rodzaj wachlarzo-wych palm Amer. podzw. z rodziny **PALMACEÆ**, **palm family**; 2) c. osobnik tego rodzaju.

coperta, s. (koper'ta) ceram. prze-zroczysta polewa ze szkła ołowia-nego używana na majolikach wło-skich.

copestone, s. (ko'pston, Ang. -steun) bud. ostatni kamień zamykający łuk, przen. korona dzieła, wykoń-czenie.

Cophetua, s. (kofe'ciu-e) bajko-wo król afr., który zenił się z że-braczką; temat ten powtarza się u Szekspira w w. XVI (**Love's Labors Lost** akt IV), u Tennysona w w. XIX (**The Beggar Maid**), a bajka opowiedziana w **Reliques** bis-kupa Percy'ego w w. XVIII.

cophosis, s. (kofo'zys) med. głu-chota, **SURDITAS**.

copia, s. (ko'pia; i.) obfitość; w szcz. w zwrocie i. c. **verborum** (wer-bo'rum) obfitość słów; pot. masa gadania, poet. słowa, słowa, słowa, słowa!

copiapite, s. (ko'piepajt; od na-zwy miejscowości Copiapó w Chile) min. kopiapit, siarczan żelazowy rzędu siarczanów w klasie gipsow-ców $2 Fe_2O_3 \cdot 3SO_3 \cdot 7 H_2O$, tw. 2,5, c. w. 2,10; zwany także **mixy**.

copier, s. (ka'pier) 1) przepisujący (m), przepisywaczka (f), kopia (m), kopistka (f); 2) osoba kopiująca przykłąd, naśladowca (m), naśladowczyni (f); 3) maszyna do odbijania niebieskich kopii rysunków.

coping, s. (kopin~) bud. wierzchnia warstwa kamienia na murze, zazwyczaj ze skośnym wierzchem na ściek wody.

copiosity, s. (kopio'ziti) obfitość, bogactwo, mnóstwo.

copious, adj. (ko'pius) 1) przest. plenny, rodzący obficie; obfitujący w (acc.) in; liczny, posiadający znajomość wielu wyrazów, rozporządzający bogatym słownictwem; 2) pełen myśli, wiadomości, stąd bogaty w wypowiadaniu się.

co-planar, adj. (koplej'ner) mat. będący na tej samej płaszczyźnie.

coppaelite, s. (kapej'elajt; od nazwy miejscowości Coppaeli di Sotto w Umbrii we Włoszech) petr. kopaelit, skała melanokratyczna, porfirytowa, przeobrażona, zawierająca kryształy diopsydu w cienko skruszonej masie piroksenu, flogopitu i melilitu.

copped, adj. (kapt) stożkowy, stożkowaty.

copper, adj. (ko'per) 1) miedziany, z miedzi; 2) dotyczący firm, kopalni, hut, akcyj, interesów związanych z miedzią; 3) koloru miedzi.

copper, s. (ka'per) gw. St. Zj. policjant.

copper, s. (ko'per) 1) min. miedź, pierwiastek chem., znak Cu (CUPRUM) liczba at. 29, c. at. 63.57, c. w. 8.92, temp. topn. 1083°C., temp. wrzenia 2310°C.; znakomity przewodnik ciepła i elektryczności; chem. jednowartościowe związki miedzi nazywane są **cuprous compounds** (związki miedziawe), dwuwartościowe **cupric compounds** (związki miedziaste); 2) mon. miedziak, moneta miedziana, najczęściej cent, lecz czasem i większe np. stary austriacki czwórak; 3) mar. kocioł, w szcz. duże kotły do gotowania jada, bielezny itd., dawniej miedziane dziś żelazne, lecz jeszcze nazywane *the ship's coppers*; 4) kolor miedziany; 5) zool. motylek miedzianej barwy np. *American c., bronze c.*, na wsch. St. Zj. *CHRYSOPHANUS HYPOPHLEAS*; 6) Zach. St. Zj. duża płyta miedziana służąca u Indian za znamie bogactwa i dostojności; 7) (gielda), papier wartościowy lub akcja kopalni miedzi itp., zwykle w pl. np. *coppers went up*; 8) karty, drewniany żeton w faraonie (faro).

copper, vt. 1) pokryć miedzią; 2) wiązać z miedzią lub ze związkiem miedzi; 3) pokryć tkaninę siarczkiem miedzi (ściślej miedziawym) by nadać jej metalicznego połysku; 4) karty. w faraonie położyć drewniany żeton na stawkę na znak zakładu przeciw karcie.

c. acetate, chem. octan miedzi, sól Cu (C₂H₃O₂)₂, grynspan Cu₂(OH)₂ (C₂H₃O₂)₂, ob. **verdigris**.

Copper Age mit. kl. wiek miedziany, ob. *bronze age*, str. 46.

copper alloy, (k. a'loj) stop miedzi.

copperas, s. (ka'peres) chem. 1) przest. koperwas, ob. **copper sulphate**, **vitriol** 1); 2) melanteryt, siedmiowodny siarczan żelazowy FeSO₄·7H₂O, ib. **ferrous sulphate**; c. **black** farb. czerni miedziowa.

copper ashes, (k. a'szys) omlotki miedziane, popiół miedziany.

c. beech, (k. bi'cz) bot. buk o rdzawych liściach, gatunek buka eur. *FAGUS SYLVATICUS* Linn., zwany także **purple b.**

copperbelly, s. (k.-beli; miedziany brzuch) zool. 1) ob. **copperhead**; 2) **water snake**.

copper bit, (k. byt) lutownik, lutownica, kolba miedziana do lutowania (pierwotnie i ściślej: miedziany koniuszek żelaznej kolby).

c. blight, (k. blajt) bot. choroba liścia herbacianego spowodowana przez grzybek *GUIGNARDIA CAMELLIAE* tworzący czerwony i rdzawy blask na liściu.

c. blue, (k. blu) farb. błękit miedziany (lazurowy).

copper - bottom, vt. (k. batm) wstawić miedziane dno; -ed. adj. (-d) mający miedziane uno (o kotle) lub obity miedzianą płytą (o okręcie).

copper-brown, (k. braun) kolor miedziano-rdzawy, miedzisty, ciemno-miedziany, także **Armenian red**.

c. chloride, (k. klo'rajd) chem. chlorek miedzi, rzadziej a) chlorek miedzawy, **cuprous ch.** CuCl lub Cu₂Cl₂, albo częściej b) chlorek miedzowy, **cupric ch.**, CuCl₂.

c. drift, (k. dryft) podkładka miedziana, płyta miedziana przyłożona do kawałka metalu, by go kuć bez szkody.

copperer, s. (ko'perer) robotnik wyminający formę po odlaniu.

Copper Eskimo, blond Eskimo.

copper - faced, (k. fejsd) 1) pokryty miedzią; 2) mający twarz opaloną do koloru miedzi, rumianą, ogorzałą; 3) bezczelny, o miedzianym czole.

copper - fastened, (k. fasnd) zaopatrzone w miedziane sworzenie (bolce).

copper finch, (k. finch) zool. zięba, ob. **chaffinch**.

c. glance, (k. glans) min. błyszcz siarkowy rodzimy siarczek miedzi Cu₂S, t. 2.5 do 3, c.w. 5.5 do 5.8, także **chalcocite** chalkozyn.

c. green, patyna, kolor patyny.

Copperhead, s. (ko'perhed) 1) hist. St. Zj. a) za czasów Wojny Domowej zwolennik południa zamieszkały na północy; b) c. prywatna moneta miedziana wydana z powodu braku miedziaków podczas Wojny Domowej; 2) c. zool. jadowity wąż koloru miedzistego, a) w Amer. Płn., podobny do grzechotki, *ANKISTRODON CONTORTRIX*; b) w Polsce żmija zygakowata, *PELIUS BERUS*; c) w Tasmanii, *diamond snake HAPLOCE-*

PHALUS SUPERBUS; d) wiewiórka zach. St. Zj. **COLLOSPERMOPHILUS LATERALIS** o miedzistej głowie i wierzchu, a pasiastych bokach; e) St. Zj. kaczka żłogłowa Eur. i Azji *goldeneye GLAUCIONETTA GLAUCULA*, i jej odmiana amer. *G. C. AMERICANA*; f) amer. drozd żłogłowy *yellow-headed blackbird XANTHOCEPHALUS XANTHOCEPHALUS* środk. zach. Am. Płn. (samiec).

copper hemioxide, ob. **c. oxide**.

c. hydroxide, chem. wodorotlenek miedzi, w szcz. **cupric h.** Cu(OH)₂.

c. index ob. **c. number**.

coppering, s. (ko'perin) powlekanie miedzią, miedzianowanie.

copper iris, (k. aj'ris) bot. miedzisty kosaciec *IRIS FULVA* na pld. St. Zj.

copperize, vt. (ko'perajz) impregnować miedzią, obijać miedzią; -ization, s. (-ajzej'szn) obicie miedzią.

copper less, elek. strata w miedzi, energia ginąca w przewodnikach miedzianych.

c. nickel, min. nikielin, ob. **niccolite**.

coppernote, s. (-no'z, no'uz; Ang. neuz) 1) czerwony nos, nos koprowy, oznaka pijaństwa; pijak; 2) med. koprowina, trądzik różowaty *ACNE ROSACEA*, ob. *acne*; 3) Ang. kaczka morska *black scoter*, *OIDEA NIGRA*.

copper number, chem. liczba Fehlinga wyrażająca ilość miedzi przerobionej na tlenek miedzowy z roztworu Fehlinga (ob.) także **c. index**, **c. value**.

c. oxide, (k. ak'sajd) chem. każdy tlenek miedzi, lecz w szcz. tlenek miedzowy, **cupric o.**, CuO, zwany także **copper monoxide**, **black oxide of copper**; tlenek miedzawy, **cuprous o.**, Cu₂O, zwany także **copper suboxide**, **copper hemioxide**, **red oxide of copper**.

copperplate, s. (-plejt) a) płyta miedziana, na której robi się miedzioryt; b) odbitka z takiej płyty; c) miedziorytnictwo.

copperplate, vt. wykonać miedzioryt.

copper pyrites, (k. pajraj'tis) min. ob. **chalcopyrite**.

c. red kolor miedzi, k. miedziany, k. miedzisty, k. brązowo-żółty.

c. rust, (kröst) śniedź, grynspan.

coppersidesman, s. (ko'persajdzmen) w mydlarni robotnik który napełnia kadzie i pilnuje ich.

copperskin, s. (-skin) czerwono-skóry, Indianin.

coppersmith, s. (-smij) 1) kotlarz, miedzienik; 2) Ind. Wsch. ob. **barbet**; wąż ptak o zewie podobnym do uderzenia młotem w kocioł.

copper sulphate, (k. soł'fejt) chem. siarczan miedzi; **cupric** s. siarczan miedzowy; także: **blue vitriol**, **copper vitriol**, **bluestone**, koperwas miedziany.

c. sulphid(e), (k. soł'fajd, -fyd)

chem. siarczek miedzi, zwłaszcza *cupric* s. siarczek miedziowy, *CuS*, w stanie naturalnym kowelin, ob. *covelite*.

c. value, (k.wa'lju) chem. ob. *c. number*.

c. vitriol, (k.wi'triol) chem. ob. *c. sulphate*.

coppery, adj. (-i) miedziany, z miedzi; miedzisty, koloru miedzi; zawierający miedź; zmieszany z miedzią; podobny do miedzi.

copper yellow, (k.je'lo) adj. koloru kanarkowego, kanarkowy.

coppery snake, (-i snejk) nieduży niejadowity wąż pld.-afr. *PROSYMA SUNDEVALLII*.

coppice, s. (ka'pis) gęstwina, zarosie, lasek drzewek i krzewów, ścinany w krótkiej rotacji.

coppice, vt. przycinać gałęzie by wypuszczały liczne latorośle w celu częstego wyrębu.

coppiced, adj. pokryty zarosłami.

copplecrown, s. (kapl'kraun) grzebień ptasi.

copr- przedr. (kopr-; ko'pros gr. kał) w połączeniu z kałem.

copra, s. (ko'pra) 1) kopra, mięso orzecha kokosowego po wyciśnięciu oleju; stanowi ważny artykuł handlowy; 2) kolor brunatny z odcieniem żółtawo-czerwonym; *c. oil* olej kokosowy.

copremia, -aemia, s. (kopri'mia) med. zatrucie krwi kałowe.

Coprinus, s. (-nes) bot. rodzaj grzybów żyjących przeważnie na kale, rodzina bedikowatych, *AGARICACEAE*, rząd obłoczniaków, *HYMENOMYCETES*, podgromada *EUBASIDII*, gromada podstawczaków, *BASIDIOMYCETES*; typowy *COPRINUS ATRAMENTARIUS* czerniak (nieinfrujący i niejadalny) o czarnych sporach; jadalny *C. COMATUS shaggy mane*, *C. MICA-CEUS* i w.i.

copro-, przedr. ob. *copr-*.

coprodeum, s. (-di'om) zool. najwęższy przedział kloaki ptaków, także odpowiednia komora u jaszczurek i węzów.

coprolagnia, s. (-leg'nja) podniecenie piciowe od dotyku z kałem.

coprolalia, s. (-lej'lia) koprolalia, chorobliwe używanie plugawych wyrazów, połączone z przyjemnością z ich wymawiania; objaw obłąkania wskutek pijaństwa lub poważniejszych zaburzeń umysłowych.

coprolite, s. (-lajt) paleont. kopalny kał; źródło wiadomości o pozyskaniu wymarłych gatunków.

coprolith, s. (-lyč) min. koprolit, skamieniała masa kału zwierząt przedhistorycznych, zawierająca kwas fosforowy i wykopywana (zwłaszcza w Anglii) do wyrobu nawozów sztucznych.

coprology, s. (kapra'lozi) badanie kału, w szcz. med. nauka o odchodach; przen. plugawa literatura.

coprophagan, s. (-fagen) zool. gnojak, każdy chrząszcz (żuk), żywiący się gnojem.

coprophagia, s. (kap'rofej'dzie) ob. *coprophagy*.

coprophagous, adj. (kapra'fedžös) 1) zool. żywiący się kałem zwierzęcym; 2) med. chory na spożywanie kału; 3) zamiłowany w plugawej literaturze.

coprophagy; (-fedži) zool. żywienie się kałem u owadów i ptaków; psychopatol. u ludzi choroba umysłowa polegająca na pociągach do spożywania kału; wyjąwszy u buddystów, u których - według Katarzyny Mayo - święci pustelnicy mają przywilej jedzenia łajna świętego zwierzęcia, krowy.

coprophilia, s. (kaprofi'lia) 1) psychopatol. nadmierne interesowanie się kałem; 2) zamiłowanie do plugawej literatury.

coprophyte, s. (kap'rofit) bot. roztocze żyjące na gnoju, ob. *Coprinus*.

coprosta, -stasis, s. (koprostej'zja, -zja, kapra'stazys) med. ztwardzenie, zatrzymanie się kału, *OBSTIPATIO ALVI*, *COPROSTASIS*.

coprosterol, s. (kapra'sterol) biochem. koprosterol, pochodna $C_{27}H_{48}O$ cholesteroliny (ob. *cholesterin*), zawarta w kale; zwana także *stercorol*, *stercorin*.

coprozoite, adj. (kaprozo'ik) biol. żyjący na gnoju.

Copt, s. (kopt) Kopt, Egipcjanin roduwity, potomek starożytnych tubylców egipskich; w szcz. członek Kościoła koptyjskiego.

Coptic, adj. (-ik) koptycki; *C. Church* Kościół Koptycki chrześcijański niezależny od czasu Synodu chalcedońskiego z r. 451, kiedy Koptowie nie przyjęli uchwał tego Synodu.

Coptic, s. 1) język koptycki, staroegipski, z naściągami greckimi, z II w. przed. Chr., od 500 lat istniejący tylko w liturgii; 2) c. kolor krwi wołowej.

copula, s. (ka'piula) 1) związanie, łącznik, ogniwo; 2) anat. i zool. narząd łączący; 3) bot. zygota utworzona z dwóch jednakowych gamet, *zygospore*; 4) gram. łącznik (najczęściej forma słowa: być); 5) log. stosunek podmiotu i orzeczenia w przesłance, gdzie tradycyjnie za jedyny dozwolony łącznik służy forma słowa: być, twierdząco lub przecząco; 6) med. dwuchwytnik, ob. *amboceptor*; 7) muz. a) łącznik u organów ob. *coupler*; b) krótki pasaż łączący dwa ustępy lub dwie melodie; c) w kompozycji średniowiecznej ozdobny dyskant, ob. *descant*, s. 1).

copular, adj. (-ler) łącznikowy, łączący.

copularium, s. (kapiulej'riom) zool. u pierwotniaków, *PROTOZOA*, torebka w której dwie gamety łączą się w jedną komórkę.

copulate, adj. (ka'piulejt) połączony, związany.

copulate, vi. obcować piciowo; o bydle, stanowić się; vt. stanowić.

copulation, s. (kapiulej'szn) 1) połączenie, zjednoczenie, związek; 2) obcowanie piciowe, spółkowanie; o zwierzętach stanowienie się, stanowienie; 3) log. powiązanie podmio-

tu z przedmiotem za pomocą łącznika.

copulative, adj. (ka'piulejtyw) gram. łączący (wyrazy lub zdania) np. 1. odr. przeciwnego, np. albo, lub rozdziałającego, np. niż.

co-punctal, adj. (koponk'ti) mat. zbiegający się, spotykający się w jednym punkcie.

copy, s. (ka'pi) 1) przest. (od ł. copia) wielki zapas, obfitość; 2) kopia, odpis, odbitka oryginału np. listu, obrazu, dokumentu itp.; 3) egzemplarz (książki, gazety itp.), jeden z wielu identycznych okazyw; 4) druk, rękopis do druku; 5) pap. rozmiar papieru 16x20"; 6) pr. ang. (hist.) nadanie prawa użytkowania gruntu przez sąd pański, *manorial court* i pismo zawierające opis takiego gruntu; stąd taka dzierżawa zwana *copyhold* czyli *by copy*; to dotyczy i Amer. Pn. przed utworzeniem St. Zj.

copy, vt. 1) przepisać, skopiować, odpisać, odtworzyć; 2) naśladować.

copybook, s. (-buk) 1) książeczka zawierająca odpisy np. rachunków; 2) książeczka, w której to co się pisze, odbija się przez kalkę na następnej kartce, zostawiając kopię np. zamówienia; 3) kajet ze wzorami kaligrafii itp.

copy editor, (k. e'ditör) St. Zj. redaktor zarządzający, przeglądający wszystkie rękopisy zawierające bieżące nowiny i rozporządzający, na której stronie i z jakim nagłówkiem każda wiadomość ma być umieszczona.

copyhold, s. ob. *copy*, s. 6).

copyholder, s. 1) ob. *copy*, s. 6); 2) przyrząd do trzymania rękopisu przy maszynie do pisania lub przy linotypie przed oczyma kopistki lub linotypa.

copying ink atrament do kopiowania (używany przed wprowadzeniem maszyny do pisania, kiedy listy odbijano na zwilżonych bibułkach, często w oprawnej książce do kopiowania).

c. paper kalka.

c. press hist. prasa do odbijania kopii listów, ob. *copying ink*.

c. ribbon wstążka maszyny do pisania zaprawiona farbą do kopiowania listów w prasie do kopiowania.

copyist, s. (ka'py-ist) 1) przepisywacz (m), przepisowaczka (f), typista (m), typistka (f); 2) plagiator, naśladowca.

copy - reader, s. (-ri'der) 1) druk. ob. *copyholder* s. 2); 2) gaz. redaktor kontrolujący rękopisy i dodający nagłówki.

copyright, adj. (ka'pirajt) zastrzeżony co do prawa własności literackiej i artystycznej po myśli ustaw.

copyright, s. prawo własności literackiej i artystycznej.

copyright, vt. zastrzec prawo własności literackiej i artystycznej, pot. kopirajtować.

copyrighter, s. (-er) właściciel

zastrzeżonego prawa własności literackiej i artystycznej.

copy writer urzędnik biura ogłoszeniowego ukł. adający ogłoszenia.

coqueliot, s. (kok'liko) bot. a) mak polny, *PAPAVER RHCEAS*, Linn.; b) kwiat maku; c) malwa pld. St. Zj. *CALLIRHOE PAPAVER* Gray.

coquet, vt. (koket') kokietować (acc.), przn. np. z politycznym obozem lub poglądem, with, z (abl.)

coquetry, s. (ko'ketri) 1) kokieteria, zalotność; 2) bawienie się sprawami poważnymi; 3) urok kokietki.

coquette, s. (koket') kokietka, kobieta, zalotnica; dawniej: umizgalska; 2) zool. kolibri rodzaju *LOPHORNIS*.

coquettishly, adv. (koke'tiszi) z kokieteryą.

coquilla nut, (koki'ja lub koki'lia not) bot. kokosik, orzech palmy brazylijskiej *ATTALEA FUNIFERA*, miagliny tkankodajnej; twarda skorupa (koloru orzecha laskowego) obrabiana przez tokarzy na artystyczne upomniki.

coquille, s. (kokil', z fr. kokij') 1) muszla, skorupa małża; 2) imitacja muszli używana jako talarzyk do podawania np. raczków; 3) szeroka część kablaka szabli; 4) hist. rodzaj rurkowanej koronki („ryszy”) u stroju lub u kapelusza.

coquimbite, s. (kokim'bat, od Coquimbo w Chile) min. koksimit, siarczan żelazowy w klasie gipsowców *FeO.3SO₄H₂O*.

coquina, s. (kokina) 1) zool. morski małż rodzaju *DONAX*, w szcz. *D. VARIABILIS* używany do żup; 2) petr. miękki, białawy wapieniak powstały z muszli i koralowiny zastępujący na pld. St. Zj. materiał drogowy.

coquita, s. (koki'ta; hisz.) kokita, włókno palmy *coquina*.

coquito, s. ('to; hisz.) bot. kokito, palma chilijska *JUBEA SPECIABILIS*; sok używany jako miód, ziarna na cukierki, włókno na powrozy.

cor, s. (kor) 1) anat. serce; 2) astron. najjaśniejsza gwiazda gwiazdozbioru, np. *COR LEONIS* (Regulus, alfa Lwa, α Leonis); 3) przest. dorsz, ob. *cod*.

cor- przedr. *con* asymilowany przed r, np. *correlationist*.

cora, s. (ko'ra) zool. gazela arabska *GAZELLA ARABICA*.

Coracias, s. (korej'si-es) zool. kraszka, rodzaj ptaków łąc. SCAN-SORES, rodziny *CORACIDAE*, rzędu *CORACIIFORMES* obejmującego kraszki, zimorodki, dudki, rógodzioby itd., dawniej i dziecięty. sowy; *C. GARRULA* kraszka, ob. *roller*.

coracle, s. (ka'ra'ki) starobrytyjska łódź z trzciny pokryta skórą; obecnie łódź z szerokich luków pokryta skórą końską i materiałem nieprzemakalnym; *coracler*, s. (-er) używający takiej łodzi.

coraco-, przedr. (karako-; *corax* gr. kruk) anat. kruko-, kruczo-

kruczo- np. *coracoacromial* kruczo-barkoszczytowy, *c. brachial* krucobarkowy, kruczodziobowy, *c. clavicular* kruczoobojczykowy, *c. humeralis* kruczoramienny, krukoramieniolowy, *c. pectorial* kruczotopiersiowy; (nazwa *coraco-* pochodzi od rzekomego podobieństwa wyrostka do dzioba kruczego).

coracobrachialis, s. (-brejk'ej'lis, -brak-) anat. mięsień krukobarkowy.

coracoid, adj. (ka'ra'ko-id) anat. kruczy, krukowy, krukowaty; *c. s.* kruczy wyrostek, wyrostek krukowaty.

coracoradialis, s. anat. krótsza głowa mięśnia dwugłowego; ob. *biceps*.

coradicate, adj. mający spólny pierwiastek czyli źródłosłów, osnowę, np. *garden* i *ogród*.

coral, adj. (ka'rei) koralowy; *z* koralu; koloru koralowego.

coral, s. 1) zool. koral a) rząd *ANTHOZOA* grupy parzydełkowców *CNIDARIA* typu jamochłonów *CCELENTERATA*; zwierzęta budowane według typu polipa mające ciało workowate przytwierdzone podstawą do podłoża; często mają świetne barwy i wyglądają jak kobierce kwiatów na dnie morza, są to ukwiałe, *ACTINIAE*; inne tworzą kolonie które łączą się w koralowinę; koral czerwony *CORALLIUM RUBRUM* wytwarza małe krzaczkowate koralowiny; całe masy tworzą rafy koralowe, rodzaj obłączastych wysp wystających z wody; 2) gatunek rodzaju np. *C. RUBRUM*, zwany *C. NOBILE* z Morza Śródziemnego używany na naszyjniki i klejnoty; 3) szkielet wapienisty pozostałości tysięcy kolonij; 4) coś czerwonego np. koral ust, kropie krwi, czerwone gąłki na ciele zwierzęcia, koral indyka (czerwone gruczołki na szyi), koral homara; 5) kolor koralowy; 6) bot. krzewiaste ziele pld.-afr. *ROCHEA COCCINEA* Linn.

c. bead, (k. bi'd) koral, koralik; owoc czerwony rozmaitych roślin; **coral-bead tree** bot. ob. *Barbados pride* 2).

c. bean (k. bi'n) bot. strączkowe drzewo a) Am. Ptn. i Meks. *SOPHORA SECUNDIFLORA*, b) Ind. Zach. *ERYTHRINA CORALLODENDRON*.

c. berry (k. be'ri) bot. śnieguliczka, ob. *snowberry*.

c. evergreen, (k. e'wergrin) bot. mech koralowy czyli glisnik morski club moss *LYCOPodium CLAVATUM* Linn.

Corallian, s. (karej'en), geol. w Anglii najmłodsza część środkowego oolitu jury środkowej w grupie mezozoicznej.

Coralligena, s. pl. (karej'dżina) koralowce, synonim *Anthozoa*.

Corallina, s. (karej'ajna) bot. koralik, glon (*ALGAE*) grupy krasnorostów, *RHODOPHYLLACEAE*, rzędu *CRYPTONEMIALES* rodziny *CORALLINACEAE*.

corraline, adj. (ka'relajn) 1) a) koralowy, złożony z koralu, b) ko-

ralikowy, złożony z koraliku; 2) bot. przynależny do rodziny *CORALLINACEAE*; *C. zone* strefa koralikowa, granica w głębi morza (około 20 - 30 sążni, fathoms) do jakiej rośnie koral.

corralite, s. (-lajt) koralit, szkielet jednego polipa koralowego, ukwiał.

Corallium, s. (kore'liom) zool. rodzaj koralów (podgromada *ALCYONARIA*) obejmujący koral szlachetny, *CORALLIUM NOBILE*, w rodzinie *CORALLIDAE*.

Corallorhiza, s. (kareloraj'za) bot. żłobik, rodzaj storczyków bezlistnych i pasorzytnych; żłobik koralokowaly *coralroot* *C. INNATA* R. BR.

corallum, s. (kare'lom) pl. -la (-la) zool. szkielet zbioru koralu, koralowina.

coral reef, (k. ri'f) podwodna rafa koralowa składająca się z koralowiny, piasku i wapienia, dochodząca często do rozmiaru grobli lub wyspy, *fringing* *c. r.* tuż przy lądzie, *barrier* *c. r.* w oddaleniu od wybrzeża.

coralroot, s. ob. *Corallorhiza*.

coralwort, s. (uort) bot. 1) żywicz cebulkowy *DENTARIA BULBIFERA*, Linn.; 2) ob. *coralroot*.

coram, praep. (ko'ram, i.) wobec (gen.); *c. publico* (k. pub'liko) publicznie.

corban, s. (kor'ban) kość. skrzynka na jałmużnę.

corba oil ob. *sphagnol*.

corbel, s. (kor'bel) 1) fort. przest. kosz osłaniający osoby pracujące przed murem oblężonym; 2) bud. ozdobny kosz kamienny z kwiatami i owocami rzeźbionymi.

corbel, s. (korbi) bud. kamienny gzyms lub występ.

corbel, vi. wystawać z muru jako podpórka lub gzyms; vt. podeprzeć gzymsiem, zaopatrzyć w gzyms lub podpórke.

corbicula, s. (korbi'kiula) czyli *pollen plate* zootom. szczoteczka, pierwszy człon tylniej stopy pszczoły, pokryty rzędami włosów do zmiatania pyłku kwiatowego gromadzonego w „koszyczku”, *pollen basket*.

corbie, s. (kor'bi; i. *corvus*) 1) her. kruk, wrona lub gawron w herbie; 2) szk. kruk; *c. messenger*, szk. powolny, niezadarny posłaniec (z aluzją do kruka Noego).

corbin bone, (kor'binbo'n) zootom. ogonek mieczykowatego wyrostka mostku jelenia.

cor bovinum, (kor bowaj'nem; i. *cor bovi-num*) wet. bycze serce przerosłe, w przeroscie serca *HYPERTROPHIA CORDIS* lub w przeroscie serca ogólnym *BUCARDIA* (bos i. byk).

Corchorus, s. (kór'kores) bot. 1) wsch.-ind. krzew z rodziny *LIP TILIACEAE*; włókno na jute; 2) *c.* (niewłaściwie) róża japońska *Japanese globeflower* *KERRIA JAPONICA* DC.

cord, s. (kord) 1) sznur, sznurek, szpagat; lina, powróż, powrozek,

struna; 2) powróż kata, stryczek, postronek; 3) przen. więzy, np. *cords that bind the heart*; 4) imitacja sznurka w tkaninie np. *curdroy*; 5) anat. coś podobnego do sznurka np. struna, ścięgno, nerw; *spermatie* c. powróżek (sznurek) nasien-ny *FUNICULUS SPERMATICUS*; *spinal* c. rdzeń kręgowy, mlecz pancerzowy; *umbilical* c. powróżek (sznurek) pępkowy, pępowina; 6) auto. skrót zam. *cord tire* koło płóci- cienne; 7) elek. sznur, plecionka; 8) introl. nić bawełniana (zwykle od 3-7) na grzbiecie książki; często: *band* wstęga; *raised* b. jeżeli naklejona, *sunk* b. jeżeli wpuszczona; 9) leśn. miara drzewa, sąg, sażeń, 4'x4'x8', 128 stóp sześciennych (cu') czyli 3.625 m³; c. *foot* stopa sąż- niowa, 4'x4', ósma część sążnia; 10) szkl. ob. *stria*, s. 3); 11) tk. a) nić komunikująca ruch w tkaniu deseniowym lub na warsztacie za- karda (Józef Maria Jacquard (zak- kar') 1752-1834); b) na papiero- wym wzorze (patronie) próżne miej- sce przedstawiające nić osnowy tkackiej.

cord, vi. zbijać się w kudły, skud- lać się, kołtunąć się.

cord, vt. 1) wiązać sznurem, ubrać sznurkiem np. odzież; 2) ustawić drewno w sąg; 3) tk. połączyć niemi pedały warsztatu tkackiego za sznur- kami podłużnymi aby utworzyć de- seń; 4) skrócić sznurek (z prze- dziwa).

cordage, s. (-ydż) 1) liny okrę- towe ogółem; 2) ilość sągów drewna z danej przestrzeni lasu.

Cordaitinae, s. pl. (kordejajtaj'ni. ł. korda-iti'ne od nazwiska botanika austriackiego Kordy (J. A. Corda) paleont. wymaria gromada roślin nagozależkowych, wysokich drzew o smukłym pniu, szczególnie pospoli- tych w produktywnym węglu, gdzie całe pokłady składają się z ich liści, rodzaj *CORDAITES*, rodzina *COR- DIACEAE*, rząd *CORDAITALES*.

cordate, adj. (kordej't) 1) przest. serdeczny; 2) w kształcie serca; 3) bot. sercowaty np. liść bzu.

cord conductor, elek. przewodnik wielodrutowy, linka.

corded, adj. 1) wiązany, opasany sznurkiem; 2) (o tkaninie) w paski lub w deseń podobny do sznurka; 3) (o pudlach) uczesany w długie kosmyki kudlate.

Cordelia, s. (kordi'lia) Kordelia, żeńskie imię własne, lit. najmłodsza córka króla Leara (lira) (Szekspir).

Cordelier, s. (kordylör) 1) hist. kość. franciszkanin (od sznura wę- zioatego służącego za pasek); 2) hist. Rew. Fr. członek klubu poli- tycznego, który zbierał się tajnie w byłym klasztorze Cordelier (kordi- lie') w Paryżu; 3) c. pierwsza ma- szyna do kręcenia powróżów.

cordeliere, *cordelière*, s. (korde- lier') her. węzłowaty sznur dookoła herbowej tarczy wdowy.

cordier, s. (kor'dr) powroźnik (m), powroźniczka (f).

Cordery, s. (-i) hist. ang. czytan- ka łacińska Maturyna Kordiera

(Francuz Mathurin Cordier))ma- ture' kordje', 1479-1564), jaka przez parę stuleci była używana w szko- łach angielskich (*The Colloquies of Corderius*).

cord foot, ob. *cord*, s. 9).

c. *glottis*, (k. glaf'is) fonet. część głosi między strunami głosowymi, głosią wieżowa, głosią między- strunowa.

cordial, adj. (kor'diel) 1) przest. sercowy, dotyczący serca; 2) ożyw- czy, pobudzający, podniecający, jak np. lek lub napój; 3) serdeczny, szczerzy, przyjazny, głęboko odczu- wany.

cordial, s. napój podniecający; 2) kup. nalewka, likier; 3) cokolwiek ożywia, pobudza, rozpogadza umysł.

cordiality, s. (kordia'lti) serdecz- ność; czyn znamionujący serdecz- ność.

cordially, adj. (kor'dial, kor'dziel) 1) serdecznie, życzliwie; 2) z naci- skiem, z zapalem, z dobrą wolą, z ochotą, ochotnie.

cordiform, adj. (kor'diform) kształtu serca; c. *tendon* anat. o- środkowe ścięgno przepony.

cordillera, s. (kordilje'ra) łańcuch gór.

cording, s. (kor'din~) 1) wiązanie, owijanie; 2) powroźnictwo; 3) ob. *cordage*, s. 1) 2).

cording quires spodnia i wierch- nia libra w rylce papieru (narażone na uszkodzenie od powrozu).

cordite, s. (kor'dajt) woj. kordyt, bezdymny proch wybuchowy.

corditis, s. (kordaj'tis) med. zapale- nie sznurka, w szcz. nasiennego.

cord maker, s. (k' mejker) po- wroźnik.

c. *moss*, bot. mszak *PUNARIA HYGROMETRICA*.

cordoba, s. (kordo'ba) 1) mon. monetarna jednostka Nikaraguy, równająca się wartości amer. dolara w złocie; srebrna moneta wartości dolara, pół dolara i ćwierci dolara amer.; 2) tech. perf. rodzaj zapachu, określenie zapachu skóry wyprawnej w perfumerii, zapach juchtu; 3) jedna z baz perfumowych amer.

cordón, s. (kor'don) 1) ozdobny sznur pleciony, pasmanteria; 2) koło osób otaczające plac, dom itp. np. kordon policji lub straży pożarnej; okrąg oddzielony podobnie nie fi- zycznym kordonem lecz nakazem nakazem władzy, np. kordon zdro- wotny sanitary c.; 3) bud. ob. *string- course*; 4) fort. a) kamienny ozdobny występ pokrywający przejście od parapetu; b) zakrycie szczytu szkar- py; 5) her. ozdobny sznur dookoła herbu dygnitarza kościelnego; 6) ogr. kordonowa uprawa drzewa lub krzewu ograniczająca się do jednej lub dwu gałęzi prowadzonych po drucie lub sznurze; 7) woj. a) woj- skowy kordon otaczający pewną przestrzeń, ob. powyżej 2); b) gra- nica wojskowa.

cordón, vt. 1) ubrać ozdobnym sznurkiem; 2) odciąć kordonem.

cordónnet, s. (kordonet') sznurek

do pasmanterii, najczęściej jed- wabny.

cordovan, s. (kor'dowen) kurdy- ban, skóra z Kordoby w Hiszpanii, w wiekach średnich słynnego ośrod- ka najlepszych skór; pierwotnie kozłeca.

cord tire koło płócienne, pneuma- tyczne, ze sznurków jako osnowy i krótkich nitek poprzecznych (*filler*).

corduroy, s. (kor'dyroj) 1) tkanina bawełniana tkana w deseń robiący wrażenie rowków i postronków, sztruks, welwet; 2) spodnie z takie- go materiału, bardzo wytrzymałe; 3) droga zbudowana z pali położo- nych w poprzek jeden przy drugim.

corduroy, adj. 1) zrobiony z takie- go materiału, sztruksowy, welwetowy; 2) mający deseń w paski, rowki i postronki; 3) (droga lub most) z kraglaków ob. *corduroy*, s. 3).

corduroy, vt. 1) zbudować (drogę) z okrągłych pni położonych w po- poprzek; 2) pokryć (bagno) taką dro- gą.

corduroyed, adj. (-d) odziany w welwet.

corduroy road, ob. *corduroy*, s. 3)

cordwainry, s. (kord'uejnri) przest. szewstwo.

cordwood, s. (-uud) drewno opa- łowe, cięte na długość 4', układane i sprzedawane na sągi, ob. *cord*, s. 9).

cordy, adj. (-i) 1) ze sznurków; 2) podobny z wyglądu do sznurka.

Cordyceps, s. (kor'diseps) bot. pasorzytny grzybek, workowiec rze- du *HYPOCREALES*, ob. *aweto*; C. *MILITARIS* żyje na poczwarkach motyli.

Cordyline, s. (kordilaj'ni) bot. ro- dzaj zwrotnikowych drzew z rodziny liliowatych, *LILIACEAE*; C. *TER- MINALIS*, Kunth. nowozelandzka palma zwana ti; w Chinach jadają korzenie; roślina w uprawie ogo- rowej często nazywana *DRACÆ- NA*, ob.; c. osobnik tego rodzaju.

core, s. (ko'r) 1) środkowa część niektórych owoców; środek, gniazdo, nasienie, jądro, serce, rdzeń; 2) nie- spalony ośrodek żużla, wapna itp.; zasklepek w środkowej części czy- raka; środek drewnianych drzwi itd. obłożonych fornierem; środko- wy powróż około jakiego splecioną jest lina; rurka metalowa lub karto- nowa, na którą nawija się papier, tkaniny, obraz kinematograficzny; 3) jądro rzeczy, esencja, właściwy sens, część esencjonalna; 4) archeol. reszka krzemienia, szkła wulkanicz- nego lub podobnego materiału po- została po użyciu brakującej części na narzędzia; 5) bud. wewnętrzna część budowli, jak np. stup lub mur służący jako podpora, zrobiony zwy- kle z mniej wystawnego materiału; 6) elek. a) rdzeń; b) żyła (przewo- dząca część w przewodniku); c) szkielet (wirnika lub stojana), kad- łub; 7) fiz. reszka atomu po usu- nięciu elektronów wartościowych, jądro bez elektronów; 8) górn. próbka rdzeniowa pobierana przy pomocy świdra rdzeniowego dla późniejszej analizy; 9) hutn. plast.

rdzeń formy, kształtujący wnętrze próżnego odlew, wkładka kształtująca otwór w odlewie; 10) inż. mur z materiału nieprzepuszczalnego tworzący główną część grobli, której inne części są przepuszczalne; 11) wet. a) choroba owiec spowodowana przez robaki w wątrobie; b) spuchlina przez nią wywołana; c) St. Zj. choroba krów zmienna tworzeniem się gruzełków w wymionach; 12) zool. mózdzien, kostny wyrostek kości czołowej, na jaki nasadzony jest dęty czyli pusty róg pustożców (*hollow-horned ruminants*); 13) gw. ang. sychta robotników w kopalni cyny.

core- przedr. oznaczający związek z tęczówką oka.

core compound, hutn. nazwa zbiorowa na określenie środków chemicznych dodawanych w odlewnictwie do masy, z której kształtuje się rdzeń, dla nadania piaskowi konsystencji itp.

corectomy, s. (*-ek'tomi*) chir. wycięcie tęczówki.

cored, adj. (*ko'rd*) 1) (o owocu) mający wycięty środek, np. *c. apple*, drewniany, bez gniazda nasiennego, bez pestki i łuski; 2) (o owcy) dotknięty chorobą wątroby ob. *core*, s. 11a); *c. carbon* elek. węgiel kno-towy, pałeczka węglowa do lampy łukowej, mająca w środku czopek miększego materiału.

core diameter (k. *daj'emiter*) mech. średnica rdzenia.

core drilling, górn. wiercenie rdzeniowe, prowadzone przy pomocy świderów rdzeniowych dla dokładnego poznania pokładów, w szcz. w poszukiwaniu złota i ropy naftowej.

Coregonus, s. (*korigo'nes*) zool. sieja *whitefish*, rodzaj miękkopłetwych ryb kostnoszkieletowych, z budowy podobnych do pstrąga i łososa; typowa dla rodziny *COREGONIDÆ*; *C. ALBULA* powszednia w Polsce sielawa; Eur., Az., Amer. Pn.

Coreidae, s. pl. (*kori'idi*) zool. rodzina w rzędzie pluskwiaków.

coreligionist, s. (*koreli'dzionist*) współwyznawca.

corelysis, s. (*kore'lizys*) chir. rozdranie tylnych zrąstków tęczówki.

coremorphosis, s. ob. *coreplasty*.

core oil, hutn. olej specjalnie sformułowany jako dodatek do masy rdzeniowej.

coreometer, s. (*koria'miter*) med. przyrząd do mierzenia szerokości tęczówki.

Coreopsis, s. (*koriap'sis*, *kar-*) bot. pluskiewnik, *tickseed*, liczny rodzaj ostów *CARDUUS*, rzędu roślin złożonych *SYNANTHERA*, podrodziny rurkowych, *TUBIFLORÆ*; przez niektórych botaników klasyfikowany jako rodzaj rodziny *CARDUACEÆ*; *C. TINCTORIA* Nutt., *C. DRUMMONDII* Torr. & Gray, *C. LANCEOLATA* są powszechnie uprawiane w ogrodach, zwane także *calliopis*.

coreplasty, s. (*korple'sti*) chir. plastyczna operacja tęczówki.

corer, s. (*ko'rer*) przyrząd do drełowania owoców, drełownik do owoców.

co-respondent, s. (*ko-respon'dent*) pr. współodpowiedzialny (m), współodpowiedzialna (f), w szcz. w procesie rozwodowym osoba oskarżona o spółwinę z osobą oskarżoną o złamanie wiary małżeńskiej, zwaną *respondent*.

coretomy, s. (*kor'tomi*) chir. operacja tęczówki.

Corfiote, s. (*-fiot*) osoba pochodząca z wyspy Korfu.

Corflambo, s. (*korflem'-bo*) lubieżny olbrzym z *Fairie Queen* Spencera; ginie z ręki księcia Artura.

corge, s. (*kordż*) Ind Wsch. dwudziestka, *score*.

-coria, przyr. dotyczący stanu tęczówki.

coriaceous, adj. (*ko-, ka-riej'szós*) skórzasty, podobny do skóry.

coriander ob. *Coriandrum*, c. oil, olejek kolendrowy destylowany z kolendry siewnej.

coriandoli, s. (*korian'doli*) długie, wąskie paski kolorowego papieru, ob. *confetti*.

coriandrol, s. tech. odmiana techniczna linalolu, alkoholu $C_{10}H_{18}OH$; surowiec w perfumerii, otrzymywany z kolendry.

Coriandrum, s. (*koriend'rom*) bot. kolendra, rodzaj jednorocznych roślin baldaszkowatych o wonnych nasionach używanych do przypraw, także w lecznictwie; *C. SATIVUM* Linn. kolendra siewna.

Corinthian, adj. (*koryn'gien*) koryncki, 1) dotyczący Koryntu; 2) bud. dotyczący stylu kolumn z głowicą koryncką, najmniej skomplikowaną z czterech wybitnych typów, bardzo rozpowszechnionego w Rzymie; 3) szt. p. dotyczący sposobu zdobienia ścian i waz w kolorze czarnym i purpurowym (z w. VII przed Chr.); 4) koryncki. a) skromnie i wytwornie zdobiony, b) zamalowany w rozkosznych życia towarzyskiego.

Corinthian, s. 1) mieszkaniec Koryntu; 2) człowiek zamalowany w wesolym i wystawnym życiu; dawniej: rozpustnik; 3) pl. dwa listy św. Pawła do Koryntów.

Corinthianism, s. (*koryn'janizm*) St. Zj. utrzymywanie własnego jachtu itp.; także sport jachtowy.

corium, s. (*ko'riom*; ł. skóra) pl. *coria* (-a) 1) hist. zbroja z języzków skórzanych, pokrywających się częściowo, używana w staroż. Rzymie i w Ang. aż do Edwarda I; 2) anat. skóra właściwa, warstwa tkanki łącznej zawierającej włókna sprężyste i gruczoły łojowe i potne, tuż pod naskórkiem (*epidermis*); 3) zool. część zgrubienia przednich skrzydeł niektórych pluskwiaków; ob. *hemelytron*, *clavus*.

cork, s. (*kork*) 1) bot. dąb korkowy *cork oak* *QUERCUS SUBER*; Hisz. i Port.: 2) kora tego drzewa, gruba i lekka (c. w. 0.24; używany do wielu celów, np. do szczelnego zamykania butelek, na pode-

szwy wewnętrznie, do izolacji, do budowania łodzi itd.); 4) korek do zatykania butelek, choćby z innego materiału np. ze szkła, z gumy, z papieru itp.; 5) bot. tkanka korkowa, jaką *fellogen*. *c. cambium* wytwarza na zewnątrz w korze innych drzew; 6) patol. rośl. choroba jabłek polegająca na korkowaceniu; 7) ryboł. spławek, korek, część wędki pływająca na powierzchni wody; 8) szew. korki w bucikach; *mountain c. ob. mountain*.

cork, vt. 1) włożyć korek np. do bucika na obcas, wyłożyć korkiem np. podszewę; 3) zatkać, to c. a *bottle*, zakorkować; 4) poczernić palonym korkiem, c. *black*; c. *black* czerni korkowa, pigment czarny otrzymywany przez zwęglenie korku.

corkboard, s. (*-bord*) bud. płyta z mieszaniny mielonego korku i masy papierowej używana jako izolacja ciepła i akustyczna.

corkscrew, s. (*'skru*) korkociąg, dawniej *grajcarek*.

corkstone, s. bud. materiał izolacyjny z mielonego korka i spoiwa mineralnego np. cementu, w postaci cegieł i płyt.

corky, adj. (*'i*) 1) korkowy, z korku; 2) uchył, pomarszczony; 3) zakorkowany; 4) (o psach) krepły; 5) zwawy, żywy.

corm, s. (*korm*) 1) bot. podobne do bulwy zgrubienie łodygi np. u krokusa, hiacyntu, mieczyka; w pot. użyciu *crocus bulb*, *dahlia bulb* itd. zamiast c.; 2) zool. całość zwierzęcia składającego się z kolonii np. mszywiolów, koralu itp. także *cormus*, pl. *cormi*, *cormidium*, pl. *cormidia*.

cormel, s. (*'eł*) bot. bulwka, cebulka, drobne cebulki wyrastające corocznie ze starej bulwy.

cormophyte, s. (*'ofit*) bot. osłowiec, roślina wytwarzająca pień i korzeń; odr. *tallophyte*.

cormorant, adj. (*kor'morent*) żarłoczny.

cormorant, s. 1) zool. kormoran, kruk morski, ptak długości 90 cm., żyje na skałach i na drzewach, znakomicie pływa i nurkuje. żarłoczny zjadacz ryb; kormoran czarny *PHALACROCORAX CARBO* w Chinach używany (z cianą pętlą na szyi) do łowienia ryb; 2) osoba żarłoczna, chciwiec, skąpiec.

corn, adj. (*korn*) 1) ziarnisty; 2) St. Zj. kukurydziany, z kukurydzy; ob. (I) *corn*, s. 1.

(I) *corn*, s. (od gotyckiego *kaurn*) 1) ziarno, zazwyczaj w użyciu o rodzaju zboża najczęściej uprawianego w kraju; więc w St. Zj. kukurydza, w Ang. żyto (podobnie w Niemczech Korn); w Szkocji i Irlandii owies; w Australii (jak w St. Zj.) kukurydza, lecz częścię *Indian corn*; 2) kolor czerwono-żółty; c. *on the cob* kukurydza podawana do stołu (cała kolba, ziarno na szulce).

(II) *corn*, s. (z ł. *cornu* róg) 1) nagniotek, odcisk, twardzina, *CLAVUS*.

corn, vt. zaprawiać solą, peklować np. to c. *meat*; 2) karmić

kukurydza, np. to c. hogs; 3) obsiewać kukurydzą; (2) i (3) w St. Zj., ob. corn, s. 1); **corned beef** peklowana wołowina.

Cornaceae, s. pl. (kornej'si-i) bot. dereniowate, rodzina drzew, krzewów i ziół rzędu baldachokwiatowych, UMBELLIFLORAE.

corn borer, ob. **European c. b.**

c. catchfly, (k. kecz'flaj) bot. lep-nica eur. **SILENE ARMERIA** Linn. przypadkowa w St. Zj. **sweet William catchfly**.

corn cob, s. ('-kab) 1) szulka kukurydziana, na której osadzone są ziarna; na Rusi: kaczan; 2) fajeczka kukurydziana, **c. pipe**.

corn cockle, bot. kłkol **AGROSTEMMA GITHAGO**, gwoździkowa roślina (CARYOPHYLLACEAE) rzędu śródłożnych (CENTROSPERMÆ).

corneracker, s. (korn'kreker) St. Zj. 1) młyn młący kukurydę na oсыpkę; 2) pot. mieszkaniac stanu Kentucky, stąd C. State przydomek tego stanu; 3) na Południu ubogi człowiek białej rasy.

cornerib, s. (korn'krib) St. Zj. przewiewna szopa na słupkach do suszenia całych kół kukurydzy, kryta dachem, o ścianach nieściśle zwartych, dołem węższa niż góra, często przenośna.

corn cutter St. Zj. przyrząd do ścinania kukurydzy na paszę, kształtu tępą króciutkiej kosi o wielkości sierpa, z ostrzem długości około 12" osadzonym pod prostym kątem na drewnianej ręczce tej samej długości.

corn cutter, s. (korn'keter) nagniotkarz, operator nagniotków.

corn dance hist. amer. obrzęd taneczny Indian amer. przy siewie, dojrzeniu i sprzecie kukurydzy.

corn dodger, s. (korn'dodżur) 1) hist. podstępny, wychybień, placek z kaszy kukurydzianej pieczony pod rozżarzonymi węglami; 2) dziś każda bułka kukurydziana; 3) kluski kukurydziane gotowane z szynką i kapustą.

cornea, s. (kor'ni-a) anat. rogówka, błona rogowa oka, przeźroczysta część gałki ocznej pokrywającej tęczówkę i źrenicę i przepuszczająca światło do wnętrza oka; r. mała **MICROCORNEA**, r. olbrzymia **MEGALOCORNEA**, **KERATOGLAUBUS**; 2) zool. zewnętrzna przeźroczysta powłoka złożonych ocz stawonogów, podzielona na małe fasetki, działające jako soczewki, stąd zwana **c. lens** soczewka rogówkowa.

corneagen, s. (-džen) zool. u owadów podskórne komórki leżące pod przyoczkami i wydzielające rogówkę; ob. **ocellus**, **ommatidium**.

corneal, adj. (-el) rogówkowy, rogówkowy.

cornein, s. (kor'ni-in) biochem. korneina, substancja azotowa z jodyną wykazująca pewne reakcje proteinowe; organiczna podstawa korala.

cornel, s. (kor'nył) bot. dereń w szcz. świdwa, świdwina, Eur. **red**

dogwood **CORNUS SANGUINEA**, Linn.

Cornelia, s. (korni'lia) Kornelia, żeńskie imię własne, dzień patrona, św. Kornelia, KKK. 14 września.

cornelian, ob. **cornelian**.

Cornelius, s. (korni'lies) Kornel, męskie imię własne, dzień patrona KKK. 14 września.

cornemuse, s. (korn'miuz) muz. starodawne dudy zach. Eur.

corneo- przedr. (kor'ni-o) rogowo-, rogowo-, rogowato-.

corneous, adj. (-ös) rogowaty, np. rogowata warstwa (naskórka itp.) **STRATUM CORNEUM**.

corner, adj. (kor'ner) narożny, np. **c. house** narożny dom.

corner, s. 1) punkt zbiegu dwóch linii, boków, ulic, w szcz. róg dwóch ulic; węgiel; kąt, z którego trudno wydostać się; róg pozostały przez odcięcie; 2) tajne ustronie, zaulek; 3) koniec, kraniec, odległe miejsce np. **from the four corners of the earth** ze wszystkich końców świata; 4) narożne miejsce, róg np. okładki książki; 5) na giełdzie wykupienie całego zapasu (towaru, akcji itp.) i zmuszenie tych, którzy muszą kupić, do zapłacenia każdej ceny; ob. **trust**.

corner, vi. 1) St. Zj. stykać się, **three empires cornered at Skier-niewice**; 2) (giełda) wkupić cały zapas.

corner, vt. 1) urządzić kąt; 2) ustawić w kącie; 3) zapędzić do kąta, przen. w dyskusji; 4) (giełda) wykupić cały zapas pewnego towaru lub papieru dla celów spekulacyjnych; 5) myśli, osadzić; 6) ogr. przy-ciąć drzewa by tworzyły kąt.

cornered, adj. (-d) 1) mający kąty lub rogi; 2) zapędzony do kąta, będący w pozycji bez wyjścia np. w dyskusji, osadzony (o zwierzu), osaczony (o ściganym zbiegu).

corner influence wyższa wartość gruntu narożnego w mieście.

cornerpiece, s. (-pis) artystycznie wykonany róg np. haft na tkaninie, wycisk na okładce itp.

cornerstone, s. (-ston) kamień węgielny; przen. coś fundamentalnego.

(I) **cornet**, s. (kor'net) muz. 1) przestarzały instrument dęty drewniany ze stożkowym ustnikiem i kilkoma otworami na palce; 2) nowoczesny instrument dęty miedziowy; 3) kornecista; 4) kornetowe piszczałki u organów; 5) woreczek papierowy w trabkę.

(II) **cornet**, s. 1) kornet, strój głowy noszony przez panie w w. XVIII; dziś kornet Siostr Szarytek; 2) hist. woj. a) sztandar oddziału konnicy ang.; 2) stopień wojskowy odpowiadający randze podchorążego; 3) mar. chorągiewka sygnałowa.

cornetcy, s. (-si) hist. dawniejsza ranga korneta w jeździe ang.

cornetist, s. (kor'netist), **cornetist** (kornet'tist) kornecista; ob. (I) **cornet**, s. 3).

corn-fed, adj. (korn'fed) (o bydłe tucznym) karmiony kukurydzą;

przen. niezgrabny, głupi, tęp.

cornfloor, s. (-flor) przest. klepi-sko.

corn flour, s. (-flaur) Ang. 1) mączka kukurydziana, ob. **corn-starch**; 2) Ang. mączka z ryżu lub innego ziarna.

cornflower, s. (-flau'er) 1) kłkol; 2) bławatek; 3) psi ząb **dogtooth violet** **ERYTHRIONUM AMERICANUM**, Ker.

cornflower blue niebieski kolor bławatkowy.

corn grits gruba mąka kukurydziana, mamalyga, polenta.

c. gromwell (grom'uył) bot. narwot polny **LITHOSPERMUM ARVENSE**, Linn., chwast z rodziny szorstkolistnych, **BORAGINACEAE**.

cornhusk, s. ('-hös) łuska kukurydziana, pochwy kół kukurydzianej.

Cornhusker State, Nebraska, przydomek stanu.

cornhusking, s. (-ln~) łuskanie kukurydzy; wielki sport rolniczy w St. Zj., gdzie corocznie odbywają się wyścigi o rekord szybkości w oczyszczeniu kół ze spowicia łusek (pochew).

cornice, s. ('-nis) 1) bud. wieńcowy gzyms; 2) tapic. karnisz; 3) tatarn. wystający z wierzchu skały lub zwisający gzyms śniegu lub lodu; 4) woj. ob. **astragal** 5).

cornicle, s. (-ikł) rożek, drobny rogowaty występ, w szcz. zool. dwie tylnie rureczki mszyc, wydzielające nitkowy wosk, płyn stanowiący przysmak mrówek.

corniculate cartilage (-i'kulejt kar'tilydż) anat. guzek rożkowaty krtani **TUBERCULUM CORNICULATUM** **LARYNGIS** lub **TUBERCULUM SANTORINI** (G. D. Santorini, 1681-1737).

Corniferous (korni'feres) geol. piętro w środkowej serii amer. dewonu.

cornification, s. (kor'nifi'kejszn) rogowacenie, kostnienie, przemiana na róg.

cornified, adj. (-fajd) zrogowaczony.

corniform, adj. (-form) kształtu rogu.

cornigerous, adj. (korni'dżerös) mający róg lub rogi, rogaty.

Cornish, adj. (kor'nisz) kornwalijski; dotyczący Kornwalii, **Corn-wall**, części Ang.; **C. clay** kaolin pochodzenia ang.; nazwa używana w St. Zj.; **C. diamond** kryształ kwarcowy kornwalijski; **C. hug** (zapaśn.) uścisk kornwalijski, przytulenie przeciwnika tak, że nie może się ruszyć; **C. stone**, ceram. częściowo zwierzały ortoklaz używany jako topnik w produkcji pól.

Cornish, s. 1) starożytne narzecze brytonskie języka celtyckiego, które zaginęło w w. XVIII; 2) ang. rasa kur, zwana także **C. Indian**, **Indian Game**.

corn law, (korn' lo) Ang. ustawa zbożowa, regulująca od r. 1436 do 1846 (z rozmaitymi zmianami) wywóz i przywóz zboża Zj. Kr.

corn 'loft (-ft) stodoła, śpichlerz, stryszek w stodole.

cornmaster, s. ('-master) przest. handlarz zboża.

corn meal St. Zj. grysik kukurydziany, polenta; w Szk. kasza owsiana (to co w St. Zj. *oat meal*).

c. mill 1) Ang. młyn zbożowy; 2) St. Zj. przyrząd do mielenia szulek kukurydzianych na osypkę; 3) żarna.

c. oil olej kukurydziany (z nasion kukurydzy *ZEA MAYS*); **c. o. pitch** smoła z rafinerii i przeróbki oleju kukurydzianego; **c. o. foot pitch** smoła z pozostałości alkalicznej przy rafinerii oleju kukurydzianego.

cornpipe, s. (-pajp) 1) fujarka słomiana; 2) fajeczka.

corn pit część sali giełdowej obejmująca terminowe transakcje zbożowe.

c. pith rdzeń łodygi kukurydzianej używany do wyrobu papieru.

c. planter sadzownik do kukurydzy.

c. pone pld. St. Zj. placek kukurydziany (bez mleka i jaj).

c. poppy bot. mak polny *PAPAYER RHCEAS*, Linn.

c. rent Ang. dzierżawa płatna w naturze, w szcz. zbożem.

c. rootworm zool. liszka owada *DIABROTICA LONGICORNIS* żyjąca w korzeniu kukurydzy, ob. *cucumber beetle*.

c. rose 1) mak polny; 2) kakol.

c. sheller, St. Zj. łuskacz do kukurydzy, przyrząd łuskający ziarno z szulki.

c. shuck, St. Zj. ob. *cornhusk*.

c. silk złote nitkowate znamiona żeńskich kwiatów (włókna) kukurydzy wystające z pochew kolby; nazywane też *Zea*, używane w lecznictwie.

cornstalk, s. ('-sto'k) łodyga zbożowa; St. Zj. łodyga kukurydziana; **c. disease** wet. księgosusz hemoragic *septicemia SEPTICÆMIA HÆMORRHAGICA*.

cornstarch, s. ('-sta'rcz) St. Zj. mączka kukurydziana.

cornu, s. (kor'nu) pl. *cornua* (-a) róg lub coś podobnego do rogu.

cornucopia, s. (-ko'pia) 1) róg obfitości, róg Amaltei; ob. *Amalthea*; 2) woreczek w kształcie trąbki.

cornupete, adj. (-pit) hist. kl. atakujący rogami.

Cornus, s. 1) bot. derzeń, rodzaj krzewów i drzewek w rodzinie *dereniowatych*, *CORNACEÆ*; 2) c. apt. suszona kora korzenia derenia, *C. FLORIDA*, Linn.

cornute, adj. (korniut') 1) rogowaty; 2) rogaty.

cornutine, s. (kor'niutyn) kornutyna, jeden z alkaloidów sporyszu (*SECALE CORNUTUM*) o niezupełnie zbadanej budowie, używany w iarmacji.

cornwallite, s. (korn'uolajt') min. kornwalit, zasadniczy arsenian miedzi, $Cu_3(OH)_2(AsO_4)_2 \cdot H_2O$.

corn woundwort, (k. uund'uört)

bot. czyszciec polny *STACHYS ARVENSIS*, Linn., chwast eur. aklimatyzowany w St. Zj. i Australii, ob. *shiverweed*, *staggerweed*.

corny, adj. (kor'ni) 1) zbożowy; 2) ziarnisty; 3) nagniotkowy.

coroa, s. (ko'roa) mon. korona portugalska, stara moneta złota z r. 1835.

corolla, s. (kora'la) bot. korona (kwiatu), *gamopetalous* zrósłopłatkowa jeżeli płatki zrósnięte, *poly-petalous* wielopłatkowa jeżeli każdy płatek oddzielny.

corollary, s. (ka'roleri, Ang. ko'rulari) aksjomat, dogmat, twierdzenie niewynagające dowodu a widoczne samo przez się albo na podstawie innego dowodu dopiero co wykazanego.

corona, s. (koro'na) 1) anat. a) korona, k. promienista (w mózgu) *C. RADIATA*; k. serca *C. CORDIS*; k. zęba; k. żółędzi *C. GLANDIS*; b) koniuszek języka; 2) astr. korona słoneczna (wystająca na miliony mil, lecz przystępna dla badań tylko przez parę minut podczas całkowitego zaćmienia); 3) bud. wystająca część klasycznego gzymsu lub głowicy; 4) kłsc. a) pajak na świecie *CORONA LUCIS*; b) złota obręcz na głowę; c) tonsura; d) koronka, różaniec; 5) meteor. koronka światła dookoła słońca i księżyca; 6) petr. promieniejąca strefa zetknięcia się dwóch minerałów np. oliwinu ze skaleniem; 7) zool. a) większa część skorupiastego szkieletu jełowca morskiego bez górnych tabliczek; b) orzęsiona tarcza wrotków itp.; *C. Australid*, meteor w obrębie gwiazdozbioru Korona Pld.; *C. Australis* czyli *C. Austrina*, *Southern Crown*, astr. gwiazdozbiór pld., Korona Pld. (49 gwiazd do 7-ej wielkości); *C. Borealis* (k. borej'lis) Korona Pm. gwiazdozbiór pln. (31 gwiazd do 7-ej wielkości); **c. discharge**, el. rodzaj wyładowania elektr. w polu wysokiej częstotliwości, któremu towarzyszy zjawisko świetne w postaci (zimnego) kręgu wokół elektrody, zwłaszcza w aparatach Cottrella; *C. Veneris*, med. korona Wenery, k. przymiotowa, grudki syfilityczne tworzące znamienne półkole na czole.

coronadite, s. (korona'dajt; z Coronado, Ariz.) min. koronadyt; ruda klasy tlenków, psydomelan z silną domieszką ołowiu.

coronograph, s. (koro'nograf) astr. teleskop do fotografowania korony słońca, ob. *corona* 2).

coronal, adj. 1) koronny, koronowy, wieńcowy; 2) fon. wymawiany z pomocą koniuszka języka; **c. roots** bot. korzonki wypuszczane tuż nad powierzchnią gruntu.

coronale, s. (koronej'li; l. korona'le) kran. miejsce największego rozpięcia szwu koronowego (wieńcowego).

coronary artery anat. tętnica koronowa a) serca, b) warg, c) żołądka; **c. band** lub **c. cushion** zoot. elastyczna taśma tkanek wydzielających substancję rogową (tuż nad

kopytem konia i pokrewnych zwierząt); **e. sclerosis** med. zwapnienie tętnicy koronowej serca; **c. sulcus** anat. rynienka koronowa.

coronate, vt. (ka'ronejt) ukoronować.

coronation, s. (-nef'szn) 1) koronacja, uroczysty obrzęd ukoronowania monarchy i żony; 2) ukończenie dzieła, ukoronowanie dzieła; *C. Stone*, ob. *Lia Fail*.

Coronela austriaca, s. (korone'la austria'ka) zool. waż znany w Polsce, gniewosz, miedzianka.

coroner, s. (ko'roner) 1) hist. Ang. pierwotnie urzędnik królewski strzegący interesów, głównie podatkowych, w powiecie; 2) obecnie w wielu powiatach Ang. i St. Zj. obieralny urzędnik stwierdzający wraz z powołaną przez się ławą koronową, *coroner's jury*, powód śmierci zmarłego; 3) na Isle of Man naczelny konstabl.

coronet, s. (ka'ronet) 1) korona; 2) (karty) korona, w wincie sekvens od asa (najmniej trzecja) albo 3 lub 4 tuz; 3) zool. a) róża rogu; b) kółko szczecinek lub tp.; 4) wet. u nogi końskiej część palca między kością pęcinową a kością kopytową, gdzie róg przechodzi w skórę.

Coronid, s. (ko'ronid) astr. meteor w obrębie Korony Pm.; zazwyczaj w pl.

Coronilla, s. (koroni'la) bot. ciocioreczka, rodzaj eur. ziół z rodziny motylkowatych; **c. osobnik** tego rodzaju; ciocioreczka pstra *axseed C. VARIA* Linn., ob. *axseed*.

coronion, s. (koro'njon) anat. wierzchołek wyrostka wroniatostego, **coronoid process**, szczęki dolnej.

coronitis, s. (karonaj'tis) wet. zapalenie części palca, ob. *coronet* 4).

coronium, s. (koron'jom) astrofiz. koronium, przypuszczalny pierwiastek chemiczny istniejący w koronie słonecznej o widmie innym niż wszystkie znane.

coronoid, adj. (ka'rono-id) anat. wroniaty, przypominający dziób wrony; **s. zootom.** kostka w żuchwie krokodyla i niektórych innych gadów.

Coronopus, s. (kora'nopes) bot. świnią rzerzucha *swine's-creases*, rodzaj ziół o przykrym zapachu, rodzina krzyżowych. *CRUCIFERÆ* czyli *BRASSICACEÆ*.

coronule, s. (koro'ńjul) bot. 1) korona z pięciu komórek wieńcowych na szczycie łęgni ramienicy; 2) obrączka drobniotkich kolców na błonie niektórych owadów.

Corozo-nut oil olej z orzecha *AT-TALEA CAHUNE* podobny do oleju kokosowego; używany w fabrykacji mydła, świec, olejów jadalnych; także *Cahune oil*, *Cahune-nut oil*, *Cahoun oil*.

corpora amylacea (kor'pora e'milej'szi-a, l. kor'pora amila'ce-a) anat. ciała krochmalowe znajdujące się w mózgu w symetrycznych kółkach w okolicy komór mózgowych. l. w innych narządach; pod jedną sinieją.

corpora Arantii (k. aren'szi-aj, ł. arane'ji; od nazw. anatoma wł. J. C. Aranziego, 1530-1589) anat. drobniutkie guzki na środku wolnej krawędzi półksiężycowych zastawek tętniczych.

corporal, adj. (kor'porel) 1) cielsny, dotyczący ciała; 2) osobisty; 3) zool. dotyczący reszty ciała poza głową i kończynami, dot. tułowiu; ob. **corporeal**; c. **oath** przysięga złożona z dotknięciem krzyża, biblij i itp.; c. **punishment** kara cielesna (chłosta, więzienie, kara śmierci).

corporal, s. 1) lub **corporeale** kość. korporal, chusta pod hostią, płótno na którym poświęca się lub którym się przykrywa komunię; 2) mar. dawna ranga podoficerska w marynarce; 3) woj. najniższa ranga podoficerska w armii; 4) zool. karpowata ryba płn.-amer. **fallfish SEMOTILUS CORPORALIS**; C. Forbes Ind. Wsch. cholera azjatycka; C. John John Churchill (1650-1723), za młodu kapral, późniejszy książę Marlborough; C. Violet Napoleon Bonaparte na Elbie, po fr. Caporal la Violette (kaporal la wiolet'), w nadziei powrotu z wiosną; za czasów zwycięskich: le petit caporal (łó pti' kaporal').

corporality, s. (-re'li'ti) 1) cielesność; 2) pl. rzeczy materialne.

corpora quadrigemina, (k. kwodridze'mine, ł. kor'pora kwadrige'mina) anat. i zool. ciała czworaczne, cz. wzgórki u ssaków, dwie pary wyniosłości na tylnej powierzchni śródmózdzia; ośrodki ruchów twarzy; przednia para nates ośrodki refleksów wzrokowych; tylna testes, ośrodki refleksów słuchowych.

corporate, adj. (-ejt) 1) zjednoczony, przekształcony w jedno ciało, skupiony; 2) wpisany do ksiąg publicznych jako wspólne ciało, inkorporowany; 3) będący własnością korporacji; korporacyjny; 4) przest. a) cielesny; b) zażywny; c) wcielony; c. **name** prawna nazwa korporacji.

corporation, s. (-ej'szn) 1) przest. inkorporowanie, wpisanie do ksiąg publicznych; 2) korporacja, ciało wpisane jako korporacja, np. C. of the City of Montreal; w szcz. spółka handlowa np. Celanese C. of Am. 3) pr. grono osób uważane za osobę prawną (np. korporacja szewców; pr. ang. i amer. ciało polityczne np. gmina, miasto, powiat, wpisane jako korporacja; poszczególna osoba (jednostka) np. król, biskup, może stanowić c. sole; 4) okręg objęty przez korporację gminną; C. Act Ang. od 1661 do 1828, ustawa wymagająca od wszystkich urzędników korporacji gminnych przysięgi na wierność królowi i Kościołowi Anglikańskiemu; c. lawyer syndyk wielkiej spółki przemysłowej, adwokat wielkiego kapitału; syndyk miasta.

corporeal, adj. (-po'ri-el) 1) cielesny, fizyczny, materialny, doczesny; przec. **spiritual** i **immaterial**; 2) dotyczący ciała, np. c. **punishment** kara cielesna; 3) dotykálny, konkretny, uchwytny.

corporeals, s. pl. (-s) 1) rzeczy materialne; 2) pr. dotykálne przedmioty własności np. złoto, dom.

corposant, s. (kor'posant; wł. cor-po santo święte ciało patrona marynarzy) ogień św. Elma, bezszelestne wyładowania elektryczne, przesakiwanie ogników w powietrzu, częste na okrętach, St. Elmo's fire.

corps, s. (kor) 1) ciało, zwłoki; 2) zorganizowane grono służbowe np. w St. Zj. Marine c., Medical c., c. of cadets (korpus podchorążych); w szcz. army c. korpus armii z dwóch lub kilku dywizji pod rozkazami komendanta korpusu; 3) na uniwersytetach eur. korporacja studencka; c. area wojskowy okręg korpusny; c. de ballet (fr. kor' de bale') zespół baletowy nie wliczając weni solistów; c. de garde (f. kor' de gard') oddział straży, jego strażnica; kordegarda, więzienie; c. diplomatique (f. kor' diplomatik') korpus dyplomatyczny, ciało dyplomatyczne, zespół wszystkich zastępców dyplomatycznych w stolicy z dziekanem na czele (zazwyczaj najstarszym rangą i służbą).

corpse, s. (korps) 1) przest. ciało; 2) zwłoki; 3) przest. większość, tłum; 4) wyposażenie, dawniej urzędu, dziś prebendy; c. plant bot. korzeniówka, Indian pipe MONOTROPA UNIFLORA Linn.

corpulence, s. (kor'polens) otyłość, zażywność, tusza.

corpulent, adj. (-lent) 1) otyły, zażywny, dobrej tuszy; 2) cielesny, materialny.

corpus, s. (kor'pes) 1) główna część przedmiotu, całość materialna; 2) zbiór pism, całość literacka; 3) kapitał fundacji; 4) anat. zwarta budowa narządu np. mózgu; c. callosum (k. kalo'zum) anat. ciało głąbiaste (mózgu); c. cavernosum (k. kawerno'zum) anat. ciało jamiste (prącia); C. Christi (k. kris'ti) KRK. Boże Ciało, pierwszy czwartek po niedzieli św. Trójcy; c. delicti (k. delikt'aj, ł. kor'pus delikt'i) pr. rzeczowy dowód popełnionego występkę, np. ciało zabitego człowieka na dowód popełnionego zabójstwa; c. juris (k. ju'ris) zbiór ustaw.

corpuscule, s. (kor'pusl) anat. biol. bot., ciałeczko, cząsteczka, drobniutka ilość protoplazmy (pierwoszczal, czasem elektron, np. Malpighian c.-s. ciała śledzionowe, tactile c.-s. ciała dotykowe (Pucciniego).

corrade, vt. ob. erode.

corral, s. (ko'ral) ogrodzenie dla bydła, miejsce spędu; także barykada w obozie dla obrony.

corral, vt. spędzić (bydło); także stawiać barykady obronne w obozie.

corrasion, s. (karej'zn) ob. erosion.

correal, adj. (ka'ri-el, kari'el) pr. współodpowiedzialny.

correality, s. (kari'e'li'ti) pr. współodpowiedzialność.

correct, adj. (karekt') poprawny, prawdziwy, właściwy, ścisły, dokładny, bezbłędny.

correct, vi., robić poprawki; vt. 1) poprawić, naprawić; 2) sprostować; 3) ukarać, usunąć; 4) neutralizować; 5) zmienić do pożądanego stanu (temperatury, wilgoci itp.).

correctant, adj. (-ent) med. poprawiający; s. poprawa, poprawiwo, MEDICAMENTUM CORRIGENS, CORRECTIVUM.

corrected establishment of the port mar. czas portowy poprawiony, podający czas portowy wody wielkiej na dzień bieżący; nazwa ang. c. e. używana bez zmiany wymowy w mar. fr.

correction, s. (korek'szn) 1) poprawienie, ukaranie, usunięcie; 2) poprawka, to co weszło w miejsce błędu; 3) ilość zastosowana do neutralizowania lub do doprowadzenia do pożądanego stanu (zawartości, temperatury itp.); under c. z zastrzeżeniem omyłek i poprawek; skróty: S.E. & O. (SALVO ERRORE ET OMISSIONE).

correctional, s. (-szenek) zakład poprawczy.

correctionalist, s. (-ist) zwolennik surowego kierownictwa domów poprawczych i więzień.

corrective, adj. (-tyw) poprawczy, dążący do poprawy, zamierzający poprawę.

correctly, adv. (korekt'li) poprawnie.

correctness, s. (-nes) poprawność, bezbłędność, akuratność.

corrector, s. (korek'tor), c. of the press, Ang. korektor; w St. Zj. proofreader.

correctress, correctrice, s. (korekt'res, -ris) Ang. korektorka; w St. Zj. proofreader.

correi, s. pl. (ko're-i, ł.) współodpowiedzialni, ob. correal.

correlate, adj. (-lejt) wzajemnie odpowiadający sobie, połączony wzajemnymi względami, w szcz. geol. z tego samego okresu, należący do tego samego poziomu stratygraficznego.

correlate, s. korelat, log. c. concepts korelatywne pojęcia, para pojęć wzajemnie warunkujących się logicznie, osoba lub rzecz połączona pewnymi węzłami z drugą np. ojciec i syn, przyczyna i skutek, pożyżka i zastaw na nią.

correlate, vi. być w stosunku korelacyjnym, odpowiadać; vt. 1) połączyć systematycznie w ścisły związek np. naukę języka ojczystego z historią kraju rodzinnego; 2) ustalić związek dwóch pojęć, rzeczy itp.; uwspółrzednić np. stany umysłowe z czynnościami mózgu; 3) ustalić równoległość części jednego korelatu z odpowiednimi częściami drugiego; 4) geol. ustalić stosunek stratygraficzny stref geologicznych z równoczesnymi strefami innego kontynentu.

correlation, s. (-ej'szn) korelacja, biol. wzajemny związek w istnieniu rozmaitych budów, cech, przebiegów ustroju; geol. ustalenie współczesności, podobieństwa kopalin choćby nie współczesnych, stosunku

do czasu geologicznego itp.; log. stosunek zachodzący między dwójgim pojęciem korelatywnych; mat. jednoznaczna odpowiedniość różnorodnych elementów, np. punktów i prostych jednej płaszczyzny z punktami i prostymi innej; *c. coefficient* w statystyce współrzędna korelacji, ilości (*r*) wyrażająca stopień korelacji między dwiema cechami grupy osobników jeżeli $r=0$, korelacji nie ma; jeżeli $r=1$, korelacja jest zupełna; *c. ratio* w rachunku korelacyjnym liczba inna niż współrzędna korelacji, wyrażająca grupę korelacji między dwiema grupami; symbol u Pearsona *r* u Spearmana *p*.

correlative, adj. (-re'letyw) połączony, związany, odpowiadający jeden drugiemu, korespondujący; biol. wykazujący korelację; geom. wymienny, dający się podstawiać; gram. odpowiadający i zazwyczaj używany razem np. ani—ani, mimo że—przecież, jeżeli—to, ponieważ—więc.

correlativism, s. (-izm) korelatywizm, zasada współzależności wszystkiego, w szcz. teoria powszechnej względności.

correlativity, s. (-ti'witi) korelatywność, wzajemne podobieństwo.

correligionist, s. ob. *coreligionist*.

correspond, vi. (korespond') 1) być podobnym, odpowiadać (dat.) z to lub with; 2) utrzymywać łączność, korespondencję itp. with; 3) mat. odpowiadać, być odpowiednim do podstawienia lub zastąpienia.

correspondence, s. (-ens) 1) podobieństwo, podawanie się, odpowiedniość; 2) korespondencja; utrzymywanie korespondencji i łączności; 3) korespondencja, listy; 4) mat. odpowiedniość doskonała czyli zupełna i wzajemnie jednoznaczna, *M-to-N c.* (*M* i *N* indices of the *c.*), tego rodzaju zależności między elementami dwóch zbiorów że każdemu elementowi jednego zbioru (*M*) podprzrządkowuje jeden element drugiego (*N*) i na odwrot.

correspondence course, kurs naukowy podawany przez szkołę (*c. school*) w drodze korespondencyjnej.

correspondent, adj. (-ent) korespondujący, 1) piszący listy; 2) odpowiedni, odpowiadający (np. skrzydło ptaka i ramię ludzkie).

correspondent, s. 1) korelat; 2) korespondent, osoba lub firma będąca w stałej łączności z drugą za pomocą listów; 3) korespondent (*m.*), korespondentka (*f.*) a) osoba najęta w biurze handlowym do pisania listów; b) osoba najęta przez gazetę do pisania sprawozdań z odległych miejsc.

corridor, s. (ko'ridor) korytarz.

Corrigan pulse, med. tętno cofające się Corrigan (dr. D. J. Corrigan 1802-1880).

corrigent, s. (ko'ridżent) med. poprawa, poprawiło, substancja dodana do leku dla złagodzenia smaku, zapachu itp.

corrigible, adj. (ko'ridżibi) dający się poprawić.

corroborant, adj. (koro'borent) wzmacniający, dodający siły, podtrzymujący.

corroborate, vt. (-ejt) wzmacnić, zasilić; potwierdzić; -ation (-ej'szn) zatwierdzenie.

corroboratory, adj. (koro'borato'ri Ang. tō'ri) zamierzający wzmacnić, dążący do wzmożenia, wzmacniający, potwierdzający.

corroboree, s. (-ri) obrzęd tubylców australijskich z tańcami i śpiewami; pieśń ułożona na taką okazję; przen. harmider, hałas, krzyk.

corrode, vi. (koro'd) niszczyć, ulegać korozji, zanikać, być żartym (przez otoczenie np. przez kwasy, rdzę itp.); vt. 1) wyżerać, żżerać, gryźć (jak kwas, rdza itp.); 2) niszczyć powoli a stale (jak kwasy, rdza itp.).

corrosion, s. (-zn) 1) korozja, niszczenie metalu pod wpływem chemicznym otoczenia, jak rdzewienie, zędownienie, tworzenie patyny itp.; powolne a ustawiczne niszczenie, wyżarcie, żżarcie (w szcz. metalu pod wpływem chemicznym; ob. *erosion*); 2) wynik wyżarcia.

corrosive, adj. ('zyw) 1) żrący, gryzący; 2) napastliwy, dokuczliwy; s. środek żrący w szcz. *corrosivum* czyli *corrosive sublimate* sublimat, chlorek rtęciowy *HgCl₂*.

corrugate, adj. (ko'riugejt, -ru-) marszczony, fałdowany.

corrugate, vt. marszczyć, np. *c. the forehead* zmarszczyć czoło.

corrugated, adj. part. (-yd) marszczony, *c. paper* fałdowany papier do pakowania wlepiony między dwie gładkie powierzchnie stanowi elastyczne ścianki pudełek kartonowych do pakowania; *c. lens* opt. soczewka z koncentrycznymi częściami wyciętymi dla zmniejszenia ciężaru bez zmiany refrakcji; *c. iron* blacha falista (żelazna lub cynkowa).

corrugator, s. (-tör) 1) anat. mięsień marszczący, np. *m. brew CORRUGATOR SUPERCILIUM*; 2) roln. przyrząd do bruzdowania gruntu przeznaczonego na irygację.

corrupt, adj. (karopt') 1) przest. zepsuty, spleśniały; 2) znieprawiony, zdemoralizowany, przewrotny, przekupny; (o rękopisie, o języku) skoślawiony; 3) hist. pr. dotknięty przez skazanie krwawego na utratę czci, ob. *attainder*.

corruptible, adj. (karop'tybi) przekupny.

corruption, s. ('-szn) stan niszczenia, upadku, rozpadu; zanik uczciwości; demoralizacja, zepsucie obyczajów; koślawienie (języka); korupcja w szcz. zanik prawości w polityce.

corruptionist, s. ('-szynist) korupcionista, orędownik lub obrońca nieuczciwości w polityce.

corruption of blood hist. pr. skazanie krwi, plama jaka spadała na rodzinę osoby zasądzonej na utratę

czci, ob. *attainder*.

corruptive, adj. ('-tyw) powodujący korupcję.

Corrupt Practices Act ustawa stanowa lub państwowa określająca niedozwolone postępowanie w zakresie handlu i przemysłu (np. „nieuczciwą konkurencję”), w polityce (np. granicę datków na fundusz wyborczy) itp.

corsac, s. (kor'sak; ros.) zool. kor-sak, lis środk.-azj. *VULPES COR-SAC*.

corsage, s. (kor'sydz) 1) przest. tułów ludzki; 2) odzienie kobiece od szyi po pas; gors; 3) korsaż, bukiet kwiatów do gorsu.

corsaint, s. ('-sejnt) przest. zwłoki świętego, w szcz. złożone w katakombie.

corsair, s. ('-sar) 1) korsarz; 2) okręt korsarski; 3) zool. a) ryba kalifornijska korsarz rockfish *SEBASTOMA ROSACEUS*; b) zach.-amer. pluskwiak krwiożerczy długości ciała *RASAHUS BIGUTTA-TUS*; 4) *The C. Korsarz*, poemat Bajrona (1788-1824) przełożony na język pol. przez Adama Paygerta (1820-1873).

corselet, s. (kors'let) 1) hist. zbroja z XVI w., okrycie piersi i pleców, także *corslet*; 2) zool. a) tułów owada; b) część ciała pokryta wielkimi łuskami tuż za głową niektórych ryb makrełowatych; 3) (korsle) krótka sznurówka damska, gorsecik. ob. *corset*, *stays*.

corsepresent, s. (korspre'zent) hist. dar na cel dobroczynny z okazji pogrzebu.

corset, s. (kor'set) 1) śr.-w. a) przylegające odzienie; b) zbroja podobnego kształtu, podobna grubym sukniem; 2) gorset damski od piersi do poniżej bioder, ob. *stays*.

corsetier, s. (korsetie') gorseciarz; **corsetière** (korsetier') gorseciarka.

corsetry, s. ('-setri) 1) gorseciarstwo; 2) materiały do wyrobu gorsetu.

Corsican, adj. (kor'siken) korsykański; s. a) Korsykanin (*m.*), Korsykanka (*f.*); b) narzecze korsykańskie, mowa włoska używana na Korsyce.

corso, s. (kor'so) 1) wyścigi; 2) parada pojazdów; 3) *C. Corso* w Rzymie, wspaniała ulica długości 1000 m., urzędowa nazwa *C. Umberto Primo* (Humbert Sabaudzki 1844-1920).

cortege, s. (korteż', -tejz') 1) świta; 2) pochod: także *cortège*.

Cortes, s. (kor'tez) 1) parlament hiszpański; 2) *C. Gerais* (k. dżera'-is) parlament portugalski.

cortex, s. (kor'teks) pl. *cortices* ('-tisiz) 1) anat. zewnętrzna powłoka narządu, np. nerki, mózgu, mózdzku, lub niektórych ustrojów np. pierwotniaków; 2) apt. lecznicza kora drzew; 3) bot. a) powłoka grzyba; b) zewnętrzna warstwa korowa porostów i niektórych glonów; u roślin nasiennej kora; 4) przen. ochronn. pokrywa.

cortical, adj. ('-ikl) 1) dotyczący kory mózgowej, korowy; 2) wynikający ze stanu kory mózgowej np. c. blindness ślepotą korową.

corticate, adj. ('-tikejt) pokryty korą.

corticating, adj. ('in) tworzący (budujący) korę.

corticifugal, adj. ('-tisifiu'gł) fizj. idący od kory np. podnieta nerwowa; odkorowy.

corticipetal, adj. ('-tisi'piti) fizj. dążący ku korze mózgowej np. podnieta nerwowa, dokorowy.

Corticium, s. (korti'sziom) bot. rodzaj grzybów (250 gatunków) z rodziny TELEPHORACEAE, podgromady EUBASIDII, gromady podstawczaków; znamieny autogamia, dwujądrowe zarodniki dają od razu dwujądrową grzybnie drugorzędna.

cortico-, przedr. koro-, korowo-

corticoafferent, **corticoefferent**, adj. (-af-, -ef-) ob. corticipetal, corticifugal.

corticoline, **corticolus**, **corticole**, adj. (-ti'kolin, -'kolös, kor'tikol) bot. rosnący na korze np. porosty.

corticospinal tract, anat. drogi piramidowe.

cortile, s. (korti'le; wł.) pl. cortili (-li) podworec otoczony murem.

cortin, s. (kor'tyn) 1) anat. hormon wytwarzany przez korę nadnercza; 2) med. wodnisty wyciąg z kory nadnercza, zawierający ten hormon. używany w leczeniu choroby Addisona.

cortina, s. (korta'jna) pl. cortinae (-i) bot. powłoka VELUM u niektórych bedek łącząca brzeg kapelusza z trzonem, przy dojrzwaniu rozrywa się.

Corti's ganglion, anat. narząd Kortiego (Mateusz Corti, 1475-1542) w ślimaku ucha.

corundophilite, s. (karenda'filajt) min. korundofilit, sylikoid grupy chlorytów (z Chester, Mass.), odpowiada stosunkowi SpAt.

corundum, s. (koron'dom). corindon (korin'don) min. korund. najtwardszy minerał po diamentie, klasa tlenków, rząd tlenków szklanych, Al₂O₃, tw. 9, c.w.3.9-4.1; tu należą rubin (ss. kuruwinda), szafir, ametyst.

coruscate, vi. (ko'reskej) lśnić się, iskrzyć się, migotać.

corvée, s. (korwej') 1) pańszczyzna; 2) szarwark; oba hist.

corvenosum, s. (korwino'sem) anat. prawy przedsionek i prawa komora serca przeprowadzające krew żylną.

corvette, s. (korwet'), **corvet** (kor'wet) hist. mar. zbrojny okręt wojenny w dawnej marynarce. mniejszy niż fregata; w ówczesnej mar. amer. sloop of war; dzisiaj mały statek do patrolowania przybrzeżnego i konwojowania.

Corvid, s. (kor'wid) astr. kometa w obrebie gwiazdozbioru Kruka, ob. **Corvus**.

Corvidae, s. pl. (kor'widi) zool. kruki, rodzina ptaków wróblowatych, PASSERIFORMES, obejmująca dwie podrodziny CORVINAE (kruki, wrony, gawrony, kawki) i GARRULINAE (sroki itp.).

corviform, adj. (kor'wiform) kruczy.

cor villosum (kor wilo'zum) med. serce kosmate, chorobowy stan osierdzia.

Corvinæ ob. **Corvidæ**.

corvine, (kor'wajn, -wyn) kruczy, wroni.

Corvus, s. ('-wes) 1) astr. Kruk, gwiazdozbiór pld. (53 gwiazdy do 7-ej wielkości); 2) zool. rodzaj ptaków w rodzinie CORVIDÆ; 3) c. hist. starożytn. a) obcego z zagietym (wronim) dziobem; b) taran z hakiem.

Corybant, s. (ka'ribent) mit. klas. korybantka (f), kapłanka Rhei Cybeli, ob. Cybele; ich grono towarzyszyło bogini z pochodniami przez zalesione góry wykonywując dzikie tańce; korybant (m), kastrowany kapłan Cybeli, kapłani naśladowali tańce korybantek.

corybantism, s. ('-jazm) psychopat. korybantyzm, rodzaj szalu. w jakim pacjent beznamiętnie roi fantastyczne widzenia.

corybantic, s. ('-tik) szalony tan.

Corycia, s. (kory'sza) mit. klas. nimfa Korycja, matka Likorysa po Apollinie, Corycian Caves (korisz'-jen kejs) mit. klas. jaskinia na Parnasie poświęcona Panowi i nimfom.

corydalin(e), s. (kory'dalin) chem. korydalina, C₂₁H₂₁NO₆, alkaloid korzenia kokoryczu, używany w lecznictwie.

Corydalis, s. ('-dalis) 1) bot. kokorycz (f), liczny rodzaj ziół z rodziny dymnicowatych fumewort rodziny FUMARIACEAE, rzędu makowych RHGEALES czyli PAPAVERALES; także Dutchman's breeches, squirrel corn, Turkey corn; w leczn. suszone kłącza DICENTRA CANADENSIS, D.C. 2) zool. rodzaj dużych owadów rzędu MEGALOPTERA ob. **hellgramite**.

Corydon, s. (ka'ridan) Korydon, pastuszek z sielanki Teokryta i Wergilego; tak samo w sielankach literatury nowoczesnej.

Corylus, s. (ka'riles) bot. leszczyna, rodzaj krzewów i drzewek z rodziny brzoźwotnych; owoc: orzech laskowy filbert, **hazelnut**.

-corymus, przyr. w entomologii, -maczugowy.

corymb, s. (ka'rym) bot. wierzchołka.

Corynebacterium, s. (koraj'nibakti'riom) bakt. rodzaj laseczkowatych bakterij z rodziny MYCOBACTERIACEAE, obejmujący m. i bakcyla błonicowego C. DIPHTERIAS.

Corypha, s. (ka'rifia) bot. rodzaj olbrzymich palm wsch.-ind. z rodziny ARECACEAE.

Coryphaenidae, s. pl. (-fi'nidi) zool. rodzina ryb morskich obejmująca delfiny.

coryphaeus, s. (korifi'es) pl. coryphaei (-aj) 1) hist. kl. kierownik chóru (śpiewackiego i tanecznego); 2) przodownik partii, stronnictwa itp. przen. koryfeusz, wybitny człowiek, zwłaszcza w swoim zawodzie; 3) Ang. pomocnik kierownika chóru w Uniw. Oxford; także precenter; C. of Grammarians Arystarch ze Samotraki.

coryphée, s. f. (korife'), pl. -ées (-ez') koryfejka, primaballerina; mniej ściśle każda tancerka baletowa.

Coryphodon, s. (korifodon) po. leont. rodzaj wymarłych ambliopodowych ssaków wielkości tapira lub nosorożca, ob. **Amblyopoda**.

coryza, s. (koraj'za) med. katar.

cosalite, s. (ko'salajt; z Cosalā w Meks.) min. kozalit, lampryt (blyskot) rzędu siarkosoli, siarkosól ołowiu. Pb₂Bi₂S₃, c.w.6.39-6.75.

coscant, s. (kosi'kent) geom. dosieczna; znak: cosec.

cosism, s. (ko'sizm, -sajzm) meteorol. koseizm. krzywa dookoła ośrodka trzęsienia ziemi obejmująca wszystkie najdalsze miejsca dotknięte trzęsieniem, także **cosismal** (kasiz'mel, -sajz-).

cosismal, adj. równocześnie dotknięty trzęsieniem ziemi.

cosession, s. (kose'szn) teol. po Wniebowstąpieniu Pańskim zajęcie przez Chrystusa miejsca po prawicy Ojca.

cosher, vi. (koször) jeść i mieszkać na obcy koszt, np. jak lord za jeżdżącemu do lennika irlandzkiego.

cosherer, s. (ko'szörör) gość pa-trzący gdzie się z komina dymi, amator bezpłatnych uczt, pieczeniarsz.

cosignatory, s. (kosig'netori) współpodpisany, uczestnik układu, traktatu itp.

cosine, s. (ko'sajn) geom. dostawa; znak: cos.

Cosmato work, szt. p., mozaika Kosmatich, rodzaj mozaiki geometrycznej wykonywanej z różnobarwnego marmuru, szkła i pozłoty przez rzymską rodzinę Cosmati (Cosmato, Cosmates) w w. XIII i XIV.

cosmecology, s. (kosmika'łodzi) fiz. nauka badająca stosunek ziemi do wszechświata.

cosmetic, adj. (kozme'tik) kosmetyczny, toaletowy; c. bismuth tlenochlorek bizmutu Bi O Cl; także zwany bismuthyl chloride, subchloride, b. oxychloride (prawidłowo), basic bismuth chloride, Blanc d'Espagne, Blanc de Pearl, Pearl White, jeden z podstawowych surowców w fabrykacji pudrów.

cosmetic, s. 1) kosmetyk, środek służący do upiększenia cery; 2) kosmetyka, sztuka upiększania cery.

cosmetician, s. (kozmeti'szn) fabrykant kosmetyków.

cosmic, adj. (kaz'mik) 1) dotyczący wszechświata, kosmiczny; 2) harmonijny, zgodny w ustroju, przec. chaotic; c. dust, pył z przestworza padający ustawicznie na ziemię prawdopodobnie z meteorów.

cosmical, adj. (-i) 1) ob. **cosmic**; 2) zdarzający się o świecie, przec. **acronycal**, ob.

cosmism, s. (-izm) kosmizm, filozofia wszechświata w szcz. teoria Jana Fiske'go (1842-1901).

cosmo-, **cosm-**, przedr. (koz'mo, kozm; kosmos (gr. świat) kosmo-, w związku z wszechświatem lub z całym światem ludzkim.

cosmocracy, s. (-kres) rząd ludu na całej kuli ziemskiej.

cosmogony, s. (-goni) stworzenie wszechświata, kosmogonia, nauka o powstaniu i rozwoju świata.

cosmographer, s. (-grefer) kosmograf.

cosmography, s. (-grefi) kosmografia, opis zajęć we wszechświecie.

cosmolatry, s. (-letri) religijne czczenie sił przyrody, np. słońca, grzmotu itp.

cosmoline, s. (koz'molin); ob. **vaseline**, **petrolatum**, handlowa nazwa maści **petrolatum**.

cosmologist, s. (-lodżist) kosmolog.

cosmology, s. (-lodżi) kosmologia, nauka o prawach wszechświata.

cosmopolis, s. (-polis) stolica, wielkie miasto, ośrodek życia towarzyskiego, literackiego, kupieckiego itp.

cosmopolitan, adj. (-ten) 1) stołeczny, wielkomiejski, ośrodkowy; 2) składający się z rozmaitych elementów, międzynarodowy, wielojęzyczny; 3) bot., zool. rozpowszechniony we wielu krajach.

cosmopolitan, -polite, s. (po'litén, polajt') kosmopolita, międzynarodowiec, obywatel świata.

cosmos, s. (kaz'mos) 1) a) wszechświat; b) harmonia, ład (por. w mit. słow. naczelną bogini Łada); c) ustrój (aparatus itp.) znamieny harmonia wszystkich części; 2) bot. a) C. rodzaj amer. zwiast. ziół ostatecznych spokrewniony z uczepem, **BIDENS**; c. (kaz'mes) osobnik lub kwiat tego rodzaju.

cosmosphere, s. (-sfir) 1) wszechświat materialny, ob. **biosphere**; 2) aparat wskazujący chwilowe położenie Ziemi względem innych planet.

cosmotheism, s. uważanie wszechświata za Boga, lub Boga za wszechświat, ob. **pantheism**.

Cossack, s. (ka'zak) Kozak; koczownicza, dawniej koczownicza napół wojskowa ludność Ukrainy; koczacy, do 1917 konnica wojskowa używana często przez carów do tłumienia powstań; dziś mieszkawiec Kirgiskiej Republiki sowieckiej.

cosset, s. (ka'syt) jagnię chowane bez matki jako pieszczocho; to c. vt. pieścić.

cost, s. (kost) 1) koszt, cena, równowartość; 2) koszt, wydatek, strata; 3) koszt, wkład (pieniędzy, pracy itd.); 4) pl. pr. koszty prawne, adwokackie, sądowe itp.; 5) własny koszt (produkcji lub itp.); **at all c.**, **at any c.** za wszelką cenę, za każdą cenę; nieodownie; c. **accountant**

buchalter obliczający własny koszt produkcji; c. **accounting** buchalteria obliczająca własny koszt produkcji.

cost, vi. kosztować, być na sprzedaż za cenę (pieniędzy, pracy, cierpień, łez itd.); vt. 1) wydać na nabycie, np. **it cost me a dollar** kosztuje mnie (dawniej: mi) dolara; 2) kalkulować cenę, np. **to c. the timber** obliczać koszt materiału drzewnego.

costa, s. (ka'sta) pl. -ae (-i) 1) anat. żebro; 2) bot. zebrko (liścica); 3) zool. żebro lub coś podobnego do żebra np. grubsza żyłka na skrzydełku owada.

costal, adj. (-i) dotyczący żebra lub boków ciała; ob. **costa**, s.; c. **cartilage** anat. żebro chrząstkowe łączące żebro kostne z mostkiem.

costal, s. żebro lub płyta (tabliczka itp.)

-**costal**, przyr. -żebrowy, np. **intercostal** międzyżebrowy.

costalgia, s. (kastel'dzie) med. rwa międzyżebrowa, **intercostal neuralgia**.

costard, s. (kas'tord) 1) Ang. rodzaj jabłek z 5 żebrowymi zagłębieniami; 2) żart. głowa; 3) C. w **Love's Labour's Lost** Szekspira wesołek naśladowujący akcent dworaków.

Costa Rican s. (kostari'ken) mieszkaniec republiki śr.-amer. Kostaryki, (**Costa Rica**, hisz., bogate wybrzeże).

costectomy, s. (kastek'tomi) chir. wycięcie żebra lub części żebra.

costive, adj. (-yw) med. przest. zaparty.

costliness, s. (-lines) kosztowność, wysoki koszt; med. przest. ztwardzenie.

costly, adj. (-li) kosztowny, drogi (w cenie), kosztujący wiele, np. **krwawe zwycięstwo**; adv. kosztownie.

costmary, s. (kast'ma'ri) bot. 1) gatunek azj. złozenia **CHRYSANTHEMUM BALSAMITA**, Linn.; 2) wrotycz, **TANACETUM VULGARE**, Linn., ob. **alecost**.

costocentral, adj. (kostosen'trel) anat. żebrokręgowy; -**chondral** (kon'drel) łączący żebro kostne z żebrem chrząstkowym, dotyczący tego połączenia, żebrochrząstkowy; -**clavicular** (-klewi'kułar) o więzadle, żebroobojczykowy; -**colic** (-ko'lik) żebrookrężniczy; -**coracoid** (-ra'ko-id) żebrokruczy (błona i więzadło); -**transverse** (-trans'wer-z) żebroboźnikowy, żebrooprzeczny (staw); -**xiphoid** żebrońieczowy.

costra, s. (ko'stra) gór. odmiana salety chilijskiej pochodząca z warstwy bezpośrednio pod ziłkiem głównym; zawiera poniżej 17% azotanu sodowego.

costula, s. (kas'tiula) zool. rowek w rysunku muszli męczaka.

costume, adj. (kas'tium) 1) kostiumowy, c. **ball** bal k.; 2) do miary; c. **tailor**; osobisty c. **jewelry**.

costume, s. 1) kostium, ubranie, w szcz. pewnego okresu, zwyczajny układ ciała włosów itd. w danym okre-

sie, przest. styl literacki epoki; 2) kostium, suknia zwłaszcza kobieca, w szcz. ubranie kobiece składające się z kompletu.

costume, vi. (kastium') kostiumować się (np. na bal kostiumowy).

costume, vt. kostiumować (osobę, salę itp.)

costumier (m), **costumière** (f) s. (-tiu'mier, tiumier') kostiumer (m), kostiumerka (f). osoba robiąca albo wypożyczająca kostiumy.

cosyrite, s. (ka'syraf) min. kosyryt, sylikoid grupy amfibolów, podobny do hornblendu lecz trójskosny jak enigmatyt; w drobnych kryształkach w lawie (na wyspie Pantelleria, staroż. Cossyra koło Sycylii).

cot, s. (kat) 1) chata, domeczek; 2) kurnik, chlew, szopka; 3) schron; 4) irl. łódka; 5) łódka do skłaniania (żelazne albo płóciennne na ramie).

cotangent, s. (koten'dżent) geom. dotycząca, kotangens, znak: **cotg**.

cotarnine, s. (kotar'nin) chem. kotarnina, alkooid $C_{12}H_{17}NO_4$, pochodna tlenowa narkotyku.

cote, s. (kot) hist. grunt kmiecia ang. (domek i 5 akrow).

Côte d'Or, adj. (ko'tor') fr. złote wybrzeże ze złotego wybrzeża. o winach burgundzkich z departamentu Côte d'Or.

cote-hardie, s. (ko'tar'di) średniowieczny obcisły kabał z rękawami i zazwyczaj z pasem, noszony w zach. Eur. przez mężczyzn i kobiety.

coterie, s. (ko'teri) koteria, klika zamknięta, kółko osób zwykle w zrozumieniu ukrytych celów samolubnych.

coterminous, adj. (kotör'minös) równoznaczny.

cothön, s. (ko'zan) hist. star. sztuczny port np. Kartagina.

cothurnal, **cothurnian**, adj. (ko'ör-neł, 'ni-en) koturnowy, na koturnach.

cothurnus, s. (-nes) hist. star. koturn, bucik do potowy podudzia z grubą podeszwą (dla dodania wysokości), noszony na scenie w gr. i rzym. tragedii; stąd: podniosły nastrój tragedii klasycznej.

cotidal, adj. (kotaj'di) geogr. fiz. jednakowej wartości pływów; c. **lines** mar. linie jednakowych wartości pływów.

cotillion, s. (kotil'jen) kotylion, 1) taniec a) dawniej (do 1800) podobny do kadryla, b) obecnie kombinacja tańców i figur pod kierunkiem wodzireja, z bukiecikami, p. **kadryla** itp.; 2) muzyka do takiej kombinacji dostosowana; 3) wełniany materiał na suknie w białe i czarne paski.

cotillion, vi. tańczyć kotyliona.

Cotinga, s. (koti'nga; nazwa indyjska) zool. kotinga, rodzaj ptaków wóblowatych z rodziny **COTINGIDAE**; pld. i śr. Amer.; c. osobnik tego rodzaju.

cotinine, s. ob. **fustie**.

Dziewiąta Lista Prenum

Internat Niepokalanego Poczęcia N. M. P., Lodi, N.

Dr. Witold Langrod, Long Beach, N. Y.

Ks. S. P. Mieczkowski, Plover, Wis.

Ks. Prałat S. E. Niedbalski, Erie, Pa., przedpłata \$40.

Władysław Niziński, II Sekretarz Ambasady, Waszyngton, D. C.

Ks. Roman Papiernik, Knowlton, Wis.

Anna M. Przanowska, Detroit, Mich.

Ks. Prałat Franciszek Radziszewski, Buffalo, N. Y.

Biblioteka Gł. UPH Siedlce

nr inw.: BR - 31816

br.31816

Our next fascicle, No. XI, will conclude letter C and the 11 fascicles will comprise over 500 pages. Some of our subscribers have expressed the wish to have the letters A, B, C, one-fourth of the English-Polish part, bound as Volume I, such volume being handier than a volume of 1000 or 2000 pages.

Following their advice we have prepared a cover as represented here.

Whoever wishes to bind the 11 fascicles as volume I, may on order obtain the cover and frontispiece with author's photograph, at the price of \$2.00 including postage.

Subscribers who desire to have their copies bound by the Stevens Point Bindery, may mail their copies to us and add 65 cents more for binding and postage.

Nasz następny zeszyt, nr. XI, zakończy literę C, dochodząc przeszło 500 stronic. Niektórzy prenumeratorzy wyrazili życzenie oprawienia liter A, B, C, czyli czwartej części całości, utrzymując, że taki tom będzie poręczniejszy niż tom na 1000 lub na 2000 stronic.

Idąc za tą radą, Wydawnictwo przygotowało ozdobną okładkę według załączonej ryciny. Kto pragnie oprawić te 11 zeszytów jako Tom I, może otrzymać na zamówienie okładkę oraz wkładkę frontową z fotografią autora

za cenę \$2.00

wraz z przesyłką

Prenumeratorzy, pragnący mieć egzemplarze swoje oprawione w introligatorni w Stevens Point, mogą przesłać je do nas, dodając 65c za oprawienie i porto zwrotne.

**WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
STEVENS POINT, WIS.**